

I

PETRI ANDREAE MATTHIOLI MEDICI

Senensis Commentarii,

IN LIB. PRIMVM PEDACII DIOSCORIDIS
ANAZARBEI, DE MEDICA MATERIA.

Præfatio Dioscoridis.

20 **Q**UANTVM, amicissime Aree, complures non ueterum modò, sed recentiorum quoque, de medicamentorum compositione, uiribus, atque probatione scripserunt; nobis tamen nec uanum, nec à ratione abhorrentem impetum animi ad hoc opus incessisse, tibi ostendere tētabimur. propterea quòd eorum nonnulli absolutum nihil ediderunt, alij plurima, ut ex narratione acceperant, scriptis tradiderunt. Siquidem Bithynus Iolas, & Heraclides Tarentinus, omissa prorsus herbarum tractatione, rem ipsam paucis perstrinxerūt. neque uerò omnes illi de metallicis quicquam rebus, aut odoramentis memoriæ prodiderunt. Crateuas autem herbarius, & Andreas medicus, qui cæteris diligentius hac in parte uersati uidentur, radices multas apprimè utiles, herbasque aliquas haud quaquam adnotatas reliquerunt. Veruntamen priscorum subscribere oportet sententijs: quos, etsi pauca ipsis referantur accepta, 30 magnam tamen impendisse diligentiam constat. Iunioribus minus assentiendum: è quibus est Iulius Bassus, & Niceratus, & Petronius Niger, & Diodotus, Asclepiadæ omnes, qui medicinalem materiam uernaculam, cognitamque uulgò, dignam censuerunt, quæ ab ipsis literis exactè mandaretur: & ut medicamentorum uires, probationesque cursim complexi, sic nullo experimento eorum effectus colligentes, inani uerò reddendarum causarum studio uerba fundentes, alia interdum pro alijs scriptitando, rem in aceruum, congeriemque controuerfiarum extulerunt. Siquidem qui inter eos egregius habetur Niger, euphorbium nascentis in Italia chamelææ succum esse contendit: androsæmonque eandem herbam cum hyperico esse: quinetiam aloën in Iudæa fossilem nasci: & pleraque his similia falsò exponit, quæ prorsus ueritati refragantur. Quibus coniectura colligi potest, ea nò oculata fide, sed narratione potius ab alijs accepisse. In ordine præterea ijdem 40 ipsi aberrarunt, partim eorum discrepantes, nullaque cognatione coniunctas uires collidentes: partim per elementa literarum scripta in ordinem digerentes, quòd facilius memoriæ mandarentur, genera & eorum effectus à sua cognatione disiungentes. Nos uerò ab ineunte, ut ita dicam, iuuenta, iugi desiderio cognoscendæ materiæ allecti, multis regionibus peragratis (nec enim nescis nos militarem uitam exegisse) tuo hortatu commentationem in sex libros contulimus. Quod opus tibi dicamus, Aree, animi gratitudine obsequentes, ob eum quo nos prosequeris affectum. Etenim natura cum in omnes eruditione excultos, tum uerò in eos, quibus cum tibi eiusdem artis necessitudo intercedit, pronus ad amicitiam esse soles, in nos etiam aliquantò peculiarius. Enimuero non paruum præbet tuæ probitatis argumentum, optimi uiri Licinij Bassi singularis erga te amicitia: quam unà nobiscum degentes nouimus, cum mutuam inter uos beneuolentiam æmulatione dignam intueremur. Admonitum autem te uelim, eosque qui in hosce commentarios incident, ne 50 in uerbis facultatem nostram æstimetis, sed potius adhibitam rebus cum peritia curam. Etenim plurima uisu ipsi exactissimè cognouimus: quædam etiam ex ea, de qua inter omnes conuenit, historia, percunctationeque rerum apud singulos uernacularum, diligenter accepimus. Dabimus igitur operam, ut differenti ab alijs ordine tradito, genera singularum medicinarum, uiresque describantur. Quòd autem necessaria sit medicamentorum doctrina, nemo est ferme qui ignoret: quòd ea & toti arti coniuncta sit, uniuersisque eius partibus efficax administret auxilium. Quare per medicamentorum compositiones, atque misturas, & facta in morbis pericula extēdi, & incrementum capeffere potest, plurimùm conferente singulorum medicaminum cognitione. Quinetiam uernaculam, familiaremque materiam complectemur, ut perfecta sit, quæ à nobis relinquetur, doctrina. Verùm in primis curam impendere oportet, ut suis temporibus singula & demetantur, & recondantur.

a tur.

tur. certè pro horum ratione medicamenta aut ualent uiribus, aut euanido nulloque munere funguntur. Serena igitur cæli constitutione demetenda sunt. magni siquidem refert inter colligendum, si uel squalores, uel imbres infesti sint: quemadmodum si loca, in quibus prodeunt, eliuosa, & uentis exposita sint, & perflata, frigidaque, & aquis carentia: in his enim locis uires eorum longè ualidiores intelliguntur. Contrà, quæ in campestribus, riguis, & opacis, cæterisque locis à uento silentibus enascuntur, plerumque degenerant, & minus uiribus ualent: multoque magis, si non suo tempore, nec opportunè colligantur, aut si per imbecillitatem intabuerint. Neque ignorandū, ea sæpe pro peculiari loci natura, aut anni clementia, maturius, aut serius adulescere. nonnulla propria ui hyeme florent, & folia pariunt: quædam bis anno florifera. Quare cui in animo est horum peritiam assequi, necesse est eum prima germinatione solo emergentibus, adultis, & senescentibus 10 adesse. Nam qui pullulanti herbæ duntaxat adstiterit, adultam cognoscere non potest: neque qui adultam tantum inspexerit, nuper erumpentem noscet. Quo fit, ut propter mutatam foliorum faciem, caulium proceritates, florum seminisque magnitudinem, & id genus alias peculiares notas, nonnulli, qui olim has rerum uarietates non perspexerunt, magno in errore uersentur. Quæ causa etiam nonnullis scriptoribus imposuit, qui herbas quasdam, uerbi gratia, gramen, quinq; folium, & tussilaginem emittere florem, fructum, & caulem negant. Ergo qui sæpius ad uisendas herbas, & earum natales se contulerit, earum cognitionem maximè consequetur. Scire etiamnum conuenit, sola ex herbaceis medicaminibus veratri genera, nigrum, inquam, & candidum, multis edurare annis: reliqua à trimatu inutilia. Quæ uero fruticosa sunt, sicut stæchas, trisago, polium, abrotonū, seriphum, absinthium, hyssopum, & alia id genus semine prægnantia demetantur. Flores quoque 20 antea, quàm sponte sua decidant. Fructus autem, ut maturi decerpantur, necesse est: & semina, ubi ficcari cœperint, priusquàm defluant. Herbarum succus, & foliorum elici debet, germinantibus tū primum cauliculis. Lac, & lacrymæ excipiantur, inciso per summum adolescentiæ uigorem caule. Radices, & liquamenta, corticesue ut recondantur, eximere conuenit, cum herbæ suis folijs exuuntur. siccantur etiam expurgatæ inibi, locis asperginem non redolentibus: sed quæ luto, aut puluere sunt obsitæ, aqua elui debent. Flores, & omnia, quæ iucundum odorem efflant, arculis tiliaceis, nullo situ obductis, reponantur. Nonnunquam charta, aut folijs semina, ut perennent, aptè inuoluuntur. Liquidis medicaminibus deflor materia, argentea, uitrea, aut cornea cōuenit. Ficilis etiā, si modò rara non sit, accommodatur: & lignea, præsertim è buxo: sed ænea uasa ocularijs medicamentis, liquidisque, & omnibus ijs, quæ aceto, pice liquida, aut cedria componuntur. Adipem au- 30 tem, & medullas stagnis uasis recondi conuenit.

COMMENTARIVS MATTHIOLI.

Galenī nauigationes, ut legitima cognosceret simpliciā.

Medicamēta adulterabant etiam Galenī tēpore.

QUANTVM oporteat Medicos omnes, qui legitimū in arte nomen sibi comparare student, simplicium quoruncunq; medicamentorum, quæ medicinæ usui competunt, cognitionem, ac facultatem sensibus exactè consequi, non modò hac præfatione declarat Dioscorides Anazarbeus in hac materia cæteris facillè princeps; sed id quoque post Dioscoridem admirabili doctrina pluribus in locis memoriæ prodidit grauissimus autor Galenus: qui hac in re præ cæteris Dioscoridem secutus (ut eius luculentissima monumenta passim attestantur) in simplicium medicamentorum uiribus, ac facultatibus indagandis, reliqua (hoc etiam ipse fatetur) Dioscoridi historiæ palmam, omnes, qui in hac materia scripserunt, longè admodum superauit. Quippe tanta animi propensione oblectationeq; cognoscendorum simplicium captus fuit (sciebat enim non posse ritè se dici medicum sine eorum scientia) ut nullo magni laboris metu, nullis periculis deterritus, in Lemnum, Cyprum, Syriam nauigauerit, atq; alias plurimas peragrauerit regiones, eadem causa, ut quæ legitima & sincera, quæq; spuria & adulterata essent medicamenta, certò dignoscere posset. Quapropter lib. iij. de medicament. comp. per genera ita scriptum reliquit. Hinc enim puto bonæ indolis iuuenes incitatum iri, ut medicamentorum materiam cognoscant, ipsimet inspicientes, non semel aut bis, sed frequenter: quoniā sensibilibus rerum cognitio sedula inspectione perficitur. cuius rei euidentissimum est indicium, quòd gemini per omnia 40 similes esse nobis uideantur, differentes autem ijs, qui ipsos inspicere consueuerunt. Itaq; herbarum, fructuum, & arborum materiam, priusquàm è terra eximantur, contemplari pulcherrimum est, dum fructus uidelicet futuri sunt, dum eduntur, dum augescunt, & dum uigent. Hæc siquidem continua eorum speculatio docebit te, quando potissimum ipsos commodè decerpas, ac in siccis domunculis repositos custodias. Vos ergo admoneo, amici, ut in hoc quoq; me sequamini, si artis opera pulchrè obire uolueritis. Nouistis enim, quomodo ex omni natione præstantissima quotannis mihi afferantur medicamenta, eo quòd perditī illi omnigenarum rerum cōemptores (Græci ἐκτροπῶλας uocant) uarijs modis ea contaminant. Præstiterat forsā non hos solū, sed multo magis etiam mercatores, qui illa aduehant, incusare, atq; his multo magis ipsos herbarios. item nihil minus eos, qui radicum liquores, succos, fructus, flores, & germina ex montibus in urbes conferunt: hi siquidem omnium primi in eis dolum exercent. Quisquis igitur auxiliorum undiq; copiam habere uolet, omnis materiæ stirpium, animalium, & metallorum, tum aliorum terrestrium corporum, quæ ad medicinæ usum ducimus, expertus esto, ut ex eis & exacta, & notha cognoscat. Nisi enim hoc modo instructus ad præsentis 50 operis

operis praesidia ueniat, uerbotenus quidem medendi methodum sciet, opus uero nullum ipsa dignum perficiet. Et primo de antidotis: Medicus autem (inquit) omnium stirpium, si fieri potest, peritiam habeat, consulo: sin minus plurium saltem, quibus frequenter utimur. Earum genera quisquis toto aetatis illarum decursu nouerit, multis in partibus orbis terrarum reperiet, ut ego in Italia multis in locis inueni: quae nec quando pullulant, nec quando crescunt, nouerunt isti, qui siccas stirpes tantummodo cognoscunt. Hæc Galenus. Ex quibus satis medicis omnibus perspicuum est, non posse quam sine certa simplicium medicamentorum cognitione, nec morbis ratione mederi, neque artem recta methodo exercere, nec nisi fortuna quadam, uel natura ipsius robore ægros sanare. Neque enim ullo pacto eis ad stipulandum censeo (ut medicorum plerique faciunt, et ipsi sepe, qui primas sibi deferri existimant) qui compositis tantum officinarum medicamentis, ipsique admodum uulgaribus contenti sunt. Nam cum satis sibi fore persuadeant, scire Diacatholicum omnes in uniuersam humores deicere, Deiectorium esse succo rosarum flauam bilem, Diacnicum pituitam, Diarsenam, et Catapotia ex ceruleo atram bilem, Coccia caput et cerebrum expurgare, sicuti, quæ lucida nuncupant, oculis, et quæ ex hermodactylis dicuntur, ac quæ foetida uocantur, arthriticis esse peridonea, nihil ultra requirunt: quin potius scire negligunt, quibus ea simplicibus componantur medicamenta, et an ipsæ eae insint uires, quæ suis nominibus pollicentur. an simplicia, quibus constent, legitima sint an spuria, sincera an adulterata, recentia an exoleta, sicca an humore, uel situ corrupta, an suo tempore, et opportune decerpta, sole siccata, an umbra, an igne, ut sepius in temporis angustia officinis fieri solet. Neque unquam animaduertunt, quod deiectorijs medicamentis, quæ nostro æuo parantur ad bilem deiciendam, semper Scammonium lacte tithymalorum, ac pituosa adulteratum, magno ægorum detrimento immiscet. His uero, quæ pituitam ducunt, sepe legitimi Turpeti loco, modo pituosa, modo thapsia, modo pæonia radicum cortices imponunt, quæ impostorum mangonio ita Turpetum referunt, ut non seplasiariorum modo, sed etiam medicorum quoruncunque oculos sepe numero fallant, nisi fraus gustu, et legitimi Turpeti scrutinio, et collatione deprehendatur. In Catapotijs deinde, quæ ex hermodactylis uocant, ephemerum Colchicum legitimi hermodactyli uice, in foetidis uero cicutæ semen pro agrestis ruta semine, quorum utrumque mortiferum est medicamentum, omnes iniiciunt. Adde præter hæc, quod sepe numero medicamenta ex ijs simplicibus componunt, quæ atate exoleta, nihil uiribus præstant. quo fit, ut penitus euanida, ac inuolida reperiantur. Quod etsi quandoque malitia, ac propria artificum impostura fiat, id tamen plerumque accidit, ex ipsorum tum incuria, tum etiam imperitia. nam pauci, uel potius nulli habentur pharmacopolæ (eos semper excipio, qui simplicium historias amplexantur) qui supposititijs, ipsique innumeris non utantur simplicibus. Nam quæ asaro utuntur pro baccharæ, cytiso pro trifolio, syluestri loto pro fertula Campana, colutea pro sena, acoro odorati calami uice, cypero pro galanga, hieracio pro soncho, sphondylia pro acantho, chondrilla pro cichorio, agrestis lactuca pro intubo, ophioscorodo pro scordio, quibusdam arborum lacrymis pro succino, thapsia pro turpeto, pice pro pissasphalto, resina larigna pro abiegna, et legitima terebinthina, phyllitide pro aspleno, obscuris quibusdam radicibus pro meo, peucedano, et costo. Ad hæc casiam pro cinnamomo usurpant, santala pro aspalatho, laccam ex brasilio et cocco insectorio confectam pro cancamo, Rhodium oleastrum pro agallocho, ossa et carnem humanam pro mumia, macin pro macere, chartam pro papyro, crestinum (sic enim uulgò uocant aculeatam quandam plantam) pro oxyacantha, conuoluulium, siue leuè smilacem pro ligustro, agrestium prunorum succum pro acacia, succum uero baccharum ligustri, et perichlymeni pro lycio, nuces, quas Arabes uomicas appellant, pro metellis ita uocatis, cæcros pro gâmaris, ranunculum pro coronopo, saponariam uulgò dictam pro struthio, carduum, quem benedictum nominant, pariterque chamæleonem album pro leucacantha, parthenium pro artemisia, cotulam foetidam appellatam pro parthenio, canis testiculos (sic enim radices quædam nominantur) pro satyrio, polium pro chamæpity, paronychiam, et trichomanem pro adianto. Cadmia præterea officinis ferè omnibus pompholygem refert, ærugo æris florem, æris squama stomomatis (quod chalybè dictum putamus) squamam, sandix minium, terra quædam mangonizata sphragidem lemmiam, salnitrum nitrum, et aphronitrum. Alia denique plura, ac diuersa simplicia medicamenta sunt, quæ ubique locorum apud uarias nationes, huius, uel illius uice nulla penitus ratione indifferenter subiiciuntur, ubi tum prauum, tum spurium sibi iandiu uendicant usum. quæ ne uerbosius rem hanc prosequi uideamur, silentio prætermittenda censemus. Hæc autem pluribus in locis non euenirent, si medici omnes ueram, et exquisitam simplicium rerum doctrinam consequerentur, quam maxime, et iure consequi deberent. Quippe materiae huius peritiam affecti, et errorum cognitionem nacti, ne seplasiarij in eiusmodi uersarentur scandalis, obstarent, neque eis ulla unquam medicamenta confici permitterent, nisi sibi prius perspectis, cognitis, ac probatis simplicibus, quæ in ipsis componendis expetuntur. Dent itaque iam operam imperiti, ut huiusce materiae cognitionem exactè consequantur. quandoquidem artificij nihil quidem execrabilius, ac turpius esse potest, quam suæ artis subiectum, et instrumenta ignorare. Quod sane unicuique medico usu euenire comperimus, qui non modò alienis utitur mixturis, sed nec simplicia quidem, nec eorum facultates nouit. Proinde scite à Galeno dictum est lib. VII. et VIII. de composit. medic. secundum locos, quod non poterit, is ex quo ordine eiusdem generis medicamentorum compositum sit, cognoscere, num ex molliissimo, an uehementissimo, aut medio, aut alio aliquo inter hunc, et alios intermedio, qui singulorum simplicium potestatem exactè antea non perceperit. Veruntamen nemo in hac materia se peritum euadere confidat assidua tantum librorum lectione, etsi eos quidem grauissimi conscripserint autores, nisi sepius ad uisendas stirpes se contulerit, et quod à præceptore in herbarum agnitione diu exercitatus, digiti demonstratione prius fuerit doctus, ac oculorum sensu, gustatuque, uarijs anni temporibus omnia hæc diligenter omni ex parte perpendat. Id enim, cum maxime perpenderit Galenus (ut sexti libri de simplicium med. facult. præfatione legitur) inquit. Equidem non possem non accusare et illos quoque, qui primi herbarum formas scriptis docere sunt conati, cum melius existimem ab ipso præceptore oculis discere, ac non adsimilari ijs, qui ex libris prodeunt gubernatores. nam sic et uerior, et manifestior esset doctrina, non herbarum modò, et fructuum, arborumque, sed et aliorum omnium.

Absque simplicium cognitione rectè mederi nemo potest.

Officinarum lapsus.

Officinarum abusus & ignorantia.

Simplicium peritiam nemo potest adipisci ex librorum lectione.

Herbarum formarum descriptarum conferunt.

Scripta quorū
cōmendat Ga-
lenus.

Simpliciū pe-
ritia à præce-
ptoribus, non
ex libris com-
paratur.

Impostores
quādoque et
peritos deci-
piunt.

Stirpes folia
immutantes.

Stirpium ima-
gines parum,
uel nihil pro-
funt ad simpli-
cia diagnoscen-
da.

Vanū & sup-
positiōis inca-
tationib⁹ uti,
dū plārā cōfo-
diuntur.

nium medicaminum. Verum enimvero si omnino libris est opus, quis adeo miser est, ut præteritis scriptis Dioscoridis, Nigri, Heraclicis, Crateuæ, et aliorum innumerorum, qui in arte ipsa consenuerunt, libros grammaticos scribentis incantationes, transformationes, & decanorum, demoniorumq; herbas sacras perferat? Et libro primo de alimentorum facultatibus: Optima (inquit) illa doctrina est, quæ uia uoce traditur, neq; enim quisquam ex libro nauclerus, aut alterius artis artifex euadit. In hoc namq; comparati sunt libri, ut nobis sint eorum, quæ ante didicimus, monumenta, nō ut rudes & ignari per illos doctrinam perfectam assequamur. Quod si qui sint, qui præceptoribus careant, uelintq; ijs, quæ luculentæ, ac copiosè sunt scripta (qui nobis scribendi mos est) diligenter incumbere, magnum ijs fructum capient, præsertim si eadem relegere identidem non grauentur. Et primo de antidotis: Quod si nullo (ait) monstrante ex libri alicuius lectione, quales sunt commentarij Heraclicis, Crateuæ, Dioscoridis, aliorumq; quorundam in simplicium medicaminum cognitionem peruenire aliquis uelit, longè maiore ipsi opus est inspectione, ut exactè singularum medicinarum uirtutes, ac uicia diiudicare sciat. Nam qui simplices medicinas diuendunt, tam callide illarum quasdam concinnant adulterantq; ut etiam exercitatissimos in eis decipiant. Hactenus Galenus. Ex cuius uerbis manifestè percipi potest, ex libris duntaxat non posse in simplicium agnitione peritum fieri quenquam, etiam si in ipsis stirpium imagines uirentibus persimiles omni exquisito artificio fuerint adiectæ. Siquidem (ut hac in præfatione scribit Dioscorides, & locis iam citatis asserit Galenus) qui in stirpium historia peritissimus euadere cupit, illum quidem uitas omnium plantarum non semel tantum, sed diuersis anni temporibus inspicere oportet. Quandoquidem plantæ ipsæ folia aliàs exhibent, cum prima germinatione emergunt, aliàs cum adolescunt, & caulē edunt, aliàs ubi flores erumpunt, & aliàs ubi siccæscientes maturum gestant semen. Videmus enim apertè populum nigram, sicuti ricinum, per initia folia explicare rotunda, quæ tamen post tempus huic platani, illi uerò triangulari sectione laciniata uisuntur. Sed contrà hederæ cœnit. quippe huic prima statim iuuenta triquetra folia insunt, quæ uetustiora iam facta quadantenus rotundantur. Si symbrij aquatici folium cum primū erumpit, rotundum est, cum uerò adoleuit, in erucæ modum laciniatur. Lepidio, et nasturtio folia primo exortu circinata, ac circumquaq; apij serè modo laciniata emergunt: at cum pubescunt, prælonga oleaceis similia euadunt. Quo etiam modo hortensæ nostrum uulgò petroselinum uocatum cum suis ludere cernimus. Lathyris amygdalinis folijs caulem uestit, quæ in cacumine ita prioris formæ obliuiscuntur, ut in aristolochia, aut hederæ folia degenerent. Nouellus acanthus folio lactucæ longiore uirescit erucæ incisuris diuiso: at senior effectus quædam circa totum caulem folia promit tam crebra, acuta, implicita, densa, ac minuta, ut nunc amēti speciem quandam referant. Sunt & aliæ nonnullæ, quæ has foliorum mutationes per tempora ostendunt, quarum nomina breuitati consulentes nunc consultò prætereunda censemus. At fieri quidem nequit, ut huiuscemodi stirpium uariationes ex libris, in quibus figuræ expressæ, atq; etiam coloribus exornatæ habentur, omnes obseruari possint. quandoquidem plantæ ipsæ appictæ ex tot uarijsq; unan nobis duntaxat imaginem repræsentant. Huc etiam illud accedit, quod ea, quæ picturæ artificio fiunt, etsi ex optimi artificis penicillo emergant, nunquam tamen naturalium rerum lineamenta ad unguè referre, ac exprimere queunt, quanuis etiam naturam exactissime imitentur. Eadem ratione putauerim ex cuiuslibet grauissimi auctoris commentarijs, qui stirpium historiam continent, neminem absolutam earum notionem unquam adepturum esse, quæ maxime medicis requiritur. quippe quod ijs suis simplicium monumentis, ac foliorum, caulium, & reliquarum partium historijs, non nisi unam lineamentorum, ac similitudinum enarrationem tradiderint. Quæ tametsi uera sint, nullum tamen præbent mutationis exemplū, ut sepe ac sæpius plantis compluribus uarijs totius anni curculis tum in folijs, tum in caulibus, reliquisq; particulis cœnere comperimus. Quo fit, ut hæc uariandi series nullo alio pacto addisci possit, quàm longa oculorum exercitatione, dum ætate tota plantæ ipsæ solo educatæ uirescunt. Cæterum ubi scriptores in suis historijs stirpium notas explicant, illi quidem serè semper similitudinibus utuntur, eorum exempli gratia, xyridem, gladiolumq; iridi similem reddentes. Meon præterea anetho, cyperum porro, asarum hederæ, phu smyrnio, & hoc illi, & illud huic sæpiissime comparantes. Vnde fieri non potest, quin aliquis, non prius perspectis unā cum doctissimis ac exercitatissimis præceptoribus plantis quibuslibet, cum quibus aliæ inijsse tum similitudinem, tum etiam cognationem narrant auctores; & non habita hoc modo earum ratione, possit unquam ex solis libris cum stirpium imaginibus, uel sine eis editis, in summum & perfectum herbarium euadere. Quamobrem etsi stirpium imagines, quæ magno tum pictorum, tum typographorum studio libris excuduntur, insipientium oculos blandè admōdum detineant, atq; illas prius à nobis cognitās in memoriā reuocent; magni tamen eas esse emolumenti ijs non crediderim, qui uisu, & præceptoris auxilio numerosam earundem partem non acceperint prius: quanquam fortasse secus uulgus existimet. Adhibeant igitur curam ijs, quibus in animo est rei herbariæ peritiā adipisci, ut in primis uiros huius rei non imperitos sibi præceptores aseiscant: deinde ut assuescant per diuersa temporis interstitia, montes adire, ualles, syluas, ac cætera terræ loca, ubi oculis reliquisq; sensibus simplicia medicamenta inspicere, & cognoscere ualeant. Quos nec pigeat se conferre ad fodinas, ubi metallica & fossilia medicamenta tam diligenter contemplantur, ut legitima quæq; deinde ab adulterinis discernere sciant. Neq; solum in fodinis ipsis uersari debent, sed etiam in fornacibus, ubi metalla funduntur. nam ibi & diphrygem, & pompholygem, & spodium, & cadmiam, & argenti spumam, & alia nonnulla dignoscere poterunt: quæ hac nostra ætate factitia, spuria, & adulterata in myropolijs serè omnibus habentur. Quin & ad magna emporia, luculentissimasq; ciuitates se conferant, ubi peregrina undiq; importata ueneunt. At certè ridiculi sunt, qui inter legendum tum herbas, tum etiam radices, uana ducti religione, quibusdam uerborum, carminum, & suffimentorum superstitionibus uti præcipiunt, quasi uires, & facultates medicamentorum uerba, & carminum incantationes infundere, augere, & diminueri ualeant, ut stulti, & superstitionis falsò credere, & affirmare non erubescunt. Quos tamen lib. v. de simp. med. facul. superius citato acerrimè damnauit Galenus, sic inquit. Et Pamphilus eum in modum tractatum de herbis composuit, uerum is ad fabulas uersus aniles est, simulq; præstigiaturas

In Lib. primum Dioscoridis.

5

præstigiaturas quasdam iunctis nonnullis incantationibus, quas, cum herbas colligunt, admurmurant. Et sanè utitur ijs
 πρὸς τὰ ἐπεὶ τὰ ἴα, id est, ad quæ suspenduntur, & ad alias manganeas non solum curiosas, & à medicina alienas, sed
 etiam falsas uniuersas. Ex hac Galeni sententia omnibus palàm fit, quòd si modò commentarios aliquos admittamus,
 omisiss omni ex parte superstitionis, eos tantum legere debeamus, atq; in ijs nauare operam, in quibus uera, & excul-
 ta simplicium doctrina nitet. Quos præsertim posteritati donarunt ij, qui exactam eorum peritiam indefectis labori-
 bus sunt consecuti: inter quos omnium primus est Dioscorides. Ideoq; iure quidem eodem loco cæteris à Galeno præ-
 fertur, cum inquit. At Pamphilus, is scilicet, qui libros de herbis composuit, planè ex ijs, quæ uel ipse scribit, præ se
 fert grammaticum, indicatq; se nec conspexisse herbas, quas exponit, nec uires earum expertum, sed ijs, qui ante ipsum
 scripsere, fidem habuisse citra ullam explorationem. Hic sanè libros exscripsit frustra annexo ad unanquamque her-
 10 bam nomenclum aceruo: deinde etiam exponens, si qua ex homine ferebatur transformatio: tum incantamenta, & li-
 bationes, atq; thymiamata, quæ in colligendis illis adhibebantur, adscribens: nec non & alias eiusmodi præstigiaturas
 nugaces. At Dioscorides Anazarbenis quinq; libris materiam omnem utilem absoluit, non herbarum tantum, sed &
 arborum, & fruticum, & succorum, & liquorum: memorans insuper & metallica omnia, & partes animalium. Et
 mihi utiq; uidetur omnium perfectissimè tractatum de materia medicamentorum consecisse. Nam licet à maioribus mul-
 ta de illis benè scripta extent, tamen à nemine omnium æquè de omnibus. Cæterum quæ scripta reliquit Heracides
 Tarentinus, & Crateuas, et Mantéas, non in ordinem digesta, nec in unum omnia collecta uisuntur, quemadmodum il-
 la, quæ scripsit Dioscorides. Et primo de antidotis uolumine: Ac de omni quidem (inquit) medica materia sufficien-
 ter à Dioscoride quinq; libris traditum est, à quo tibi discere licet cum alias omnes notas, tum gustu, olfactuq; perce-
 20 ptas, quibus maximè probiora medicamenta à deterioribus cognoscuntur & discernuntur. Hinc ergo auctoritate
 Galeni satis perspicuum esse potest omnibus medicis, itemq; seplasiarijs, ad quos potissimum spectat rei medicæ cogni-
 tio, in ea simplicium medicamentorum facultate Dioscoridem cæteros excellere, & facillè primas tenere. Quapropter
 ab ijs præclarissimè ageretur, si eius scripta tantisper legerent ac perlegerent, perpetuoq; in sinu gestarent, donec eū
 planè sibi familiarem redderent. & hoc quidem eo præsertim tempore facerent, quo à peritissimis præceptoribus ue-
 ra, ac legitima simplicia tum oculorum, tum gustus, tum olfactus sensibus offeruntur. Quod eo citius ducet illos ad opta-
 tum finem, quò magis Dioscoridis præclara scripta castigatissima, & mendis quàm plurimis expurgata reperient.
 Quinetiam nostris commentarijs, qui præterea Galeno referunt acceptum serè quicquid ipse scripsit de simplicium
 medicamentorum materia, ita dilucidata & illustrata, ut maximam (ni fallor) secum adferant claritatem. Huic igitur
 soli se dedant, hunc solum sequantur ob iam dictas rationes omnes ij, qui non modò stirpium, sed & reliquorum sim-
 plicium medicamentorum doctrinam & facultatem consequi uolunt. Ac contra tum uulgo semper ignaro, tum ijs e-
 30 tiam, qui coarctantium ranarum instar, è sordido palustrium aquarum limo caput exerce nequeunt, nugaces, ac peni-
 tus deprauatas Pandectas relinquant, unà cum tenebrosis officinarum Luminarijs, et reliquis mendacibus uolumini-
 bus, ubi simplicium, & compositorum materia ab ijs tractatur, qui uix lactucam nouissent, nisi eorum cæcis frequen-
 tissima exitisset: pariterq; urticam, nisi acerrimè tangentes pupugisset. Quorum inscitiam animaduersus Galenus,
 contra eos locutus esse uidetur lib. v. de simpl. med. facul. præfatione breuiter & scitè, sic inquit. Verum abstine-
 dum est à multis mendacibus, multoq; etiam magis fugiendus est Pamphilus, qui ne per somnium quidem herbas uidit,
 quarum aggreditur figuras perscribere. nam id genus hominum (quomodo assimilauit eos Heracides Tarentinus) simi-
 limum est præconibus, qui formam ac notas fugitiui mancipij, licet ipsi non uiderint unquam, præconio tamen publi-
 cant. notas enim ab alijs, qui norunt, accipiunt, & ceu cantilenam eas proferunt, ut si fortè is, quem præconio indicat,
 40 adfisteret, agnoscere tamen non possent. Hucusque Galeni uerba. Quæ longè satis sufficere possunt ad eorum monito-
 nem, qui ad simplicium materiam noscendam per rectum ostium introire cupiunt, & securo totius itineris gressu pro-
 gredi. Verum in primis, ut opportunè singula demetantur, nosse oportet tempora, quibus maximè plantæ uiribus
 ualeant. Quapropter à radicibus initium sumentes, dicimus harum uires, sicut etiam aliarum stirpium partium, non
 eodem anni tempore æquè in omnibus reperiri. quandoquidem aliæ hoc tempore, aliæ uerò illo humore prægnantes
 deprehenduntur. Tamen si non desint, qui haud quaquam infirmis rationibus innixi, radices è terra eruendæ asserant
 semper autumnò, cum scilicet folia decidunt, & caules contabescunt. alij uerò ineunte uere, priusquàm folia concre-
 scant: siquidem hisce temporibus radicibus maior uis ineat, quàm cæteris partibus. Sed ut ingenuè in hac re fatear,
 quid sentiam, crediderim ego omnino maiorem succi ubertatem inueniri in his, quæ uere effodiuntur. quippe quòd plā-
 tæ nondum caules, folia, neque flores emisserint, à quibus omnis radicis succus exhauritur. Sed & rationi conso-
 num mihi uidetur, autumnales radices omnes tum paucioris, tum imbecillioris esse succi, quàm uernales, quòd sci-
 50 licet pauco ante tempore & caules, & folia, & fructus ediderint. Non tamen inficiari uelim, quòd quæ ue-
 re leguntur, copiosiore, quàm par sit, humore redundantes, illoq; longè minus concocto eo, qui in autumnalibus ha-
 betur, putredini & corruptioni non sint magis obnoxie, præsertimq; si longo asseruentur tempore. Quare à Dio-
 scoride animaduersa, is sanè iussit stirpium radices effodiendas esse, cum stirpes ipsæ folijs exuuntur. Quod cum uarijs
 anni temporibus eueniat pro natura diuersarum plantarum, curam impendere oportet, ut suo tempore unaquæq; ra-
 dix integrè, si fieri potest, cum omnibus suis adnatis euellatur, & ijs in locis, atq; sub ea cœli constitutione, quàm maxi-
 mè familiarem habent. Porro radices abunde nutritæ sint oportet, ac omni putredine, & imbecillitate uacantes: non
 ita tamen, ut præ nimio alimento ex pingui solo, ubi nascuntur, accepto, debitam & humoris copiam, & corpulentie
 metam excedant, neq; ut eiusdem alimenti inopia inanes, & rugosæ reddantur. Quod cum maximè perspexisset Gale-
 nus de iridis radicibus differens libro primo de antidotis: In uniuersum (inquit) ex omni medicinarum genere illæ ra-
 dices inutiles habentur, quæ inanes sunt, & rugosæ. Atq; illæ quidem deteriores sunt mediocriter nutritis, & medio-

Dioscorides à
Galeno maxi-
mè comenda-
tur.

Dioscorides i
simplicium me-
dic. materia
primas tenet.

Libri explo-
dendi.

Tempus, quo
stirpiū partes
legendæ sunt.
Radices quan-
do effodiendæ.

Radicū opti-
marum notæ.

Radices quo-
modo munda-
dæ, siccandæ,
ac conferuan-
dæ sint.

Radices qui-
b⁹ i locis exic-
catæ sint po-
nendæ.

Veratrū utrū
que triginta
edurat annis.

Non est ab re
certis tēpori-
b⁹ herbas col-
ligere.

Herbæ quo
pacto legendæ,
siccandæque
sint.

Plantæ, quæ
colligi postu-
lāt florib⁹ or-
natæ.

Officinarum
lapis in her-
bis siccis repo-
nendis.

crem magnitudinem nactis, quæ crassitudinis modum excedunt, & plus humoris in se continent, quàm illis usu ueniat. Hæc Galenus. Cæterum ubi radices e terra fuerint exemptæ, primum quidem tandiu aqua clara elui debent, donec omni undiq; terra, uel limo penitus abstergantur: mox deradi tum a fibris, tum capillamentis omnibus, quibus uniuersim ferè omnes comantur: postremo siccare eas conuenit omni adhibita cura. Quod si fuerint quales fœniculi, apij, asparagi, rusci, polipodij, rubiæ, intubi, & consimilium, in umbra, ubi orientales uenti respirent, diligenter siccentur. At omnino cauendum est, ne sole feriantur: quippe quoniam potior earum pars ab eis prorsus euanesceret, utpote raris & tenuibus. Verum enim uero si ex eis fuerint, quæ natura crassæ sunt, ueluti gentiana, helenij, mandragoræ, bryoniæ, & id genus aliæ, & aer sit nubilus, & hyems, ne in umbra situ tabescant, ac proinde marcescant, in sole ac uento tuto siccare possunt. Quod commodius fieri potest, si frustatim dissectæ ita tenui funiculo traiciantur, ut partes non se contangant, aut cratibus impositæ quotidie sæpius manibus reuoluantur. Atqui curandum est, ante quàm siccentur, ut lignea matrix, quæ omnibus ferè radicibus includitur, ipsi in longum scissis, integræ eximatur: quippe omnino inutilis est, nullamq; uim obtinet. & si gentiana, cyclaminus, aristolochia rotunda, iris, bryonia, centaurium maius, nymphaea, aliæq; complures absq; matrice suas præ se ferant radices. Siccatæ radicibus, quod planè constet eas sine tabe, & tere dine per tempora adseruari posse, ijs reponantur in locis, ad quæ solares radij non penetrent, neq; fumo pateat aditus, & quæ neq; uliginosa sint, neq; puluerulenta. Sit igitur locus eminens, & siccus, ad septentrionem uergens, uel etiam ad meridionalem plagam, quando scilicet radices ipsæ non prorsus exiccatae recondentur: adhibita tamen cura, ne eo tempore austri humidissimi status admittantur. Ita deniq; recondi, ac seruari possunt tot annis, quot ab inanitate, tere dine, & tabe uindicari ualeant. Nam & si quæ tenues sunt, ut asari, phu, asparagi, rusci, & id genus aliæ, an no duntaxat perennent; ueratrum tamen utrumq; quauis radicibus constet tenuibus, ad trigessimum annum usq; perdurat. Cæterum demetendi tempus, recondendi locus, perdurandi terminus non modo in radicibus obseruandus, sed & in cæteris tum stirpium, tum etiam animalium partibus, ut in hirci sanguine, lupi iocinore, intestino, ac etiam stercore, uulpis pulmone, apri uestigia, anguim senecta, alijsq; consimilibus. Assumantur igitur hæc omnia eo demum anni tempore, quo magis suis uiribus sunt prædite, nullo planè modo neglecta temporum ratione, quibus singula decerpi possunt. Neq; enim damandi sunt, qui in quibusdam plantis colligendis quædam decreta tempora, nonnullisq; errantium siderum aspectus obseruant: quippe quod apud graues autores scriptum inuenerint, pæoniæ radices contra comitiales non esse euellendas, nisi decrescante luna. Quæ quidem opinio non prorsus reprobanda uidetur, nec ad ineptias incantationum, aliarumq; uanitatium, quas stultè (ut Galenus inquit) prodidit Pamphilus, comparanda. Nam cum inferiora terrestria a superioribus cælestibus gubernentur, & regantur, fieri maxime potest, ut luna, ut quæ cæteris errantibus sideribus est nobis magis proxima, motuq; uelocissima, maximam cum plantis omnibus, ac rebus quibusuis alijs habeat rationem; tum cum augetur, tum etiam cum minuitur singulis mensibus. Quamobrem non temerè a Galeno pro dictum est, abyssum herbam tantum sirio ardente ad canum rabiosorum morsus esse euellendam, sicuti etiam fluuiales caneros ad idem peridoneos. Quo etiam tempore captamus scorpiones, atq; anchusa radice constat sanguineo succo madente. Quemadmodum & stirpes, quibus facultas excalfaciens insit, perpetuò in locis calidis, ac siccis demetere conuenit. Quocirca Hippocrates ad Crateum scribens: Adnitere (inquit) quantum potes, ut nobis montanas maxime, & in altis collibus nascentes herbas a radicibus refeces: quandoquidem hæc firmiores, atque acriores sunt ijs, quæ aquosioribus nascuntur locis: idq; quod in montibus terra sit densior, & aer tenuior. nam quod attrahunt, frigidius est. Quinetiam dabis operam, ut flores ex his herbis etiamnum decerpas, quæ circa stagnantes aquas, paludes, fluuios, & fontes prodeunt, quas sanè debiles, & exolutas, ac dulcis succi esse scio. Hæc Hippocrates.

Herbæ similiter, atq; radices, legendæ sunt, siccandæ, ac asseruandæ, his tamen demptis, quæ tum in medicina usu, tum in cibis, tum etiam in obsoniorum condimentis quotidie uirentes usurpantur, ueluti lactuca, intubus tam domestica, quàm agrestis (cichorium appellant) portulaca, buglossum, beta, atriplex, blitum, brassica, uiola nigra, malua, helixine, lincozotis, ocimum, apium, hyoscyamus, sedum, plantago, asparagus, acanthus, & aliæ complures. Atq; non solum refrigerantibus herbis, uerum etiam excalfaciens recentibus utimur: plerunq; enim ex calida potestate præditi, uirides siccis præponimus, præsertim ubi minus calefacere sit opus: siquidem humor in uirentibus exuberans earum caloricam facultatem haud parum demulcet. Cuius quidem classis habentur amaracus, eruca, nasturtium, mentha, absinthium, thymus, satureia, ruta, calamintha, sisymbrium, pulegium, abrotonum, & id genus permulta. Sunt præterea & aliæ, quæ demetiri expetunt, cum primum floribus ornantur, ut centaurium minus, uiola purpurea, origanum, symphytum petraeum, pulegium, serpyllum, amaracus, polium, thymus, chamedrys, chamæpitys, anthemis, chrysanthemum, stoechas, hyssopum, fiamaria, aliæq; cõsmiles plantæ, quas ne longior, quàm par sit, esse uidear, ex industria prætereo. Hæc igitur omnia serena cœli constitutione, non nubibus, non imbris infestis in primis colligantur oportet. Deinde terra expurgata, atq; alijs aduentitijs excrementis amotis diligenter in umbra siccentur. Nisi ex eo genere habeantur, quæ caulis crassitudine, ut in acantho, uel foliorum lentore, crassitie, & humoris exuberantia, ut in portulaca, & crithamo, omnino insolari expetant. quandoquidem si eiusmodi herbæ in umbra siccandæ reponantur, dubio procul situ obducentur, & putrescent. Cæterum cum rectè siccatæ fuerint, decusso puluere, in sacculis ex corio, uel ligneis capsulis recondantur, ac diligenter claudantur, ne earum uires euanescant. Quæ in re errant, sepius uariarum plerique, qui herbas iam siccatas in fasciculos digerentes ad officinarum laquearia suspendunt, ubi non solum breui uiribus destituuntur, aeris ambientis exuentione, ac uentorum perflatu, sed etiam in mille sordium sentinam desciscunt: quandoquidem & puluere, & aranearum telis obsiduntur, ac inde muscarum stercore, quæ illis die, noctuque insident, labefactatæ nigricant. Neque uerò planè laudibus efferendi sunt ij, qui in linteis sacculis, ipsisq; textura admodum raris eas trabibus appendere consueuerunt: quippe æstius aer in ipsos penetans,

netrans, quicquid boni inest, absorbit, & abolet, quinetiam puluere obfit & corrumpuntur, & cōtabescunt. Idcirco ut tam herbe, quam radices suas integras asseruent facultates, nihil quidem præstatius, quam eas capsulis tiliaceis, uel piceis, uel fictilibus diligenter clausis reponere, ut docet Hippocrates ad Crateum his uerbis scribens. Omnia medicamenta, quæ succi, & liquores fluidi sunt, in uitreis uasis ferantur. quæ uero folia, aut flores, aut radices sunt, in fictilibus nouis probe obturatis, ut ne uentis perflata, medicamenti uigorem, uelut in animi deliquium collapsa, amittant. Quod si Hippocrates in recentibus obseruandum præcipit, id maxime in siccis fieri operæpretium erit.

Flores quo tempore sint decerpendi, siccandi, ac recondendi.

Flores quando diu durent.

Semina quomodo demontenda.

Fructus quando decerpendi, & quomodo conseruandi.

Cortices quomodo siccandi, & reponendi.

Succi quomodo exprimendi, cōseruandique sint.

Gūmi, lacrymæ, & resina.

- Flores insuper non secus, atque reliquæ plantarum partes, eo tempore colligendi sunt, quo magis suo in uigore consistunt, non autem cum iam flaccescentes decidui euascent. At capparum flores muria asseruandi, antea quam se explicent, decerpuntur: rosarum uero cum non planè explicati uisuntur: ceteri deinde cum omnino expansis folijs patent. Verum cum maiori ex parte omnes ferè flores sint herbis fragiliores, molliores, & tenuiores; idcirco tantum abest, ut in sole siccandi sint, ut ne quidem in umbra, si calida, uel eminentia fuerint loca: quippe, ut solis feruore, sic & aeris calore nimio exoluantur. Siccetur igitur in locis temperatis, quo tempore sæpius reuoluantur, ne situm contrahant, adhibita etiam cura, ne sicci natium colore deperdant. quandoquidem certum est flores, qui inter siccandum à proprio colore degenerant, nullius esse in medicina usus. Flores itaque in uniuersum sicci ad annum diutaxat, edurant, et si anthemidis, centaureis, chrysanthemi, millefolij, spartij, & rosarum flores etiam longiori asseruentur tempore, si ligneis arculis optime inclusi diligenter recondantur. Non minori etiam studio sunt colligenda semina tam ea, quæ suis in stirpibus nuda innascentur, ut lithospermi, phalaridis, fœniculi, anethi, & cari: uel uasculis, aut capitulis inclusa, ut papaueris, nymphae, melanthij, hyoscyami, & ocimoidis: aut siliquis tecta, ut fabæ, ciceris, phasoli, dolichij, & lupini: aut corniculis recondita, ut fœni græci, fertule Campanæ, sinapis, & erucæ: aut uarijs inuolucris contenta, quàm ea, quæ circa medullam quorundam fructuum intus conduntur, quale est mali medici semen, aurantij, limonis, pyrorum, cydoniorum malorum, peponum, & melopeponum, cucurbitæ, & cucumeris. Veruntamen hæc assumere oportet, cum fructus, à quibus eximuntur, suam maturitatem planè senserint: illa uero, ubi herbe iam siccæ, non amplius uirent. Et quamuis multa reperiuntur semina, quæ ad annum ultra suas asseruent uires, ea tamen quotannis renouare satius, ac tutius erit: siquidem pauca sunt, quæ inueterata rancorem non redolent. quo fit, ut calorem nanciscantur extraneum, & sibi non congenitum. Vbi igitur sicca fuerint semina, arculis ligneis reponantur in locis siccis: facile enim contrahunt locorum humores. Ceterum fructus, quemadmodum pruna, serica, myrti baccæ, cydonia mala, cerasa (quæ uulgò marasceas uocant) corna, sorba, ficus, punica mala, & alia id genus, quæ in medicina usum reponuntur, operæpretium est, ut maturi ex arboribus decerpantur, quanquam sorba, ut siccentur, immatura decerpere conueniat. At animaduertendum est, quod ubi adstrictione, & repressione sit opus, fructus adstringentes ut paululum potius immaturi, quàm secus, decerpantur oportet. Porro iuglandes, amygdalæ, pistacia, nuclei pinei, & auellanae non prius ex arboribus excutiantur, quàm planè ultimum maturitatis gradum senserint. Id autem rectè cognoscitur, cum extrema inuolucra sponte sua dehiscunt, & arbore concussa una cum fructibus decidunt, alioquin insolati contrahuntur, & sidentur. Ex his igitur, qui siccati asseruantur, capsulis ligneis potius, quàm saccis recondantur, ne extraneos humores concipiant. Qui uero per annum recentes reponuntur, aut maiori ex anni parte perdurant, in locis siccis minime asperginem redolentibus appendantur, ut assolet de uuis, pyris, malis cydonijs, & punicis: aut super paleas expandantur, ut fit cum malis, sorbis, ac mespilis: aut hordeo, uel milio sepeliuntur, quemadmodum medica, & aurantia mala. Cortices præterea, qui fructibus auferuntur, ut citrij, punicis, & cucurbitis: quique arboribus decerpuntur, ueluti thuri, ligno guaiaco, sambuco, ac fraxino: qui item herbarum radicibus detrahuntur, ut capparum, mandragoræ, thapsiæ, alypiæ, pityusæ, ac aliarum, non secus sunt siccandi, atque radices, quinetiam similiter reponendi. Succique quoque, utpote in medicina admodum necessarii, omni prorsus diligentia, ac ratione sunt conficiendi, atque ita asseruandi, ut toto anni curriculo putredinem non sentiant. Si igitur non folium ab herbis eliciantur oportet, sed etiam à radicibus, ac fructibus. Qui è radicibus exprimuntur, ut Cyrenæicus, & glycyrrhizæ, uere quidem parandi sunt, cum primum folia emergunt. Ex folijs uero, ante quàm stirpes flores edant, & earum caules lignosi fiant. Ex fructibus denique, quidam cum ipsi ultimam maturitatem senserint, cuiusmodi esse debet malorum punicorum, citriorum, limonum, & ex myrti baccis: quidam uero antequàm ad plenum maturuerint, ut ex iuglandibus, moris, pyxacantha, ligustri baccis, & acacia: quidam ex immaturis adhuc uuis, ut omphacium. Horum omnium nonnulli diu insolati, aut lento igne siccati reponuntur, ut aloës, syluestris cucumeris, absinthij, eupatorij, hypocistidis glycyrrhizæ, & huiusmodi generis: aliqui uero humidi, fluxibilesque reconduntur. Atqui non omnibus eadem est conseruandi ratio: quippe alij paululum primum ad ignem feruefacti, moxque diligenter defæcati, ut fieri solet de succo rosarum, intubi, buglosi, oxalidis, lupulorum, apij, & fœniculi. Alij uero ignem non experti tantum subsidere permittuntur, ac deinde uasis tandiu transferuntur, donec defæcati pelluceant. Quod fit de succo malorum punicorum, citriorum, limonum, cydoniorum, & mororum. Veruntamen diligenti admodum animaduersione opus est (ut Galenus inquit lib. vi. de medicamentorum compositione secundum locos) in succis liquidis conseruandis: quandoquidem facile corrumpuntur, nisi feruefactis prius, & mox à fecibus omnibus percolatis, olei parum superponatur, ut optime norunt solertissimi pharmacopolæ. Adhæc habentur uaria liquorum genera, quæ quàm plurimis ex plantis distillant, ac defluunt, quorum alij gummi, alij resina, alij lacrymæ uocantur. In gummi genere sunt opopanax, laser, ammoniacum, sagapenum, euphorbium, galbanum, bdellium, myrrha, thus, opocapsum, sarcocolla, styrax, & id genus alia. In resinarum uero censu sunt terebinthina, lentiscina, strobilina, pinea, picea, larigna, & abiegna. In lacrymarum denique numero sunt lac, quod ex papauerum uasculis excipitur, propriè opium appellatum, se ammonium, quodque ex thapsia fluit, tithymalorum omnium lac,

Dioscorides
defenditur à
calumnia.

Simplicium
nomina uaria
Dioscoridi a-
dulterina.

Arbores.

Frutices.
Suffrutices.

Herbæ.

Plantarum de
generatio.

Stirpium mu-
tatio.

lac, canticum, tragacanthæ lacryma, quicquid defluit è uitis liquor, ex pruno, amygdalo, & ceraso. Quin & illud, quod uulgius Arabicum uocat gummi. quanquam non defunt, qui tam hoc, quam prunorum, cerasorum, & amygdalorum lacrymæ malint in gummi potius referre, quam in lacrymas. Sed quoquomodo res habeat, eò tantum summa harum rerum spectat, ut exacta scilicet earum notitia habeatur. quippe non defunt mangones, & impostores, qui eas adulterent, quemadmodum & medicamenta metallica. Postremo si forsitan cuiusdam nasuto uideretur Dioscorides non parua erroris culpa suspectum esse, quod in hac præfatione absolute pronunciauerit, ex omni herbarum genere solum ueratrum multis edurare annis, reliqua uero à trimatu inutilia esse, cum tamen in pluribus locis eius sententiæ reclamet Theophrastus antiquissimus plantarum scriptor, dicimus, ut hos ab huiusmodi opinione distrahamus, quod cum Dioscorides extiterit in hac facultate peritissimus, consumatissimus, & omnium facile princeps, grauissimo quoque Galeni testimonio, non modo non credendum uidetur, sed ne cogitandum quidem, quod non calluerit is omnes stirpium proprietates, quodque haud studiosè legerit ea, quæ ante ipsum trecentis, aut pluribus annis posteritatis memoriæ mandauerat Theophrastus, & aliorum ueterum plerique: præsertim cum nobis perspicuum sit, quantum in his rebus describendis fuerit ipse apprime fidelis, & diligens. Verum omnibus persuasum esse debet, quod sicuti in quibusdam locis huius uoluminis scriptura deficit, in alijs spurij additionibus redundat, in alijsque quandoque scatet mendis, scriptorum culpa, atque etiam eorum, qui in scribendis, uel excudendis autorum uoluminibus plus, minusue curæ impenderunt, quam sua interesset; ita etiam in hac præfatione euenisse facile potuit. Quare pro certo crediderim, longè plura hic desiderari, quam ea, quæ hac in re tradiderit Theophrastus, qui ueratrum ait triginta perdurare annis, aristolochiam quinque, uel sex, chamæleonta nigrum quadraginta, centaurium maius decem, uel duodecim, peucedanum quinque, aut sex, uitem syluestrem unico duntaxat anno, elaterium centenis annis, ita ut repertum esse attestetur elaterium ducentorum annorum, quod optimum erat, & pretiosum. Harum itaque rerum historias omnes tantum absit, ut credamus non legisse, notasse, ac monumentis tradidisse Dioscoridem, ut ne imaginemur quidem, & si scriptis suis non extent: quin potius locus iste nobis suspectus & deprauatus habeatur. Idcirco non Dioscoridi, sed scriptorum, & librariorum incuriæ id uitij adscribendum est: quemadmodum additionum redundantia accusantur ij, qui, ut earum autores essent, ab re hoc opus augere, atque illustrare existimauerunt, quales sunt spurie additiones illæ, quæ plura & Græcorum, & Hebræorum, & Arabum, & Chaldeorum, & Aegyptiorum, & Magorum, & Latinorum, aliarumque linguarum nomina coaceruant, atque in omni serè plantarum historia in pluribus uoluminibus Græcis statim occurrunt singulis capitibus. Quæ facile ex Pamphilo deprompta fuerunt, argumento quod (ut superius dictum est) ei rem hanc uitio uertat Galenus, atque sine ulla ratione sint in hoc Dioscoridis uolumen importata. Cuius rei nobis postea præbuit testimonium, quod in quibusdam antiquis bibliothecis legitima Dioscoridis uolumina reperta sint Græcè pluribus centenis annis scripta, in quibus nullum prorsus ex his spurij nominibus legebatur. Quorum uetustam auctoritatem simul cum doctissimo Ruellio secutus, in meis uersionibus Italica lingua conscriptis omnia illa nomina adulterina ab opere abdicauimus, quemadmodum facturus sum in hoc Latino Dioscoride: & si Hermolaus, & Marcellus uulgatis exemplaribus decepti, nomina illa suis interpretationibus reliquerint, tanquam Dioscoridi legitima. Sed quoniam non minus utile, quam necessarium duximus, ut omnes ij, quibus in animo est plantarum peritiā assequi, sciant ad unguem, quo arbores à fruticibus disideant, frutices ipsi à suffruticibus, & suffrutices ab herbis, dixerim ego Theophrasti auctoritate, omnes illas stirpes arbores appellari debere, quæ ab radice statim simplici caudice surculoso, dissolutoque contumaci assurgunt, à quo per interna lla tãquam brachia, exortirami latius diffunduntur, uti olea, ficus, malus, pyrus, quercus, ilex, & id genus alia. Frutices uero, quæ ab radice caudice multiplici, ramosoque sese attollunt, in quorum classe sunt rubus, rosa, paliurus. Suffrutices, qui inter herbarum genera annuerantur, ab radice caulem emittunt, lignosis adnascantibus ramulis, folijsque minutis, quæ nõ uelut aliarum herbarum folia quotannis arefcunt, et decidunt, sed perpetuis folijs toto anno uirescunt, ut stœchas, ladanum, ruta, hyssopum, salvia, & eiusdem generis alia. Herbarum denique generi subscribunt reliquæ plantæ, quæ inter initia folia tantum sine caule pandunt, ac deinde in caulem erectæ, flores, & semina ferunt, ut cerealium omnia genera, olera, quæ in hortis ad cibos feruntur, & syluestrium serè innumera, quæ sponte sua in pratis, campis, ac alijs compluribus locis proueniunt; & si ex eis nonnullæ habeantur, quæ neque caulem, neque flores, neque semina gignunt, ut phyllitis, asplenium, cynoglossum, hemionitis, onosma. His ita determinatis, sciendum præterea est, herbas assiduo quodam cultu, ac diligentia nonnunquam arborefcere, quod maxime malus accidit. Hanc enim pluries uidi senis, septenisue mensibus cultam tanta caudicis longitudine, crassitudine, et duritie proficere, ut hastæ instar grandesceret. Frutices quoque aut temporis diuturnitate, aut cultorum mangonio in arbores nõ pumilas exeunt, ut uitex, hedera, myrica, paliurus. Contra similiter fit, ut arbusculæ quædam, si desit alimentum, aut si nullo cultu adhibito dimittantur syluefcere, à sua natura ita recedant, ut in frutices degenerent. Quandoquidem hi tum per adultam ætatem, tum per cultus rationem, uendicæ to sibi robore, crassos prædurosque fundant caudices, ac ramos. Illæ uero tanquam indomitæ surculis, stolonibus ac gemminibus, qui circa caudicem & radices adnascuntur, luxuriantes, solidos ita ramos debilitant, & infirmant, subrepto illis humore, ut in frutices sensim elanguescant, ut myrto, lentisco, & corylo quandoque euenisse comperimus. Tantum enim in plantis naturæ germanitas potest, ut non solum sæpe prædictos præstet effectus, sed etiam ut alteram in alteram stirpem facile uertat, ut casta in cinnamomum, sisymbrium in mentham, triticum in lolium, hordeum in auenam, & ocimum in serpyllum. Porro ex his omnibus herbarum generibus quædam satiuæ sunt, quædam agrestes. Has uolunt nonnulli priores fuisse satiuas, cum earum permultas domita cultu feritate mansuescere in hortis liquido constet: & si in permixtis quoque & syluestre, & satiuum genus inueniatur. quarum aliæ secundæ sunt, aliæ steriles: aliæ florent, aliæ floribus orbantur: aliæ perpetua fronde uirent, aliæ folia amittunt. Quod non aliunde prouenire scribit Theophrastus

In Lib. primum Dioscoridis.

9

Plantæ melio
rescūt celi ele-
mentia, & lo-
ci amicitia.

Plantarum si-
tus naturales,
ubi lætæ na-
scuntur.

phrastus, quàm à loco ipso, ubi nascuntur, sicuti ab aëre eas ambiente: tametsi id accadat interdum particulari radicū
uitio. Magni quippe refert, ut fecunda, floride, & perpetuò uirentes plantæ conseruentur, si clemens cæli consti-
tutio, situsq; germanitas adsit. Quare nil mirum, si circa Memphim, & in Elephantio agro ficubus, ac etiam uitibus
folia nunquam decidant, quòd; in insulis, alijsq; regionibus nuper in Indijs occidentalibus à Lusitanis, et Hispanis re-
pertis, nulla spectetur arbor, quæ sempiterna coma nō uireat. Neq; item admirandum, quòd reperiantur arbores pro-
ceriores, uirentiores, aspectu pulchriores, & magis frondibus, & fructibus exornatæ in hoc loco, quàm in illo: namq;
aliæ hoc situ lætatur, aliæ illo pro sue quæq; naturæ ratione. Proinde uidemus, quòd quæ montes amant, ut cedrus, la-
rix, abies, pinus, picea, terebinthus, buxus, iuniperus, fagus, carpinus, ibi proceræ admodum, formaq; insigni prospi-
ciunt. Quemadmodum in planitiebus & collium nemoribus quercus, cernus, suber, ilex, lotus, ulmus, acer, fraxinus,
20 corylus maxime proficiunt. Iuxta flumina, & in aquis lætiores proueniunt platanus, alnus, populus utraq; myri-
ca, salix, harundo; etsi harum permultæ non æquè lætæ in montibus, uallibus, planis, & syluis exultent. Id quoq; di-
scimus in herbis, & fruticibus uisitur. quædam enim paludibus enascuntur: aliæ in lacubus, & stagnantibus aquis
exiliunt: aliæ litoribus, & fluuiorum ripas desiderant: quædam humidis, aquosos, uliginososq; amant tractus: quædam
Sunt deinde quæ in campestribus degere cupiant: quæ uinetis lætentur: quæ pratis gaudeant. Præterea quæ ualles, quæ
colles, quæ deniq; editos querant situs. Aliæ quoq; urbanioribus locis allecæ iuxta urbū, et oppidorum moenia in ma-
cerijs, & ruderibus prodeunt. In palustribus, & humentibus locis, ac secus magnarum scrobium aggeres feliciter
enascuntur plantago, coronopus, poterium, scordium, ranunculum, eleoselinum, sphondylium, lysimachia, alisma,
chelandium minus, epimedium, pentaphyllum, erinus, equisetum, limonium, beliotropium paruum, uerbenaca, tusilago,
20 hydropiper, onobrychis, coryza tertij generis. Et magis palustribus gaudent cyperus, typha, sparganium, iuncus. At
tam lacunosis, quàm admodum palustribus innatant nymphæa, potamogetum, lotus Aegyptia, colocasia, folijs & in
aquis conditis, & extra eminentibus. Malabathrum similiter in Indiæ paludibus nascitur, atq; nobis in Italia oryza,
hippolapathon, ac millefolium stratiotes. Tribulus æquè in lacubus, paludibus, fluminibus nascitur, atq; in mari: quo-
rum litoribus, ac ripis familiare spectatur nerium. Adiantum, itemq; trichomanes uliginosis specubus gaudent, præ-
sertim si secundū annes existant: aut asperginosas sequuntur ripas, quæ præruptis locis inherēt. Vitex deinde, elichry-
son, bubonium, botrys, rha fluminum ripas accolunt. Crithæum uerò, brassica marina, chamæleo niger, androsaces,
corniculatum papauer, dorycnium, solanum somniferum, glaux, hippophaës, hippophaëstum, tragium, tithymalus pa-
ralius, peplis, alypon, absinthium seriphium in maritimis tum litoribus, tum scopulis, tum etiam collibus emergunt.
Tripodium etiam in maritimis exurgit, ubi scilicet alludit unda, iterumq; recedit, modò in mari, modò in sicco degens.
30 Non nisi aquis proueniunt bryon, thalassion, & alga. At in riguis fontium, præsertim quæ hyeme tepescunt, sion, atq;
aquaticum silybrium unà innatant, ut quasi inuicem fraternam uideantur inuisse amicitiam. Cæterum ex his, quæ in
continenti nascuntur, arida, & sticulosa loca petunt eryngium, satureia, lithospermon, lycium, saluia, stachys, onof-
ma, lonchitis, cynoglossum, echium, buglossum, chamæpitrys, ueratrum nigrum. Aridissimis, & saxosis exurgunt cap-
paris, libanotis, symphytum petræum, saxifragum, helxine, hemionitis, sedi utrunq; genus, cotyledon, cymbalion, po-
lytrichon, paronychia, asplenium, clinopodium, circæa, lichen, ita ut harum pleræq; sæpius in edificiorum ruinis, ac
saxosis admodum locis uirescant. In opacis autem simul & aridis nascuntur belenium, chrysocome, asarum, uiola pur-
purea, astragalus, & cyclaminus. In humidis elematis altera, quæ & secus aggeres inuenitur: item phyllitis. Col-
lium amicitate capiuntur spartium, nepeta, sylvestre cuminum, chamædrys, & si non oderit etiam aspera, & saxosa:
item phalangium, thymum, quod etiam petroso solo nasci uidemus: quin & holostium. Culta deinde uirent lagopode,
40 elatine, ornithogalo, coriandro, hyacintho, hypecoo, apio alio ab hortensi, chamæcisso, agilope, ofyride, aphaca, oroban-
che, melanthio, buphthalmo, anthemide, sylvestri papauere, xypio, leontopetalo, phœnice, hyperico, cyano. Inculta
uero uirent psyllio, hieracio. Pratis lætantur trifolium, lotus sylvestris, anonis, daucus, carum, tragopogon, oxylapa-
thum, centaurium minus, hemerocallis, colchicum, betonica: quanquam hac & colles, & montes abunde scateant. In
uinetis aluntur telephium, portulaca sylvestris, peplus, helxine hederacea, ampeloprasum, capnos. Tam intra, quàm
extra oppida, & urbes in plateis, monumentis, parietinis, ruderibus, propter muros, & hortorum sepimenta uisun-
tur uerbascum, blattaria, thlaspi, iberis, malua, chelandium maius, urtica, ebulus, sambucus, erysimum, aristolochia lon-
ga, marrubium, chrysanthemum, galiopsis, senecio, terrestris tribulus, sideritis, eupatorium, hyoscyamus, cicuta, perso-
nata, xanthium, sylvestris cucumis. Campestria cardui omni genere horrent, atractyli, ferulis, sylvestri sceniculo,
gramine, thalictro, bunio. Agrorum, & pratorum sepibus hærent ruscum, asparagus, rubus, rhannus, ligustrum, ru-
50 bia. Ephemero autem, hippoglossio, filice, planitiebus syluæ uirescunt. Montes adamant nardum tam Indicum, &
Syriacum, quàm Celticum, & montanum, centaurium maius, mandragoras, hastula regia, satyrium, gentiana, ligust-
icum, albysson, smyrnium, ueratrum album, ruta sylvestris, polemonia, polygonatum, tithymalus characias, polium,
ptarmica, thymelæa, chameleæa, ghecyrrhiza, asclepias, narcissus, thapsia, pæonia, æthiopis, chymenum, onagra, caca-
lia, aconitum, daphnoides, hyssopum agreste, peucedanum, chamædaphne. In syluis montanis emicat leucacantha, atq;
inibi in præruptis locis petroselinum, & Rhodia radix. Sunt præterea, quæ arboribus innasci uelint, in quibus
resident, atq; ab iisdem suscipiunt alimentum, ut agaricum, uiscum, sphagnos, polypodium, dryopteris, lichen. Aliæ qui-
dem in arboribus conspiciuntur, aliæ uero prius è terra exortæ, per arbores repunt, quemadmodum labrusca, uitis
nigra, bryonia, hederæ, clematis altera, smilax tam læuis, quàm aspera, lupus salictarius, conuolulus, perichyme-
num. Non desunt etiam herbæ, quæ sine radicibus in alijs herbis prosiliant, neq; alibi, quàm in illis reperiantur, ut caca-
lutha, epithymum, epithymum, & epistoebe. Veruntamen illud scire conuenit, quòd & si harum omnium quæque
sua

Plantarum in
radicib⁹ uarie
tas.

Radicum dif-
ferentia in co-
lorib⁹ & sapo-
ribus.

sua natura felicius proueniant in prædictis locis, suosq; unaquæq; sequatur situs; nihil tamen obstat, quin eadem modo in montibus, modo in planis, nunc in collibus, sæpe in uallibus, nonnunquam in agris, & pratis, ac etiam in alijs uarijs locis nullo discrimine inueniri possint. Et hæc satis sint quantum ad natalem plantarum situm. Ceterum ut, quantum per me fieri potest, harum rerum non minus utilis, quam necessaria doctrina excutatur, augeaturq; iam ad singulas herbarum partes noster se conuertet sermo, & de radicibus, folijs, caulibus, floribus, ac seminibus differemus, primo à radicibus, ueluti à basi aliarum partium, rem ipsam exordientes. Frumentacea igitur omnia multis nituntur radicibus, ijsq; tenuibus. Legumina uero singulas habent radices præter fabam, easq; surculosas, & duras. Sic & olera ferè omnia singulari radice coherent, ut lactuca, apium, beta, buglossum, intubus, cichorium. Quinetiam radice singulari sustinentur sylvestris ruta, quam harmalam uocant, peplos, crategonum, ephemerum, & sæpius uerbenaca. Contra numerosis radicibus donantur asarum, phu, baccharis, ueratri genus utrunq; cappar, crithanum, hastula regie, chelidonium minus, asclepias, circa, alcea, ethiops, granè, filix scemina, muris auricula altera, plätago, chrysocome, asparagus, ruscus, hippoglossum, panaces Heracleum, hemionitis, peonia scemina, alisma. At nardi indic, & Celtici radix in specie modum capillatur. Prægrandi, firmaq; radice exurgunt helenium, bryonia, mandragoras, scammonium, sylvestris cucumis, uitis nigra, rapum, nymphæa, colocasta, radix Rhodia, & China nuper ex Indijs occidentibus importata, dracunculus, aloë, centaurium maius, libanotis, sphondylium, cenanthe, symphytum secundum, papauer corniculatum, raphanus, carduus, perichlymenium, solanum somniferum, similax aspera, thapsia, hippophaës, hippophaëstum, tithymalus characias, pityusa. Contra exiguan, tenuemq; radicem gignunt hydropiper, catanances genus secundum, ranunculum, panaces Asclepium, & Chironium, phalangium, trifolium, anthyllis, bechium, onobrychis, hellestium, britanica, epimedium, onagra, tragium secundum, leontopodium, uerbenaca supina, phyteuma, pancreatium, aconiti tertium genus, chamæcissos, asarum, utrunq; ueratrium, plantago minor, coronopus, sesamoides, origanum sylvestre, alypon, atractylis, heliotropium maius, onosma, rubia, cepæa, alisma, betonica, chamæsyce, meon, gingidium, centaurium minus. Radices in lignum durefcunt æthiopi, similaci asperæ, poterio, leucacanthæ, astragalo, tithymalo characiæ, cypero, rhododendro. At molli, lentaq; radice constant althæa, acanthus, alcea, malua. Geniculatæ ueluti arundinibus, sunt iridi, acoro, polygonato, rusco, nymphæa, xyridi, hippoglossi, graminis, lauro Alexandrine, colocastæ, galangæ, gingiberi, radici Chinæ nuper inuentæ, & Rhodiæ. Radicem digiti crassitudine fundunt orobanche, eryngium, polygonatum, peonia mas, pyrethrum, daucus, pastinaca sylvestris, symphytum petreum, dorycnium, ebulum, echium, crithanum, elaphoboscum. Bulbosæ autem insunt caparum modo, lilio, hemerocalli, cæpis, bulbis, hastulæ regie, allio, porro, croco, narcisso, xiphio, testicularum omni generi, satyrio, ornithogalo, utrisq; ephemeris, arisaro, hyacintho, dracunculo, ampelopraso, scorodopraso, moly. In globum extuberant radices aristolochiæ rotundæ, cyclamini, apij uomitorij, leontopetali, cenanthes, peoniæ scemina, rapi, chrysogoni, perichlymeni, cyperi, argemones, catanances secundæ, pycnocomi. Insuper radices inter se dissident, tum colore, tum odore, tum sapore: quæ discrimina si rectè cognoscantur ab his, qui breui hanc facultatem assequi desiderant, non parum inde haurient utilitatis. sicut & maxime confert scire, quæ sint radices magnæ uel parue, quæ duræ uel molles, quæ numerosæ uel paucæ, quæ caparum uel tuberculorum effigie, quæ deniq; geniculatæ, de quibus hucusq; abunde differuimus. Sed iam de coloribus agamus. Nigricat foris chrysogoni radix, & si candicet intus: item papaueris cornuti, nardi montani, helenij secundi, cyclamini, chamæleonis, cardui, hastulæ regie, libanotidis, rhabontici, quanquam huius interna rubescant, peucedani, leontopetali, epimedi, nymphææ, eryngij, symphyti secundi, smyrnij, echij, ueratri nigri, astragali, anemones, mandragoræ, aconiti tertij generis, thapsiæ, personatæ, filicis maris, uitis nigre, aristolochiæ utriusq; quarum tamen interna buxæ colore pallent, peoniæ scemina: tamen si huic, sicut etiam thapsiæ, & mandragoræ delibata exalbeat. Contra è candida proueniunt radice plantago, polygonatum, dracunculus, arum, arisarum, ranunculum, ueratrium al-
bum, anonis, ligusticum, asparagus, ruscus, hippoglossum, elaphoboscum, libanotis, sphondylium, rapum, radix, circa, alcea, hellestium, tragium, trifolium, narcissus, allium, porrum, gingidium, iberis, hippofelinum, tripolum, iris, panaces Heracleum, tragium, somniferum solanum, arctium, onagra, chamæcissos, scammonium, althæa, pityusa. At non prorsus albæ, sed subalbæ radices tribuunt sunt aro, polemoniæ, helenio primo. Rubent rubiæ, centaurio magno, rhabarbaro, rhabarbaro, tamen si tria hæc exterius nonnihil nigricent: item pentaphyllo, heptaphyllo, betæ tertij generis, blito, carotæ, anchusæ, lycopsi, onosmati, chrysogono, quanquam exterius nigricant. Non planè rubra, sed subrubra radice sunt acanthus, phu, satyrium erythronium, xyris, radix Rhodia, solanum somniferum, alypum, costus. Ex atro rubescunt filici scemina, cypero, pycnocomo, ephemero Colchico. Rubro colore purpurascunt radices symphyti petrei, cæpari, scillæ, pancreatij. Flaua intus radice sunt aristolochia rotunda, glycyrrhiza, lapathium, hippolapathium, cyperus Babylonicus, argemone, chelidonium maius, gentiana. At herbaceo colore insunt polypodio, phalagio, smyrnio, & imperatoriæ. Odorata radice fragrant iris, acorus, meon, cyperus, galanga, zedoaria, nardum tam Gallicum, quam Indicum, asarum, phu, caryophyllata, baccharis, ligusticum, pastinaca, angelica, fœli Masiliense, hippofelinum, libanotis, asclepias, circa, alisma, tripolum. quin & radix Rhodiæ odorem exspirat non inuicundum. Dulcedinè gustui præbent glycyrrhiza, tragopogonis radix, centaurij maioris, chamæleonis albi, elaphobosci, geranii, arctij, polipodij. Amaritudinem uero gentianæ, ranunculi, helenij, dictami candidi, leucacanthæ, panacis Heraclei, hippophaïs, pancreatij, scillæ, cichorij, asparagi, rusci, centaurij minoris, chelidoni, maioris, asphodeli, cyclamini. Acri autem radice deprehenduntur gingiber, acorus, galanga, zedoaria, imperatoria, crocodilium, angelica, panaces chironium, smyrnium, pyrethrum, alisma, tripolum, raphanus tum satiuus, tum sylvestris, utraq; iberis, nasturtium, thlapsi, argemone, hydropiper, arum, dracunculus, erysimum, ophioscorodon, ampeloprasum, scorodoprasum, cæpa, allium, porrum, scandix. Quo fit, ut si exacta notitia differentiarum habeatur, quæ in radicibus forma, numero, colo-
re, odore,

re, odore, ac sapore notantur, maximum inde percipiant emolumentum ij, qui magna animi delectatione in hac simplicium medicamentorum facultate operam impenderint. Ac præterea plurimum iisdem contulerit, si omnes stirpium delineationes, similitudinesq; (de ijs intellige, quæ scriptis tradi possunt) tum earum pariter et odores, et sapes assequantur, eo inquam modo, ac ratione, quo hic à nobis adnotata reperiuntur. In primis igitur à similitudine, quam inter se ineunt plantæ, exorsus pro uiribus enitar, ut quæ plurimis ignota sunt, ijs, quæ omnibus sanè uulgares apparerent, rectè comparentur. quapropter ab hederæ primion, ut quæ neminem lateat, rem ipsam auspicabor. Hederæ igitur folijs emulantur, etsi quædam maiora, quædam uerò minora cernantur, scammonium, asarum, uterq; cyclaminus, similax aspera, lewis, et hortensis, uitis nigra, marina brastica, Aethiopium seseli, perichymenon, aristolochia utraq; asclepias, epimedium, gramen parnasi, apocynum, uiola purpurea, chamæcissos, helxine cognomento cissampelos, cyno-
 10 crambe, hortense solanum, haliacabum, circaea, cucumis tam sylvestris, quam satiuus, utraq; clematis. Vitigineum folium repræsentant platanus, acer, lupinus, ricinus, bryonia, ueratrum nigrum, balsamina, colocynthis, cucumis, quem Veneti anguriam uocant. Alba spina, et acanthium simili uidentur folio: sicuti abrotonum foemina, et absinthium seriphium uocatum folijs se inuicem imitantur. Vitex, et anagryris et folijs, et ramis conueniunt. Apij folia referunt cauliculis, secundum dauci genus, laserpitium, smyrnium, buniium. Amigdalæ fronde uestiuntur persicus, rhododendrum, ebulus, sambucus, staphyloendron, lathyrus, quam officinæ cataputiam nominant. Anisum deinde isopyro folijs adstri-
 pulatur, anagallis antyrrhino, atriplex xanthio. Vtriusq; rubiæ folia imitatur aparine, ac galium: quanquam illis maioribus, huic uerò minoribus spectentur. Porri, bulbiq; folia præ se ferunt hyacinthus, narcissus, allium, colchicum, cyperus, hastula regia, ampeloprason, scorodoprason, canini testiculi, lonchitis. Buxus, et lycium consimili comantur fronde. Vitis alba amomo folijs correspondet, pyrethrum sylvestri dauco, hemionitis dracunculo, coris ericæ. Foeniculi folia
 20 emittunt altitil asparagus, panaces Asclepium, seseli, daucum Creticum, anthemis, libanotis, bupthalmos, anethum, thapsia. Anethi folijs assurgit meon. Plantagini non dissimilia sunt folia candidi ueratri, gentianæ, alismatis, et chymeni. Phoenij folium geranium exprimit. Filicem folio emulantur sideritis secundum genus, polypodium, dryopteris. Ferula cicutam foliorum imagine refert, hæc uerò myrrhidem. Buglossum, uerbascum, et cirsium consimili modo foliantur. Graminis folium proferunt moly, holostium, gramen arundinaceum, coronopus. Huius uerò folia habent catanance, psyllium. Cichorium, chondrilla utrunq; genus, et quod quibusdam dens caninus dicitur, consimili sunt folio. Cnicus atræ-
 thylis folio assimilatur, chamæleoni nigro crocodilium, chamæleoni albo silybium. Glasto tripolium simile est. Coriandri folijs comantur parthenium, adiantum, sideritis tertia, omnia ranunculi genera (quorum tamen quædam proprius, quædam longius eius speciem sequuntur) uterq; daucus, thalictrum, capnos. Helxines folia produnt anagallis, alsine, muris auricula: cannabis, aut quinq; folij eupatorium, sed quæ quadripartito diuidantur. Cottoni mali frondem ex-
 30 hibent capparis, solanum somniferum. Smyrni folium præstant pibu, lauer. Cupressi effigiem promit sabina: iuniperi cedrus. Hypericum, androsæmum, ascyrum, folio non discrepant. Cisthus, et ladanus sicuti in specie, ita et in folijs conueniunt. Cyclanini folium pandit aconitum primum: ciceris teucrium, securidaca: cumini sylvestris stratiotes millefolium: cucurbitæ personata: lolij phoenix: iuglandis centaurium maius, pæonia mas, gentiana; etsi huic magis cum plantagine conueniat. Iridis folia reddunt acorum, medion, sylvestris iris: item gladiolus, nisi hic breuiora, angustioraq; folia sibi uendicasset. In iunci specie collocandum esset utrunq; equisetum, sed inani caule assurgit. Lenticule folium simulant aphaca, onobrychis, chamæsyce, helenium alterum, anonis, trichomanes, polygala, glaux. Laureæ fronde uidentur polygonatum, clematis prima, daphnoides, nerium, chamædaphne. Lilij folia spargunt hemerocallis, pancratium, satyrium, martagon (sic enim appellant liliū quoddam agreste) ephemerum, onagra. Lenticulum referunt ghyrrhiza, tragus. Nec lepidium arabis dissimulat. Lactucæ effigie folia ferunt dipsacus, sylvestris lactuca, lycopsis,
 40 anchusa, sylvestre glastum, mandragoras foemina. Lingue bubule similia sunt symphyti alterius folia. Myrti folia ruscus habet, tithymalus foemina, et canirubus. Menthæ satiuam folio expriment sisymbrium, hydropiper, pentaphyl-
 lon. Marrubij effigie assurgit apiastrum, ballote, horminum, sideritis prima. Mercurialis folio uidentur helxine, elatine, cynocrambe. Nasturtij folijs iberis non refragatur. Oleam emula foliorum facie repræsentant alimus, ptarmica, phil-
 breæ, ligustrum, uirga, conyza, thelygonum, caninus testiculus, lithospermum, dorycnium, hippophaës. Platani folio imitantur ricinus, nigrum ueratrum, sphondylium, aconitum cynoctonum. Verbasci folia fundunt helenium, ethiopsis, arctium, buglossum, et tithymali genus latifolium. Pastinaca, et gingidium folijs inter se non dissident. Portulacæ folio assimilantur telephium, cepæa, criethamum, terrestris tribulus, tithymalus helioscopius. Trifolio correspondent lotus sylvestris, medica, cytisus, fertula Campana. Thymum, stoechadem, satureiam simile comat folium. Acuta spina, et
 50 mespili primum genus simili uidentur folio. Nec dissimili pulegio, dictamnium et calamintha comantur. Myrica sabina, et cupressus: serpylli clinopodium: saluæ sideritis prima, horminum, uerbascum sylvestre, folijs uestiuntur. Piceæ foliū ferunt polygonum, et pityusa: quercus uerò chamædryes, teucrium, scordium, betonica, sideritis prima. Neq; à rutæ folijs dissident acacia, centaurium minus, serpyllum sylvestre, ambrosia, polygonum primum, androsæmum, polemonia, peplus, paronychia, hypericum, apios. Aloë, et scillæ similia tributa sunt folia. Sampsuchi folium ostendunt marium, et panaces chironium. Solani folio germinant circaea, haliacabus. Rumicis folia emulantur arum, phyllitis, britanica, et quæ uulgò bistorta dicitur. Foliorum similitudine inter se certant ruscus, hippoglossum, laurus Alexandri-
 na. Aspleni imaginem præbent muris auricula altera, et altera lonchitis: sicuti semperuiui minoris tertia auge spec-
 cies, aristolochia clematidis. Salicis fronde prouenit lysimachia, fertula Campanæ ligusticum. Silybus, chamæleo albus, carduus, alba spina, sese folijs imitantur. Ex his igitur facile quisq; herbarum germanitatem, cognationem, similitudi-
 nemq; perdiscere poterit. quæ omnia in dignoscendis stirpibus non paruum adferunt utilitatem. Ceterum plantarū
 omnium folia non modicam in coloribus differentiam habent, tametsi folia ipsa coloribus adeo perspicuis, uti flores
 haudquaquam

Foliorū in plā-
tis cōparatio,
& similitudo
inter se.

Foliorū in co-
loribus disci-
men.

haud quaquam splendeant. Niger sanè color in nullis reperitur herbis, neq; arboribus. quauis nonnullæ atro quodam uirore sint suffuse, ita ut paululum nigricent, sicut phillyrea, buxus, ligustrum, hortense solanum, nigra uiola, osyris, hyoscyamus, utraq; clematis. Contrà nec filia habentur, quæ niueum candorem exprimant. uerum pleraq; quæ incana sunt, subalbicat, ut crithamo, echio, ranunculo, abrotono, absinthio, saluæ, calaminthæ, maro, periclymeno, corniculato papaueri, stachy, menthastro, althææ, polio, uerbasco, utriq; lychnidi, & mandragoræ mari: quæ omnibus superne candicant, quemadmodum inferne rosmarino coronario, bechio, oleæ, populo, artemisiæ, & alijs multis. Rubent punice malo, amygdalo, lentisco, terebintho, rhoi, cyclamino, botry, cori, androsamo, ascyro, lonchiti, osyri, blito, amaranto, phyco marino, sesamæ, irioni, atriplici, alypo, Celtico nardo, & cuidam betæ generi. Folia, quæ lanugine pubent, insunt dictamo, uerbasco, lychnidi, gnaphalio, acanthio, althææ, menthastro. Aspera sunt symphyto alteri, marrubio, fico, saluæ, ballotæ, & hormino. Aculeis horrent folia buglosi, echij, urticæ, eryngij, rusci, lycij, atractylis, sonchi, chamæleonis utriusq; dipsaci: quinetiam cardui omne genus. Humi iacent panacis folia, coronopi, anchusæ, mandragoræ, utriusq; anagallidis, cynoglossi, glaucij, catanancæ secundi generis. Reptant etiam humi lithospermi, graminis, onosmatis, canis testiculi, albiq; chamæleonis. In uniuersum plantæ omnes, quæ caule, & floribus orbantur, folia per terram spargunt. Acuta folia, ut quæ olfactu nares feriant, data sunt allio, cæpis, nasturtio utriq; tam aquatico, quam terrestri, sinapi, erucæ, lepidio, gingidio, hydropiperi, erysimo, clematidi secunda, thlaspi, serpyllo, thymo, thymbræ, stymbrio, pulegio, calaminthæ, dictamo, dracunculo, aro, flammulæ, origano. quæ omnia non modo olfactu, sed magis etiā gustu acrimoniā præbent. At amaritudinem possident chondrilla, cichoriū, gentiana, ruta, absinthiū, aphaca, abrotonū, scandix, aloë, fantonicū, seriphum, chamædry, marrubium, scordium, glaucium, chamæleæ, empetrū, et quæ uulgò gratia Dei deiectionis facultatis herba dicitur. Odorata folia sunt asaro, sio, stymbrio, menthæ, menthastro, calaminthæ, pulegio, saluæ, ladano, hyssopo, sampsocho, origano, thymo, serpyllo, satureiæ, symphyto petræo, rosmarino, ligustico, stachy, malabathro. Nec insuauē efflant odorem chamædry, baccharis, artemisia minor, & herba illa, quæ aliqui sclaream, nonnulli herbam sancti Ioannis, & pleriq; matrisaluiam nuncupant. Nec desunt stirpium folia, quæ ab alijs tum plantis, tum liquoribus odorem emendicasse uidentur, ut scordium ab allio, trifolium a ruta, et bitumine, cytisus ab erucæ, apiastriū a citreo malo, chamæpitrys a pino, xanthium a nasturtio: ita deniq; hydropiper a pipere mutuatur odor. Grauius olent absinthium, abrotonum, seriphum, ballote, polium, ebulus, botrys, aristolochia, cannabis, anagryis, galio: psis, cicutæ, mandragoræ, apocynum, glaucium. Non parum quoq; discriminis in plantarum tum caulibus, tum stolonibus reperitur. quandoquidem ex eis quedam singularem, simplicemq; caulem proferunt: aliæ numerosos cauliculos edunt: quibusdam crassi caules insunt: alijs tenues assurgunt: alijs inanes, & uacui eriguntur, fistularum, & arundinum instar: alijs pleni conspiciuntur: quibusdam item longus prosilit caulis, quibusdam uerò breuior: nonnulli caules geniculis scatent, alij enodes exeunt, alij læuore, alij scabritia, alij duritia, alij lentore notantur. Nec desunt, qui lanugine uestiuntur, & qui spinis, & aculeis rigeant. Quibusdam plantis teretes sunt, nonnullis quadranguli, & aliquibus striati. Alij deniq; sursum eriguntur, alij per terram serpunt, ac repunt. Dissident præterea inter se stirpium caules colore, rectitudine, & curuitate: tanta fuit naturæ in plantis formandis uarietas, atq; solertia. Plures igitur caules ab una tantum radice exiliunt glasto syluestri, ptarmicæ, plantagini, muris auriculæ, telephio, aristolochiæ utriq; rutæ syluestri, hyperico, elatine, phœnici, trago, solano somnifero, & manico, minori sedo, chamæcisso, glauci, osyri, tithymalo par alio, & helioscopio, thymelææ, heliotropio magno. Ramoso, ac pariter furculoso caule fruticant saluæ, satureiæ, thymum maius, origanum, hyssopum, absinthium, abrotonum, ruta, stœchas, ocimum, amaracum, symphytum petræum: & ut summam rem complectar, omnes deniq; plantæ, quæ suffrutices appellantur. Crassum caulem mittunt dracunculus, chamæleo niger, œnanthe, helenium, symphytum alterum, hyoscyamus, personata, sedū maius. Contrà proditur tenuis ornithogalo, thlaspi, polemoniæ, ranunculo, limonio, anemone, ligustico, panaci Asclepio, peucedano, artemisiæ, phyllo, cynocrambe, bupthalamo, alismati, betonicæ, echio, eupatorio, plantagini, chelidonio maiori, muris auriculæ, aristolochiæ utriq; seripho, tragorigano, menthæ, stymbrio, lysimachiæ, rutæ syluestri, delphinio, melanthio, agrestis cumino, aparinæ, chamædry, scordio, teucrio, trifolio, hyperico, sideriti secunda, elatine, pentaphyllo, ueneris umbilico, chamædaphnæ, tithymalo helioscopio, thymelææ, alypo. Inanes in uniuersum, ac fistulosos caules habent frumenta, legumina, & olera. Particulatim uerò cauis emicant colliculis phu, apium montanum, sonchus, ueratrum album, gentiana, equisetum, narcissus, ricinus, cicutæ, lathyrus, hieracium maius, symphytum secundum, spina alba, cæpe, porrum, hipposelinum, thapsia, ferula omne genus, omnesq; plantæ ferulacæ, qualis cicutæ, panaces, laferpitium, feseli Peloponense, & quæ guttatim stillant sagapenum, galbanum, & ammoniacum. Geniculatum culmum gerunt cerealia omnia: quin & ebulus, sambucus, phu, cyclaminus secundus, gentiana, panaces Asclepium, polycnemum, crategonum, polygonum, equisetum, ferula, cicutæ, meon, odoratus iuncus, pityusa, arundinum omne genus, hydropiper, ligusticum, xiphium, & omnes deniq; plantæ, quæ foeniculaceo caule assurgunt, ut elaphoboscium, anethum, feseli Massiliense, pyrethrum, sphondylium, peucedanum. Læui constant caule dracunculus, hastula regia, typha, nymphæa, sideritis tertium genus, chrysanthemum, aconitum lycoctonum, gentiana, acanthus, aloë, iberis, hyacinthus, millefolium, chamædaphnæ. Dodrantali caule exeunt chamæleo niger, tripolium, hyacinthus, arum, sesamoïdes, daucum Creticum, caucalis, caninus testiculus, epimedium, hypericum, sideritis tertium genus, centaurium minus, anonis, syluestre cuminum, tusilago, œnanthe, antyllis, anthemis, coris, ocimoides, achillea, elatine, pentaphyllum, tragus, ageratum, papauer spumeum, psyllium, aconitum primum, coleheum, semperuium minus, umbilicus ueneris, stratiotes millefolium, chamæcissos, glaux, polygala, laurus Alexandrina, tithymalus myrsinites, par alius, helioscopius, & cyparissias: item chamæleæ, & uerbenacæ. Diuini uerò palmorum longitudine caules extollunt phalaris, thlaspi, melanthium, pæonia, ueratrum album, cynocrambe. Caulis cubiti altitudine adolefcit petasitæ, plantagini minori, ranunculo,

Cauliū in plā
tus differētiæ.

ranunculo, phb, rosmarino, chelidonio maiori, bacchari, panaci Aesclepio, sphondylia, satyrio, alfinæ, betonicæ, fabæ
 Aegyptiæ, citharano, arabidi, asphodelo, lepidio, xyridi, eupatorio, sylvestri papaueri, aconito tertio, semperuuo ma-
 iori, senecioni, uerbasci foemina, cytis, xanthio, rusco, daphnoidi, chamædaphnæ, lathyri, primo filicis generi, enico,
 gladiolo, ascyro, lysimachia. Interdum cubiti longitudinem caule excedunt alisma, cyperus, tithymalus characias, pi-
 tyusa. At horum semicubitali caule contentum est. Binum cubitorum longitudinem caule æquant dracunculus, gen-
 tianus, spina alba, acanthus, conyza maior, althæa, symphytum secundum, helenium, glastum, glycyrrhiza, centaurium
 maius, dipsacum, carduus, fœli Aethiopicum, lycopsis, sideritis secunda, manicum solanum, sylvestris lotus, cirsum.
 Quaternum cubitorum caulis exit moly: tricubitalis uero Medio. Duris lignosisq; nituntur cauliculis hyperici, cha-
 mædrys, teucrium, symphytum petræum, androsæmum, ascyrum, satureia, thymum, origanum, millefolium, eupato-
 10 rium, asfer Atticus, hyssopum, stæchas. Lentore & mollitia caules languescunt irioni, poterio, malæ, similacibus o-
 mnibus, cucurbitis, peponibus, & melopeponibus, cucumeribus, lupino, perichlymeno, bryonia, uiti nigræ, uiciæ, helxi-
 næ, quam cissampelon cognominant, scammonio, iunco, typhæ, althææ, alceæ, solano somnifero, osyris, rusco, daphnoi-
 di. Spinis horridum gerunt caulem dipsacum, poterium, agriacanthæ, scolymos, paliurus, rubus, cantharus, hieracium
 maius, stæbe, rosa. Spinosa prorsus lanugine obducuntur urticæ caules, echii, anchusæ, lycopsis, buglossi. Hirsutus cau-
 lis uisitur mentha stro, orobanchæ, helenio, ocimoidi, eupatorio, herbæ quam pilosellam uocant, secundo symphyti ge-
 neri. Lanugineum caulem nutriunt acanthum, gnaphalium, uerbascum, lychnis utraq; tusilago, althæa, anemone, pa-
 naces Heracium. Scabritia & asperitate caulium sunt pastinaca, rubia utraq; lupus salictarius, aparine, baccharis,
 sylvestris enicus, ethiops, equisetum, ueratrium nigrum, papauer sylvestre, & corniculatum. Humi cauliculis repunt
 polygonum, lithospermum, anagallis, clematis prima, holostium, tribulus terrestris, peplos. Caules edunt quadrangulos
 20 sideritis prima, apiastrum, marrubium, ballote, cyperus, centaurium minus, mentha, calamintha, baccharis, horminum,
 aparine, rubia, chamædrys, stachys, scordium, teucrium, betonica, symphytum secundum, clymenium, uerbenacæ, urti-
 cæ, galiopsis, ethiops, lotus Aegyptiæ, bunium, xanthium, ebulus, pycnocomum. Triangulares insunt cirsisio, & quan-
 doq; etiam cypero. Ceterum caules albicant moly, utriq; iberidi, nasturtio, enico, cicaliæ, cynocrambæ. Rubescunt mi-
 nori hieracio, soncho, artemisia, hyperico, ascyro, phb, uirgæ aureæ, helxinæ, senecioni, myriophyllo, orobanchæ.
 Caule destituuntur chamæleo albus, phyllitis, filix, cynoglossum, dryopteris, polypodium, onosma, trichomanes, asple-
 num, hemionitis, lichen, paronychia, adiantum, hippophastrum, chamæsyce. Ad hæc non parum quoq; in stirpibus di-
 gnoscendis utilitatis præstat florum tum coloris, tum formæ cognitio. quippe cum nulla sit earum pars, quæ prius no-
 stris sese offerat oculis uere, & æstate, quam flores, uaria colorum pictura, quæ in eis resulget. Quapropter non ab-
 re fuerit horum differentias edocere, quæ in coloribus ita se habent. Plantæ igitur, quæ flore cædido decorantur, sunt
 30 ut oxyacanthæ, ligustrum, orneoglossum, fraxinus, rosæ, quibus tum ruber, tum etiam purpureus erumpit. Item olea,
 myrtus, cerasus, malus, pyrus, messilus, prunus, arbutus, iberis, raphanus, siser, cucurbita, caucalis, eruca, ocimum, or-
 nithogalum, cyclamini secunda species, hastula regia, capparis, poterium, thymus, moly, aparine, phalangium, trifolium,
 sed cui flos quandoq; rubescat, polium, cenanthe, alba uiola, nympha prima, althæa, polygonatum, clematis altera,
 ocimastrium, erinus, achillea, helxine cissampelos dicta, conuoluulus, dorycnium, ephemerum secundum, stratiotes mil-
 lefolium, lotus Aegyptiæ, chamæscice sesamoides magnum, narcissus, scammonia, thymelæa, sambucus, ebulus, angelica,
 filipendula, uiburnum, flammula, fragaria, imperatoria, liliū conuallium dictum, & uincetoxicum. Rubri flores emi-
 cant rosas, in quibus tamen uariant; nam alij candidi, alij purpurei, alij lutei reperiuntur. item malis puniceis, fabæ Aeg-
 yptiæ, rumici, oxylapatho, oxalidi, blito, aphacæ, ophiocorodo, anemone primo generi, argemone, anagallidi ma-
 scule, papaueri sylvestri, solano somnifero, onagræ, & caryophyllis uocatis, quem florem recentiores quidam, nescio
 40 qua auctoritate ducti, uetonicum appellant. quanquam & hi purpurei emergant, & quandoque uaria colorum mix-
 turæ insiciantur. Flores menthæ, sisymbrij, & hydropiperis colore subrubro apparent. In purpura albicantes insunt
 phb, rosas, persico, amygdalo, eruo, bacchari, trifolio, alceæ, perichlymeno, rhododendro, pæoniæ. Purpurei exeunt
 asaro, croco, uitici, uiciæ, cyclamini primo, larici, centaurio minori, albæ spinæ, origano, pulegio, saluæ, calaminthæ,
 thymo satureiæ simili, thymbræ, serpyllo, sed qui in album quandoq; uariant, pseudomelanthio, chamædry, lichnidi,
 scordio, uiole purpureæ, canis testiculo, onobrychi, betonicæ, symphyto utriq; & si secundum modum candido, modum
 luteo flore letetur. Item medio, gladiolo, anchusæ, lycopsi, echio, sideriti tertiæ, uerbenacæ, astragalo, hyacintho, cir-
 sio, capno, bubonio, sed cuius interna flauescant, antirrhino, acanthio, glauci, ueratro nigro; tamen si quandoq; huic pu-
 nicei, herbacei, candidi, & in purpuram albicantes flores reperiuntur. Item sesamoidi maiori, ricino, amaranto, gale-
 gæ, personatæ, xanthio, hormino, martago (sic uocant recentiores liliū quoddam) scrophulariæ maiori, geranio.
 50 At in purpura nigricantes insunt uiolis, leontopodio, delphinio, napello, pulsatillæ. Aureis floribus coronantur he-
 lenium, cornus, rapum, napus, lampfana, brassica, crithamum, sonchus, aphacæ cichorii genus, tragopogon, cucumis tã
 erraticus, quam satiuus, pepo, lactuca, irio, ranunculus, anemone secunda, aconitum lycoctonon, chelidonium utrun-
 que, fertula Campana, ruta, hieracium, attractylis, tusilago, conyza, hemerocallis, uiola aurea, nympha secunda, ana-
 gyris, alisma, hypericum, ascyrum, androsæmum, chamæpitrys, spartium, lysimachia, eupatorium, pentaphyllum, chrys-
 socome, chrysogonon, chrysanthemum, ageratum, papauer corniculatum, hyoscyamus, galium, senecio, uerbascum,
 lotus urbana, & sylvestris, bunium, osyris, colocynthis, enicus, uirga aurea, balsamina, blattaria, caltha, colutea, tana-
 cetum, & quæ falsò oxyacantham recentiores nuncupant, abrotonum foemina, pilosella, potentilla, sena, sinapi. An-
 themidi flores exoriuntur in medio lutei, circinato orbe candidi, sicuti & parthenio, bupthialmo, bellidi, et cotule fœ-
 tidæ. Cæruleum florem edunt linum, intubus, cichorium, chondrilla, anagallis foemina, muris auricula, clematis prima,
 buglossum, melanthium, eryngium, scabiosa, & quæ a uulgaribus morsus diaboli appellatur. Item cyanus, & quæ

Florū in plan-
tis varietas.

Seminū, et fru-
ctū in plātis
discrimina.

trinitas recentioribus dicitur. Hyacinthino colore placent flores centaurij maioris, chamæleonis nigri, cinaræ: quin
et uaria cardui genera. Vario colore insciantur iridi, tripolio, malua, euphrasia. Spicati insident blito, plantagini,
hyssopo, mentha, menthastrō, sifymbrio, hydropiperi, saluæ, sanpsocho, stachy, betonica, amarāto, uirga aurea, stoe-
chadi, ladano, laudule utriq; Floris effigie lilium emulantur hemerocallis, martagon, ornithogalum, nymphaea al-
ba, helxine cognomento cissampelos, lotus Aegyptia, narcissus, crocus, conuoluulus, ephemerum primum. Flores, qui
rose referant similitudinem, profiliunt malo cydonia, messilo, althea, rhododēdro, pæonia, ueratro nigro, colocasia,
corniculato papaueri. Echinatis capitulis flores condunt uterq; chamæleo, centaurium maius, crocodilium, spina al-
ba, dipsacus, spina Arabica, poterium, acanthium, cinara, leucacantha, atractylis, enicis, et reliqua carduorum genera.
Muscosos gestant flores laurus, labrusca, myrica, erica, ligustrum, olea, quercus, castanea, cornus, galium. Flores in
umbellas radiantes, uel muscarijs emicantes insunt Meo, sisaro, crithamo, caucalidi, origano, panaci, ligustico, pasti-
nacæ, sefeli omni, sifoni, aniso, caro, anetho, cumino, ammi, coriandro, apio, smyrnio, elaphobosco, fœniculo, dauco, py-
rethro, libanotidi, sphondylis, ferularum omni generi, peucedano, laserpitio, sagapeno, galbano, panaci, ammoni-
co, achillea, chrysocomæ, agerato, cicutæ, stratiotæ millefolio, myrrhidi, thapsiæ, sambuco, ebulo, angelicæ, filipendu-
læ, uiburno, imperatorie, ciq; pimpinellæ generi, quæ nonnullis hircinum saxifragum uocatur, quod hircum maxime
oleat. Cythini imaginem representant flores asari, hyoscyami, cisthi, arbuti. Corymbis similes racematim coherent
botry, ambrosiæ, anagryi, urticæ, lunariæ minori, hippophai. Lanugine quadam obducuntur, atque in pappos euane-
scunt flores omnium carduorum, sonchi, tragopogoni, centaurij maioris, utriusq; chamæleonis, utriusq; hieracij, se-
necionis, cirsij. Stellarum, solisq; flore imaginem referunt eryngium, aster Atticus, anthemis, parthenium, bupthala-
mus, bellis, hypericum, pentaphyllum, intubus utraq; Cyanus. Præterea exquisitam prorsus plantarum cognitionē
quis assequi poterit, si seminis, fructusq; quos plantæ ferunt, delineationes habeat. quare non inutile fuerit earum
tum figuras, tum discrimina, tum etiam similitudines prosequi. Fructus itaq; racemosos proferunt terebinthus, len-
tiscus, populus utraq; oxyacantha, uitis nigra, uitis alba, cyclaminus secunda. Corymbaceos uerò hederæ, periclyme-
nus, solanum hortense, et manicum, smilax aspera, polycnemum, hippophæes. Semina autem racematim coherent
artemisiæ, ambrosiæ, botry, urticæ nostrati, mercuriali fœminæ, hydropiperi, ricino. Acinosa sunt asaro, taxo,
uesicariæ, asparago, rusco, lauro Alexandrinæ. Semen folliculari specie inest fraxino, rhanno, sed quod uerticilli refe-
rat imaginem, nasturtio, thlaspi, androsacæ. At in squamosis folliculis ocluditur gentianæ, cumino syluestri, atriplici,
sphondylis, ænanthæ, ferulæ, et thapsiæ. Pincan nucem imitantur, et ueluti nucamenta sunt fructus piceæ, larici-
cis, et cupressi. Baccas gerūt olea, laurus, ziziphus, cornus, rosa, capparis. Oblongæ, et quæ magnitudine cedant oli-
uis, insunt myrto, thymelææ, polygonato. Rotundæ sunt ligustro, iunipero, hederæ, peryclimeno, lycio, cedro, oxya-
canthæ, sabinæ. Ceterum fructum semenq; siliquis includunt acacia, anagryis, genista, siliquæ arbor, casia nigra, do-
rycnium, apocynum, staphis agria, delphinium, ciccr, faba, lens, phasolus, lupinus, pisum, eruum, fena, smilax hor-
tensis, medica, aphaca, uicia, pæonia, leontopetalon, xyris, solanum somniferum, et tertium aconiti genus. In follicu-
lis uerò abditur haliacabo, coluteæ, colchico, et staphyloedro: suumq; in corniculis modo aduncis, modo rectis ser-
uant delphinium, fœnum græcum, lotus syluestris, rapa, napus, raphanus, lampsanæ, brassica, eruca, sinapi, erysimum,
circeæ, leucoium, hedyсарum, papauer corniculatum. Capitibus semina condunt colocasia, anemone, argemone, melan-
thium, ocimoides, papauer tam satiuum, quam erraticum, hyoscyamus, lotus Aegyptia, xyris. At capitulis paruis cō-
cipiuntur lino, ptarmicæ, cumino syluestri, sparganio, psyllio, uerbascio, scrophulariæ, isopyro, ricino, tithymalo pa-
ralio, et helioscopio. Semina in flocci modum conclusa asserunt porrum, ampeloprasum, scorodoprasum, cæpa, al-
lium, et si prius folliculo quodam claudantur. Umbellis nuda resident semina omnibus panacis generibus: itemq; sefe-
li, ligustico, apij omni generi, aniso, caro, anetho, cumino satiuo, ammi, elaphobosco, dauco, sphondylis, peucedano, eli-
chryso, cicutæ, myrrhidi, angelicæ, imperatorie, thapsiæ, coriandro, smyrnio, fœniculo, pyrethro, ferulis omnibus,
achilleæ, agerato, stratiotæ millefolio, sambuco, ebulo. Semen ueluti spicis cōtinetur origano tam satiuo, quam sylue-
stri: quin et sanpsocho. Papaueris imaginem semine repræsentat phyllum, nymphaea alba, hyoscyamus, lotus Aegy-
ptia, peplis, peplos, chamæscice. Piperis similitudinem exhibent semina tum lycij, tum etiam uiticis. Compresso, atq; ro-
tundo semine habentur malua, althea, alcea, smilax leuis. Neq; seminis effigie ab epithymo disidet alypon: a lolio
phœnix: a uiola alba chamæcissos: a saluæ hominum. Hirsuto semine, ac aspero, adeo ut id tactum uestibus adhe-
reat, sunt personata, eupatorium, aparine, helxine, xanthium, et uulgare cynoglossum. Capiti uiperarum simile fert
echium, et uituli non dissimile antirrhinum. Mucronatum ostendunt tragos, spinachium sic uulgò uocatum, tribulus
tam aquaticus, quam terrestris. A fœni græci semine non desceat semen myagri, item et loti syluestris. Semen fœni-
culi modo ferunt ligusticum, sifon, cicutæ, cuminum, carum. Anisi uero semina, apij, et ammi consimilem nacta sunt
formam. Cnici semen suam impartitur imaginem minori centaurio, utriq; chamæleoni, spine albæ, et Arabicæ, atrac-
tyli, cinaræ, Medio, nigro ueratro, et omnibus ferè cardui generibus. Milij semine constant circeæ, crategonum,
panicum, sesamum, lithospermum, lotus Aegyptia, sesamoides. Erui semen possident catanance, tithymalus paralius,
aphaca. Semine marrubium emulantur ballote, clinopodium, sideritis prima, pycnocomum. Consimili nascuntur se-
mine libanotis, et crithamum: ut etiam semine conueniunt linum, satyrium erythronium, et quoddam urticæ genus.
Semine caudæ scorpionis effigie cernitur scorpoides: et uerrucarum modo pendet minori heliotropio. Semina, quæ
fructibus carnosiss tam arborum, quam herbarum delitescunt, gestant aluo mala, cotonea, pyra, citria, limones, auranta,
punica, messila, cucurbita, pepones, melopepones, cucumeres, colocynthis: item balsamina uulgò uocata fructus,
mandragoræ, aristolochiæ, haliacabi. quin et mala insana cōsimili modo suum recedunt semen. Minutum habent se-
men ruia, iberis, cupressus, circeæ, psyllium, mandragoras, apios, cynocrambe, papauer, hyoscyamus, ocimum. Diffe-
runt

runt etiamnum colore inter se semina: siquidem albicant dauco, rosmarino, circææ, lactucæ, papaueri satiuo, & spumeco, cucurbitæ, peponi, cucumeri, sesamæ, lithospermo. Vt fructu rubent oxyacantha, terebinthus, cedrus, cornus, ziziphus, rosa, punica, arbutus, taxus, cerasus. Ita similiter semine rubescunt asparagus, halicacabus, ruscus hippoglossum, rumex, dracunculus, arum, acanthium, pæonia, rubia, tragus, iuncus, coccum insectorium, aspera smilax, chamædaphne, sesanoides. Succo sanguineo manant ascyri, androsæmi, & hyperici grana. Nigrum inest ligustro, lycio, myrto, oleæ. Quin & semina nigricant ocimo, hirci barbule, porro, allio, cæpis, ampelopraso, hyacintho, scorodopraso, ophioscorodo, saluæ, rutæ, hormino, ligustico, seseli Aethiopico, sisoni, hipposelino, smyrnio, melanthio, phalangio, rubiæ, sideriti primæ, uerbasci, laureolæ, narcisso, sylvestri cucumeri. In longum uero protensum proferunt semen seseli Masiliense, ligusticum, sison, hipposelinum, cuminum, narcissus, sceniculum. Quadratum spectatur seseli Masiliense, & libanotidi: triquetrum uero staphidi agriæ, & lathyri. Geminatum semen ferunt tordylium abysson, æthiopis, mercurialis altera. Dissident etiam sapore semina: namque acre id proferunt porrum, cæpæ, allium, ampeloprasum, scorodoprasum, sinapis, nasturtium, erysimum, struthium, cyclaminus altera, dracunculus, origanum, panax Herculeum, seseli Masiliense, tordylium, anisum, hipposelinum, sceniculum, pyrethrum, peucedanum, cardamomum, elematis secunda, smilax aspera, thlaspi, hydropiper, ptarmica, arum, lepidium, ligusticum, & filiquastrum, quod Indicum appellant piper. Olorato semine pollent omnia cardamomi Arabici genera, panaces Herculeum, meon, cærum, panaces Asclepium, elaphobosum, ligusticum, hipposelinum, smyrnium, sceniculum, daucus, pastinaca sylvestris, melanthium, isopyrum, bunium, origanum, ammi, libanotis. Amarum semen inest Aethiopico seseli, omni absinthiorum generi, abrotono, chamæcisso, gentianæ, sesanoidi. In magnam denique duritiem semen coalescit asparagus, peryclimenno, & rusco. Harum itaque rerum, qui exactam cognitionem fuerit adeptus, is in hac præstantissima facultate

20 absque ulla impedimento poterit peritissimus euadere. Verum enimvero ne quid intactum relinquatur, quod in hac facultate tum utile, tum necessarium existimari possit, ob id scire conuenit, quod permulta creauit natura rerum omnium parens, quæ inter se uel maxime consentiunt, uel admodum dissentiunt. Quo fit, ut nihil hac re admirabilius sit in tota natura, nihilque scitu exoptatius. Quapropter nec ab re quidem fuerit hæc etiam cæteris adnectere, paucisque perstringere, & de his præsertim agere, quæ ad simplicium medicamentorum materiam spectant. Tam igitur pertinaci odio sese prosequuntur quercus, & olea, ut non solum non uiuant, neque germinent, si altera effossa, in eius scrobe altera implantetur; sed etiam altera alteram interficiat, si forte prope oriantur. Nec minor inter brassicam, & uitem antipathia cernitur: quandoquidem obseruatum sit, uitem, ad cuius radices asita fuerit brassica, non paruo interuallo sponte sua refugere. Ideo nil mirum, si tantum brassicam contra temulentiam pollere credant, quodque Germani quotidianis mensis id olus semper apponant, ut uini noxam effugiant. Nec secus brassicam oderunt origanum, ruta, & cyclaminus, atque illa uites: quippe perspectum est, quod si seratur brassica iuxta quamlibet explicatarum, confestim cadit, totaque contabescit. Scilla adeo ueneficijs, & aduermurantium incantationibus aduersatur, ut in limine ianue domus integra suspensa ab omni eorum noxa eos, qui inhabitant, uindictæ. Quocirca non temere à doctissimis rerum naturalium inuestigatoribus memoriæ proditum est, omnes in uniuersum stirpes, quibus scilla adita profiliat, non modo asseruari ab omni aeris intemperie, animaliumque noxa, sed etiam lætiores, feracioresque euadere. Ferula in pabulo asinis gratissima est, eosque mirifice alit: quæ tamen, si ab equis, uel bobus edatur, ueneni presentanei modo eos interficit: tamen si nulla prorsus noxa ea quoque ab hominibus edatur prima foliorum germinatione. Rhododendri flores, & folia mulis, canibus, asinis, & quadrupedum plurimis uenena sunt: hominibus uero contra serpentium morsus præsidia. Cicuta esitata homines enecat: item & quadrupedes. nihilominus sturni innocuè eius semine uescuntur. Cucumeres aquam ita diligunt, ut si uas aquæ plenum, dum plantis inherent, illis subijciatur, admodum longiores effecti, mirè in illam descendant. Contra oleum suppositum sic refugunt, ut in hamos recurruntur. quandoquidem in uniuersum oleum omnibus, quæ feruntur plantis, inimicum est. Quo fit, ut planta quælibet, quæ fuerit eo peruncta, facile perarescat & moriatur. Ob id enim admirandum non est, si arbores, quæ oleum ferunt, ac resinam mittunt, cæterarum insitiones aspernantur: quæ admodum eas non respuunt aliarum nonnullæ, quæ nec oleum, nec resinam fundunt. siquidem sæpe cõspecta est quercus pyra ferre, platani poma, myrtus punica mala, oxyacantha mespila. At nunquam uise sunt pinus, larix, picca, abies, olea, insitionis adminiculo, alios ferre fructus, quam proprios. Grandinis impetum, item & fulminis ictum arcet pellis hyenæ, crocodili, hippopotami, & uituli marini: neque fulmine ictuntur ficus, & laurus. Cæprificorum grossi domesticis ficis appensi, non solum eorum fructus decidere prohibent, sed etiam caducos ad maturitatem usque remorantur. Apium tanto celerius adolescit in hortis, quanto magis atteritur, & calcatur: cum tamen secus, & contra eueniat de reliquis plantis. Tenerescunt galli, esuique aptiores redduntur, qui ingulati prius in arbore

50 fici pependerit. Carnes putredine diutius illæse asseruantur, quibus æneus clauus fuerit infixus. Corpora icta fulmine, etsi exiccentur, nunquam tamen putrescunt. Quare non immerito poeta ille damnatur, qui Phæthontem cecinit de cælo tactum quibusdam in uallibus computruisse. Sed maiore miraculo nobis illud sese offert, quod scilicet fulminis ictu è loculis aurum adimatur illis illæsis, ac ne confuso quidem ceræ signo: pariterque ex dolio uinum euanescat, dolio nullibi fracto. Quid enim hoc mirabilius? Martia princeps Romanarum grauida icta fulmine, partu exanimato, ipsa citra ullum aliud incommodum uixit. Mentha lacti imposita densari ipsum in caseum non sinit. Murenæ pisces ferula tactæ statim moriuntur. Scorpiones item adnota delphinio herba, aut lychnide sylvestri, aut aconiti radice, quod pardalianchem uocant, adeo torpescunt, & stupidi redduntur, ut potius mortui, quam uiui existimentur: ueruntamen albi ueratri contactu mirifice excitantur, uiresque deperditas recuperant. Succo cotulæ manus illitæ apum, uesparumque aculeo non infestantur. Quod item malua præstat oleo confusa, corporisque membris illita. Qui polemonie radicem gestauerit, à scorpionibus non icitur: etsi ictus sit, nulla neque molestia, neque noxa afficitur. Porro tanta est arun-

Sympathia, & antipathia rerum quarundam pro simplicium materia.

dunt, & filicis discordia, ut arundine uomeri annexa, filices in agro enate penitus deperdantur. At contra magnam
 inter se ineunt amicitiam arundines, & asparagi: quippe in arundinibus sati longè letiores, quàm alibi adoleſcunt:
 quemadmodum & uites, quæ uimos, populosq; ſcandunt. Magna inſuper conueniunt amicitia myrtus, & olea: item
 hæc, & ficus. Orobanche ſola præſentia legumina ſtrangulat. Metellarium nucum eſu peculiariter enecantur canes,
 quàm cætera animalia. Cinices ſectularij ſi uiui deuorentur, non ſolum quartanis febribus remedio ſunt, ſed etiam
 percufſis ab aſpide proſunt. Martyres, ſeles, & muſtele gallinas non attingunt, quæ ruta ſucco fuerint perunctæ:
 neq; uulpes eas inuadunt, quæ pulmonem uulpinum comederint. Vipera ſagi ramulo obuiam facta præſſum ſiſit, &
 ueluti attonita manet. Quod item facit arundine etiam leuiter percuffa. Furens elephas ariete tantum conſpecto man-
 ſueſcit: nec eſt taurus tam ferox, qui ſicco arbori adalligatus non miteſcat. Magnes lapis mirè ferrum ad ſe trahit: at
 ſi allio confricetur, id neutiquam agit, niſi ſanguine hircino lotus uim ab allio obſeſſam reducat. Succinum paleas, &
 ſeſtucas ad ſe trahit: nihilominus oleo illitum eas reſpuit. Equi, quos lupus momorderit, & pernici curſu, & proli-
 fica probitate pollebunt: at ſi luporum ueſtigia calcauerint cruribus obſtupescunt, ac conuelluntur. Carnes ouille à
 luporum morſibus dilaniatæ cæteris teneriores, & guſtatu ſuauiores exiſtunt: at eam lana ueſtibus contexta pedi-
 culos creat. Leo animal ſerociſſimum præſentem gallum mirum in modum ueretur, ac magis terrore concutitur au-
 dito eius cantu. Gallinacci pulli elephantem, bouem, & equum minime metuunt: atqui ſi umbram tantum uului in
 aëre uolantis conſpexerint, ad matrem maxime perterriti confugiunt. Nec ſecus agunt oues, & agni lupo conſpe-
 cto. Idem lupo ſcille bulbo contacto quàm primum ſideratur. Hyenæ umbra contacti canes obmutescunt. Item hye-
 næ ipſius lingua à latratu, ac morſu canum etiam mordaciſſimorum ferentem uindicat. Polypodium herba cancro ani-
 mali admodum efficit, ut ſi paruo temporis tractu tum integentes cruſtas, tum ungues è pedibus abiciat. Ciconiæ platan-
 i folijs nidos implent, ut inde ueſpertilionibus abigant, quibus cum ingens odium gerunt. Hirundines apium comportant,
 ut tineas, & blattas nidis inimicas arceant: item & chelidonium maius, quò obcecatis pullis uifum reſtituant. Cæte-
 rum lauri folia nidulis important palumbes, accipitres hieracium, corui arum, upupæ adiantum, cornices ſupinam uer-
 benacem, turdus myrtum, perdix arundinem, ardeola carum, aquila callitrichum, galerita gramen, cygni uiticem, ut à
 diuerſis animalium iniurijs ſe uindicerent, aut ab alio quocunque, quod noxam adferre poſſit: tam admirabilis in uolati-
 libus, & quadrupedibus habetur ipſius naturæ inſtitutus, circa rerum uires abſconditas. Catus quadam herba adeo
 gaudet, ut illi catagrye nomen recentiores indiderint. Ranæ iuncum, ranunculum, & ſtoebem diligunt. Teſtudines, &
 ciconiæ origanum admanant. Serpentes foeniculi affricatu uifum recuperant. Leo deuorata ſimia febrem efficaciſ-
 ſimè diſcutit. Ceruæ, & ſeræ capræ non modò dictæ pabulo illata uulnera in Creta inſula ſanant, ſed & inſixa tela
 uenatoribus reiſciunt. Vt ſi formicæ deuorant, ubi mandragoram deguſtauerint, quibus mirificè ſanantur. Elephan-
 tes deuorato chamæleonte animali oleaſtri frondes depaſcuntur, quibus incolumes euadunt. Anſeres, anates, ac reli-
 quæ aquaticæ aues ſiderite tantum herba ſuis incommotis medentur: ſicuti gallinæ helxinem deuorant, grues iuncos,
 pantheræ humanum ſtercus, apri hederam, & cinarum ceruæ. Præterea rhabarbaro flaua bilis è corpore deiſcitur,
 itemq; manna, & ſcammonio: pituita colocythide, & turpeto: bilis uerò atra helleboro, & Armenio lapide: ſicuti
 & uenena theriaca ſuperantur. Oculorum ægri tudines curant ſolo contactu ſapphiri & anthracis. Ebrietas ame-
 thyſto lapide arcetur. Sanguinis deſluxus aſpide ſiſtitur. Topatio appenſo uenus inſirma redditur: item & uitic le-
 cto cubantibus ſtrata. Formicæ aliſ ueſpertilionis, & upupæ corde fugantur. Quin & ſerpentes ueterum calciamen-
 torum ſuffitu abiguntur: ut blattæ, & papilionibus hircino iocinore in cenſo. Torpedo piſcis non modò manu, ſed &
 longiori hæſta contacta tangentis brachium ſtupidum reddit, quanuis ualidiſſimis muſculis conſtet. Catablepha quen-
 cunque oculo conſpexerit, enecat, & ſi per mille paſſus diſtet. Nec inter homines deſunt, qui laudibus, & oculorum
 intuitu conſpectos effaſcinent. Cæterum ſi cæterarum uolatilium pennæ aquilinis permisceantur, breui carie conta-
 beſcunt: quemadmodum teſtudinum chorde contactæ diſrumpuntur, ſi una tantum ex lupi inteſtino parata inter eas
 reſonet. Eodem pariter modo tympana ouina pelle conſtructa franguntur, ſi tympanum lupina membrana contactu
 inter alia pulſatur. Tanta muſicis, tibijs, cæterisq; id genus inſtrumentis facultas aduerſus tarantulæ uenenum ineſt,
 ut languentes etiam inuitos non modò ad choreas, ſaltationesq; alliciat, ſed etiam perſanct. Quin etiam tanta ui pol-
 lent Marſi, ac Pſilli contra ſerpentes, ut eos ſolo contactu enecent. Taurus perunctis roſacco naribus ſtatim concipit, nec reſtingui
 tur, niſi aſſuſo oleo. Sed de his hætenus: quandoquidè breuitati ſtudètes plura adhuc ſilètio prætereunda duximus.

† Hic locus (ut mihi retulit excellentis. medicus Auguſtinus Gadaldinus) in antiquo codice ita legebatur: εἰς
 ὄγκων διαφορὰς ἕκαστον αὐτῶν ἀναφέροντες. Id eſt: in tumorum differentias unumquodque ipſorum refe-
 rentes. Quæ lectio non ſolum ob id magis probari poſſet, quàm uulgata, quòd dogmatica ſit, illudq; dogma innuat,
 quod facultatum medicamentorum cauſam in tumores, & meatus referebat: ſed quòd etiam eius dogmatis meminerit
 Galenus lib. primo de ſimpl. medicamentorum facultate cap. primo, his uerbis. τῶν μὲν γὰρ εἰς τὰ μέγιστα, καὶ
 τὰ ὀχρὰτα, καὶ τὰς θέσεις τῶν ὄγκων τε καὶ πόρων ἀναφέροντιν. Hoc eſt: Quidam enim in magnitudines,
 figuras, & ſitus tumorum & meatuum referunt.

IRIS DOMESTICA.

IRIS SYLVESTRIS.

Iris. I R I S.

CAP. I.

IRIS à cœlestis arcus similitudine nomen accepit. Folia fert gladioli, sed maiora, latiora, & pinguiora. Flores † in summitate cuiusque caulis, æqualibus inter se spatijs distant, incurui, uarij: siquidem candidi, pallentes, lutei, purpurei, aut cærulei conspiciuntur: qua diuersi coloris specie, quædam cœlestis arcus imago representari uidetur. Radices subiacent geniculatæ, solidæ, odoratæ: quæ frustatim dissectæ, in umbra siccantur, & traiectæ lino reconduntur. Melior est Illyrica, & Macedonica: & inter has laudatissima, quæ mutila ferè, & densa constat radice, frangenti contumax, subrufo colore, gustu amaro, odore perquam grato, & syncero, ita ut nullum prius situm redoleat: quæ dum tunditur, sternutamenta mouet. Secundum locum habet Africana, candicans, gustuque amara. Terebines in vetustate sentiunt; tunc tamen odoratiores reddi solent. Vis omnibus excalfactoria, extenuans, contra tussim efficax: humorum, qui egrè reijciuntur, crassitiem digerunt: bilem, crassamque pituitam ex hydromelite drachmis septem epotæ purgant: somnum conciliant, lacrymas ciunt, torminibus medentur. Eadem potæ ex aceto auxiliantur serpentium ictibus, lienosis, cõuulsis, perfrictionibus, horroribus, & quibus genitura effluit: menses ex uino potæ pellunt. Decoctum earum, sceminarum fotibus utiliter imponitur, ad emolliendos locos, laxandaque in eis uenarum spiracula: ischiadicis infunditur: fistulas, ac sinus carne explet. Radices ex melle glandis modo subditæ, partus extrahunt: quinetiam coctæ & illitæ, strumas, veteresque duritias emolliunt. Siccæ quoque ulcera replent, & cum melle purgant: nudata ossa corpore operiunt: doloribus capitis cum aceto, & rosaceo magna utilitate illinuntur. Admotæ cum albo ueratro, & duabus mellis partibus, lentigines & uitia cutis in facie à sole contracta emaculat. Pessis, malagmatis, & acopis inferuntur. In uniuersum magni ad omnia usus.

IRIS in uniuersum satiuæ est, & sylvestris. Hæc duorum est generum: altera satiuæ, & uulgari similis, folijs tamē, flore, caule, radiceq; paulo minoribus. Altera folijs gladioli longioribus: radice tenui, lignosa, geniculata, subrufo, inodoratq;: caule breui: flore cæteris longè minori, odore Armeniaci mali. Constat hic folijs nouem purpureis, quorum extrema, superiore tantum parte, aureis pinguntur lineis. Sunt qui hanc legitimam Illyricam putent, Illyricam ab Italica differre existimantes. In quorum sententiam etsi iam pridem deuenierim; tamen longè aliter rem se habere postmodum comperi. Quandoquidem præferri Illyricam nouerim, non quod genere, uel specie à nostrate differat,

Iridis genera,
eiusque consi-
deratio.

ferat, sed quod cæli, foliis illius conuenientia, præstantioribus polleat facultatibus: ut absinthium, quod in Ponto nascitur: acorum, quod in Colchide, & Galatia: cyperus, qui in Syria, & Cycladibus insulis: costus, qui in Arabia: crocus, qui in Coryco monte: myrrha, quæ apud Troglodytas, & Minæos legitur: & alia quàm plurima præferuntur à locis, quorum dote selectissima, præstantissimæque proueniunt. Id enim aperte testatur grauius autor Galenus lib. primo de antidotis, his uerbis. Omnes itaque herbarij unanimes scripserunt Irim in Illyrio natam optimam esse: petroselinum uerò, quod in Macedonia prouenit: bitumen è Iudæa aduectum, item & opobalsamum. Idem & in reliquis fecerunt, quorum dotes à regionibus acceptas, cum priuatim de unoquoque loquimur, non omitemus. Hæc Galenus. Docuit id etiam ante Galenum Theophrastus lib. ix. cap. v. de historia plantarum, sic inquit. In Europa nihil præter Irim inueneris, quæ optima apud Illyrios exit, non tamen parte maritima, sed mediterranea, magisque ad septentrionem sita. Verum loci à locis differunt, ita ut producere meliorem possint. Quibus palam est, Illyricam Irim non genere, & facie, sed uiribus tantum à nostrate disungi. Satiua (ut arbitror) ex agrestis originem duxit, quæ admodum plantarum aliarum pleræque cultu tamen uegetior grandiorque effecta. Seritur iam & altera, quàm flore & folijs minorem esse diximus, quæ etiam in hortis frequens est tum ipsius floris amentitate, tum odoris præstantia, tum etiam quod nouis floribus delectentur homines. adeo ut iam tot satiuæ, quot syluestris habeantur genera. Sylvestris utriusque generis plurima oritur in Goritiensi agro Saluatino monte, & lapidæ collibus inter saxa, odore non ingrato: quauis etiam ambas uiderim in campestribus non longe à Sontij ripis. Est præterea in satiuarum genere, quæ flores niuei candoris proferat (hanc in pluribus Hetruriæ locis uidimus) cuius radix odoris fragrantia, & uirium robore Illyricam ferè æquat. Iridis meminit Plinius lib. xx. cap. v. sic inquit. Iris radice tantum commendatur, uirguentis, & medicinae nascens. Laudatissima in Illyrico: & ibi quoque non in maritimis, sed in syluestribus Drilonis, et Naronæ. Proxima in Macedonia: longissima hæc, & candicans, & exilis. Tertium locum habet Africana, amplissima inter omnes, gustuque amarissima. Illyrica quoque duorum generum est: raphanitis à similitudine, quæ & melior: rhizotomos subrusa. Et cap. xx. eiusdem libri: Iris rufa (inquit) melior est, quàm candida. Quibus in locis sibi manifestè repugnare uidetur Plinius: quod superius raphanitem, quæ candicat, rhizotomo, quæ rufescit, anteposuerit, hic uerò contrà. Dioscoridi præstat, quæ subruso constat colore, qualis Plinio rhizotomos. Ceterum (si Theophrasto, & Plinio credamus) non omnis Illyrica præstat, sed quæ tantum in syluestribus nascitur. siquidem quæ in maritimis foditur, humore prægnans improbat, quod subinde flaccescens contrahatur in rugas. Succus hydropicis propinandus, quoniam recenti Illyrica destituimur, è nostrate elicitur, ducitque abunde aquas. Excalfacit Iris ordine secundo completo, uel tertio inchoante, & pariter siccatur. Atque præter uires, quas illi adscribit Dioscorides, alijs pluribus pollet. quandoquidem compertum est, mansam oris halitum commendare: dentium dolores mulcere, si radicis decocto iidem foueantur. coquit item, abstergit, digerit, resoluit, lenit, reseat, expurgat, & deijcit: uulnerarijs medicamentis immixta sarcotica est. Radicis expressus succus bilem flauam, pituitam, & aquas cutem subeuntes pellit: hæmorroidas fotu elicit. Radix ipsa contrita, & ex aceto bibita, omnibus aduersatur uenenis. Succus naribus infusus cerebrum à pituita mirifice purgat: uentriculo tamè nocet, cum per se tantum bibitur. ideoque à peritis medicis exhiberi non solet, nisi admixta mulsæ, & Indica nardo. Reperio quoddam esse Iridis genus, quæ Astragalitis cognomine dicitur. Id enim ostendit Galenus lib. primo de comp. med. secundum locos cap. primo ex Sorano transcribens: item Aëtius lib. xiii. cap. iiii. qui quibusdam in emplastris Irim astragalitidem imponunt. Veruntamen cum antiquorum, uel recentiorum repperim neminem, qui in simplicium medicamentorum libris huiusce Iridis meminerit, quid certi de hac re proferam, sanè non habeo. Ceterum Cornarius, qui in prædictos Galeni libros commentarios edidit, Irim astragalitem, & astragalum idem esse existimat: hoc argumento ductus, quod Plinius Iridem duplicem esse tradiderit: alteram, quæ raphanitis à similitudine; alteram, quæ rhizotomos dicitur. At cum astragalus radicem raphani modo ferat, inde Iridem astragalitem Astragalum esse conijcit. quin & Plinio per Iridem raphanitem, astragalum intelligi censet. Sed mea quidem sententia rectius fortasse rem hanc explicasset, si per eam Iridem, quæ à similitudine raphanitis uocatur, astragalitem ideo designari dixisset, quod ut astragalus, raphani modo radicem gerat: siquidem Plinio Iris raphanitis astragalus non est, sed altera Iridis Illyricæ species. Quamobrem ita Iridem astragalitem à Galeno cognominatam esse putauerim, quod radice referat astragalum: quemadmodum raphanitis à Plinio dicta est, quod radice raphani representet. Iridem memoriæ proditam fuisse Galeno in libris simplicium medicamentorum sanè nusquam reperi: tamen si libro primo de antidotis eius postmodum meminerit his uerbis. Andromachus rosis Iridem Illyricam adiungit. quæ uerba non frustra, negligenterque excipienda sunt, ueluti nec cum alijs medicinis patriæ nomen apponit, de quibus paulò post differentes, quid quoque in genere optimum sit, demonstrabimus. Polium ergo, & chamædrys Romanam afferuntur, natis in Italia paulò meliora. in aliquot siquidem Italiæ locis haud multò deteriora proueniunt illis annis, quibus uer totum humidum non fuerit, sed sicuti sepe contingit, æstiuo tempore simile. Quod si ueris constitutio siccior obuenerit, multa, quæ in Italia nascuntur, pluribus Creta allatis paria erunt, aut non multò inferiora, ueluti chamædrys, chamæpitys, hypericum, gentiana, thlaspi, ueratrum nigrum, & id genus alia. At uerò, quod ad Irim pertinet, secus se res habet: si enim Iris Lybica, quæ plurima ex Africa Romanam affertur, Illyricæ comparatur, tatum ipsi cedet, quantum cadauer uiuo corpori: non tamen alijs in gentibus orta tam multum ab Illyrica degenerare Iris uidetur. Irim igitur, uelut & reliquas medicinas, odoratiorem eligito: nam unumquodque optimum est, quod proprii sui generis odorem uehementissimum habet, qui quidem ex multorum inspectione manifestus unicuique sit. Ac de gustu quidem perceptis qualitatibus eodem modo censendum est: id enim optimum medicamentum esse constat, in quo id, quod suo generi proprium est, exuperat: pessimum uerò quod sui generis alijs & tenuius, & exilius est. Meliora namque sunt omni in specie, quæcumque nec rugosa, nec exilia fuerint: sicut quæ conuenientem sibi magnitudinem excessere, peiora

Plinii contra dictio.

Iridis uires præter traditas à Diosc.

Iris cognomine to astragalitis

Iridis mentio facta à Galeno.

iora sunt ijs, quæ bene nutritam, & adstrictam habent substantiam. Quamobrem, ut dixi, multa sæpius inspexisse oportet, & maxime optima, & quæ longo iam tempore sui experientiam ipsis nascendi initijs præbuere, quæq; uno ore à peritis medicæ materiæ sunt commendata. Omnes igitur herbarij unanimes scripserunt Irim in Illyrio natam optimam esse. Hæc Galenus.

† Malui hoc in loco Marcelli interpretationem sequi, quemadmodum alibi quandoq; facturum sum, quàm Ruellij, cui non semper addictus ero: quod in aliquot Græcis codicibus legatur ἐπὶ πύκνῳ, quæ uox in summitate cuiusque caulis significare uidetur: quodq; natura in planta ipsa illud manifestè demonstret.

Ἀκὸρον.

ACORVM.

CAP. II.

10

20

30

acorus seruu

ACORVM folia iridis habet, angustiora tamen: radices non dissimiles, complicatas, non in rectum, sed obliquum actas, & summo cespite sparsas, geniculis interceptas, albicantes, gustu acres, odore non ingratis. Optimum est densum, candidum, plenum, carie nõ exesum, odoratum: cuiusmodi Colchidicū, et Galaticum, quod aspletion dicūt. Radici uis calfactoria. Decoctum potu urinam cit: prodest lateris doloribus, & iocineris, atque thoracis: itē torminibus, uulsis, ruptis. lienem absumit: urinę stillicidio, & serpentum ictibus auxiliatur: insidētibus ad muliebres affectus, iridis modo, utiliter imponitur. oculorum caligines succo discutit. Antidotis radix magno usu commiscetur.

FECIT diuturna rei herbariæ ignorantia, ut hæcenus nõ in Italia solū, sed in quocunq; terrarum loco, ubi seplasiarij, & medici habeantur, in legitimi Acori locum rufa quedam radix successerit, quæ passim palustribus, & uliginosis locis inutilis, & inodora plurima nascitur. eo sanè argumento, quod folia, et radices iridis proferat; quamuis hæ colore rufæ, illa uerò iridis longiora spectentur. Hæc itaq; radix apud omnes, qui plantarum historias neglexerunt, in hoc usque æuū legitimi Acori munere functa est, à qua quantum tum qualitatibus, tum facultatibus recedat, ex Dioscoride patet. quandoquidem palustris hæc nec candicans, nec gustu sit acris, nec ullo prorsus commendetur odore. At quamuis hac tempestate à peritis rei herbariæ medicis non parum improbentur ij, qui non in hac tantum stirpe, sed in alijs quàm plurimis defecere, cum tamen ipsi probatissimos auctores nusquam legerint, potius excusandi sunt, quàm quidā for-

Acori consideratio.

tasse etatis nostræ scriptores, tam Græcæ, quàm Latine lingue peritissimi; quibus res sole clariores propositæ sunt, quicq; in simplicium medicamentorum cognitione cæteris præstantiores haberi uolunt, & ij longius nihilominus (ut arbitror) aberrant, quàm cæteri. E' quorum numero est Brasauolus Ferrariensis uir sanè doctrina, & fama clarissimus, qui dum innumera simplicia medicamenta declarare, explicare, & palam facere in suo simplicium examine studium impendit, et si id in plurimis assecutus fuerit; in hoc tamen, alijsq; nonnullis (ut suis locis in his nostris commentarijs ostendemus) in tanto illustrium autorum lumine mihi magis cæcutire uidetur, quàm qui ante ipsum in tenebris errauerunt. Is enim constanter asserit, Acorum à Dioscoride descriptum aliud non esse, quàm ea acerrima, & odorata radix, quam officinæ Mauritanos secuta galangam uocant. adeo ut maluerit cum Leoniceno errare, tantum fuit præceptoris suo addictus, quàm cum Manardo bene sentire. Sed quantum eius opinio à ueritate, quantumq; ab Acori historia recesserit, perquam facile probari potest. Quippe galangam folia iridis proferre apud Syrios nullo nobis testimonio constat: uerum quia cum cypero adeo conuenit, ut is syluestris galanga nonnullis dicatur; ideo non ab re credendum fuerit, galangam potius cyperi, quàm iridis folio prouenire. Præterea quod galanga radices habeat iridis, nec mihi quidem uidetur, nec ullum id affirmare existimo. neque illud etiam uidere possum, quod eadem aliqua ex parte subalbicent, ut de Acori radicibus scribit Dioscorides: quin potius tam intus, quàm extra non obscure rufescunt. Quod autem gustu sint acri, atq; mordaci, qui neget, nullus est. Sed non tamen ob id dicendum erit, galangam esse Acorum, alijs non concurrentibus notis: præsertim cum Dioscoridis testimonio Acorum esse debeat acre, non autem acerrimum, nec galangæ modo linguam adurens. Brasauolum secutus est Fuchsius medicus clarissimus. cui cum nimis pumile uiderentur prioris galangæ radices, quàm ut Acori radices referrent, atq; propterea Brasauoli sententiam non probandam duceret, in suis de stirpibus commentarijs, alteram crassiore galangam, quæ iam pridem in Italiam fertur, Acorum esse contendit. Verum si animaduertatur, quod ea non sit iridi similis, multoq; magis rufescat, quàm quod hæc dictio ὀπλοῦκος designet, quæ albicantes, & non rubentes denotat, facile palam fiet, quod unā cū Brasauolo ipse quoq; aberrauerit. Sed præter hæc ijs etiā refragatur Galenus lib. v. de simp. med. facult. quod asse-

Brasauoli error.

Fuchsi error.

rat

Acorum legi-
timum.Acori vires
ex Galeno.Galanga con-
sideratio.Monachoru
opinio falsa.

rat Acori radicem gustui non modo acrem esse, sed etiam subamarā: quæ tamen modica amaritudo neq; in hac, neq; in illa reperitur galanga; etsi inualidis quibusdam argumentis suo ultimo examine contendat Brasauolus, quod galanga præter acerrimam facultatem etiam sit amara. sed uereor, ne is tunc bile perfusus suam degustauit galangam. Comprobatur præterea aliud esse Acorum, & aliud esse galangam Serapionis testimonio, qui cum sciret non parum discriminis inter has radices esse, de ijs seorsum egit per propria capita, utpote de rebus genere & facultate diuersis. Hoc idem probatur ex Actuarij etiam monumentis. siquidem is in compositione aureæ Alexandrinæ & Acorum, et galangam imponit, quemadmodum & Nicolaus Myrsificus, tanquam inter se genere diuersa. His itaq; tum rationibus, tum auctoritatibus adductis, à Brasauolo, & Fuchio diuersus esse cogor. Nec equidem intellexerim unquam, quomodo factum sit, quod galanga maior, quæ à minore non genere, & facultate, sed tantum specie differt, cum primum huc è Syria aduecta est, in Acorum se commutauerit. sed qui hæc intelligunt, diiudicent. Ceterum, ut dicam quid hac in re sentio, crediderim ego unā cum Manardo Ferrariensi, alijsq; nonnullis huius ætatis in simplicium medicamentorum facultate doctissimis uiris, id omnino legitimum esse Acorum, quod non modo seplasia, sed omnes in uniuersum falso calamus odoratum uocant. Siquidem radices primum iridi persimiles sunt, geniculis distinctæ, reflexæ, subalbide, acres, odore præstantes, & (ut inquit Galenus) etiam subamaræ. insuper & folia, quæ integra ad nos unā cum radicibus (ut hæc pictura demonstrat) è Constantinopoli allata sunt, id apertius affirmant: sunt enim ferme iridis. Ad hæc ut Aeniponti (Germani Ispruch dicunt) retulit mihi clarissimus medicus Ioannes Merula, qui pluribus annis degit apud Lituānos, quod passim calamus aromaticum uocant, frequentissimum in Lituania, & circa Tartarorum fines, nascitur: folijs iridi æmulis: flore etiam simili, colore roseo purpurascēte, nulla ex parte uario: caule iridis longiore gracilioreq; à quo tamen nullus exoritur calamus: uocaturq; ab incolis suo idiomate Tattarschi zelij, id est, herba Tartarica, quod fortasse à uicinis Tartaris in Lituānam primum fuerit allata. Ideoq; Plinio memoriæ re-
ctè proditum est lib. xxv. cap. xiii. optimum id esse Acorum, quod ex Ponto aduehitur. Pontus enim his Tartaris se-
re iungitur, qui ultra Lituānam inhabitant, ubi apud probatissimos autores nusquam legitur, odoratum calamus ori-
ri. Quamobrem non potui non maxime Brasauolum admirari, quod sibi tam facile persuaserit, uulgarem calamus le-
gitimum, & odoratum calamus esse, à Dioscoride, Theophrasto, Galeno, & Plinio non in radicem, sed in arundinam
genere descriptum. nam (ut suo loco de calamo odorato agentes latius explicabimus) is arundinea est fistula, non au-
tem radix. Sed de his hætenus. Acori meminit Galenus lib. vi. de simpl. medic. facul. sic inquit. Acori utimur ra-
dice, quæ gustu acris est, & modicè amara, odoreq; non iniucunda. Vnde constat, quod facultatis calidæ est, & consi-
stentiæ tenuis. Huic consentaneum est, ut urinam moueat, & lienes induratos iuuat, tum ceratoidis et asitiem deter-
geat, simulq; extenuet. sed ad hoc melior est ipsius succus. Omnino uerò siccificū esse clarum est. Et sanè ordinis esto-
terij in utroq; in calfaciendo scilicet, & desiccando. Hæc Galenus. Sed quando hic aliquid dicere de galanga occur-
rerit, cū à Dioscoride, alijsq; antiquioribus Græcis nihil de ea memoriæ proditū sit, differam ego de hac, quæ à Mau-
ritanis, & alijs sum consecutus. Est itaq; GALANGA duplex: maior altera, altera minor. Minor tenuis est radix,
interius & exterius in purpura rufescens, geniculata, internodijs quibusdam reflexa, odorata, sapore admodum acri,
adeo ut mansa piperis, & gingiberis modo linguam, & fauces exurat, odore formaq; cypero similis. quapropter qua-
busdam cyperus Babylonicus dicitur. In Italiam namq; tam ex Memphi, quam ex Syria transfertur. Optima quæ
fuerit grauis, densa, saturatè rufa, odorata, & gustu acerrima. Non desunt tamen impostores, qui cyperi radices cō-
torquentes, aceto, & pipere macerent, & pro galanga uendunt. uerū si aus facile deprehenditur: quippe abra-
so exteriori cortice, nulla in radicis substantia acredinis nota, nullusq; galangæ sapor percipitur. At maior tamen si lon-
gè crassior sit radix, ignauior tamen est, & uiribus infirmior, colore etiam dilutior, minusq; odorata. Galanga calfa-
cit, & siccatur ordine tertio. Proinde uentriculum roborat, & eius dolores tollit: si tamen à frigore, uel flatu proue-
niant. Naribus adnota frigefacto cerebro utilis est: ore retenta anhelitum commendat. Facit & ad cordis palpitā-
tionem, si è plantaginis succo bibatur: coeliacos sanat, & coli dolores mulcet, qui à flatu oriuntur. Prodest flatuo-
sis uteri affectibus: uenerem roborat: renes refrigeratos calefacit. et frigidis morbis omnibus præstat. Ceterum
omnino explodenda est Monachorum in Mesuem scribentium opinio, qui contra Brasauolum & Fuchium quasi uelle
uidentur, galangam potius odoratum iuncum esse, quam Acorum. quod tamen planè falsum omnibus iam compera-
tum esse non dubitamus.

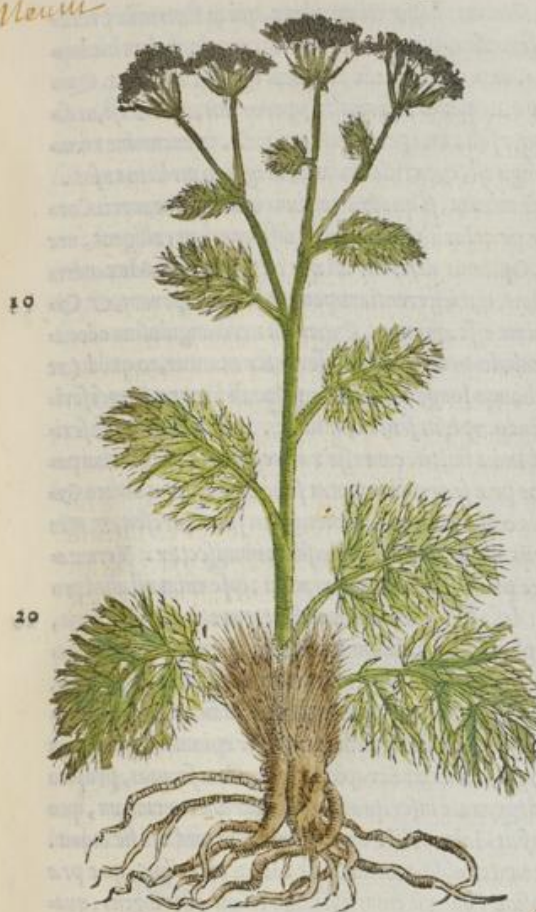
Μάρον.

MEON.

CAP. III.

MEON, quod Athamanticum uocant, in Macedonia, & Hispania plurimum gignitur, anetho
folijs & caule simile, sed eo crassius: binum ferme cubitorum altitudine attollitur: sparsis in obli-
quum, rectumq; radicibus, longis, tenuibus, odoratis, linguam exalfacientibus. Quæ feruefactæ
ex aqua, uel tritæ citra coctionem, præcluserum renum, vesicæque farctæ uitia potu leniunt: uri-
næ difficultati medentur: stomachi inflationes discutiunt. Torminibus, affectæ vuluæ, articularum
doloribus, atque fluxionibus pectoris, tritæ cum melle in eclegmate auxiliantur. Sanguinem per
menstrua pellunt, defensionibus feruefactæ: infantibus autem illitæ imo ventri, vrinas mouent.
Quod si plus quam deceat, ex his bibatur, caput dolore afficiunt.

Credidimus

10

20

30

Κύπερος.

CYPERVS.

longus L.

CAP. IIII.

40

50

CREDIDIMVS superioribus annis, legitimum Meon non oriri in Italia, nec eo aliunde aduchi: primum quod Mei uice uterentur seplasiarij quibusdam albicantibus radicibus, sapore pastinacæ simili: deinde quod etiam Plinij tempore rarum esset in Italia. quippe qui scripserit non feri in Italia Meon, nisi à medicis, ijsq; admodum paucis. Quod procul dubio indicare uidetur, usq; ad Plinij æuam peregrinum in Italia fuisse Meon. Sed cum herbariorum quorundam diligentia, quædam nuper reperta sit planta, quæ folijs constat anethi, caule bicubitali, radicibus nigricantibus, longis, & in obliquum, rectumq; sparsis, grauius odoratis, acribusq; quam legitimum esse Meum, omnes ferè rei herbariæ periti unanimes affirmant, ne uidear mordicus tenere opinionem, facere equidem non possum, quin in eorum sententiam deueniam: tamen si in contrarium aliqua sese offerat ratio, quod scilicet huiusce plantæ radices odorem non usq; adeo grauium spirent, sed quadatenus grauius oleant, nec tenues ceruantur, ut Dioscorides inquit. Plinius Meo folia aniso similia reddidit, uocum fortasse similitudine deceptus. siquidem Dioscorides anethi folijs Meum oriri tradidit. Nobilius quod Athamanticum uocant, ita dictum, quod ab Athamante Aeoli filio inuentum sit, uel quod præstantissimum in Athamante Phebiotidis proueniat. Meminit Mei Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, his uerbis. Mei radices perutiles sunt, calidæ tertio ordine, siccæ secundo: proinde urinam, mensesq; ciere uolentes hoc utuntur pharmaco. Sed si plusculum sumatur, capiti dolorem mouet, utpote cum plusculum sit calidum, quam siccum. quippe quod eius caliditas humiditatem crudiorum etiamnum, et flatuosiorum ad caput deferat, atq; ita ipsum afficiat ledatq;.

Mei confideratio.

Mei vires ex Galeno.

CYPERVS, quem aliqui eryfisceptum, ut aspalathum appellant, folia fert porraceis proxima, sed longiora, & exiliora: caulem odorati iunci, cubitalem, aut maiorem, angulosum: in cuius cacumine minuta folia cum semine exoriuntur: radices, quarum in medicina est usus, coherentes inter se, oleis oblongis similes, aut rotundæ, nigro colore, suauis odore, amaro gustu. In lacunosis, palustribus, & cultis enascitur. Optima est grauißima, densa, fractu contumax, plena, & aspera, odoris cum quadã acrimonia iucundi: qualis est Cilicia, Syriaca, & quæ à Cycladibus insulis petitur. Huic calida uis inest. Venarum spiracula laxat: urinam ciet: ad calculos, aquamq; subter cutem utilissimè bibitur: aduersus scorpionum ictus remedio est: pfriktionibus uulvæ, & præclusionibus fotu prodest: pellit menses. Contra ulcera oris, etiam si depascât, uorentq; farina eius efficax est. Malagmatis calfacientibus, & unguentorum spissamentis benè adijci solet. Aliud Cyperi genus tradunt in India nasci, gingeris effigie: quod manducatum croci uim reddit, gustu amaro sentitur, & illitum præsentem pfilothri uim exhibet.

TAMETSI unum tantum Cyperi genus memoria prodiderit Dioscorides, cuius radices inter se coherentes oblongas referunt oleas, aut omnino rotundæ sunt; uisitur tamen Cyperus in pluribus Italiæ locis, qui radicibus constat longis, geniculatis summo cespite uagantibus, colore in purpuram nigricante. Nasceitur hoc Cyperi genus laudatissimum prope Timauj fontes circumstantibus palustribus locis in Iapidie finibus galangæ uocatæ paulò

Cyperi genera, & confideratio.

paulò ante diximus) per simile, non tantum facie, sed etiam odore. Commendatur etiam odore, qui in Hetruria prouenit, radicibus ferè filipendulæ æmulis. sed non ob id illi fuerit præferendus, quem Syria mittit: quandoquidem hic longè odorator est, & subamarus. Cyperi meminit Plinius lib. xxi. cap. xviii. ubi de iuncis egit, sic inquit. Quidam etiam unum genus faciunt iunci trianguli, cyperon uocant. Et paulò inferius: Cyperos, ait, iuncus est, ut diximus, angulosus, iuxta terram candidus, cacumine niger, pinguisq;: folia ima porraceis exiliora, in cacumine minutata, inter quæ est semen: radix oliuæ nigræ similis, quam cum oblonga est, cyperida uocant, magni in medicina usus. Reperitur Cyperus quandoq; etiam quadrangulari caule. unde nò mirum, si quadratum iuncum eum uocauerit Cornelius Celsus lib. iiii. cap. xxi. At Dioscorides in hac facultate præclarissimus, utraq; differentiam colligens, nec triangulum, nec quadrangulum Cyperum dixit, sed angulosum. Optimus defertur ad nos ex Syria, & Alexandria Aegypti, in cuius defectu italicum supponunt officinæ. Non desunt, qui differentiam ponant inter Cyperum, & Cy-
 10
 pirum Plinium secuti, qui libro, & capite citatis, Cyperum gladiolum esse affirmat, Cyperum uerò angulosum odoratum iuncum. Sunt tamen Dioscoridis interpretes, qui utroq; uocabulo pro eodem indifferenter utantur, eo quòd (ut rectè Hermolaus adnotauit) penultimam Cyperi quandoq; diphthongo longam, quandoq; uocali breuem Græci scribant. Est apud Plinium & Cyperus arbor ocysime crescens, et pseudocyperus frutex, ut lib. xvi. cap. xlii. ipse scriptum reliquit. Ceterum id Cyperi genus, gingiberis effigie, quod India mittit, eam esse radicem peritiores medici putant, quam officinæ Mauritanos secutæ Curcuiam uocant. Nempe præ se fert hæc notas sanè omnes, quas Indico Cypero reddidit Dioscorides. quandoquidem gingiberi similis est, eius odorem ferè redolet, gustu subamare scit, & mansa croci modo inficit. Quibus illud etiam accedit, quòd depilatorijs medicamentis quibusdam immiscetur. Verumtamen sciendum est, hanc non esse Curcuiam à Serapionis interprete pro chelidonio descriptam: ipse enim nil aliud pro curcuiam intelligit, quàm Dioscoridis chelidonium. quo fit, ut non desit suspicio erroris uel interpretis, uel scriptoris,
 20
 cum curcuiam neq; Mauritanum, neq; Græcum sit uocabulum: Aphri enim chelidonium Kauroch appellant. unde palam est, Curcuiam pro Kauroch in Serapione deprauatè legi. Quo factum est, ut priores tum medici, tum seplasiarj, qui nunquam hæc perpenderunt, fuerint hallucinati. quippe cum eos lateret, cuiusnam plantæ radicem Indica Cyperus referret, chelidonijs maioris radicem esse crediderunt ob croci succi similitudinem. Itaq; Serapionis deprauatam lectionem secuti, Indicum Cyperum curcuiam uocauerunt. Indici cyperi meminit Serapio Dioscoridem secutus, proprio capite de Cypero. Ex quo apertè constat, curcuiam Serapioni deprauatè inscriptam, seplasiarum curcuiam, quæ procul dubio Indicus est Cyperus, esse nequaquam. Cyperum recensuit Galenus lib. vii. simplicium med. ubi sic inquit. Cyperi radices maxime usui sunt, excalescentes pariter & exiccantes absq; mordacitate. Itaq; ulceribus, quæ præ nimia humiditate cicatricem difficulter admittunt, mirificè prosunt: habent enim quiddam etiam adstringens: quæ propter ulceribus item oris conueniunt. Quin et incidendi uim quampiam illis inesse testificandum, quæ & calculo ue-
 30
 xatilis congruunt, & urinam, mensesq; prouocant.

Curcuiam cyperi genus.

Lectione Serapionis deprauata.

Cyperi uires ex Galeno.

Καρδάμωμος.

CARDAMOMVM.

CAP. V.

CARDAMOMVM optimum est, quod ex Comagene, Armenia, Bosphoroque deuehitur. in India quoque, & Arabia prouenit. Eligi debet plenū, frangenti contumax, oclusum factumque (quod enim huiusmodi non est, exoletum iudicatur) & gustu acre, subamarum, & odore caput tentans. Excafactoriam uim habet: potumque ex aqua facit ad comitiales, ischiadicos, tusses, neruorum resolutionem: item ad rupta, vlsa, tormina: latas ventris tinea excutit. Ex vino autem potū, renibus, difficultati urinae, à scorpione ictis, neque non omnibus venenum vibrantibus, auxilio est. Cum cortice radicis lauri epota drachma, calculos comminuit: partus suffitu enecat: scabiem ex aceto illitum adimit. Et ad vnguentorum spissamenta additur.

Cardamomi consideratio.

LEGITIMVM Cardamomum nostra tempestate nec cognosci, nec minus à mercatoribus, qui ex Syria, uel Aegypto aromata ad nos conuehant, deferri compertum habeo. Quo fit, ut medici, ac pharmacopole in componendis medicamentis æquè errent in Cardamomo, atq; in alijs compluribus, quòd Cardamomi loco uarijs quibusdam seminibus, odoratis tamen, indifferenter utantur. Quorum primum Cardamomum maius: secundum Nigellam, quod melanthij est genus: tertium uerò Melegheetas, uel grana paradisi nuncupant; cum tamen corū nullum nec Græcum, nec Mauritanum sit Cardamomum. quandoquidem aliud Græci, aliud uerò Afri pro Cardamomo intelligunt, ut apertissime testatur Serapio, qui quàm plurima simplicia medicamenta ex Dioscoride, & Galeno transcripsit. Is enim (ut sua declarant monumeta) Dioscoridis Cardamomū Cordumenum appellat. deinde autore Isach Arabo sui Cardamomi peculiare caput instituit, idq; Saccolam sua lingua nominat: quin & diuim esse generum tradit, alterum maius, alterum uerò minus. quorum nullum non modò Dioscoridis Cardamomo respondet, sed nec etiam ulli eorum, quibus officinæ indifferenter utuntur. Probatum itaq; primò quòd omne officinarum Cardamomum Dioscoridis Cardamomum esse non possit, pluribus tum notis, tum etiam qualitatibus. quippe quòd hæc in uniuersum parum, uel ferè tantillum densa sint, frangenti nò contumacia, & gustui nihil amaroris relinquunt. Quòd præterea ab Arabicis distent, si cum illis cōparètur, facile disparitas deprehenditur. siquidè Serapioni maius Cardamomum semen est plantæ, quod oblongis quibusdam concluditur capitibus, ijs sanè similibus, quæ è rosis prodeunt, granis obnigris, rotundis, pipere longè maioribus, in quibus minuta semina concluduntur, angulosa, facta, & odorata: minus uerò nullo contegitur capitulo maioris modo; quanquam colore conueniant. Quod planè indicat, omne officinarum Cardamomum nec Arabum esse, nec pariter Græcorum, sed potius ab utrisq; maxime differre. Quare putauerim, illud falsò sibi persuasisse Monachos, qui in Mesuem scripsere, quòd Arabum Cardamomum minus illud semen sit, quod seplasiæ Melegheetas uocant, Andree

Monachorū error.

dræ Bellunenſis, qui Auicennam mendis expurgauit, auctoritate freti. Sed cum Bellunenſis id afferat uulgari tantum opinione ductus; cūq; notæ minime eorum ſententiæ aſtipulentur, erraſſe Monachi facile deprehenduntur. Semina enim, quæ Melegheſſas appellant (ut omnibus planè conſtat) capitulis excepta ſuboriuntur, quod minori Serapionis Cardamomo non cūcunt. Crediderunt, Ruellius in ſuis de natura ſtirpium libris, & Fuchſius in ſua methodo, id omnino Mauritanorum eſſe Cardamomum, quod nos Indicum piper, alij ſiliquaſtrum appellant. uerum cum planta hæc folijs exeat hortenſi ſolano ſimilibus, floribus luteolis, fructu longo corniculorum inſtar, qui primo exortu uireſcat, maturus uero adeo rufeſcat, ac leuore quodam ita pelluceat, ut corallium referat, & in quo concludatur pumili ſemen, lentium modo compreſſum, uſq; adeo acre, ut ori tantum admotum maxime linguam, & palatum exurat, exulce-
 10 retq; ambo hæc in re lapſi deprehenduntur. Nam eſſi Indicum piper in hiſce corniculis roſarum ſerè modo ſuum inclu-
 dat ſemen, reliqua tamen Serapionis Cardamomo nullis notis correſpondent: hoc enim ſuis in uasculis globulos quoſ-
 dan concludit, non lenticulis ſimiles, ſed rotundos, & pipere craſſiores, qui intra ſe minutum quoddam ſemen conti-
 nent. Huic etiam accedit, quòd cum hoc piper corniculatum, tum ſemine, tum corniculis ipſis tanta ſit acrimonia præ-
 ditum, ut non modo manſum, ſed ori tantum admotum ſtatim quaſi ignis exurat, abſurdum utiq; fuerit credere Sera-
 pionis Cardamomum eſſe, cum dixerit ipſe magis adſtrictoria facultate pollere, quam acri. Cæterum ſcribit Auicenna
 maius Cardamomum grana ciceribus atris, minus uero lentibus minora proferre. Quod cum fortaſſe Ruellius
 haud rectè percepſſet, ei errandi anſam præbuit. quippe minori Cardamomo, non autem maiori ſemina lentium mo-
 do naſci ait Auicenna: quanquam Ruellius, ut ſuam tueatur ſententiā, ſecus fortè legerit Auicennam. Plinius lib.
 XII. cap. XIII. quadruplex eſſe Cardamomi genus ſcribit, ſic inquit. Simile eſt amomo Cardamomum & nomi-
 ne, & frutice, ſemine oblongo. Metitur eodem modo & in Arabia. Quatuor eius genera. uiridiſſimum ac pingue,
 20 acutis angulis, contumax fricanti, quod maxime laudatur: proximum è ruſo candicans: tertium breuius, atq; nigrum:
 peius tamen uarium, et facile tritu, odorisq; præui, quod uerius coſto uiciniuſ eſſe debet. Hoc & apud Medos naſci-
 tur. Haſtenus Plinius. Sed neſcio quos autores ſit ſecutus. quandoquidem tam Dioſcoridi, quam cæteris Græcis,
 unum tantum extet Cardamomi genus. In cuius defectu ſupponit Galenus aut myrtum, aut cyperum. Qui præterea
 Cardamomi meminit lib. VII. ſimplicium med. his uerbis. Cardamomum eſt ſanè facultatis admodum calidæ, non ta-
 men uſq; adeo, ut naſturtium: ſed quanto ſuauius, magisq; fragrans eſt naſturtio, tanto & imbecillior ei calida facultas
 ineſt: nec enim ulcerare idoneu eſt uel ipſum per ſe illitum. Porro adiunctum habet quiddam etiam amaritudinis, qua
 lumbricos interficit, & cum aceto ualenter pſoras detergit.

Ruellii & Fu-
chſii lapſus.

Cardamomi
genera ex Pli-
nio.

Cardamomi
uires ex Ga-
leno.

NARDVS INDICA.

Nædos. NARDVM. C A P. VI.

Dvo Nardi genera: unum Indicum, alterum Sy-
 riacum appellatur, non quòd in Syria proueniat, ſed
 quòd montis, in quo oritur, pars una ad Syrios, pars
 altera ad Indos ſelectitur. Ex hoc Syriaci genere, præ-
 cipuum eſt recens, & leue, largam gerens comam, fla-
 uum colore, perquam odoratum, ac cyperum redo-
 lens, breui ſpica, amaro ſapore, linguam ſiccante, quod
 diu in ſua odoris gratia permaneat. Ex Indico autem
 Nardo quoddam Gangitis uocatur, à fluuio Gange,
 apud quem enaſcitur, montem præterfluente: quod
 40 genus ob multam loci, in quo prodiit, uliginem, uiri-
 bus infirmius eſt, atque procerius adoleſcit, plures fe-
 rens ſpicas, ab unica radice comofas, unàq; conuo-
 lutas, ac grauiter olentes. Montanum autè odoratius,
 ſpica breui ac mutila, odore cypero uicino, cæteras
 habens Syriaci dotes. Eſt & genus quoddam, cui Sā-
 pharitico nomen locus indidit, frutice breui, in ma-
 gnas ſe ſpargens ſpicas, cædidiore interim medio cau-
 le, hircorum uirus ſupra modū redolente: quod im-
 probatur. Madefactum uendi ſolet. quod uitium ex
 eo deprehenditur, quòd candida ſit ſpica, & ſquali-
 da, ſuaq; careat lanugine. Adulteratur ſtibio cum
 aqua, aut palmeo uino, inſpiſſationis ponderisq; cau-
 ſa inſpirato. Intueri autem oportet, ſi lutum ra-
 dicibus infideat, & incerniculo puluerem excutere,
 eluendis manibus utilem. Vim habent excaſſecto-
 riam, & exiccantem. Vrinam mouet: aluum potu ſi-
 ſtunt: uulue profluvia, fanicmque appoſita ſuppri-
 munt. Nauſeæ ex aqua frigida auxiliantur, & ſtoma-
 50 chi roſionibus, inflationi, iocinori, regio morbo, renum uitijſ. Aquæ autem incoctæ fotu ad infeſ-
 ſum, uulue inflammationibus medentur: ad glabras oculorum genas ualent: ſiquidem eas ad dē-
 florem

fiorem pilum reducant. perfusis humore corporibus insparguntur. Miscentur antidotis & in scitili nouo non picato ad ocularia medicamenta reconduntur, trita in farinam, & cum uino in pastillos coacta.

Nardi Indicæ
& Syriacæ cō
sideratio.

Manardi opi-
nio reproba-
ta.

Brafauli er-
ror.

Plinii lapsus.

NARDVM officinæ Nardi spicam appellant. Sed non desunt, qui credant Indicam nardum in Italiam non adue-
hi ob regionis distantiam, Syriacam opinantes esse, qua nostro æuo seplasiarij utuntur: tamen si (ut inquit Dioscori-
des) in Syria non oriatur, uerum ideo Syriacam dici, quod ea montis parte proueniat, quæ flectitur ad Syrios. At eiam
inter Indos, & Syrios amplissimæ interponantur regiones, nempe deserta Arabia, Persis, Carmania, Gedrosia, Daran-
gia, aliæque nonnullæ, quæ ultra quatuor millia milliariorū continent, nesciuerim profecto, quoniam pacto fieri possit,
ut mons ille ad Gangem positus, altera parte Syriam tam facile respiciat, ut Nardus ea parte proueniens Syriaca dici
possit. Quo fit, ut quandoque meū disquirere licuerit, eā potius à Syraſtene regione, quæ ad Indicum fluiuium est, Syrij
nomen sibi asciuisse, quam à Syria. quandoquidem si Ptolemæus uera refert, mons in India uisitur, qui à Gange fluui-
o ad Syraſtenem extenditur. Absurdum enim esset credere, Nardum ad nos non deferri ex India, eiam in Syria nusquam
proueniat, eiamque multa Indiæ aromata, nulla distantie habita ratione, per carouanas (ut uocant) in Alexandriam
Aegypti conferantur, cum quibus nec temere credendum est, quin etiam Nardum conuehant mercatores; præsertim
eiam certò sciam, nardum Venetias ex Alexandria afferri, nec alibi, quam in India nasci. Licet Manardus Ferrar-
iensis, officinarum nardum nec Indicam, nec Syriacam esse censeat. In cuius sententiam non equidem pedibus eo, eisi
medicæ materiæ is clarissimus fuerit indagator. quippe quoniam Venetijs pluribus in locis Nardi ingentem copiam
uidi, leuis, comosæ, perquam odoratæ, cyperum redolentis, flauæ, subamaræ, & mansæ non modò linguam exiccant-
tis, sed odorem etiam non iniucundum per os aspergentis, nullisq; deficientibus notis, quibus optima nardus ex Dio-
scoridis sententia explorari potest. Sed plerumq; accidit, dum per Indicam, & Arabicum mare in Alexandriam de-
fertur, & inde Venetias, ut ascito sibi maris humore (id namq; facile fit, quod Nardus sit sicciſſima) uel situm contrahat,
uel subputrescat: unde postea amissa sua uolentia, grauiter oleat. Quo fit, ut hac in re Manardum longè hallucinatum
crediderim: qui si rectè perpendisset, quæ Nardi pars sit spica, atq; in emporijs, ubi numerosa, præstantissimæ
maior, uisitur, accuratius ipsam expendisset, non equidem uereor, quin aliter de ea scripsisset. Verum enim uero eiam pla-
nè ignorasset, quæ nardi pars spica esset, selectamq; & incorruptam Nardum minime nouisset, lib. III. epist. VI.
scribit, Galenum de Nardi spica, quæ antidotis admiscetur, loquentem, radicem quidem, non spicam intelligere. Et uti-
nam, inquit, quæ nobis affertur, legitima esset: sed quod ea ipsa non sit, cognoscitur, quod nulla odoris suauitate com-
mendetur. Et lib. VII. epist. I. inquit. Galenus lib. I. de antidotis in theriacæ compositione Nardi radicem tantum-
modo admiscet, eo quod uiribus ipsa præstantior sit: spicam uero paruipendit, & pro nihilo habet. Quod sanè de-
clarat, Manardum hanc Galeni sententiam perperam accepisse, atq; etiam Nardi historiam ignorasse. quandoquidem
nardi radix nil aliud est, quam spica, ut ipsemet testatur Galenus eodem de antidotis libro, sic inquit. Iubet Andro-
machus adijcere nardum Indicam, ea uero est, quam spicam uocant, non quod spica sit, radix etenim est: sed quod spica
formam referat. Quibus palam est, idem esse nardi spicam, & nardi radicem, ut etiamnum declarat idem Galenus lib.
IX. de comp. med. secundum locos in Philonis antidotum scribens. Quapropter idem lib. VII. simp. med. de Nardo
caput facturū, illud inscripsit Nardi spica, ut pote quæ pars sit in tota stirpe præstantior, minime quidem ignorans, se
radicem nardi describere. Nam si sensisset, spicam à radice differre, eam planè silentio præterisset tanquam inutile,
& capiti nomen indidisset aut generaliter ab ipsa Nardo, aut à radice tantum, uti uiribus præstantiore. In hoc, ac lon-
gè maiori uersatur errore Brafaulus. siquidem suo de simplicium examine Nardi spicam non modò non esse radicem
censet, sed nullius usus eam existimat, sic inquit. Venetijs spicam, caulem, & radicem emes, quanuis & ipsi adulte-
rent. Iubeo autem radicem, & caulem emere, quoniam hæc apud antiquos autores, ut Dioscoridem, & Galenum ma-
gis in usu medico sunt, quam spica: quippe folia abiicit Dioscorides; ad nos tamen spica non defertur, sed radix. Hæc
ille. Sed mehercule quantum ex Dioscoridis scriptis percipere potui, nunquam hæcenus sum consecutus, quod ipse
ex omnibus nardi partibus aliam præferat, quam spica. Quod autem crediderit ipse spicam in Nardo uiribus magis
præstare, quam cæteræ eius partes; quodq; cum de Nardo scribit, tantum de spica intelligat, aperte ostendit, eiam in-
quit. Ex nardo Syriaca dicta melior est recens, & leuis, largam gerens comam, &c. Quippe leuitas, ac comæ magni-
tudo, nullis nardi partibus, præter quam spica competunt; præsertimq; cum ipsa non uacet cæteris notis, quas illi tri-
buit Dioscorides. Ad hæc nulli sanè incompertum existimo, Dioscoridem huiusce libri initio in probandis tantum ra-
dicibus, quæ odore commendantur, operam impendere, nempe iridis, acori, mei, nardi, phu, asari, & huiusmodi stirpium
generum, non autem in efferendis caulibus, floribus, folijs, ac spicis, quæ caulium summitatibus innascantur. Quo fit,
ut etiam fateri liceat, Brafaulum ignorasse spicam ipsam esse nardi radicem: quin potius pro certo credidisse in plan-
tæ ipsius nardi cacumine, non in radice oriri spicam, quæ tamè Galeno teste radix est, & cæteris nardi partibus præ-
stantior. quandoquidem si aliter res se haberet, commoda longè plura radicibus ex more redderet Dioscorides, quam
spica. Quod præterea Galenus plus laudauerit Nardi caules, quam spicam (ut asserit Brafaulus) nusquam cõper-
tum habeo. Cæterum quanta sententiæ inconstantia Nardi historiam idem descripsit, ex suo posteriori simplicium
examine, in quo ultimam manum imposuisse fatetur, facile conijcitur, dum senem secum colloquentem instruit, his uer-
bis. Ne igitur in his montibus nardum quæras, sed Venetijs spicam, caulem, & radicem emes. At sui ipsius statim obli-
tus uidetur non multis post lineis, cum inquit. Aliud uero sunt spica, & flos, quæ ad nos non afferuntur. Ex quo factè
crediderim, ipsum non modò Nardi historiam confudisse, atq; etiam, quod peius est, corrupisse; sed etiam sibi ipsi, uel
potius sem uerba dedisse. primum namq; ait Venetijs spicam, caulem, & radicem reperiri: mox spicam ad nos aduehi
negat. Sed ante hos hac in re Plinium quoq; grauiter hallucinatū inuenio: quippe qui libro & capite XII. in Nardi
ipsius

ipsius historia longe disideat à Dioscoride & Galeno : quin et à cæteris materie medicæ autoribus, dum inquit. Nardum frutex est graui, & crassa radice, sed breui, ac nigra, fragiliq; , quanuis pingui, situm redolente, cyperi odore, aspero sapore : folio paruo, densq; . Cacumina in aristis se spargūt : ideo gemina dote Nardi spicas, ac folia celebrāt. Hæc Plinius. Cuius doctrinam secuti, nō modo Ferrarienses illi, sed Hermolaus, & Ruellius, ipsi quoq; pariter aberrant. siquidem Ruellius (ut puto) nulla alia de causa asserit, se in officinis Nardum uidisse, cui inerant dotes omnes illi à Plinio redditæ, quā ut Plinianā tueretur lectionē. Quod tamen falsum esse arbitramur. Ego enim tametsi Nardi quā plurimum in Venetis officinis diligenter examinauerim, ac selegim; aliud tamen, quā spicam uidere mihi non licuit. Quapropter nullum inueniri Nardum existimo, quod in caulium cacumine spicas proferat, quemadmodum tradidit Plinius, asserit Ruellius, & contendit Brasauolus, contra Galeni, & Dioscoridis sententiam. Qui Nardum describit plures ferre spicas, non quidem à caulibus, sed ab una tantum radice prouenientes : non tamen quod alia radix uiribus præstans spicis ipsis subsit, sed quoniam, cum plures in radice sint spicæ, necesse est, ut basi, uel firmamento aliquo consistant, à quo originem trahant, ut in allio & lilij radicibus conspicitur. Quod pro explorato confiteri possum, cum se penumero Venetijs Nardi spicæ cespites uiderim, tum figura, tum etiam spicarum connexu allium referētes, ut unusquisq; pro arbitrio experiri poterit. Verum enim uero ut probè responsum sit omnibus ferè obiectio- nibus, dicimus, quod si fortè reperirentur, qui assererent illas esse proprias Nardi radices, quæ capillaceis fibris à spicarum basi oriuntur, ut in allio, cæpis, ac bulbaceis omnibus uisitur, & ea propter spicas ipsas annexas non esse Nardi radices, sed per se partes ab his admodum differentes, potest eorum obiectio facile dilui Theophrasti testimonio. Si quidem is lib. primo cap. x. de plantarū historia apertè declarat, in allio, cæpis, bulbis, lilij, ac alijs eius generis, & per consequens in spica non solū dici radices ea capillamenta, quæ bulbaceis illarum plantarum capitibus subiiciuntur, sed etiam id bulbaceum totum, quod terra reconditur. Et ut res ipsa clarior omnibus sit, generali regula expressum noluit, quod totum id in quauis planta, quod sub terra obruitur, radix commodissime dicatur. Proinde uidetur Nardū ipsam inter radices idem memorasse Theophrastus lib. ix. cap. vii. de plantarum historia, his uerbis. Quibus ad unguenta utuntur, hæc ferè sunt, casia, cinnamomum, cardamomum, nardus, nærum, balsamū, aspalathus, styrax, iris, nar- ta, costus, panaces, crocum, myrrha, cyperus, iuncus, calamus, sampsuchum, lotus, anethum. Horum alia radices, alia cortices, alia rami, alia ligna, alia semina, alia lacrymæ, alia flores. Quibus palam est, non posse Nardum nisi inter ra- dices recenseri, cum nec corticis, nec ligni, nec rami, nec floris, nec seminis, nec tandem lacrymæ speciem præse ferat. Quod cum rectè sciisset Galenus tum lib. primo de antidotis, tum ix. de comp. medic. secundum locos, Nardi spicam radicem esse declarauit. Verum longe ab omni Nardo distat NARDVS ITALICA, quæ nostris uulgò uo- catur Spigo. Cuius etiam generis ea est planta, quam aliqui uulgò appellāt Lauanda, alij uerò Lauendula. adeo ut hæc femina, illa uerò mas in eo genere à quā plurimis uocentur. Mas folio constat latiore, longiore, crassiore, robu- stiore, albidiorēq; , quā femina. Sed utraq; planta fruticosa, & rosmarini modo, innumeris referta est folijs : è quo- rum medio uincet exeunt cauliculi, quadranguli, tenuēs, dodrantalem longitudinem excedentes : in quorum cacumine flores exeunt spicati, colore purpureo, quanuis in femina diluiores, patentesq; , odore fragrātes, uerū usque adeo acuto, ut nares feriat. Excalfaciunt, & exiccant ambo ordine secundo completo, uel tertio inchoante, uiribus à Nar- dis omnibus non longè recedentibus. Conferunt omnibus cerebri ægitudinibus à frigido prouenientibus : conuulsis, resolutisq; auxiliantur : uentriculum roborant, & iccur ab infarctū liberant : quin & obstruosos lienes iuuant : ute- rum calefaciunt, & menses, & secundas educunt. Fit è floribus stillatitium oleum uitreis organis, quod propriè un- guentarij uulgò uocant olio di Spigo, odoris adeo acerrimi, ut cætera odoramenta superet. quo fit, ut extra officinas illud asseruent, ne moschi, ambari, zibetti, aliorumq; unguentorum, et aromatum suauitatem intercipiat. Nardi Indi- cæ uires scripsit Galenus lib. viii. de simpl. medic. facultate, sic inquit. Nardi spica excalfacit excessu primo, et desiccatur secundo iam completo. Composita est ex adstringentibus sufficienter substantia, & acri calida non multa, & quadam leuiter amara. Ex his constans facultatibus radix & ad iccur, & ad stomachum rationabiliter conuenit tum pota, tum extrinsecus imposita. Vrinam ciet, morsus stomachi sanat : in uentre, ac intestinis consistentes fluxiones de- siccatur, ad hæc & eas, quæ in capite, & thorace. Valentior est uocata Indica, nigriorq; , quā Syriaca uocata.

Ruell. & Her-
molai error.

Dilutio cum
dam obiectio
nis.

Nardi Italice
genera, & ui-
res.

Nardi Indicæ
uires ex Gal.

Νάρδος Κελτική.

NARDVM CELTICVM.

C A P. V I I.

CELTICVM Nardum nascitur in Liguriæ alpi- bus, aliungia patrio nomine appellatum : pro- uenitque in Istria. Exiguè fruticat, & cum radicibus in manuales fasciculos componitur. Folia ha- bet oblonga, colore in flauum languido : florem luteum. Caulium, & radicem duntaxat vsus est, & odoris suauitas. vnde pridie fasciculos aqua abluere expedit, & exempta terra, pauito solo atque humenti, subiecta charta reponere : postridie repurgare. siquidem utile, cum acroso alienoque propter humoris uim, non excutitur. Adulteratur imposita herba simili, quæ hirculus uocatur, ab odoris grauitate. Sed facilis cognitio : nanque herba candidior est, sine caule, minus oblongis folijs, radice neque amara, neque odorata, uti uerum Nardum est. Itaque radices, atque cauliculi, abiectis folijs, triti secernuntur, uino excipiuntur, digerunturque in pastillos, & ita fictili nouo di- ligenter operto, asseruari debent. Laudatur maximè, recens, iucundi odoris, radice numerosa cohe-rens, plenum, nec fragile. Ad eadem, quæ Syriacum, pollet : sed uehementius urinam cit, & stoma- cho utilius est. Inflammationibus iocinoris, & felle suffusis auxiliatur. Contra stomachi inflatio- nes, cum absinthij decocto bibitur : item aduersus lienem, renū & uesciæ uitia, & uenenatos ictus, ex uino. Additur in malagmata, potiones, & calfacientia unguenta.

C TANTA

Nardi Celti-
ca considera-
tio.

suberiana celtica L.

Septasriorū
quorundā er-
ror.

Nardi Celti-
ca vires ex
Galeno.

comantibus folijs. Illa folia fert subrubea, & flores flauo colore: hæc autem folijs confurgunt incanis, floribus spica-
tis, & colore purpurascens. Illius caule, & radicibus utimur, quod hisce partibus maxime polleat: harum uero
tantum flores commendantur. Quod satis clarè demonstrat, quàm facile decipiantur, qui tam leuibus & falsis serua-
tur opinionibus. Verum quanquam (ut in superioris Nardi mentione diximus) communi omnium sententia comper-
tum sit, lauandæ, spicæq; nostratis facultas ad omnia Nardi genera propius accedere; hoc tamen eos ab errore non
uindicat, qui lauandam Celticam nardum esse contendunt. Præterea non desunt pharmacopœ rei herbariæ peni-
tus ignari, qui pro Celtica nardo plantam quandam incognitam emant arborescens, caule longo reflexoq; en-
ius folia, quæ colore subflauo constant, adeo densa ac minuta sunt, ut potius muscosam arborum, et lapidum materiam,
quàm aliud representent. At quod in uestiendis caulibus ipsius ramusculis, eos tam dense circumdat, ut ferè spicæ effigie
præ se ferant, pro Celtica nardo ab impostoribus uenditur: sed hæc haud amare scit, nec ulla odoris præstantia com-
mendatur. Ceterum ingens legitime nardi Celticæ prouentus habetur in Stiria Austria, & Carinthiæ contermina,
ubi Iudemburgensia rura suis è montibus quotannis innumeros comportant fasciculos, quibus magnos admodum re-
plent saccos, & mercatoribus uendunt, qui in Syriam, & Aegyptum mercimonia conuehant. Siquidem (ut ferunt)
Syrijs, et Aegyptijs Celtica nardus maxime expetitur, ut balneis eam imponant, quibus frequenter utuntur. Celti-
cam nardum ad me primum misit Petrus Salicetus clarissimus medicus ex Grazio Stiria oppido: in cuius plantis &
spicæ in radicibus, & folia, & flores in caule (ut appicta figura demonstrat) nullo impedimento cernebantur, adeo ut
à Dioscoridis historia nulla ex parte recederent: nec ulla tamen spica in eius cacumine uidebatur, uti Ruellius & Bra-
sauolus in Indica nasci scripserunt. Quamobrem nobis quoq; iam liceat literis memoriæq; mandare, Celticam nardum
non modò in Liguria, & Istria prouenire; sed etiam in Stiria, Carinthia, ac etiam alijs fortasse locis. quippe superio-
re anno ego huius nardi nonnullas inueni plantas in quodam Vipaci monte, qui tantum uiginti millia passuum à Gori-
tia distat. Verum si eo destituantur medici, commodè Indicam supponere poterunt. An uero Celtica nardus sit Salum-
ca, aut non, de qua Virgilius, & Plinius scripsere, etsi hæc inter se nullam habere cognationem pluribus comprobare
possem; cum tamen ea parum, uel nihil rei medicæ conferant, silentio inuoluenda duximus. quanquam eruditissimus
Leoniceus non animaduertens Dioscoridem Aliungiam, non Saliuncam Celticam nardum appellasse, Plinium accu-
sat: qua in re ipse potius deceptus fuisse uidetur. Meminit Celticæ nardi Galenus lib. viii. de simp. med. facul. his
uerbis. Nardus Celtica iam dictis nardis similis quadatenus in genere facultatis est. Ceterum ad omnia imbecillior,
præter quàm ad prouocandam urinam. siquidem calidior illis est, sed minus adstringit.

In Librum primum Dioscoridis.

27

Νάρδος ὄρεον.

NARDVM MONTANVM.

CAP. VIII.

MONTANVM Nardum, quod ab aliquibus thylacitis, & niris appellatur, in Cilicia, & Syria nascitur: caule & folijs eryngio similibus, minoribus, minimè tamen spinosis, asperisque. Radicibus binis nititur, aut pluribus, nigris, odoratis, ceu hastulæ regiæ, sed longè gracilioribus, † & longè minoribus. Neq; caulem, neq; fructū, neque florē profert. Ad eadem, ad quæ Celticū efficax.

Nardi montanæ consideratio.

VIDETVR in hoc capite Dioscorides non parum à se ipso dissentire, quod scripserit primum montanum Nardum caule, & folijs esse eryngio similibus: mox prope eaq; itis calcem eam scribat neq; caulem, neq; fructum, neq; florē proferre. Quapropter existimant tum Ruellius, tum etiam Marcellus id facile accidisse scriptorum incuria, qui uocum uicinitate decepti καυλούς pro κλάδους, uel κλώνας scripserunt. Verum cum hæc dictiones ramos, uel surculos designent, quæ nomina potius arboribus conueniunt, quam herbis, sintq; idem rami in arboribus, quod caules in herbis; idcirco non uidetur hic locus, ut illi fortasse putant, à mendis uindicatus. Ceterum non crediderim ego, Dioscoridem, qui est hac in facultate facile princeps, & quem antiqua, & secuta ætas tantopere commendat, in tam paucis sui oblitum, adeoq; turpiter lapsum fuisse. quinimo nobis relinquitur suspicio, quod omnino in altera capitis parte uitium aliquod accesserit, non harum uocum uicinitate, sed potius scriptorum dormitantium negligentia, uel uigilantium temeritate. Quo factum est, ut hætenus incertus dubiusq; fuerim, an hæc planta in Italia proueniat, uel aliunde eo afferatur. Misit tamen ad nos hoc anno stirpem quandam excellentiss. medicus Augustinus Alpagus Bellunensis, cui binæ inherebant radices asphodeli figura, sed longè minores, phu, uel nardum redolentes, adeo ut hac parte montanum Nardum planè præ se ferre uiderentur. Sed quoniam folia, & caulis phu potius referebant, quam eryngium, quemadmodum & umbella, cur eam montanum Nardum fuisse comprobem, sanè non habeo, cum sciri non possit, an in priori, an in posteriori, an in alia huius capitis parte lateant mendæ. Itaq; si fortè aliquod ad manus esset medicamentum, quod montanum Nardum exciperet, supponant audacter pharmacopole Indicam, uel Celticam. Tametsi in suo de simplicium examine asseueret Brasauolus Ferrariensis Indicæ nardi uicem montanæ plurimum ad nos afferri à Cilicia: canq; propriè montanum existimat, cuius passim in officinis est usus. Sed qua ratione ductus nouam hanc protulerit opinionem, ipse certè nescio: Nardus enim montana radices habet asphodelo similes, non utiq; spicatas, leues, composas, quemadmodum ea, qua utimur ex India aduecta. Nisi fortasse Brasauolus uoluerit Indicam nardū ideo montanum appellare, quod in montibus oriatur. Ita quidem eius sententiam ueram esse putarem, non tamen à rei herbarie peritis acceptam iri. Nardi montanæ uires scripsit Galenus lib. VIII. simp. med. sic inquit. Nardus montana, quæ & thylacitis, & pyritis nuncupatur, plurima in Cilicia nascitur: sed prædictis debiliior est.

Bras. opinio non accepta.

Nardi mont. uires ex Gal.

† In Oribasio, qui simplicium descriptiones Dioscoridi acceptas refert, legitur λευκότερον, hoc est, candidiores. quod Nardus montana constet radicibus asphodelo non solum minorib. & gracilioribus, sed etiam candidioribus.

Ἀσάρων.

ASARVM.

CAP. IX.

Asarum Europæum

ASARVM, quod & ipsum aliqui syluestre nardum appellant, hederæ folijs, minoribus multò, rotundioribusque: floribus cythino hyoscyami similibus, purpureis, inter folia proximè radicem emicantibus, odoratis: in quibus semen acinosum. † Cauliculos habet angulosos, asperos, & molles: radices numerosas, geniculatas, tenues, obliquas, graminum non dissimiles, longè tamen graciliores, odoratas, exalfacientes, & quæ linguam uehementè mordent. Exalfactoriam uim habet: urinam cit: hydropicis, & uetusto coxendicū dolori prodest. Radices fenis drachmis ex aqua mulsa potæ, menses trahūt: & ueratri albi modo purgant. In unguenta additur. Umbrosis montibus prouenit: sed plurimum in Ponto, Phrygia, Illyrico, & Italiæ Iustinienfi agro.

Asari consideratio.

NVLAM nostris temporibus officinæ ponunt differentiationem inter Asarum, & baccharem: quinimo uno ore fere omnes Asarum baccharem appellant. At quantum notis, & uiribus inter se differant, is rectè iudicet, qui harum stirpium historias accuratius perpenderit: differunt enim inter se admodum Asarum, & baccharis, ut diffusius libro tertio differemus. Asarum itaq; procul dubio illa fuerit planta, quæ uulgò Bacchara falsò appellatur, cum nullis ab historia dissideat notis. Ceterum Brasauolus immeritò in Plinium spiculum contorsit, cum dicat ipsum eo etiam in errore uersari, ut Asarum baccharem esse existimauerit. Sed profectò nesciuerim ego, qua ratione illud Brasauolus in Plinium scripserit. quippe qui libro XXI. cap. VI. eos acerrimè arguat, qui baccharem, & syluestrem nardum idem esse contendunt, his uerbis. Sed eorum quoq; error corrigendus est, qui

Plinii tutela aduersus Brasauolum.

c 2 bacchar

Afari uires ex
Mesue.

Afari uires ex
Galenus.

bacchar rusticum nardum appellauere: est enim alia herba sic cognominata, quam Græci Asaron uocant, cuius speciem, figuramq; diximus in nardi generibus. Hæc Plinius. quibus palam est, Plinium seipsum à Brasauolo defendisse. Porro si etiam Plinij ætate non deerant, qui Asarum baccharem uocitarent, non mirum fuerit, si in hunc usq; diem protracta hæc sit appellatio. In qua fortasse perseuerantes ueterum nonnulli Dioscoridis Asaro eas ferè omnes facultates reddidere præter autoris mentem, quas ipse libro tertio bacchari adscripsit. quod facilius ad credendum uulgus allexit, Asarum, & baccharem nomine tantum differre. Verum cum recentiorum quorundam diligentia ac doctrina id totum Dioscoridi additum deprehensum sit, eo quod diuersis tum libris, tum capitibus ipse de his differuerit; cumq; Serapionem uiderint de Asaro ex Dioscoride scribentem, adulterinam hanc lectionem non admittere, id totum, quod eo accesserat præter autoris sententiam, tanquam illegitimum abdicarunt. Afari uires scripsit Mesues inter deiectoria medicamenta, ubi sic habet. Excalfacit Asarum ordine secundo, & siccatur tertio. Attenuat, reserat, resoluit, & prouocat; adstrictione tamen non uacat. Bibitum non modo uomitiones ciet, sed & per aluum ducit, & per urinam. Pituitam, & bilem deiecit. Roboratur tamen admixto caprino sero, aut nardo, aut hydromelite. At manifestius pituitam, quam bilem educit. quo fit, ut coxendicium cæterarumq; compaginum dolore uexatis non obscure opituletur: præsertim si sero maceretur, uel decoquatur. Facit mirum in modum ad iocinoris et lienis infarctus, scirrhusosq; tumores. Quamobrem subeuntibus cutem aquis, fellisq; suffusionibus datur maximo iuuamento uino maceratum. Confert item diuturnis febribus, ijsq; præsertim, quæ ex contumaci infarctu proueniunt. Oleum macerationis ipsius admixto ladano, dorsi spondylis inunctum sudorem commouet: leuiter tamen coqui debet, nam si diu serueat, uim ferè omnem deperdit. neq; etiam diuturna indiget contritione: diutius enim contritum facilius uomitiones, quam aluum ciet. Afari meminit Galenus lib. v. simplicium medicamentorum, sic inquit. Afari radices utiles sunt, facultate similes radicibus acori, intensiores tamen. Itaq; ex ijs, quæ de illis prodita sunt hic facienda coniectura. Hactenus Galenus. A cuius sententia (sit tamen cum uenia dictum) maxime dissentio. siquidem cum nulla in acoro deiectoria sit facultas, & Asarum, ut Dioscorides inquit, Mesues fatetur, & nobis experimento compertum est, ueratri modo expurget, & bilem, pituitamq; & superne, & inferne propellat, non uideo sanè, cur acoro in omnibus suis facultatibus tam facile comparari possit.

† Hæc uerba ut in Ruellio inuenimus, ita reliquimus. Sed admonendum esse lectorem duximus, ea non legi in Græcis nostris codicibus, neq; à Serapione referri. quod argumento est illa Dioscoridi accreuisse. Sunt tamen Græcè sic scripta: ἔχον καυλὰ γωνοειδῆ, ὑποτραχέα, ἀραιὰ. Id est: Habens cauliculus angulosos, subasperos, raros.

PHV MAGNUM.

Valeriana phv

Φοῦ.

PHV.

PHV PARVUM.

Valeriana officinalis

C A P. X.

PHV, quod & aliqui syluestrem nardum appellant, nascitur in Ponto: folio olusatris, aut elaphobosci: caule cubitali, aut altiore, læui, cauo, molli, in purpuram uergente, geniculis intercepto: floribus

ribus narcisso proximis, maioribus, tenerioribus, & ex albicante purpureis: radice superius ad digiti minoris crassitudinem, ex obliquo villosa in nigri veratri, aut iunci odorati modum: capillamentis inuicem contextis, flauescens, odoratis, cum quadam odoris grauitate nardum æmulantibus. Excalfacit: urinam mouet, si sicca potui detur. Decoctum eadem præstare potest: ad lateris etiam dolorem efficax: menses cit. antidotis inferitur. Adulteratur radice rusci admista. Sed maleficium deprehenditur: quoniam hæc dura est, & frangenti contumax, sine ulla odoris gratia.

- Non possum non fateri, eos omnes bene sentire, qui maiorem Valerianam sic uocatam, quæ passim in Italia nascitur, legitimum esse Phu asserunt. Quippe radices primum forma, odore, colore, ac cæteris in uniuersum notis ab ijs, quæ sibi Phu ipsum asseiscit, haud quaquam recedunt. Indicant idem pariter folia, et caules: illa enim olusatro non sunt dissimilia: hi uerò adolefcunt cubitali mensura proceriores, leues, inanes, molles, geniculati, & in purpuram uerfearij speciem, ut in maiori Valeriana uisuntur: quanquam flosculi per se omnes, qui umbellam cõficiunt, forma narcissinos referant, in purpuram albicantes. Quo fit, ut cum Ruellio existimandum putauerim, hæc de floribus uerba esse à scriptoribus in Dioscoride deprauata. Namq; uidetur nostras Valeriana, omnibus tum notis, tum qualitatibus adeo cum Phu conuenire, ut re uera dici possit, non aliud, quàm ipsum Phu ad unguem referre. Et si non desint (ut audio) qui profiteantur Phu alterum à Valeriana se inuenisse, quod floribus narcissi proueniat. At quia id pro certo compertum non habeo, & quia non desunt, qui talia fabulentur, non est, quid hac in re certi affirmare possim. Est & Valeriane alterum genus, quod minus appellant, cuius caulis iuxta folia, quæ quadantenus maioris similitudinem referunt, molli lanugine pubet, reliqua uerò parte maiori non absimile assurgit, floribus subpurpureis, in umbellam pariter cõeuntibus. Radices mittit hæc tenues, quæ in multifidas conglomerantur fibras, odore mixto inter iridem, & nardum. Vtraq; odore commendatur: proinde eas uestibus quidam interponunt. Phu (ut scriptum reliquit Galenus lib. viii. simplicium med.) odoratum quodammodo est. Huius herbe radix nardo uiribus similis, sed tamen ad plerq; infirmior. Urinam plus mouet, quàm aut Indica, aut Syriaca nardus: similiter autem ut Celtica. Simile Phu asserit ipse Galenus esse Carpesium, cuius cum nullibi meminerit Dioscorides, ut rectè sciri possit quid nam senioribus Græcis fuerit Carpesium, in primis Galeni testimonio eius uires & formam describam: is enim lib. vii. simp. med. sic habet. CARPESIVM simile est uocato Phu, non gustu tantum, sed & facultate. Sed plus habet tenuitatis: proinde magis eo etiam uiscerum obstructions extergit, et urinam mouet, renesq; calculis degrauatos expurgat. Non tamen eatenus tenuium est partium, ut liceat loco cinnamomi, si non ad manum sit, usurpare, sicuti faciebat Quintus. Præstantius est Carpesium ponticum lærtio: non tamen uel ipsum cinnamomi uiribus uicinum est, imò non paruo deterius optima cassia. Nuncupatur utrunq; à montibus quibusdam Pamphiliæ, in quibus nascitur. Ingensq; eius prouentus est in Syria. Et primo libro de antidotis inquit. Quintus (ut aiunt) quoties cinnamomum deerat, Carpesium, ut quod uiribus nihil ab optima cassia differret, in theriacæ compositione imponebat. Ego idcirco eius plurimum mecum attuli ex ea peregrinatione, qua orientis provincias adi, diligenterq; repositum nunc usq; multum seruo: quod odore etiamnum & saporem, si non qualem prius habebat, certè non dum exoletum retinet. Est aut Carpesium herba phu appellato genere similis, ualentior tamen, atq; odoratum quiddam spirans. Plurimum hoc in Sida Pamphiliæ nascitur, emittitq; propterea illic uilissimo pretio. Quocirca si quis uestrium illuc accesserit, Carpesij plurimum emat, cum id sibi longo tempore duraturum nouerit. Tenuia autem sunt sarmenta, cinnamomi uirgultis similia. Eius duo reperiuntur genera; unum quod lærtium; alterum, quod ponticum cognominatur, à monte, in quo nascuntur, utraq; nomen adepta, sed ponticum melius est. Quod cum eius non parum haberem, permultis medicamentis admiscui, in quibus phu uocata imponi debuerat. Est enim Carpesium phu simile, ualentius tamen, & in quo (ut dixi) nonnihil odorate qualitatis gustu odoratuq; sentitur. Hactenus Galenus. Verum quid hac tempestate sit Carpesium, arduum sanè fuerit explicare & mihi, & cæteris materie medicæ scriptoribus. Tanetsi Hermolaus, Ruellius, Fuchsius, ac etiam Monachi Mesuem exponentes pro certo exploratum habeant, Auicennæ, Serapionis, & Actuarij auctoritatibus innixi, fructus piperi similes, qui uulgo cubebe uocantur, legitimum esse carpesium. Siquidem Serapio quod Galeno carpesium uocatur, sub cubebe nomine ipsius Galeni testimonio sic describit. Cubebe est medicina facultate, et sapore Phu non absimilis, quamuis longè tenuior. quare obstructions totius corporis aperit, urinam ciet, & calculos renum pellit. In hac fere sententia uersatur & Auicenna cubebas carpesium appellans: quemadmodum & Actuarius qui Mauritanorum nomina secutus, in quibusdam medicamentis Carpesium imponit, quod à barbaris νομβέλας uocari ait. Quibus auctoritatibus luce clarius patet, quod Galeni carpesium, & Arabum cubebe nulla ex parte differunt.
- Veruntamen illud animaduertendum est, quod eos in errore uersari existimem, qui credunt (ut Hermolaus, Ruellius, & Fuchsius) uulgares seplastiariorum cubebas illas referre, de quibus scripsere Serapio, Auicenna, & Actuarius. quandoquidem qui dixerit cubebas plantæ fructum, uel semen esse, eorum reperio neminem: nec minus probari posse putem, id usquam dixisse Galenum. qui carpesium describit his uerbis. λεωτὰ δὲ ἐστὶ τὰ καὶ φη, παρὰ τὸ λησιὰ τοῖς ἀνθρώποις τοῦ καὶ φη. hoc est. Sunt autem tenuia sarmenta, cinnamomi uirgultis similia. ipsumq; Phu & odore, & facultatibus adsimilat. Quapropter cum tantum Phu radices in usum medicum ueniant, facile dici potest, carpesium Galeno potius radicem esse sarmenta, quàm caulium; & præcipuè cum asserat diu asseruari posse. quandoquidem solidiores sunt radices, quàm caules, qui facile in omni herbarum genere flaccescunt, & pereunt. Quo fit, ut crediderim Fuchsiu in suis Paradoxis immeritò impugnasse Leoniceum. Ad hæc gustantibus nobis uulgares officinarum cubebas, nullum prorsus Phu saporem deprehendimus. Quod manifestè indicat uulgares cubebas, nec Arabum cubebas esse, nec Galeni carpesium. Ob id igitur, ubi apud Græcos carpesium medicamentis admixtum reperitur,

Phu consideratio.

Valeriana minor.

Phu uires ex Galeno.

Carpesij consideratio.

Ruell. et Fuchsi opinio.

Serapionis la-
plus.

Cubeborum
vulgarium co-
sideratio.

et cubebæ apud Mauritanos, phu eorum uice, cùm sit carpesio in omnibus persimile, uel cassia, potius quàm cubebæ vulgaris usus, erunt subiicienda. Iacobus Syluius inter recentiores apprimè doctus, quanquam nouit cubebas nostras carpesium non esse, non tamen animaduertit, nec etiam Serapionis, aliorumq; Arabum esse cubebas. Aberrauit in cubebæ historia etiam Serapio. quippe quicquid Dioscorides de rusco scriptum reliquit, is cubebis perperam reddidit. Cuius autem stirpis fructus uulgares CUBEBAE sint, quid affirmare possum non habeo, cùm ex orientali pla- ga nobis peregrinæ afferantur. Et si eas dixerim odoratas esse baccas, racematim coherentes, corymborum hederæ modo: qui gustui præter odoris gratiam, acrimoniam et amaroris tantillum relinquunt. Quibus constat, q. exca- cere ualeant tertij ordinis initio, et siccant in fine eius. Quamobrem languentem ex pituita uentriculum, uel etiam ex flatu roborant: pectus à lentis crasisq; humoribus expurgant. Lienem iuuant, flatu discutunt, et frigidis uteri affectibus auxiliantur. Diu cum mastiche mansæ, pituitam à capite trahunt, et cerebrum roborant.

Μαλάβαθρον.

MALABATHRUM.

CAP. XI.

MALABATHRUM arbitrantur aliqui esse Indici nardi folium, falsi quadam odoris cog- natione: permulta enim nardum olent, quemadmodum phu, asarum, niris. Secus autem res se habet: nanque Malabathrum folium sui generis est, quod Indicæ gignunt paludes, lentis palustris modo innatans aquis, sine radice. Id collectum statim lino transluitur, & siccatum reconditur. Tradunt siccatis estiuo feruore aquis, humum aridis fruticibus uri: quod ubi non euenerit, ne amplius qui- dem renasci. Laudatur recens, ex candido nigricans, integrum, nec fragile, odore caput feriēs, quod diu in sua vi odore permaneant, & nardum sapore imitetur, nullo falsi gustu. Infirmitatem uerò, & mi- nutim contusum, præsertim si cariosum uirus olet, uitiosum est. Eisdem nardo fortitur uires: sed 20 efficacius omnia præstat. Vrinam uehementius ciet, ac stomacho magis prodest Malabathri uis. Lippitudinibus, inflammationibusque tritum, & in uino feruefactum commodè illinitur. Subdi- tum linguæ, oris halitum, & suauitatem commendat. Vestium quoque odorem interpositum fer- uat, & ab erosionē tuetur.

Malabathi
consideratio.

MALABATHRUM, quod pleriq; folium Indicum uocant, qui hac ætate uiderit, habeo neminem. Nasce- tur (ut Dioscorides inquit) in India palustribus tantum locis, aquæ absque radice innatans, lenticulæ aquaticæ modo: sed nec inde amplius ad nos aduehitur. Plinius lib. xii. cap. xxvi. duorum meminit generum, quorum alterum arboris cu- iusdam Syriacæ folium esse ait, his uerbis. Dat et Malabathrum Syria, arborem folio cōuoluto, arido colore, ex quo exprimitur oleum ad unguenta. Fertilius est eiusdem Aegyptus: laudatius tamen ex India uenit. In paludibus ibi gi- gni tradunt, lentis modo, odoratus croco, nigricans, scabrumq; quodam salis gustu. Minus probatur candidum. Ce- 30 lerrimè situm in uetustate sentit. Sapor eius nardo similis esse debet sub lingua. Odor uerò in uino subsensu facti ante- cedit alios. Hactenus Plinius. Qui tamen præter Dioscoridis sententiam præstantius Malabathrum duxit, quod sal- sum est, non quod insulsum. Ceterum non desunt, qui Indici folij loco, cassiæ odoratæ, uel cinnamomi folia suppeditet, quæ esse caryophylli existimat Brasauolus. Nonnulli præterea, quedam arborum folia, ex Alexandria aduecta, quæ lauri, uel arbuti frondes referunt, in Malabathri usum uendicant. Hæc Hermolaus, Ruellius, pariterq; Brasauolus eos secutus, nulla (quod scierim) auctoritate, Nigritarum Tembulum esse arbitrantur. Verum cùm adhuc eorum, qui Tembuli historiam, et notas scribant, inuenierim profecto neminem, quanuis de eo Auicenna breuiter scripserit; idcirco illa potius asseram arborum folia esse nobis penitus incognita, quàm horum sequar opinionem. Nullo itaque modo hæc ad usum ueniunt admittenda. siquidem cùm eorum facultates nos lateant, non est cur ea comprobare ualea- mus. Sed ubi Malabathro opus sit, cassiam odoratam, uel Indicam nardum supponendam putamus, Galenum secuti. 40 qui ita decreuit tum in succidaneis, tum etiam lib. vii. simp. medicamentorum. Excafcit Malabathrum (ut autor est Auicenna) siccatoq; ordine secundo.

Hermolai,
Rucl. & Bras-
auolus opinio.

Κασσία.

CASSIA.

CAP. XII.

CASSIA, cuius complura sunt genera, iuxta odoriferam Arabiam gignitur, crassi corticis sar- mento: folijs piperis. Eligenda est fuluescens, pulchri coloris, corallij æmula, perquam angusta, longa, crassa, & fistulosa, gustu mordens, & cum aliquanto feruore adstringens, aromatica, uinoso odore: cuiusmodi est, quæ ab incolis achy appellatur, ab Alexandria negotiatoribus daphnitis. Huic præfertur crassa, purpurea, & nigricans, zigir cognomine, quæ rosam odore imitatur, præci- pui in medicina usus. Secundum locum tenet antedicta. Tertia, cui Mosylitico blasto, id est, ger- mini cognomen est. Reliquæ uiles, ut quæ asyphemū dicitur, nigra, insuauis, cortice tenui, ac rimo- 50 so: & quæ darca, & citto uocatur barbaro nomine. Similior huic est pseudocassia, quàm ut ex- plicari possit. quæ gustu coarguitur, cùm nec acris, nec odorata sit, hærentemque medullæ corti- cem habeat. Inuenitur etiam lata quædam fistula, mollis, leuis, furculosa, quæ antedictæ præfertur. Damnatur candicans, scabra, hircinum uirus redolens, & quæ tenui fistula, & scabra cute sit. Vim obtinet calfaciendi, urinam ciendi, siccandi, & leniter adstringendi. Conuenit ad medicamenta o- culorum, quæ præstandæ claritatis gratia concinnantur, & ad malagmata: lentigines tollit cū mel- le illita: menses trahit: contra uiperarum ictus pota auxiliatur: aduersus intestinas inflammatio- nes omnes, & renum uitia, pota proficit: scæminis in folio desidentibus, aut suffimentis, prodest ad dilatationem uulvæ. Et duplo pondere medicamenti mixta, cinnamomi uicem supplet, si ipsum desit: nam eosdem effectus præbet. Ad plurima perquam utilis est.

Κιννάμωμον.

CINNAMOMI genera plura, patrium sibi nomen uendicantia. Præfertur tamen Mosyliticū, quod cassiæ, cui mosyliti nomen est, aliquam referat effigiem: sed in eo genere recens, nigrum, ex uinoso in cinereum uergens, læue, tenuibus ramulis, ac frequentibus nodis cinctum, perquam iucundè olens. Optimi ferè indicium, iucundi odoris proprietate constat: inuenitur enim cum optimo, eoque quod peculiare est, odor rutæ, aut cardamomo proximus. Insuper acre, mordēs, & cum calfactione quadantenus falsum, quod non citò confricanti asperum, aut frianti lanuginosum, læuibus tamen internodijs appareat. Si certior fieri uoles, uellito ab radice furculum. facilis est huiusmodi probatio: nanque fragmenta miscellanea quædam esse uidentur. Quæ autem melius spirant, suo halitu, cum nares primū consuluntur, olfactum explentia, deterioris dignotionē impediunt. Est etiam montanum, crassum, pumilum, fuluescens admodum. Tertium à Mosylitico, perquam suauiter olet, nigrum, fruticosum, paucis intercedentibus geniculis. Quartū fungosum, candicans, aspectu tuberosum, uile, ac friabile, magnam habens radicem, quæ cassiam planè repræsentat. Quintum genus odore nares feriens, subrusum, & cortice fuluæ cassiæ simile, tangenti firmum, minus neruosum, densa radice firmatum. Iis quæ thuris, cassiæ, myrti, aut amomi odorem spirant, minus suauitatis inest. Deligito scabrum, album, rugosum: at læue, & lignosum circa radicem, ut inutile, rejicito. Est etiamnum simile aliud, cui pseudocinnamomo cognomen est, uile, inualidi odoris, solutarumque uirium. Vocatur etiam zingiber, cum tamē sit xylocinnamomum, præbens quandam cinnamomi faciem. Est autem lignosum cinnamomum, sarmenta longa robustaque ferens, odore longè cinnamomo inferiore. Sunt qui xylocinnamomum à cinnamomo genere differre dicant, quod à natura eius abhorreat. Cinnamomum omne excalfacit, emollit, & coquit: urinam ciet: tam menses, quàm partus potum, aut ex myrrha impositum pellit: contra bestias, quæ uirus ei aculantur, uenenaque conuenit: caliginem pupillis oculorum obuersantem discutit: crassitiem extenuat: lentigines, & uitia cutis in facie ex melle illitum detergit: contra tussis, defluxiones, aquam subter cutem fusam, renum uitia, & urinæ difficultatem efficax est. Vnguētis pretiosis inferi solet. Et in summa, magni ad omnia usus. Tritum uino excipitur, umbraque siccatum, quod diutius eduret, reconditur.

NATURA omnium rerum parens in hoc terrarum orbe quædam stirpium genera adeo inexorabilia procreauit, ut ne quàm plurimis quidem delicijs, blanditijs, officijs, obsequijsque ea apud nos quispiam retinere potuerit. Siquidem stirpes ipsæ uiuere coactæ in hortis, uiridarijs, mitioribusque Italiæ locis, cœu Tempe, omni amœnitate refertis, quemadmodum alpini homines delicias urbium, & maiestatem aspernantes, politicis moribus omnino neglectis, nō alibi, quàm in suis mapalijs hilariter, ac iucundè uiuere possunt: ita & ipsæ relicta cæli clementia, hortorumque amœnitate, spreto item fontium oblectamento, omniumque urbanarum ac familiarium stirpium consortio in deserta, solitudinesque suas, à quibus primam duxerunt originem, se tandem recepere. tantum patriæ, natalisque soli amor in rerum natura potest. In quarum genere Cassia connumeranda uenit: quæ tametsi in maiore illa Romanæ gentis fortuna multis ac uarijs hortorum locis consita habebatur, nullibi tamen hac ætate (quod nouerim) in Italia, ne in tota dicam Europa inuenitur. Sed hæc de Cassia dixisse uolumus simplicium medicamentorum peritissimos secuti, qui (ut eorum testantur uolumina) nihil inuicem differre censent, Cassiam, quæ in arborum genere Dioscoridi, & Galeno recensetur, & eam, quæ antiquis inter coronarias numerabatur herbas, quæque olim passim circa apud aluearia ferebatur in Italia, quod ea maxime apes delectentur, & in hortis, & uiridarijs coronis maxime expetita. Verum enim uero longè aliter hæc res intelligi postulat, quod aliam repperim fuisse Cassiam (ut Dioscorides inquit) è felici Arabia allatam ex arbore (autore Theophrasto) uiticis magnitudine, ab hac longè diuersam, quam apibus, & coronis ferebat antiquitas. quandoquidem fuerit hæc herba, illa uero arbor: præsertim cum nullus (quod sciuerim) extet autor, qui posteritatis memorie mandauerit, Cassiam adeo copiosam in Romanorum triumphis ex Arabia conuehi solitam, ut inde uulgaris facta, ubique passim & reperiretur, & fereretur ab omnibus. Quod si fortè euenisset, nunquam tamen mihi persuaserim, quod Galenus hac in scientia, & facultate omnium diligentissimus, & qui Romæ diu uitam duxit, Italiciæ Cassiæ historiam silentio inuoluisset. Plinius lib. xx. cap. ix. nonnullas memorans herbas, quorum folia odoris gratia in usum coronarum uenerant, inquit. Ergo in coronamenta folio uenere malothron, spircon, trigonon, cnereon, quod cassiam Higianus uocat. Id quod ante ipsum palam fecerat Virgilius Cassiam inter coronarias herbas recolens in Bucolicis ecloga ij. his uersibus.

Tum casta, atque alijs intexens suauibus herbis,
Mollia luteola pingit uacinia caltha.
Vix humiles apibus cassias, roremque ministrat.
Nec circum cassiæ uirides, & olentia latet.
Serpylla, & grauius spirantis copia thymbræ.
Floreat, irriguumque bibit uiolaria fontem.

Et in Georgicis lib. ii.

Item Georgicorum lib. iiii.

Hæc Maro. Quibus palam est, Cassiam coronariam, & qua tantopere delectantur apes, herbam, non arborem fuisse. Quod etiam testatur Plinius libro superius citato cap. xii. his uerbis. Verum hortis coronamentisque maxime aluearia, & apes conueniunt, res præcipui quæstus, compendijque, cum fauit. Harum ergo causa oportet serere thymum, apiastrum,

Cassie consideratio.

Cneori descri-
ptio.

Medicorū, &
seplasiariorū
error.

Cassia legiti-
ma.

Error quorū
dam.

apiastrum, rosam, uioles, lilium, cytisum, fabam, eruium, cunilam, papauer, conyzam, cassiam, melilotum, melissophyl-
lum (lego myriophyllum) cerinthen. Haftenus Plinius. His itaq; rationibus, autorumq; ueterum testimonijis innixus
Theodorus cneoron Theophrasto Cassiam appellat. Quamobrem potius fuerit credendum, cneoron Græcis uocatum
antiquis coronariam fuisse Cassiam apibus gratissimam, quam eam, quæ in India & felici Arabia prouenit, cinnamomo
persimilis, odoramentis & antidotis expetita, & qua per longas ætates cinnamomi uice usi sunt medici. CNEORON
autem describit Theophrastus lib. VI. cap. 11. de plantarum historia, his uerbis. Cneori duo genera, aliud enim
candidum, aliud nigrum. Candido folium cutaneum, oblongum, figura quasi oleagineum: nigro quale tamarici, carno-
sum. Candidum magis se humi spargit, odoratumq; est: nigrum odore caret. Radix ambobus, quæ altè descendit, grā-
dis: ramiq; permulti, crassi, surculosiq; ab ipsa protinus tellure, aut paulò superius sparsi, lenti admodum constant.
Quamobrem hisce ad colligandum iunci modo utuntur. Germinant, florentq; post æquinoctium autumnii, & multum
deniq; temporis florent. Hæc Theophrastus. Sed quænam plantæ oriantur in Italia, uel aliunde eò afferantur, quæ
Cneoron referant, quid ueri referam sanè non habeo. Sed iam ad Cassiam odoratam redeamus. ob cuius cognitionem
postmodum factum est, ut recentioribus medicis, in ea recuperanda, inuestigandaq; multum negocij accesserit. Nanq;
haftenus tum medici, tum seplasiarij (et si plures iam resipiscant) odoratæ cassiæ loco quædam incognitæ arboris
segmenta, nec odore, nec uiribus prædita semper capefferunt. Veruntamen post quàm nonnulli ætatis nostræ doctissi-
mi uiri, stirpium historias diligenter examinarunt, detecta fraude, mercatores ex Alexandria mercimonia Venetias
comportantes, cion suam imposturam deprehensam cernerent, à negotio desciscientes in aliud nouum Cassiæ genus
segmenta illa commutarunt. Quæ sanè præter odorem, pariterq; saporem, quibus ferè penitus exoleta sentitur, cassi-
æ à Dioscoride descriptæ admodum habetur consimilis. Quapropter nec eos errasse crediderim, qui dicerent, hanc
Dioscoridis pseudocassiam esse. quippe & crasso cortice constat, & in eius cavitare lignosa etiam uisitur materies,
paululumq; est odorata, minimeq; acris. Nonnulli hac non contenti, quædam uocati cinnamomi fragmina Cassiæ uice
usurpant: quæ cum nullo odore saporeq; commenduntur, potius quercum, uel sagum, quàm Cassiam referunt. Cæ-
terum ut dicam quid ego sentio, si quis fistulam, quam cinnamomum perperam appellamus, & uulgò Cannella, Cassiæ
generibus rectè comparauerit, facillè nouerit uulgaris usus Cinnamomum legitimam Cassiam procul dubio referre.
quinimo diligenter inquisitis, iudicijsq; trutina examinaturis cinnamomi ingentem copiam, quæ magnis saccis Vene-
tj in mercatorum repositorijs asseruatur, nimirum omnia illa Cassiæ genera, quæ à Dioscoride describuntur, facillè
sefe offerent. quandoquidem mercatores (ut semper assolent) ad expediendas deteriores merces bonarum lenocinio,
quas illis admiscunt, pro uirili utuntur. Galenus itaq; libro primo de antidotis multa Cassiæ genera recensuit, ubi sanè
Dioscoridem secutus, eam ceteris præstare fatetur, quæ zigi cognomine dicitur, hancq; asserit cinnamomum usque-
adeo emulari, ut essent, qui suo æuo eam cinnamomi loco uenderent. Quos fit, ut admirari non liceat, si hodie quoq; tot
annis hac deducta, protractaq; consuetudine, ubiq; cassia pro cinnamomo uenundetur. Nec quidem longè aberraret,
si modò optimam seligerent: quandoquidem Galenus eodem loco palam prodit, Cassiam sepe numero in cinnamomum
transmutari, fateturq; se iam uidisse eximie Cassiæ ramulos omni ex parte cinnamomum referentes. Contrà pariter
inspexisse Cinnamomi surculos Cassiæ prorsus persimiles: adeo ut asserat pro qualibet cinnamomi parte in componen-
dis medicamentis duas electæ Cassiæ adhiberi posse. Describit item Galenus quoddam aliud deterioris Cassiæ genus,
quod tradit iuniorem Andromachum Cassiam fistulam nominasse, cum fistularum modo, inanis cauacq; sit, & crassi cor-
ticis: cuiusmodi in uulgari cinnamomo frequentissima conspiciuntur. Huius sanè ea uidetur esse generis, quam in suo con-
ficiendorum pharmacorum libello præfert Cordus, quod uelit Cassiam, præter Dioscoridis & Galeni sententiam, lu-
brici esse gustus. Ceterum odoratæ cassiæ meminit etiam Virgilius præter coronariam lib. 11. Georg. ubi cecinit hoc
carmine. Nec cassia liquidi corrumpitur usus oliui. Quin et Plinius Cassiæ meminit lib. XI. cap. XIX. his uerbis.
Frutex et Cassia est, iuxtaq; cinnamomi cāpos nascitur, sed in motibus, crassiore sarmento, tenui cute, uerius quàm cor-
tice: quem contrà atq; in cinnamomo leuari, & exinaniri pretium est. Amplitudo fruticis trium cubitorum. Colos
triplex: cum primum emicat, candidus pedali mensura: deinde rubescit addito semipede: ultra nigricans. Hæc pars
maximè laudatur, ac deinde proxima: damnatur uerò candida. Consecant surculos longitudine binum cubitorū: mox
præsuunt recentibus corijs quadrupedum ob id interemptarum, ut ijs putrescentibus, uermiculi lignum erodant, &
excauent corticem tutum acrimonia, & amaritudine. Probatur recens maximè, & quæ sit odoris mollissimi, gustuue
quam maximè feruens, potius quàm lento tepore leuiter mordens, colore purpureo, quæq; plurima minimum ponde-
ris faciat, breui tunicarum fistula, & non fragili. Hæc Plinius, quorum plura à Theophrasto transcribit. Qui cassiæ
historiam tradidit lib. IX. cap. V. de historia plantarum, eamq; fruticem esse amerinæ magnitudine scribit: quæ cum
nullo pacto decorticari possit à ligno, cortexq; tantum utilis sit, ob id hominum industria inuentum esse ait, ut corijs
quadrupedū consuta, interius lignum uermiculis deuoretur. Ceterum planè hallucinantur ij, qui Cassiæ fistulæ loco,
siliquam Aegyptiam, siue Cassiam solutiuam uulgò dictam, atrā medulla, semine duro, lignosisq; membranis confarctā,
medicamentis admiscunt Mauritanos secuti. siquidem Serapio, Auicenna, pariterq; Mesues, siue sit ipsorum, siue in-
terpretum lapsus, pari consensu Cassiam nigram Cassiam fistulam uocauere: legitimam uerò Cassiam, de qua hic dis-
ferit Dioscorides, Cassiam ligneam. Quamobrem certò crediderim, quod citra omnem censuram dici possit, in omni-
bus ijs medicamentis à Mauritanis inuentis, quæ Cassiam fistulam expetunt, solutiuam illam esse inferendam. Si uerò
in Græcorum monumentis (excipio Alexandrum Trallianum, & Nicolaum Myrepsicum, qui à Mauritanis multa ac-
ceperunt) Cassia fistula inuenta fuerit, uel in Mauritanorum compositionibus à Græcis transcriptis, Cassiam odoratā,
à Dioscoride & Galeno descriptam, semper adhibendam existimo. Nisi medici secus intelligentes in eum erro-
rem habi uelint, in quem Leoniceus quosdam ætatis nostræ medicos (quæ profectò imperitia multorum est) temere
incurrisse

Cinnamomi
consideratio.Cinnam. hist.
ex Galeno.Cinnamomi
penuria unde
sit.

incurrisse testatur, qui ad commouendos menses, difficiles partus, remorantesq; secundas, Cassiæ deiectione corticibus, odoratæ loco usq; quaq; utebantur. CINNAMOMVM uero, quod legitimum sit, quanquam diu multumq; tum Venetijs, tum Neapoli, & apud mercatores, qui serè quotannis in Alexandriam nauigant, diligenter conquisiuerim, nusquam id tamen uidere licuit, neq; etiam percipere potui, num hoc tempore apud magnos negociatores, qui è Lusitania Indian, & felicem Arabiam classe paratissima petunt, uel apud quempiam principem, regem, uel imperatorem legitimum reperiri possit. Qua de re minime demiror, cum & Galeni tempore huius magna in Italia fuerit penuria, adeo ut Cinnamomum nullibi reperiretur, nisi apud Imperatores, qui admirabili custodia inter alia pretiosa illud asseruari curabant. Cuius rei historiam in medium affert Galenus libro primo de antidotis, sic inquit. De Cinnamomo contraria ijs, quæ de opobalsamo narrauiimus, compertum habeo. persuasum namq; mihi est, ipsum omnium cognitu facilitum esse illis, qui sepe optimum cinnamomum uiderint. Optimum uero consequi nemo potest, nisi repositum ab imperatoribus intucatur, sex generibus quodammodo distributum. siquidem & in hoc ipso, uelut & in cassia, optimi ad deterimum tam magna differentia est, ut optima cassia à pessimo Cinnamomo parum distet. Neque uero Cinnamomi uirtus ad usum apta longo tempore durat: ad triginta siquidem annos, quam à principio uim habuit, integrâ non conseruat. nugantur autem, qui Cinnamomum ex hisce medicinis esse dicunt, quæ senectutem non sentiant. Atqui ego non centum, neq; ducentum annorum interuentu, sed pauciorum, si quis ad tantum numerum conferat, iam aliquam mutationem uetustiori cinnamomo factam obseruauit. Quo tempore siquidem Antonino imperatori theriacam parauit, uasa lignea, in quibus eiusdem generis Cinnamomum inerat, multa conspexi, alia Traiani, quædam Adriani, nonnulla Antonini, qui post Adrianum imperator fuit, ætate reposita: omniaq; hæc sese & saporis, & odoris imbecillitate, uehementiq; tantum planè superabant, quantum & tempore differebant. Olim è barbarorum terris arca cubitos quatuor & medium longa, Roman perlata cum fuisset, in qua Cinnamomi primi generis integra arbor erat, ex eoq; Marco Antonino imperatori antidotum quandam composuisset, ipsam cæteris multum præstare, deprehendi, adeo ut Imperator quoq; ea degustata medicinæ concoctionem, uelut in alijs fieri solet, expectare noluerit, sed statim ea usus sit non dum integrè duobus mensibus elapsis. Antonino subsequutus est Commodus, qui nec theriacæ, nec Cinnamomi curam ullam habuit, sub quo non solum arboris illius quod super fuerat, omne dissipatum est, uerum etiam quodcumq; post Adriani tempora comportatum fuerat. Quo factum est, ut nunc imperator noster Seuerus, cum me sibi antidotum eodem modo conficere iussisset, quo Antonino conseceram, ex Cinnamomo Traiani, et Adriani tempore reposito sumere coactus sim, imbecillioraq; planè mihi uisa sunt, & tamen non dum anni triginta intercesserant. Hic nos optimi Cinnamomi notas quasdam necessarias subijcere uolumus, ipsum scilicet summopere bene olere, inexplicabilemque præ cæteris bonum quandam odorem spirare, ac calidum gustantibus se multum exhibere, non ita tamen ut mordicando tristitiam palato inferat: colorem denique talem habere, qualem si quis lacti nigrum colorem admisceat, atq; cerulei, quem uocant, aliquantulum addat. Ex hoc igitur quantum uolebam, ut mos mihi fuit, cum accepiissem, ramusculos paucos apud me repositi in ea apotheca, in qua res meas omnes pretiosas seruabam. uerum ipsa combusta, qua tempestate & delubrum pacis incensum est, & hæc, & aliæ quinq; Cinnamomi species, quas mihi conquisieram, perire. Nunc itaque cum imperatori nostro Seuero theriacam componerem, ex Cinnamomo Adriani tempore reposito, quod optimum uisum est elegi, de quo etiam utile quiddam lecturis subdere, cum possim, id facere non grauabor. Super sunt adhuc ibi multa uasa lignea, quæ omnia habent plurimum radicum, uel plurimum ramorum, uel ut quispiam dicere uelit, Cinnamomorum differentias: nullum tamen uelut truncus, in ramos plures diuisus attollitur, sed ueratri utriusq; figurâ præ se fert, atq; etiam magis damasonij uocati, quod è Creta ad nos adfertur. Quæuis autem Cinnamomi species ab una radice, ceu frutex quidam paruus consurgit, emittitq; hæc sex, illa septem uirgulta, uel paulò plura, paucioræ uero, non æquali tamè

omnia longitudine sunt: uerum quod maximum est, pedis Romani dimidium non excedit. Vniuersa autem Cinnamomi natura similis est quodammodo optimæ cassiæ. Hactenus de Cinnamomo Galenus. Cuius uerba hic recensere libuit, ut omnibus palam sit, quod cum sub ijs tam magnis imperatoribus, qui toti serè orbi imperabant, tanta esset Cinnamomi penuria, admirari non debeamus, si se nobis penitus incognitum, rarissimumque reddiderit. Sed potius id mirum fuerit, quod cum hac ætate cassiæ plurimum afferatur, quæ, ut Theophrastus, & Plinius inquit, nascitur iuxta Cinnamomi campos, sed in montibus, Cinnamomi tamen nihil importetur. Quare non deest suspicio, quin omne serè Cinnamomi genus deperierit in Arabia, quemadmodum & balsamum in Iudæa. Quandoquidem scripserit Plinius lib. xii. cap. xix. combustas iam esse plurimas Cinnamomi syluas, his uerbis. Cinnamomi pretia fuere quondam in libras denariorum mille. Sed postea auctum id parte dimidia est, incensis (ut ferunt) syluis ira barbarorum. Id acciderit ne ob iniquitatem præpotentium, an forte, non satis constat. Austros ibi tam ardentem flare, ut æstatibus syluas accendant, inuenimus apud autores. Quo fit, ut facile credi possit à Plinij æuo id, quod Cinnamomi reliquum erat, pariter uel barbarorum bello, uel igneis flatibus deperisse. Nam si aliter res se haberet, qui cassiam ad nos deferunt, cum multo plus lucri ex Cinnamomo, quam ex cassia se consecuturos sciant, Cinnamomum etiam unâ cum cassia ueherent. Hæc autem dixisse uolui non ut hac in re certi aliquid, exploratq; habeam, cum tantum coiecturis agam, sed ut alijs ulterius explorandi latius pateat iter. Ceterum Strabo non modò cum Theophrasto, Dioscoride, Galeno, Plinioq; Cinnamomum in Arabia nasci scribit, sed etiam in India, ea scilicet parte, quæ ad austrum uergit. quippe cum hæc Arabia, & Aethiopiæ sole persimilis sit, ea omnia (ut ipse ait) gignit aromata, nempe cinnamomum, cassiam, & alia, perinde ac illæ. Veruntamen cur nec inde ad nos afferantur, an quod etiam ibi perierit, an aliam ob causam, manifestius referant, qui hoc tempore liburnicis eò ad aromata conquirenda quotidie nauigant. Sed uidetur Galenus satis perplexè de Cinnamomo scriptitasse. quippe primum arcem Romam delatam prodidit è barbarorum regione longitudine cubitorum quatuor cum dimidio, in qua integra Cinnamomi arbor erat. quibus omnino denotat Cinnamomum esse arborem.

borem. Deinde uero unanquamq; Cinnamomi speciem scribit, ab una radice, seu frutex quidam paruus cōsurgere, adeo ut maiora eius uirgulta dimidium Romanum pedem non excedant. quibus procul dubio fatetur, Cinnamomum esse in paruorum fruticum genere. Vnde certe nesciuerim ego explicare, quid sibi hac in historia uoluerit Galenus; præsertimq; cum tam tenui ipsum sarmento esse tradiderit, ut ueratri, uel damasonij radicibus comparauerit. Sed illud etiā mirum mihi uidetur, quod ex cassia (ut ipse ait) Cinnamomum oriatur, spectenturq; nonnunquam cassiæ arbores integre, in quibus aliqua cinnamomi uirgulta ē cassiæ ramis prodeant, cum tamen cinnamomum, & cassia diuersæ inter se sint plantæ. Nisi fortasse inter utraq; tanta sit generis cognatio, ut aliquando inuenta sint cassiæ uirgulta tanta odoris saporisq; fragrantia, ut omni ex parte cinnamomum referrent, etsi legitima fuerit cassia. Præterea nō desunt, qui putauerint hac Galeni auctoritate freti, cassiam & cinnamomum ex una, & eadem arbore prouenire, quæ dum pumila sit, cinnamomum edat, dum uerō adoleuerit, cassiam. Sed cum dicat Galenus, cassiam mutari in cinnamomum, non autem cinnamomum in cassiam, cadit eorum sententia. Quibus etiam refragatur Theophrastus lib. 1 x. de plantarum historia cap. v. ubi cassiam, & cinnamomum ostendit diuersas esse plantas: licet de earum forma, & proceritate nihil certi exploratq; affirmet. Quandoquidem initio capitis non ex sua, sed aliorum sententia scribit, cinnamomum & cassiam frutices esse magnitudine aërinæ: deinde uerō alios etiam secutus autores cinnamomum fruticosum facit. Ceterum cum scribat Strabo Arabas cinnamomo, & cassia uti ad ignem parandum, ceterorum lignorum loco, uidentur hæc plantæ non esse adeo pumilæ, ut quidam scribunt. Quod de cassia facile dici potest. siquidem Venetijs cassiæ Cannellæ uocata fistule uisuntur tãtæ crassitudinis, longitudinisq;, ut facile quisq; iudicare possit eas ē ramis, seu uirgultis non sanè breuib; fuisse decerptas. Cinnamomi denique sex genera esse produntur à Dioscoride, & Galeno: sed is nullibi (quod sciuerim) ea per genera descripsit, fortasse (ut solet) Dioscoridi se remittens, qui etiam tantum à locis, ubi nascuntur, plus minusue præstantie huic, quam illi reddidit. At Theophrastus citato nuper loco longè aliter cinnamomi differentias haberi ait, his uerbis. Cinnamomum decerptū in quinas partes discerni narrat, & esse præcipue bonitatis, quod germinibus proximum fuerit, idq; ad palmi longitudinem cædi, aut paulo maius. Secundum, quod sequitur, quod etiam minus cæsura est. Tertium deinde, & quartum notatur. Vltimum uerō, quod deterrimum, proximumq; radici: hoc enim minimum corticis habet, in quo summa gratia est, non in ligno. qua de causa præferri cacumina solent, quod corticis plurimum habeant. Quidam sic aiunt. Alij uerō Cinnamomum fruticosum enarrant, eiusq; genera duo, alterum nigrum, alterum candidum. Hæc Theophrastus. Veruntamen cum nec is hac in historia aliquid constanter, affirmanterq; scribat, Imperatorem, Regemue quempiam desiderarem, qui humanam rempublicam miseratus, explorandi Cinnamomi gratia in Arabiam, & Indiam mitteret, magnanimosq; illos imitaretur imperatores, qui ipsius Galeni æuo ex istis regionibus sibi Cinnamomum comparabant. Id enim Cæsar noster Carolus quintus, si illi Deus opt. max. Christianā remp. pacatam redderet, quomodo consequi posset, uel fortasse cōmodius Rex Lusitanus, qui in orientale Indiā sepe ad aromata conquirenda suas liburnicas mittit, quo in itinere uniuersas felices Arabiæ oras explorare posset; quæadmodum et uniuersam Indiæ partē, quæ ad austrū spectat, ubi inquit Strabo Cinnamomū pariter nasci. Sed o clarissimi Lusitanæ medici, si res medica uobis cordi est, si nostram cupitis ditare facultatem, medicumq; nomen extollere, si charitas uos tenet, si naturalis humani generis iuuandi amor uobis insitus est, iamiam prouinciam hanc suscipite. Quippe si princeps uester hinc sibi immortale nomen, uniuersæ uerō reipublicæ commodum perquam maximum comparare posse à uobis intellexerit, cum omni pietate ac magnanimitate (ut audio) præditus sit, nulli dubium est, quin omne studium, auxiliumq; impendat, ut non modò Cinnamomum ipsum reuocetur in lucem, sed & alia fortasse pleraq; medicamenta, quibus antiqua medicorum familia suas illustrauit antidotos. Cinnamomi uires scribit Galenus lib. v. 11. simplicium med. sic inquit. Cinnamomum summè tenuium est partium, non summè tamen calidum, sed ex tertio ordine. Nihil autem æquè desiccet eorum, quæ pari sunt excalfaciendi facultate propter tenuitatem scilicet essentie. At Cinnamotis est uelut imbecillum cinnamomum: nonnulli ipsam pseudocinnamomum nuncupant. Memini & Cassiæ eodem libro citato, ubi sic habet. Cassia exiccat, et excalfacit tertio quodammodo ordine, sed & tenuium admodum est partium, gustu uerō plurimum in se acris deprehenditur, leuiter quoq; nonnihil adstringens. Quamobrem ob hæc omnia incidit, simulq; digerit, quæ in corpore sunt recrementa, & ad hæc robur etiam instrumentis addit. Idoneum uerō etiam suppressis mensibus, cum uidelicet à copia simul & crassitudine excrementorum, quod sufficiat, euacuari nequit. Veruntamen quoniam nec Dioscorides, nec ueterum Græcorum quisquam meminit CASSIÆ SOLUTIVÆ dictæ, qua hoc tempore ad citandam aluum frequentissimè utuntur medici, quamq; Aegyptiam siliquam recentiorum quidam appellant, ne hæc nostræ leucubrationes tam nobili, tam præstanti, tamq; humane salutis necessario medicamento destituantur, differam hic de eo, quicquid ex Mauritanis compertum habeo. Aegyptiæ itaq; siliquæ arbor inter ualde proceras annumerari potest. Huius materies solida, compactaq; uisitur, cortice tenuis buxæ colore, medullitius uerō nigra, non secus ac ebenum, siue guaiacum. Recens grauius olet, sicca tamen minime. Folio constat siliquæ: cortice cineritio: radicibus magnis iuglandis modo. A ramis siliquæ pendent prælongæ, teretes, densæ, & cum maturitatē senserint, colore in rubrum nigricante. Hæ nigra, dulciq; replentur medulla, leni ac lēto cremori simili, non tamen ut in osibus continua, sed crebris lignosisq; membranis distincta. Inheret unicuique membranæ semen durum, siliquarum semini adeo simile, ut alterum ab altero discerni non possit. ex quo eum non errasse putauerim, qui crediderit, hæc plantas esse congeneres. Eligenda est, quæ ex Memphi, & Alexandria Aegypti conuehitur, non admodum crassa, pellucens, recens, grauis, farcta, & quæ concussa, inclusis seminibus minime conspripit. Pulpa excalfacit, & humectat ordine primo. Eadem lenit, resoluit, sanguinem mundat, bilisq; feruorem extinguit: alium item commodissimè citat, eiusq; uis uentriculum non pertransit. quapropter securissime datur à medicis inchoantibus febribus, alijsq; calidis morbis ante uenæ sectionem, quod tantum uentriculum repurget, & alium emolliat.

Cinnamomi
differentiæ ex
Theoph.

Cinnamomi
uires ex Gale
no.

Cassiæ uires
ex eodem.

Cassia soluti
uæ considera
tio.

liat. nocet tamen intestinorum imbecillitate affectis, & his, qui admodum lubrici sunt: alias omnino habetur innoxia. Tollitur id noxæ admixtis myrobalanis, rhabarbaro, nardo, & mastiche. Conflatis si detur, augenda est eius facultas iis, quæ magis eadem ui pollent: proinde sunt, qui addant amygdalinum oleum, & psyllij spissamentum. Urinæ diffi-
cultatibus mirifice auxiliatur, si cum urinam cientibus medicamentis hauriatur, uel deuoretur. Aegrè aluum excernit: eaq; propter nonnulli roborat eius uires, addito hyssopo, uel caprino sero. Bilem, & pituitam excernit, nullo sanè incommo-
do: pectus, & fauces mulcet, & eorum inflammationes resoluit: renes à calculis, & sabulo expedit; præsertim si cum glycyrrhizæ decocto, alijsue medicamentis urinam cientibus bibatur. quinetiam frequenter deuorata calculos renasci prohibet. Admodum præter hæc calidis confert febribus. Ceterum exterius illita erysipelas extinguit, ceterasq; inflammationes, quæ cute tenus emergunt. Sunt & recentioribus medicis, qui eam nunquam suis egro-
tantibus exhibeant, nisi piæ puluerem admisceant. quod consule factum existimo; præsertim ubi uentriculi, & intestinorum imbecillitas adfit.

Αμώμον.

ΑΜΟΜΟΝ.

CAP. XIII.

ΑΜΟΜΟΝ exiguè fruticat, ex ligno se conuoluens in racemi modum: flore, ceu candidæ uiolæ, paruo: folijs bryoniæ similibus. Laudatur quàm maximè Armeniacum, colore ad aurum uer-
gens, ligno subrufo, abunde odorato. Medicum, quoniam in campestribus, & aquosis enascitur, infirmius esse constat: est autem magnum, subuiride, tactu tenerum, frutice uenoso, odore origani. Ponticum uerò subrufulum, paruum, fragile, racemosum, fructu turgens, & odore nares feriens. Deligito recens, candidum, uel subrubrum, quod nec adstrictum cohæreat, nec conuoluatur, sed so-
lutum diffundatur: semine plenum, uis paruis simile, graue, ualde odoratum; modò cariem non contraxerit, acre, gustu mordens, simplici colore non euariante. Vim habet calfaciendi, adstringē-
di, exiccandi. Somnum allicit: & illitum fronti, doloris sensum aufert: inflammationes, & melice-
ridas concoquit, discutitque: iuuat quos scorpius percussit, ex ocimo illitum; & podagricis con-
fert: inflammationes oculorum, uiscerumque lenit ex uina passa: ad uuluarum uitia in pepsis, aut infestationibus utile est. Decoctum iocineri, renibus, podagræ, potu conuenit. Antidotis immisce-
tur, & pretiosissimis unguentis. Adulteratur Amomum herba simili, quæ Amomis uocatur, sed sine odore, sine fructu. Nascitur in Armenia, flore origani. Quare in huiusmodi rerum proba-
tionibus fragmenta fugienda sunt: eligenda autem, quæ ab una radice suos integros furculos emittunt.

30 TANTA medicorum, qui nos præcesserunt, in simplicium medicamentorum historia, & facultatibus ignoran-
tia, segnitiaq; extitit, ut nisi Deus opt. max. acerrimi, & ferè diuini ingenij uiros, hac ætate nobis produxisset in lu-
cem, qui præter id, quod uniuersam medicam facultatem ab erroribus sanè innumeris expurgauerint, eandemq; illu-
strauerint, uera quidem simplicia medicamenta inuestigarunt; minime profectò uerendum fuerat, quin paruo temporis
tractu ars medica penitus subuersa, extinctaq; remansisset. Et certe si longiori tempore res ita se habuisset, nulli du-
bium est, quin huiusce facultatis cognitio in auram euolasset. quandoquidem hæc pestis radices tam in altum fixerat,
ac tam late se diffuderat, ut tametsi nonnulli ingenio, & doctrina præstantes plurimum insudauerint, omneq; studiū,
& operam quàm diligentissimè impenderint, quò errores qui ignauia & negligentia emerferant, à re medica exclude-
rentur, eos tamen hætenus radicitus euellere nequiuert. Siquidem non desunt, qui (quanuis hæc percipiant ra-
tiones) malint suos prosequi abusum, omni ex parte detestandos, quàm candidissimè inherere ueritati. Quo fit, ut unā
40 cum alijs innumeris simplicibus medicamentis etiam legitimo Amomo careamus. Cuius uice quidam stirpium impo-
stores ex Gargano Apuliæ monte profecti, pumilum quoddam semen supponunt, colore nigro, odore melanthij. Quod
cui tantillum aromatis respiciat, & gustu acri deprehendatur, excogitarunt, ut facilius ipsum corraderent, in homi-
num animis inducere, id procul dubio legitimum esse Amomum. Quod tamen (si Dioscoridi fides est adhibenda) se-
men edit uuarum racemis simile, non autem minutum, quale illud uisitur. Insuper mihi sanè non constat, Dioscoridem
semen in Amomo approbasse, sed potius ligneam arbusculæ materiem, ut in cinnamomo & cassia uidere est. quo fit,
ut legitimum Amomum lignum potius, quàm semen existimauerim. Sed & turpiter aberrant, qui Serapionis inter-
prete decepti, herbam pedem columbinum quibusdam uocatam, quæ geranij præ se fert speciem, Amomum esse con-
tendunt, & in Amomi locum substituunt, nullam de his historiam inquirentes. Ceterum Amomum, quod iure probari
possit, nullibi (quod scierim) in Italia prouenit, nec eò aliunde trāslatum hætenus uidere potui. Neq; propterea uul-
50 gare pro eo supponendum esse censo: quippe de incognitis periculum facere nec decens est, nec tutum. Sed potius
Galeno mos gerendus fuerit, qui acoro, & Amomo uires consimiles tribuit. Acorū itaq; locum Amomi supplere po-
terit. Porro & hi omnino explodendi sunt, qui pro certo asserere non uerentur, eam stirpem esse Amomum, quam
Hiericuntam à Hierico Palestine oppido appellant. Plantam hanc plerunq; ad nos è Hierico deferunt ij, qui ad
sanctissimum REDEMPTORIS nostri sepulchrum peregre proficiscuntur. Ea enim est, quam nostrates mulieres ro-
sam diuæ Mariæ uocant. Constat hanc Amomum non esse, quòd folia albæ uitis non proferat, nec ullo spiret odore.
Legitimum enim ualde odoratum est, adeò ut nares feriat primo statim occursu, origanumq; respiciat. Cordus libello
de conficiendis pharmacis satis inconstanter de Amomo disseruit. quippe in compositione aureæ Alexandrinæ pro
certo asserit Amomum uerum esse rosam Hiericuntis: in compositione uerò theriacæ, sui ipsius oblitus habere nos
Amomum negat. Utuntur Hiericunta nostrates mulieres tempore partus ad inuestigandam pariendi horam. quan-
doquidem (ut ipsæ fatentur) in aquam demissa non prius fatiscit, quàm foetus nasci incipiat: tanta inter christicolæ
irrepsit

Amomi con-
sideratio.Amomū spu-
rium.Serapionis in-
terpretis lap-
sus.Error quorū
dam.

Amomi uires ex Gale.

irrepsit superstitio. Amomi meminit Galenus lib. v. i. simpli. med. sic inquit. Amomum acoro similem facultatem obtinet: nisi quod acorum siccius sit, maiore autem concoquendi facultate Amomum.

Kōss.

COSTVS.

CAP. XV.

PRAECOLLIT Arabicus, candidus, leuis, eximia odoris suauitate. Secundum locum sibi uendicat Indicus, leuis, uber, ut ferula niger. Tertius est Syriacus, grauis, colore buxeus, & odore ferriens. Optimus est recens, albus, abunde plenus, densus, aridus, a teredinibus non erosus, sine graueolentia, gustu calidus ac mordens. Vis ei excafactoria: urinam ciet: menses pellit: uitia, quae uuluum male habent, tam impositu, quam fotu, & fuffitu auxiliatur. Contra uiperarum morsus sextantem bibere prodest: item aduersus pectoris dolores, conuulsa, inflationesque ex uino & ab-
10
sinthio: uenerem ex mulso stimulat: latas uentris tincas ex aqua pellit: horroribus ex oleo ante febrium accessiones, & neruorum resolutionibus oblitur: uitia cutis in facie, cum aqua, uel melle illitus, emendat. Additur in antidota, & malagmata. Sunt qui, admittis helenij Comageni praeduris radicibus, adulterent. Quod deprehensu facile est: siquidem neque gustu feruet helenium, neque ualidum odorem uibrat, ut caput tentare possit.

Costi confide-
ratio.

COSTVS, quo usae sunt officinae per longas etates, in amarum, & dulcem diuidi solet: tametsi tum Diosco-
rides, tum etiam Plinius nec dulcis, nec amari meminerint, sed nigri duntaxat, & albi. Galenus quidem scribit leuicula-
lam Costo inesse amaritudinem: sed qui inter Graecos scripserit Costum inueniri dulcem, haftenus compertum non ha-
beo: quamuis Mauritanii, & eos secuti, dulcis, & amari quandoque mentionem fecerint. Qui in myropolijs passim ha-
betur, adulterinus est. quippe nec ulla odoris suauitate commendatur; nec gustu adeo acri deprehenditur, ut appositum
20
exulceret, ut Galenus inquit. Proinde medicamentis, quae Costum excipiunt, non erit meo iudicio imponendus, cum praeter ea nos plane lateat, cuiusnam plantae sit radix. Inuenitur Costus (ut audio) apud quosdam Venetijs, sed admodum
rarus, quem legitimi notas habere aiunt. Verum cum haftenus talem non uiderim, non est cur eum probem, uel impro-
bem. Ceterum seplasiarij si legitimum consequi nequeunt, a pseudocostis abstineant, & Galenum, uel autorem illum
sequantur: qui, si Costus defecerit, ammoniacum, uel helenium supponi iubet: erit enim eis hoc satius, quam uti adu-
terino. Sed quidam adeo suis pandectis, & luminaribus addicti sunt (quae est eorum tum inscitia, tum pertinacia) ut
nullis unquam auctoritatibus, atque rationibus suaderi possint, ut ueterem semitam penitus detestandam linquere uelint,
quae plerumque est agris detrimento, & sibi & medicis dedecori. Sunt insuper, qui Costi loco angelicam recentiori-
bus uocatam supponendam existiment. quorum sententiam magis probandam censerem, quam eorum, qui pseudoco-
stis utuntur. Costum enim haec radix non obscure refert: quandoquidem eximia illa odoris suauitate tam iucunde spi-
30
rat, ut angelicae nomen sibi merito uendicasse uideatur. Acris praeterea est, nec amaroris omnino expers. Quapropter
eos haud quaquam damnandos putauerim, qui angelicam Costi genus esse crediderint. Costi uires scribit Gale-
nus lib. vii. de simp. med. facul. sic inquit. Costus leuicula plane amarum, plurimam autem acrem, & calidam in se qua-
litate simul & facultatem continet, adeo ut etiam exulceret. Vnde ipso cum oleo perfricant corpus ante accessione
in rigoribus per circuitus redeuntibus. Sic uero etiam in resolutis, & ischiadicis, atque in summa in quibus exalta-
cere partem quamuis, aut ex alto in superficiem extrahere aliquem humorem est opus, ad Costum confugitur. Eadem
de causa urinas, mensesque prouocat: & adrupta, conuulsa, ac laterum dolores conuenit. Porro ob amaritatem, quae
illi inest, lumbricos latos enecat. Ob eandem & ad contractas uelut ex sole maculas, & quales Graeci uocant, cum
aqua, aut melle usurpant. Inest item flatuosa quaedam illi temperiei humiditas, per quam & uenerem excitat cum
uino mulso.

Costi quae ui-
res suppleat.

Costi uires
ex Galeno.

ODORATUS Iuncus in Africa, & Arabia nascitur. Laudatissimus ex Nabathæa: proximus Arabicus, quem aliqui Babylonium cognominant, alij teuchitin: pessimus ex Africa. Eligendus est rufus, recens, floribus refertus, tenuis, rubentibus fragmētis, qui manibus confricando rosæ odorem emittit, igneæ mordacitatis ad linguam. Floris, culmorum, radicisque est usus. Vim urinæ ciundæ habet: menses pellit, discutit inflationes, caput aggrauat, modicè adstringit, comminuit, excoquit, ac uenarum spiracula laxat. Flos eius in potu utilis sanguinem reiicientibus: doloribus stomachi, pulmonis, iocineris, & renum. miscetur antidotis. Radix adstringentior est: ideo fastidijs stomachi, hydropicis, conuulsis, drachma una cum pari pondere piperis, per dies aliquot datur. Decoctum uulvæ inflammationibus, ad defidentium fots, utile est.

IUNCUS odoratus officinis Squinanthum uocatur. Quæ Iunci odorati consideratio. uox, quauis deprauatè, ex plātæ, & floris nomine componitur, in unam utriusque uictis dictionibus. Namq; squinanthum si ad rectam etymologiam referatur, non aliud inferet, quàm duas hasce Græcas dictiones σκῶνον & ἄνθος, quæ Latine florem iunci significant: σκῶνος enim iuncum, ἄνθος uerò florem Græcis designat. Veruntamen flos ad nos non importatur. quod tamen mirum non est, cum etiam Galeni tempore non haberetur. Proinde inquit libro primo de antidotis. His præterea Iuncum odoratum ex Arabia allatum immitti præcipit, quem nescio quomodo schoeni anthos, id est, iunci odorati florem multi uocent, cum nobis floris copia non adeò suppeditet. Nam etsi tota aduehatur herba, sunt tamen eius superiores partes à camelis sæpe depastæ:

nesciuntur enim ea, & delectantur maximè. Hec Galenus. Quæ (si licet nobis dicere quod sentimus) potius ridenda, quàm probanda uidentur. Arduum quippe fuerit credere, tam ingentè esse camelorū numerum, qui locustarum modo in uniuersum schoeni flores depascantur, ut nulla penitus supersit planta, cui flos non deuoretur. Referunt quidam nasci odoratum Iuncum etiam in Apulia. quin & in Campania prouenit, ut Brasauolus inquit Plinij auctoritate. Sed uereor, ne hallucinentur, quòd nec inde flores afferantur, nec paleæ: neq; etiam id Plinius affirmanter asserat. Is, quo seplasiæ passim utuntur, non affertur aliunde, quàm ex Alexandria. Cæterum non parua quidè diligentia, dum emitur, est adhibenda. quandoquidem non desunt impostores, qui ad merces augendas, schoenum palarum, & herbarum quibusdam festucis adulterent. Præterea uidendum est, ne uetustate exoleuerit: facile enim (ut in lib.

de antidotis docuit Galenus) ab hoc uis omnis euanesceat. Scribunt Monachi illi, qui in Mesuem commentarios ediderunt, odoratum Iuncum, quo passim officinæ utuntur, spurium & illegitimum esse, cum hæ paleæ (ut eorum uerbis utar) Dioscoridis schoenum minime referant. Siquidem radices primum medicinæ usui congruas illi non inesse contendunt, sed capillorum modo tenues: deinde paleas ipsas nullam gustantibus acrimoniam relinquere, nulloq; rosarum odore fragrare, si manibus confricentur: nec postremò iuncum aliquem proferre, sed calamos geniculis interceptos tritici, uel hordei modo. Quæ in re (pace eorum dixerim) duplici errore notantur, primum quòd Dioscoridem oscitanter legerint, deinde quòd illud affirmant, quod experimento procul dubio falsum esse deprehenditur. Quòd autè Dioscoridem oscitanter legerint, cum dicunt schoenum iuncum proferre, non calamum, facile patet. quandoquidem contrarium scribit Dioscorides, ubi schoeni usum reddit his uerbis. Χρῆσις δὲ τῶν ἄνθων, καὶ τῶν καλαμῶν, καὶ τῶν ῥιζῶν. Id est. Usus est floris, calamorum, & radicis. Præterea quòd communis usus schoenos acrimoniam nō habeat, pariter falsum est. quippe, ut experimento quotidie comprobari potest, qui non longo tempore consenuerit, linguam in asu uellicat. Quibus palam est, Monachos uel nunquam schoenum degustasse, uel si degustarūt, illud adeò uetustate exoletum fuisse (ut quemadmodum Galenus inquit) omnem acrimoniam, odoremq; amiserit. Quòd autem nostris schoeni radices tenues sint, nihil ad historiam refert: siue enim tenues sint, siue crassæ, eas non descripsit Dioscorides. Schoeni flores ex Alexandria unà cum integra planta allatos ego in manibus habui, qui digitis attriti rosarum odorem emittebant. Quonobrem non temerè contra Monachorum sententiā affirmandum putauerim, communis usus schoenum legitimum, & probatissimum esse. Sed ij quidem adhuc magis reprehendendi uidentur (non tamen ut eorū dignitati aliquid derogetur) quòd in Diagalange compositione scripserint, radicem galangam uocatam legitimum esse schoenum, ipsanq; galangam ad nos non afferri. quod prorsus à ueritate alienum deprehenditur. Cæterum & in hoc pariter Fuchium errasse crediderim. quippe qui scripserit sua in methodo, schoeni anthi stipites nullam acrimoniam mansu relinquere. Schoeni uires prodidit Galenus lib. VII. simp. med. ubi sic habet. Schoeni anthos modicè cal-

d facit,

Monachorū
opinio explo-
sa.

Fuch. lapsus.
Iunci odorati
uires ex Gal.

facit, modicèq; etiam adstringit, nec planè à tenuitatis natura alienus est. Quocirca his de causis urinam mouet, mens-
sesq; ciet adhibitum siue in fomentationem, siue in potionem. prodest & iccoris, & stomachi, ac uentris inflammatio-
nibus. Magis eo adstringit radix. Quod uerò florem uocant, calidius est. Porro in omnibus sui partibus, in alijs ma-
gis, alijs minus, gustantibus apparet adstrictio: proinde medicinis, quæ hæmoptoicis, siue sanguinem reiicientibus
exhibentur, commiscetur.

Κάλαμος ὀρωματικός.

CALAMVS ODORATVS.

CAP. XVII.

Calami odo-
rati historia
ex Theo.

CALAMVS odoratus in India nascitur. Melior
est fuluus, dense geniculatus, & qui assulosè frangitur,
plena araneorum fistula, albicans, lentus in mandendo, 10
& adstringens, cum aliquanta acrimonia. Vrinam
potu ciet: quare cum graminis, aut apij semine coctus,
in aquæ subter cutem fusæ morbo, renum uitij, stilli-
cidio urinæ, ruptisque, commodè bibitur: menses &
potu, & appositu pellit: tussi suffitu medetur per se, aut
ex resina terebinthina, hausto per arundinem fumo: ad
muliebres infusus decoquitur, & clysteribus imponi-
tur. Malagmatis, & suffitionibus odoris gratia com-
miscetur.

CALAMVS, & iuncus odoratus (ut Theophrastus est 20
autor lib. ix. cap. vii. de historia plantarum) trans Libanum
montem, inter ipsum Libanum, & alium quendam montem parua
ualle minima exeunt: non, ut quidam dixerunt, inter Libanum atque
Antilibanum. Inter quos campus amplissimus, & pulcherrimus
est, quem Aulonem appellant. Quæ uerò calamus, & iuncus pro-
ueniunt, lacus in amplum spatium, iuxtaq; cum palustribus sicca-
tis isti assurgunt. Occupant locum plus quam triginta stadia. Vi-
rides nequaquam esse uidentur, sed sicci: forma uerò nihil ab alijs
differunt. Locum ingredienti protinus odor aspirat, non tamen
longius spirat, ut quidam referunt. Hic enim locus à mari plus est, 30
quam stadia centum quinquaginta. Sed in Arabia aspiratio-
nem agri odoratisimam esse inter omnes constat. Hæc de Calamo
Theophrastus. Cui etiam subscribit Plinius libro xii. cap. xxi.
ubi sic habet. Calamus quoq; odoratus in Arabia nascens commu-
nis Indis, atq; Syriæ est: in qua uincit omnis à nostro mari centum
quinquaginta stadijs. Inter Libanum montem aliumq; ignobilè,

non (ut quidam existimauere) Antilibanum in conualle modica iuxta lacum, cuius palustria æstate siccantur, tricenis
ab eo stadijs calamus & iuncus odorati gignuntur. Nihil ergo à cæteris sui generis differunt aspectu. Sed Calamus
præstantior odore statim è longinquo inuitat, mollior tactu, meliorq; qui minus fragilis, & qui assulosè frangitur. Inest
fistula araneum, quod uocant florem. Præstantior est, cui numerosius: reliqua probatio, ut integer sit. Damnatur 40
alibi. Melior quo breuior, & crassior, lentusq; in frangendo. Hactenus Plinius. Sed certè satis palam esse arbitror
(ut in acori commentarijs diximus) quam magno ducatur errore Brasauolus Ferrariensis, quod tam facile sibi per-
suaserit, legitimum odoratum calanum illam esse radicem, quæ temerè omnibus in seplasijs illius uicem explet, quam-
quæ uerum esse acorum superius pluribus rationibus comprobauimus. Quandoquidem primum ex ipsa Calami ap-
pellatione, deinde ex eo, quod dixerint Theophrastus & Plinius non differre hunc formam à reliquis sui generis, id est,
ab omni arundinum genere, utiq; constat odoratum calanum genere, & forma arundinem præ se fere, odoratam tamen,
non autem esse radicem. Quocirca Plinius Dioscoridem fortasse secutus, dixit. Fistula (hoc est cavitati) inest ara-
neum, quod uocant florem: non autem radici, ut falsò contendit Brasauolus, araneum illud inueniri in uulgari illo offi-
cinarum. Ad hæc Plinius lib. xxi. cap. xi. dum plura arundinum genera, & uires recenset, idem apertissime ostē-
dit, his uerbis. Arundinis genera xxix. demonstrauimus, non aliter euidentiore illa natura, quam continuis ijs uolu- 50
minibus tractauimus. Et quoniam plura genera fecimus, illa, quæ in India Syriæq; nascitur, odorum unguentorumq;
causa, urinam mouet cum gramine, aut apij semine decocta: cit & menstrua admotu: medetur conuulsis duobus obo-
lis pota, iocinori, renibus, hydropi, tussi etiam suffitu, magisq; cum resina. Hæc Plinius. Sed præterea uulgares calami
radices, quas acori esse censemus, assulosè nequaquam frangi possunt, sed transfuersim, quemadmodum & iridis. Quo
sit, ut eorum innotescat lapsus, qui calanum odoratum radicem esse contendunt, qui tamen (ut apertè ostendimus) nil
aliud est, quam arundo. Cæterum si quispiam dixerit, has radices, quarum est usus, esse calami odorati proprias, non
acori, illud sanè argumentum destruit, quod intuentibus euidenter apparet. quandoquidem etsi complures illius acori
radices habeantur, quæ sicca gerunt in cacumine folia, iridi omni ex parte similia; nulla tamen usquam inueniuntur,
quæ secum arundinis trunculum cacumini annexum deferat. nempe acori proprium, non odorati calami est, iridis fo-
lia ferre. His itaq; rationibus Fuchsij quoq; sententia improbanda mihi uidetur. quippe qui putauerit in sua metho-
do, uulgarem

Brasauoli er-
ror.

Fuch. opinio
improbata.

do, uulgarem officinarum calanum ueri odorati calami esse radicem. Porro minime quidem compertum habeo, Dioscoridem, nedum Galenum, qui ex odoribus, ac saporibus uires æquæ, ac qualitates omnium simplicium medicamentorum accuratissime inuestigauit, dixisse aliquid odorato calamo inesse amaritudinis, quã tamen in acoro haberi Galenus prodidit. Qui Calami odorati uires pluribus descripsit lib. v. simplicium medicamentorum, sic inquit. Calamus odoratus leuiculan quandam adstrictionem, ac minimam acrimoniam possidet: magna ex parte essentia eius terrena est, & aërea, in caliditatis frigiditatisq; cōiugatione temperata. Quamobrem moderate urinam mouet, & facultatibus, quæ iecori, & stomacho imponuntur, misceri potest. tum in fomenta quoq; uteri, quæ phlegmones gratia, aut irritandis mensibus assumuntur, utiliter admiscetur. Ponatur itaq; habeaturq; secundi ordinis eorum, quæ excalfaciunt, & desiccant: ualentius tamen desiccant, quàm excalfaciunt. Inest quoq; ei quædam partium tenuitas, uelut alijs omnibus odoratis. Ceterum illorum compluribus tenuium partium plurimum, calamo uero non multum adest. Hæc Galenus. Quibus facile patet, Calanum seplasijs uocatum, legitimum esse nequaquam: maior enim illi inest acrimonia, quàm suo referat Galenus. Eaq; propter legitimo calamo odorato nos esse hoc æuo destitutos fateri non dubitauerim. In eius igitur locum sphagnum supponere præstat: ita enim in succidaneis scriptum reliquit Galenus.

Calami odorati uires ex Galeno.

Βάλαμον.

BALSAMVM.

CAP. XVIII.

BALSAMVM arbor albæ uiolæ, lycij, siue pyracanthæ magnitudine conspicitur. Folium rutæ proximum, longè candidius, perpetuò uiuens. In Iudæa solùm quadam valle, & Aegypto nascitur: his differens modis, scabritia, proceritate, gracilitate. Quod igitur tenui, & capillacea coma est, theristum uocant, quasi demersile: fortassis quoniam ob gracilitatem facilè demetatur. Aestiuis sub ortu canis ardoribus, arboris uingibus ferreis inciditur, manatq; e plaga succus, quæ Opobalsamum uocant: sed tam exiguo stillatu, ut annis singulis, ne plures quidem, quàm seni septemue congijs cogantur: inibiq; pondus duplo rependitur argento. Succus probatio est, ut sit recens, ualidi odoris, syncerus, non ad acorem uergens, dilui facilis, læuis, adstringens, ac modicè mordens gustu. Sed uariè uitiat, misto ab aliquibus terebinthi, cypri, lentisci, balani unguento: item fusino, metopio, melle, aut Cypria cera liquida. Quod maleficium facilè deprehenditur: nanque merus in lancam uestem fusus, neque maculam facit, neque si eluatur, notam relinquit: uitiat autè inhæret, & lac instillatus coagulat, quod adulteratus non efficit. Quinetiam syncerus in aqua, aut lacte celerrimè liquatur, coloreq; lactescit: uitiat uerò olei modo innatat, se conuoluens, aut in stellæ modum diffundens. Syncerus senescens crassescit, deteriorq; redditur. Hallucinantur, qui aqua concretum pessum ire, & ad ima fidere arbitrantur: postea dissipatum supernatare. E' ligni genere, quod Xylobalsamum uocant, probatur recens, sarmento tenui, fuluum, odoratum, quadantenus opobalsamum spirans. Necessarius etiam seminis erumpit usus: quare eligatur flauum, plenum, grande, ponderosum, mordens gustu, feruens in ore, modicè opobalsamum olens. Adulteratur semine hyperico simili, quod à Petra oppido defertur. Sed coarguitur magnitudine, inanitate, uirium ignauia, sapore piperis. Efficacissima uis inest succo, & quàm maximè calfaciens: abstergit quæ tenebras oculorum pupillis offundunt: medetur perfrictionibus uulnæ cum rosaceo cera to appositus: menses quoque, secundas, & partus extrahit: horrores illitu discutit: ulcera sordida expurgat, & cruda concoquit: urinam potu ciet: ægrè spirantibus prodest: datur in lacte contra aconitū haustum, aut serpentium ictus. Miscetur acopis, malagmatis, & antidotis. In summa præcipua authoritas succo, secunda semini, minima ligno. Semen commodè potui datur doloribus lateris, pulmonum uitij, tussi, ischiadicis, comitialibus, uertiginosis, orthopnoicis, urinæ difficultati, torminibus, ac serpentium moribus: ad muliebres suffitus perquàm utile est: vuluam aperit in defensionibus balnearum decoctum, & humorem euocat. Lignum easdem habet uires, aliquantò minores. Ex aqua potum cruditatibus, torminosis, vulsis, venenatorum ictibus opitulatur: urinam cit: ad capitis vulnera cum sicca Iri conuenit: squamas ossium extrahit. & ad vnguentorum spissamenta additur.

ANTIQUITYS BALSAMVM (ut Plinius libro xii. cap. xxv. est autor) in duobus tantum hor-
tis, utroque regio, altero iugerum uiginti non amplius, altero pauciorum uni terrarum Iudææ concessum erat. Sed postea propagata admodum fuit species, cùm Iudæa ipsa simul cum Balsamo Romani potiti sunt. Qui ueluti
50 politicarum, pretiosarumque rerum propagatores, tam dignam, claramque stirpem raram esse non tulerunt. Itaque eam malleolis ferendo, atque iterando non secus ac uites in collibus propagantur, latius accreuerunt. Quo circa Iustinus quoq; hæc de Balsamo memorie prodidit. Opes genti Iudaicæ ex uestigialibus opobalsami creuere, quod in his tantum regionibus gignitur. Est namq; uallis, quæ continuis montibus, uelut muro quodam cincta ad instar castro-
rum clauditur. Spatium loci ducenta millia iugera, nomine Hierico dicitur. In ea ualle sylua est & ubertate, et amœ-
nitate arborum insignis: siquidem palmeto, & opobalsamo distinguitur. quanquam species huius insignis, ac pretio-
se arboris plurimum adauctæ sit. Hæc Iustinus. Scripsit Balsami historiam etiam Strabo lib. xvi. sue geographiæ, ubi sic habet. Hiericus est campus à montana quadam circumdatus, quæ in theatri speciem ad ipsum declinat. Hoc in
loco est palmetum palmis abundans spatio stadiorum centum, & totum irriguum, & habitationibus plenum, ubi &
regia est, & Balsami uiridarium. Quæ arbor odorata est, & fruticosa, cytiso, & terebintho persimilis. Eius corti-
cem uulnerantes, succum in uasis suscipiunt tenaci lacti persimilem. Sed alibi etiam, quàm in Iudæa nasci Balsamum

Balsami consi-
deratio.

eodem libro idem testatur, præter Plinij, & Solini sententiam, cum inquit. Et apud Sabæos thus, & myrrha, & cinna-
 momum nascitur: in ora etiam Balsamum, & quedam alia planta ualde odorata. Hæc ille. Oriui etiam Balsamum in
 Arabia testis est Pausanias in Beoticis magnitudine fruticis myrti, folijs amaraci, sub cuius umbra innumera apri-
 cantur uiperæ, & suauissimo eius liquore aluntur. Sed quoniam modo sit factum (ut in Syriam peregrinantes uno ore
 fatentur) quod hoc tempore omnibus sanè Balsami plantis Iudæa sit penitus destituta, cum olim sola Balsami ferax à
 compluribus crederetur, quid certi dicam, & quibus auctoritatibus id comprobem, sanè non habeo. Verum cum cer-
 to sciam probatissimorum uirorum testimonio, qui ex Italia soluentes pluries in Aegyptum nauigarunt, Memphi Bal-
 sami uiridarium extare, illud fortasse euenisse putandum est, quod è Iudæa ab Aegypti regibus, quibus uniuersa subij-
 ciebatur Syria, omne in uniuersum Balsamum eo fuerit translatum, quò decoris inde plurimum regiæ accederet. Ve-
 runtamen diu est, quod in Italiam, ne in totam dicam Europam, neq; lacryma, neq; semen, neq; lignum, neq; cortex im-
 portantur, nisi adulterijs, & imposturis uitiatæ. Ceterum non modò fuit id ætatis nostræ adulterium, sed et antiquo-
 rum, ut auctor est Theophrastus: qui hæc de Balsamo lib. ix. cap. v. de historia plantarum posteritatis memorie
 mandauit. Balsamum in ualle Syriæ prouenit. Eius hortos duos tantum affirmant, alterum uiginti iugerum, alterum
 multò minorem. Arboris magnitudo, quæ malo puniceæ magnæ: rami multi: folium rutæ simile, candidū tamen, per-
 petuò uiuens: fructus similis terebintho tam magnitudine, & figura, quàm colore. Is quoq; admodum odoratus est,
 & magis quàm lacryma. Colligi lacrymam in caudice, & parte superna tradunt, facta incisura unguibus ferreis sub
 fydere, cum æstus maximè angit. Collectum uerò æstate fieri tota. Sed quod manat, multum non esse: uix enim toto
 die concham posse impleri: odorem tamen inferri eximium, & copiosum, adeo ut ex paruo spatium per longum odor
 ualeat permeare. Verum sincerum ad nos nullum aduehi, sed quod mixtum colligitur: plurimis enim mixtionibus ui-
 tiari, quodq; Græciæ uenditur. Ideoq; Galenus lib. primo de antidotis narrabat, cum non ignoraret, opobalsamum
 diuersis modis adulterari posse, ita ut difficulter ementi discerni queat, se proprio oculorum intuitu cernere uoluisse
 & quomodo cresceret Balsamum, & quomodo lacrymam mitteret: uoluitq; sinceræ eius lacrymæ partem habere,
 ueluti regulam ad dignoscendū alios Balsami liquores, qui per orbem ab impostoribus uitiatæ circumferebatur. Mo-
 dus autem incidendi corticis, ut inde liquor effluat, apud autores sanè uarijs est. quadoquidem Theophrastus, & Dio-
 scorides arborem dixerunt unguibus ferreis scalpi, ut inde uulnerato cortice fluat lacryma. Plinius uerò contrā, si
 ferro incidatur statim siccari, atq; emori scribit: ob idq; qui opobalsamum colligunt, inquit, uitro, lapide, ossisq; cul-
 tellis ad corticem uulnerandum utuntur, deinde succum lana excipientes in corniculis colligunt. Ceterum cum mecum
 sæpius cogitauerim à tot imposturis, quæ indies fiunt, nos cauere non posse, non alienum fore duximus illud in hominū
 memoriam reuocare, quod si unquam opobalsamum uenale inueniatur (tamen si in Italia per lōgas ætates non amplius
 ipsum uenturum putem) non ematur, nisi prius de eo omne fiat periculum, quo clarè cognoscat omnibus ijs præ-
 stare tū notis, tum facultatibus, quæ illi ab autoribus tribuuntur. Ad hæc Balsami fructus, siue semen, quod Carpobal-
 samum uocant, ab eo quidem longè differt, quod his temporibus ex Alexandria comportatur. Siquidem optimum le-
 gitimumq; flauum sit oportet, sactum, ponderosum, gustu mordens, et feruens in ore: non autem nigrum, leue, inane,
 non acre, & nullum spirans odorem, quale, quod circumfertur, deprehenditur. Quo fit, ut non aliud suspicandum sit,
 quàm quod hoc idem sit semen hyperico simile, quod etiam Dioscoridis æuo à Petra Palestinæ oppido deferrebat. Hoc
 idem ligno euenit, quod Xilobalsamum uocat seplassia, Græcos secutæ. quippe quod passim in ijs habetur, potius
 myrtum, quàm Balsamum refert. Corticis non meminit Dioscorides, quanuis dixerit Plinius libro 7. cap. superius
 citatis, ipsum quoq; in usu medentium esse. Balsamum memorie prodidit Galenus lib. v. de simp. medicament. facul-
 sic inquit. Balsamum desiccatur, & excalfacit secundo excessu. Est autem tenuium partium, adeo ut odoratum sit.
 Sed liquor eius subtiliorum etiam partium est, quàm ipsa planta, non tamen adeo calidus, ut quidam existimant tenui-
 tate partium falsi. Porro fructus eius persimiles genere facultatis est, ceterum longè in subtilitate partium inferior.
 Placet eidem Galeno (ut in libello de supposititijs medicamentis illi adscripto legitur) ut Balsami uice stacte myrrhæ,
 aut oleum irinum, in compositis medicamentis commodè inferi possit: xilobalsami uerò loco leucioj radix. Porro
 quid carpobalsami uice supponendum sit, nullibi apud eundem reperi. tamen si in quodam incerti auctoris libello, quem
 seplassia Qui pro quo nuncupat, pro opobalsamo oleum terebinthinum, uel laurinum, uel gummi hederæ, subijciatur,
 pro carpobalsamo hederæ corymbus, & pro xilobalsamo hederæ ipsius lignū: tantum ille hederæ tribuit auctoritatē.
 Sed alia est opinio nostra: nam ipse libentius pro opobalsamo oleum myristicæ nucis, uel styracini supposuerim, quàm
 terebinthinum, uel laurinum, pro xilobalsamo agallochum, & pro carpobalsamo uulgares cubebas. Ceterum as-
 fertur iam (ut audio) ex occidentalibus Indijs liquor odoratissimus liquido styraci admodum similis, quem qui deferunt,
 appellant Balsamum, quod notas nonnullas Balsami præ se ferat. Veruntamen cum teste Strabone Balsami lacryma
 lacteo colore sit, crediderim potius nouum liquorem hunc, ueram esse stactem, uel styracis liquorem, quàm Balsami:
 ob idq; non esse penitus ab re, si quispiam eo Balsami loco uteretur. Quidam recentiores cum se Opobalsamo desti-
 tutos conspicerent, illud artificio quodam non sanè damnando componunt. Faciendū modus sic habet: ego enim hæc
 ratione pluries ipsum mihi confeci. Sumito resinæ terebinthinæ, abiegne, cuiusq; libram: thuris albi, ladani, cuiusq;
 unc. sex: nardi indicæ drac. duas: radicem phu, iridis, acori, asari, cyperi, singul. drachmam: mastiches, galangæ,
 caryophyllorum, cassiæ odoratæ, zedoariæ, cuiusq; drach. sex: nucum myristicarum unc. quatuor: macis unc. unam:
 agallochi unc. duas: gummi elemi unc. sex: aloës hepaticæ, myrrhæ, cuiusque unc. unam & semis: castorei drach.
 decem: ossium cariotarum, styracis calamiti pinguis, laseris odorati sing. unciam: lacrymæ sanguinis draconis sex:
 cunctas: florum lauendulæ unc. quatuor: olei unguentariæ glandis unc. sex. Quæ ex his atterenda sunt, in pulue-
 rem contertio, liquoribusq; admisceto, & uitreo organo (si nescis Chymistas consulito) diligentissime ui commēsurati
 ignis

Balsami uires
ex Galeno.

Liquor ex In-
dijs nuper al-
latus.

Balsami facti-
tū conficiendi
ratio.

ignis oleum elicto. Primum enim clarissima tenuissimaque emanat aqua, tenuissimarum utique partium, quæ igni admodum modo quodam admirabili flagrat: hæc aqua Balsami dicitur. Deinde defluit oleum colore aureo, & substantia inter tenuem, & crassam, quod oleum balsami uocant. Postremo uero id manat, quod Balsamum uocant, rufo colore. Aqua, quæ prius fluxit, uentriculi imbecillitate affectos hausta mirum in modum iuuat: siquidem tum pituitam, tum flatum ualenter consumit. sed quod acerrima sit, dari sanè per se nequit, nisi uino, aut iure aliquo admixta. Liquor deinde qui secundo stillicidio fluxit, quem quidam cæteris præferunt, mirifice neruorum uulneribus, compaginum cruciatibus, conuulsis, resolutis, comitialibusque succurrit. Vltimum uero oleum hæc omnia similiter præstat, uerum debilius. Pollent hi liquores & ad alia innumera corporis incommoda, quæ breuitati consulentes silentio inuoluenda duximus.

Ἀσπλάθος. ASPALATHVS.

CAP. XIX.

10

ASPALATHVS, alijs erysiceptron, frutex est furculosus, multis spinis horrens. Nascitur in Istro, Nisyro, Syria, & Rhodiorum insula: quo ad unguentorum spissamenta pigmentarij utuntur. Optimus est grauis, detracto cortice rubescens, aut in purpurâ uergens, densus, odoratus, gustatu amarus. Est & alterum eius genus candidum, lignosum, sine odore: quod deterius habetur. Vim calfaciendi cum adstrictione obtinet. Vnde decoctum cum uino ad tetra oris ulcera colluenda conuenit: ad nomas genitalium, & sordida ulcera infunditur: subiectum in pello, partum extrahit. Aluum sistit eius decoctum: & sanguinis reiectionem potu cohibet: urinæ difficultatem, inflationesque discutit.

- ASPALATHVS quidem ex Creta, Rhodo, uel Syria ad nos (quod sciuerim) non aduehitur: etsi existimauerint nonnulli santalum rubrum uocatum esse Aspalathum. Quorum errorem Serapio manifestè prodidit: quandoquidem de santalo agens, nullum (ut assolet) affert Dioscoridis testimonium, sed tantum suæ gentis nititur auctoritatis. Quod maximo argumento est, santalum rubrum nihil cum Aspalatho habere cognationis. Meminit tamen Serapio Aspalathi sub Arabico nomine Darsisaban, ubi leguntur omnia, quæ de ipso tradidit Dioscorides. Huic alia ualidior accedit ratio. siquidem Aloisius Cadamustus, Columbus, & Pinzonus in suis nauigationibus ad orientales Indias, aliasque ignotas terras, continuas santalorum recta proceritate sylvas unanimiter uidisse narrant. Quod longè abest ab Aspalatho, qui frutex humilis est suauiter odoratus, amarulento gustu, quæ in rubro santalo non deprehenduntur: rubrum enim santalum odoratum non est. Quod si quandoque odoratum sentitur, id (ut optimè norunt periti myropole) non euenit, quod ex se tale sit, sed quod dum una cum albo, & flauo importatur, quæ odorata sunt, ex illis sibi odorem asciuerit, qui tamen tractu temporis facile euanescit. Porro Ruellius mediocri censura non uacat, quod pro certo asserat, id legitimum esse Aspalathum, quod Rhodium oleastrum nonnulli uocant: quo item quondam agalochi uice utebantur myropolia. Cuius materiem cum & in seplasijs, & apud artifices, qui precatorias (ut ita dicam) coronas ad Deiparæ uirginis salutationes torno conficiunt, diligentissime sim per scrutatus, ea sanè nigra partim, partim uero ex nigro, flauoque uenosa mihi sese obtulit. Rubram autem, & subrubram (ut Ruellius inquit) nusquam me uidisse ingenue fateri possum. Adde etiam, quod sit (quemadmodum Rhodij narrant) hæc planta ex olearum genere Rhodio tractu abunde proueniens, quæ oliuas etiam proferat, sed nec multis spinis horrens, nec detracto cortice rubescens. Quamobrem (ut mea fert opinio) Aspalathus non erit Rhodium oleastrum, neque santalum rubrum. Itaque cum nobis Aspalathus desit, qui tamen facile ex Rhodiorum insula afferri posset, suppleat eius locum uiticis semen: sic enim in Galeni succidanensis scriptum reperi. Meminit Aspalathi Galenus lib. v. i. simp. med. sic inquit. Aspalathus gustu quidè acris simul & adstringens est: facultate uero ex dissimilibus constat, nempe partibus suis acris ex asfaciens, partibus uero alijs, austeris scilicet, refrigerans. Itaque utriusque ratione desiccet, & proinde ad putredines, & fluxiones est utilis. Hactenus Galenus. Cæterum quod etiam hi nostri commentarij Santala redoleant, posteaquam antiquiores Græci eorum non meminerunt, de his hic differere non alienum duximus. SANTALVM itaque in utraque India syluis densissimis, ingentissimisque nascitur. Cuius tria numerantur genera: quorum præfertur pallidum, secundum locum habet album, postremum rubrum, quod nullo commedetur odore. priora duo suauiter spirant. Quapropter Mauritanorum sententiam minime probadam putauerim, qui Santalum tertio ordine frigefacere, siccare uero secundo memoriæ prodiderunt. Rubrum (ut ipsi asserunt) priuatim defluxiones prohibet: incandescentibus inflammationibus, podagrisque ex succo solani, aut sedi, uel portulacæ utiliter illinitur. Candidum, ac pallidum, ex rosarum aqua fronti imposita, capitis dolores mulcent. Aduersantur omnia calidis febribus: epota æstuanti uentriculo mirifice auxiliantur. Fiunt ex ijs, & aqua rosarum epithemata, quæ uentriculo illita eius feruorem in ardentissimis febribus extinguunt. Ad hæc (ut autor est Auicenna libro de uiribus cordis) Santalum non modo cordi efficacissime letitiam affert, sed & robur non paruum addit. Quare his immiscetur medicamentis, quæ cordi, & cordis palpitationi maximam opem præstant.

Aspalathi consideratio.

Ruellius errore notatur.

Aspalathi uires ex Gal.

Santalorum consideratio.

Sphagnum arborum ^{Egrov.} M V S C V S .

CAP. XX.

Musci arborū
historia.

Musci arborū
uires ex
Galeno, & A-
rabibus.

Moschi odo-
rati historia.

BRYON, id est, Muscus, à quibusdā splachnon appellatur. In cedro arbore, populo alba, & quercu inuenitur. Optimum est cedrinum, proximum populneū: in quo genere candidum, & odoratius præstat: nigricans improbat. Adstringēdi vim habet. Decoctum infidentium vuluis utile. Vnguēto balanino, oleisque inspissandi gratia inseritur: thymiamatum, acoporūque compositionibus conueniens.

GALENVS lib. VI. de simplicium med. facultate, & post ipsum Paulus, non modò Muscium, qui cedris innascitur, intactum non reliquere; sed præterquā quod populnei, & querni meminerint, de eo etiamnum, qui in picea arbore abieti cognata oritur, tradiderunt. A qua ipse quidem in uallis Ananie mōtibus supra Tridentum muscium admodum uillosum proprijs manibus quāpluries decerpſi, multò sanè odoratiorem, pulchrioremq; quam qui in populo, et quercu prouenit. Nec minus piceo suauiter olet abiegnus, quo in eorundem mōtium syluis, abietes innumeras adeò uillosas, incanasq; mihi uidere sæpius contigit, ut prima statim facie crediderim illos frondium loco ijs in arboribus genitos esse. Sortitur arboreus Muscus uaria, ac diuersa nomina: quippe & muscus, & bryon, & sphagnos, & splachnon, & hypnon appellatur. Meminit huius Plinius lib. XII. cap. XXIII. sic inquit. Sphagnos in Cyrenaica prouincia maximè probatur: alij bryon uocant. Secundum locum obtinet Cyprius, tertium Phœnicus. Fertur & in Aegypto nasci: quin & in Gallia non dubitauerim. Sunt enim hoc nomine cani arborum uilli, quales in quercu maximè uidemus, sed odore præstantes. Laus prima candidissimis, atq; altissimis: secunda rutilis: nulla nigris. Et in insulis, petrisq; nati improbantur, omnesq; quibus palmarum, atq; non suus odor in

est. Hactenus Plinius. Caterum in eo genere, quod in Italia prouenit, is & nobilior, & odoratior apparet, qui in larice nascitur: quapropter & uiribus fortasse præstātor erit. Nimirum recorder me non parum eo quandoq; suasse oblectatum, dum nocturno tempore quibusdam in montibus super sceno recumberem, ex conquisitis plantis defatigatus, ubi larices innumere erant omni ex parte uilloso musco incanæ. Quandoquidem pastores, ut nos ueluti re noua, & uoluptuosa reficerent, quodam paruo ignis lumine hos uillos incendebant, qui tanto flagrabant impetu, & crepitu, ut nobis quidem uiderentur tormentorum puluerem faciliè superare. Quippe flammæ unā cum ingenti fauillarum copia, in obscuræ noctis silentio ad astra tolli uidebantur, relicto sui odoris oblectamento. Vnde illud existimaui, quod Galenus, cum bryon in quercubus, & piceis inueniri tradiderit, non solum de picea intellexerit, sed etiam de congeneribus plantis, nempe abiete, larice, & pinu. Is autem lib. VI. simp. med. citato, ita de eo scriptum reliquit. Bryon, quidam uerò splachnon. Inuenitur autem in quercubus, & piceis, & populis albis. Vim habet adstringentem, inuulsiadam. Nec enim multum est frigidum, sed propinquum ferme medijs; quia uidelicet & digerendi, & emolliendi facultatis est particeps, maximè quod in cedrinis lignis reperitur. Muscium officinæ Arabas secutæ Vſneam uocant. Inter quos Serapio epotum uinum retulit, in quo diebus aliquot usnea maduerit, altum somnum inducere, uentriculum roborare, uomitiones compescere, & aluum sistere. Ad hæc Muscus (ut Auicenna inquit) utiliter inter cordis medicamenta inseritur, quod odoris fragrantia animi defectus iuuat. Sed quoniam arboreus muscus odoratissimus Moschon mihi in memoriam redegit, qui ab oriente, & occidente, quibusdam pilosis utriculis conclusus defertur, & si Dioscoridis Galeniq; eum hunc silentio præterierit, nos tamen haud quaquam dissimulanda putauimus, quæ ad hanc rem pertinere arbitramur. Siquidem hi nostri commentarij merito de me conqueri potuissent, si eos tanta odoris suauitate destitutos reliquissim; præsertim cum omnibus palam sit ubiq; terrarum Moschum inter pretiosa odoramenta primam sibi comparasse sedem. Quippe non modò collo, auribusq; suspensus, uestimentis interpositus, chirothecis illitus, crumenis conclusus, ore retentus, & barbæ & supercilijs inunctus defertur Moschus, quò alarū, nariumq; tædia, sudoris graueolentia, & insuauis corporis halitus occulantur, lasciuiæ oblectamenta augeantur, molliorq; politia fiat; sed etiam ut odoris suauitate Deiparam uirginem concilient, ne dicam, ut hac fucata hypocriſi lasciuiam dissimulent (eo enim uanitatis peruentum est) Moschum ipsum in orbiculos componunt, quibus funiculo traiectis angelicas salutationes in cælum eruant. Omnia deniq; quibus miscetur Moschus, sua odoris iucunditate commendat. Quod si hæc lucubrationes eo sortè caruissent, uerendum quidem erat, ne cum illis gratiam inijsent, qui mira uandæque odoramentorum fragrantia redolent. Quamobrem ut & ijs sibi unguenta omnium præstantissima, odoratissima, quæ comparare ualeant, Moschi primū, deinde uerò liquoris Zibetti uocati, & Ambari denique historiam, & facultates describam. MOSCHVS itaque (ut Ruellius ex Aëtio transcribit, si tamen ea Aëtij legitima sunt, cum

cum potius Simconis Sethi esse uideantur) plura habet genera. Præfertur qui in municipio quodam nascitur, quod magis, quam Chorasa ciuitas ad orientem uergit: hoc barbaro nomine Pat dicitur, colore subflauo. Secundam sibi sedem arrogat, qui ab India defertur, priori bonitate cedens, colore subnigro. Eo infirmior censetur, qui à Sinarum agro mittitur. At Moschus omnis in umbilico cuiusdam animalis gignitur, quod capreæ simile est, unico armatum cornu, prægrandi corpore. Huic cum in uenerem agitur, furoris uehementia umbilicus intumescit, fitque uomica prægnans congesto inibi crassiore sanguine: quo tempore et pabulo, et potu seruum animal abstinere, humique crebro uoluitur: qua uersatione umbilicum lutofo, sæculōq; sanguine turgentem exprimit. Ceterum emissa sanies post aliquod tempus sibi magnam odoris suauitatem asciscit. De Moscho inter Arabas scripsit diligenter accuratēq; Serapio, his uerbis. Animalia capreis non absimilia, quæ Moschum gignunt, in Tumbascorum, et Sinarum agro potissimum habentur, loca inuicem contermina. Tumbascinus Sinico longe præstantior est, quod capreæ Moschum gignentes et nardum, et alias odoratissimas plantas depascantur. Quod Sinicis non euenit. nam etsi hæc quoque odoratis uescantur herbis, et tamen odoris, et facultatis præstantia, nardum, et cetera Tumbasci plantas non æquant. Quinetiam in causa est demetendi ratio. quippe Tumbascini è uomica folliculo saniem nunquam eruant, quod adulteria permisceat, et non nisi sereno celo syncerum legunt. Sinici uero uomica utriculum exprimunt, et exclusa sanie imposturas quosdam admiscunt, nubilo parumque aridente celo, et alabastris recondunt. Is ceteris præstat, qui maiore odoris fragrantia redolet, et qui è uomica maxime matura eruitur. Sunt et inter hæc animalia, quæ ab alijs Moschum ferentibus nullo discrimine differunt, præterquam caninis uocatis dentibus. quippe hæc uerrum modo extortos palmi longitudine dentes habent, et pariter Moschum præstantissimum gignunt. Moschus præcox tetro, et insuauis odore displicet. uerum uenatores immaturi folliculos excutientes, tantisper cum libero aëre suspendunt, dum abacto prorsus fectore maturuerit. Is enim aëris coctione perfecta, miram sibi conciliat odoris suauitatem. Veruntamen præcipuus habetur, qui suapte natura in animalis utriculo sibi maturitatem comparauerit. Hunc incolæ per saxa metunt, et arborum truncos: namque animal cum uomicam maturam esse præsentit, saxis et truncis sese magno oblectamento affricat, donec facto uomica emissario tota saniei uis effundatur. Hic ceteros sanè antecellit, tanquam solis coctione, et celi benignitate maturitatem ultimam consecutus. Hunc itaque Moschum inde uenatores colligentes eorum animalium utriculis asseruant, quæ alias uenatione captauerant. Isque ille Moschus est, quo reges et donantur, et utuntur. Moschus excalfacit ordine secundo, siccatur uero tertio. Cor frigidum, ac tremulum roborat, et omnibus ipsius affectibus opem præstat potus, atque illitus. Detergit tenues oculorum albugines, et humidas defluxiones exicat: cerebrum roborat, et diuturnum capitis dolorem mulcet, si tamen pituitæ redundantia proueniat. Coles ex eo cicino oleo macerato perunctus, promptius in uenerem excitatur. Probat nonnulli an Moschus legitimus sit, hoc modo. Pondus libra examinatione in labellum humore perfusum immittunt, tum paulo post iterum æqua lance ponderat. Quod si superferatur, syncerum et legitimum existimant: sin cedat, spurium, et adulteratum putant. Huic simile aliud quoddam habemus, sed præterquam quod mirum in modum oleat, primo statim occurso odoris uehementia nares admodum ferit. Hoc uulgari sermone uocamus ZIBETTO, unguentarijs maxime expetitur ad ea odoramenta componenda, quæ proprie mixturas appellant. Gignitur id in exteriori testiculorum utriculo cuiusdam animalis, feli, qui ueteribus ædificiorum ruinis oberrat, non absimilis. Catos hæc animalia uocant, quos sæpius Venetijs uidi ex Syria delatos. Est autem Zibettum tanquam sudor inter huiusce animalis testiculos concreescens, calidæ, humidæque facultatis. Id cauernule umbilici impositum uulue stragulationibus mirifice prodest: proinde nec mirum est, si eo uiri peni circumlito magnum mulieribus in coitu afferant solatium. Porro ex quo AMBARVM aliud odoramenti genus gignatur, quod nos uulgo uocamus Ambracane, uarij uarie opinantur. Alij namque tradunt ipsum in maris alueo non secus, atque in terra fungos oriri, ac deinde senientibus psocellis, è profundo elici, et in litus expui. Nonnulli uero referunt piscem Azelum nomine Ambarum hoc audissimè prosequi, cuius esu necem sibi statim consciscere. Quod cum sciant piscatores huius rei periti piscem hunc mortuum, undisque fluctuantem coniectis uncis et funibus extrahunt: et Ambarum scisso animalis uentre eruant. Quod uero (ut perhibent) proxime dorso spinam inuenitur, id maxime præferatur alio. Quidam præterea in fontibus quibusdam Ambarum natare scribunt, qui bituminis modo illud eructant. Tria Ambari faciunt genera. Præfertur colore fuluum è Selachito Indis petittum. Aliud subalbidum, quod è Sinchrio felicis Arabiæ oppido aduehitur. Tertium atrum, et ceteris uiribus imbecillius. Excalfacit Ambarum, et siccatur: cerebrum, et cor olfactu roborat. Senibus, et natura frigidis opem mirifice præstat. Quare iisdem potius, quam iuuibus chirothecæ Ambaro imbutæ concedi deberent. Vino infusum temulentos efficit.

Moschi odorati uires.

Zibetti historia, & facult.

Ambari historia uaria.

Ambari genera, & uires.

50 Ἀγάλλοχον. AGALLOCHVM.

CAP. XXI.

AGALLOCHVM lignum est, quod ex India, atque Arabia deportatur, thuiæ ligno simile, maculatum, odoratum, gustu adstringens cum quadam amaritudine: cute uerius quam cortice uestitur, aliquantulum uersicolore. Manditur, aut decocto os colluitur, commendandi halitus gratia: sudores arcet toto corpori insparsum: pro thure ad suffimēta substituitur. Radix epota drachmæ unius pondere, humida stomachi uitia, & imbecillitatem, feruoremque mulcet: si lateris, iocinerisue dolor excruciat, si dysenteria, aut tormina infestant, ex aqua bibere prodest.

AGALLOCHVM à Græcis, et Latinis recentioribus, sicuti ab Aphris lignum Aloës appellatur. Optimum à Lusitanis è Calecut Indis emporio ad nos conuehitur. Etsi etiam Venetijs hac etate ex Alexandria Aegypti præstantissimum asseratur: siquidem igni accensum suauissimum, ac periuicundum spirat odorem. Nec ob id putandum hoc illegitimum esse, quod ἐσχυμένον, id est punctis, maculatum non sit: quoniam Oribasius non legit ἐσχυμένον, sed ἐστὶν αὐτῷ

Agallochi cōsideratio.

δύο.

Agalloc. fabu-
loſa opinio.

Agallochi hi-
ſtoria ex Se-
rap. & Sim.

Fuchſii ſenten-
tia improba-
ta.

Agallochi fa-
cultas.

Narcaphthi
conſideratio.

οὐν ἐν ὧδ' ἐς, id est. Est igitur odoratū & c. Quemadmodum nec id etiam legit Serapio, qui nec punctorum, nec macula-
rum meminit: sicuti nec Paulus. Ceterum non diu est, quod legitimum importari cepit: nam licet antea, quibusdam
non deesset Agallochum uerum, nihilominus, quod rarissimum esset, seplasia ferē omnes eius loco, ut superius diximus,
oleastrum Rhodium suppeditabant: quem falso existimauit Ruellius aspalathum esse. Nascitur Agallochum (ut Lu-
sitani per meridiem in orientem nauigantes testantur) in insula Taprobana, alijsq; confinibus locis, cuius integros trun-
cos in Lusitaniam, & Hispaniam iidem secum attulere, quā non modō incensi, sed manuū tantū attritu suauiter (ut
aiunt) redolent. Porro ubiq; pretiosum Agallochum est: nam & in locis, ubi nascitur, plurimi penditur. Verū
Agallochum, quod tantopere præstet, hætenus mihi uidere non licuit. Sunt, qui somniantes dixerint, Agallochi ar-
borem uidisse neminem, cum terrestri tantū paradiso proueniat: illudq; ferri fabulantur fluminibus, quæ (ut sacra
testantur monumenta) ex eo manant. Atqui pro comperto habetur (ut paucis innuit Serapio) Gangem Indiæ amplissi-
mum fluium quā plurima secum Agallochi fragmina uehere, quæ tamen in ipsam ducuntur aliorum fluminum cur-
su, qui in eum confluent. Quippe cum fluij transluent loca, ubi Agallochū prouenit, aquarum inundationibus turgen-
tes, huius truncos, fragmina, ac ramenta rapiunt unā cum alijs uarij generis lignis, & in Gangem transferunt: quem-
admodum in nostris etiam fluminibus sæpe ac sæpius uisitur. Cuius rei indicium offert illud, quod Venetijs uenditur,
utpote quod longo aquarum discursu omni ex parte laceratum, exesum, comminutumq; spectetur. Quamobrem mi-
rum non est, si dum manibus tractatur, id odoris non præstet, quo illud fragrare prædicant ex natali solo in Lusitanā
aduēctum. Eius plura numerantur genera, si Serapioni fides est adhibenda, qui ex Abohanisa Arabo ita transcribit.
Dicunt Agallochum in Arabia nunquam oriri; tamen si quædam ibi crescat planta neuig uocata, quæ quadantenus
Agallochum refert. Verū præstantissimum India mittit: & quanuis hoc genere differat (plura enim Indiæ Agal-
lochi sunt genera) id tamen quod uiribus cætera præcellit per excellentiam Indum peculiariter uocant, quemadmo-
dum nigrā myrobalana, quod cæteris præstet, Inda pariter appellant. Indum in quadam Indiæ insula inuenitur, quæ
Fimua nominatur. Selectissimum est nigrum, quod uarium ostendat colorem, succi plenum, ponderosum, duritie com-
pactum, crassum, non albicans, & quod accensum ægerrime flagret. Secundæ bonitatis est Mondunum à Mondel In-
diæ urbe denominatum. Tertium est Scisicum, quod non obscure bonitatis præsumitur, quod sua præstanti ui, ac graue-
dine in aqua coniectum, non innatet, sed statim subsidet. porro ex hoc genere id magis præstat, quod crassum est, &
plurimo humore prægnans. Postremam sedem habet Alcuimericū Scisico bonitate cedens: tamen si Alcuimeri non lon-
gius à Scisi distet, quā iunere triduo. Præstat in Alcuimerici genere nigrum nulla albedine uarium, graue, ignium
flammis diu resistens, ueruntamen uiribus Scisico infirmius est. Item ex auctoritate Chealfetebeni idem ita scribit. Fe-
runt præterea, quod incolæ Agallochum statim ab arbore dissectum integro anno sepeliunt, ut ita terra obrutum mar-
cescat cortex, lignumq; tantum purū remaneat, adeo ut è ligno nihil erodatur. Ferunt insuper illis in regionibus col-
labentes ex Agallochi arboribus ramos, raptos à fluminum inundationibus per circumstantes regiones deferri. Hæc
Serapio. Cui subscribit è recentioribus Grecis Simeon Sethi, causam etiam reddens, cur annua sepultura dissectum
Agallochum recondatur, cum inquit. Non aliās odoratus futurum existimant, nisi prius marcorem aliquem,
& tæredinem senserit: proinde harum regionum incolæ dissectum sub terra condunt, suæque tempore eximunt, &
negociatoribus uendunt. Nicolaus Myrepsicus sæpius in suis componendis medicamentis Agallochi crudi meminit,
ubi Fuchsius prima de antidotis sectione, sic adnotauit. Sæpe Agallochi crudi mentionem facit Nicolaus, ideo-
que hoc loco, quæ nostra de illo sit sententia, exponemus. Per crudum itaque lignum intelligo, quod non putruit: nam
(ut testis est Simeon Sethi) eius regionis in qua prouenit incolæ id ipsum concidunt, et sub terra multo puluere obruunt,
& post aliquod temporis spatium, quantum scilicet sufficere uidetur, ligni partes educunt, & mercatoribus uendunt.
crudū itaq; erit, quod terra non obruitur, sed statim ab arbore excisum ad usum rapitur. Hæc Fuchsi sententia. A
quo tamen nos pace sua dissentimus. nam si in componendis medicamentis præstantiora simplicia semper exposcimus,
sitq; Agallochum illud præstantius, odoratiusq; (ut etiam Simeon ille refert) quod terra, uel puluere fuerit sepultum,
non ideo, cur potius insepultum, & statim ab ipsa arbore excisum (id enim ob locorum distantiam recens habere ne-
quimus) crudum uocauerit Nicolaus, præstantiusq; existimauerit. Puluere enim uel terra conditum coqui non po-
test, quod nullus ibi sit ignis, neq; calor, sed potius recrementitia humiditate exui, quæ fortasse odorem eius obtundit.
Verū crediderim potius, per crudum Agallochum Nicolao illud designari, quod non fuerit antea elixum: quod in-
de fortassis odoratissima lauacra ex Agallochi decocto sibi conficiant Indi, aliq; odoramenta in regales præparent
usus, ut etiam cum rhabarbaro fieri narrant. Vel fortè per crudum illud intelligit Nicolaus, quod impetu fluminum,
longoq; eorum ductu per regiones defertur. In his namq; calorificis regionibus aquæ à solibus non obscure calefactæ
non modō illud omni ex parte diluunt, sed etiam elixant. Illud præterea addiderim, quod cum non modō crudum, sed
etiam bonum addiderit Nicolaus, nullum aliud expetere uidetur, quā quod sepultum præstantissimum euaserit.
Ceterum Agallochi omne genus excalfacit, & exiecat ordine secundo. Facit, ut Auicenna scribit, ad cordis affectus:
ob idq; inter ea medicamenta, quæ cordi præsidio sunt, Agallochum recensuit. Huius non reperio meminisse Galenum
alibi, quā in succidaneis, ubi centaurium supplet pro Agallocho.

Νάρκαφθον.

NARCAPHTHVM.

C A P. X X I I.

NARCAPHTHVM ex India defertur, corticosum, simile sycomori libro: quod iucundi odo-
ris gratia suffitur. Miscetur thymiamatis compositis. Constrictionibus uulnæ suffitu prodest.

Tan breuiter, tamq; parcè de Narcaphtho scripsit Dioscorides, ut nimirū mihi perdifficile sit explicare, quidnam
hac ætate ad nos ex India afferatur, quod legitimū Narcaphthū referat. Eoq; magis quod nihil de hoc (quod equidem
ſciam)

sciant) Theophrastus, & Plinius suis monumentis posteritatis memorie prodiderunt. Attamen non desunt indicia, quæ præ se ferant (si modo ad nos deferatur) id omnino esse Narcaphthum, quod uulgò seplasia uocant Tignane. nam tignane non aliud integrat, quàm thymiana apud Græcos, quod apud Latinos suffimentum significat. Proinde cum huius in suffimentis frequentissimus sit usus, nil mirum si nouum ex usu sibi uendicauerit nomen, quod est thymiana. Id quod corrumpentes posteri tignane pro thymianate dixere. Ad hæc (ut Dioscorides inquit) iucundi odoris gratia per se suffitur, ac etiam alijs suffimentis inseritur. Quod in Tignane facile probatur. quippe id tantum usu uenit in compositis odoramentis, quæ ad suffiendum parantur, ita ut præterquam quod per se id muneris præstet, raræ quoque fiant suffimentorum compositiones, quæ ipsum non recipiant. Quare admirari sinamus, si relicto proprio sue arboris nomine, sibi ascititiam nomenclaturam, ex suffimentis usurpauerit. Serapio Narcaphthum Lasahaten uocat: & illud odorati calami uice supponi posse autumat.

Κάγκανον.

CANCAMVM.

CAP. XXIII.

CANCAMVM Arabici ligni lacryma est, myrrhæ quodammodo similis, uirosi gustus, quam ad suffimenta usurpant. Vestes eo, additis styrace, & myrrhæ, suffiuntur. Vim proditur obtinere extenuandi obesos, si ternum obolorum pondere ex aqua, aut mulso aceto plusculos dies ebibatur; lienosis datur, comitialibus, & suspiriosis: menses cum aqua mulsa pellit: oculorum cicatrices cōfestim emendat: uino madefactum medetur eorundem hebetudinibus. aduersus gingiuas humore pregnantes, doloresque dentium, non aliud efficacius.

CANCAMVM, quod notis omnibus Dioscoridis historiam referat (ut recentiorum ferè omnium medicæ materie studiosorum fert opinio) nec ex Arabia, nec aliunde ad nos aduehitur. Quidam tamen pro Cancamo gummi quoddam rufum, ac pellucens ostendunt, quod furculos incognitæ arboris undiq; circumuehit, myrrhæ quadantenus simile. Veruntamen quod nulla (ut Dioscorides inquit) in eo manso saporis uirositas deprehendatur, alij id potius mentiri, quàm esse legitimum Cancamum uolunt. Expetitur hoc gummi genus hoc tempore maxime insectoribus ad inficienda serica stamina, idq; uulgari sermone quidam in Italia appellant Laccæ, quidā diminutè Lacchetta. Cuius duo habentur genera, quæ tantum (ut opinor) bonitate differunt. Præstantius uulgò appellant Laccæ sumetri: quod uerò deterius est, Laccæ comberit, cognomenis fortasse à locis Arabū, à quibus deferuntur, acceptis. Primum furculis perpetuò obuolutum uisitur: alterum absq; furculis in glebas concretum myrrhæ modo, quod etiam uiliori pretio uentunt. Hinc itaq; factum est, ut crediderint illi Serapionis auctoritate freti, hoc legitimum esse Cancamū: nempe quod is Cancamum Laccā appellet, & quod arboris sit gummi, uel lacryma myrrham quadantenus referens: quodq; etiam eius meminerit Serapio, postquam de Dioscoridis & Pauli Cancamo egit, his uerbis. LACCÆ (ut inquit Isac anran) res quedam est rubea, quæ tenuibus lignorū furculis inheret, sapore non ingrato. Coquitur hæc, & inficiuntur inde panni rubeo colore, quam insecturam chermes appellant. Quod uerò post insecturam subidet, & insectoribus remanet, pariter Laccam uocant. Ceterum Laccæ ex Armenia desertur exiccans, & excalfaciens ordine secundo. Ventrículum, & iecur roborat, eorumq; infarctus expedit, ictericos iuuat, & aquas pellit. Eluitur ad medicamenta hac ratione. Ramuli, qui hoc secatent gummi, diligenter franguntur, ac subinde aqua persunduntur, in qua odoratus iuncus aristolochiq; inferbuerint, deinde pistillo agitantur, cum autem ab agitatione resederint, aqua leuiter abijcitur. quod si una tantum lotionem non pelluceat, secundo item repurgetur, demum siccetur in umbra, et recondatur in uase uitreo: Hæc Serapio. Quibus palam est, gummi, quod insectoribus uulgò Laccæ dicitur, Laccam esse Arabum, & à Græcorum Cancamo differre: quod Dioscoridi Cancamum lacryma sit Arabicæ arboris, uirosi gustus: Serapioni uerò res quedam rubea, ex Armenia, non ex Arabia allata, tenuibus lignorum furculis inherens, sapore non ingrato. Item Dioscoridi Cancamum obesos extenuat, lienosos iuuat, suspiriosis, & comitialibus prodest, menses pellit, oculorum cicatrices delet, & hebetudinem curat, tumentes gingiuas cohibet, & dentium dolores tollit. Serapioni autem tantum obstructions aperit, uiscera imbecilla roborat, iecoris dolores mulcet, & regium morbum, & hydropem sanat. quæ omnia medicamentorum diuersitatem præ se ferunt. Quo fit, ut non ab re existimauerint peritiores medici, nos omnino Dioscoridis Cancamo esse destitutos. Veruntamen non desunt rationes, nec probatissimorum autorum testimonia, quibus etiam probari possit, Græcorum Cancamum, & Arabum Laccam idē esse. Nam etsi hæc, quæ allata sunt, omni ex parte uera uideantur, si quis tamen Dioscoridis codicem hoc capite scaterere mendis animaduertit, & rem omnem accuratius, diligentiusq; perpenderit, certior fortasse fiet, nos Cancamo non omnino destitui. Ego enim cum Paulum, qui in omni simplicium censu omnia ex Dioscoride transcripsit, accuratius perlegerem, inuenissemq; illi Cancamū lacrymam esse Arabicæ arboris, myrrhæ simile, odore grato, et quod nullius uirosi gustus meminerit, illico orta est suspicio, quod ea particula Dioscoridi illegitimè accesserit. Auxit deinde suspensionem hanc Serapio: quippe qui capite de Laccæ de Cancamo agens, dum (ut assolet) ex Dioscoride transcribit, nusquam huius particule mentionem fecerit. quod fortasse Dioscoridis codex, à quo transcripsit, hac menda facile uacavit. Sed illud adhuc magis rem ita se habere mihi persuasit, quod primum legatur in Dioscoride, Cancamum uirosi esse gustus, quod sectoris, non sua uolentia indicium est: mox cum styrace, & myrrhæ ad suffiendas uestes expeti, ut grato commēdentur odore, quæ ut inter se maxime repugnant, ita etiam deprauatæ lectionis præbent suspensionem. His itaq; rationibus, & auctoritatibus non ab re adductus esse uideor, ut quasi crediderim Dioscoridis codicem hoc in loco uitiatum fuisse. Vnde postea factū sit, ut eius Cancamum ab Arabico diuersum sese ostenderit. Neq; sanè huic opinioni illud obstare uidetur, quod plura in morbis curandis Cancamo assignauerit Dioscorides, quàm Serapio. siquidem nulli dubium est, quin ea medicamenta, quæ obesos extenuant lienosos iuuant, & menses cient, possint pariter uentrículum et iecur roborare, eorumq; infarctus

Cancami consideratio.

Laccæ Arabū opinio uaria.

Laccæ facti-
tiae genera.

Fuchsii opi-
nio improba.

Pharmacopo-
larum error.

Monachorū
lapsus.

factus expedire, & cutem subeuntes aquas, & selle suffusos sanare. Hæc autem silentio inuoluenda non duximus, non ut nostra hæc probetur, uel improbetur opinio, sed ut alijs ueritatis inuestigandæ pateat aditus. Sunt etiam factitiae Laccæ plura genera: quæ ex diuersarum insectionum sedimento pictoribus tantum parantur. Alia nanque conficitur ex pimpinellæ bacca, quam uulgò uocant cremese, & cremesino: ex insectorio cocco alia: alia ex natua Serapionis laccæ: alia deniq; ex ligno, quod brasiliū uocant, omnium deterrima. quarum nulla ad medicamenta admittitur. Non tamen desunt, qui credant, chermesinum insectoribus uocatum esse arboris gummi: imò illud idem, quod Serapio, autore Isaac, rem rubeam (ut paulò ante diximus) esse ait, quæ tenuibus lignorum surculis inhaereat, & quod ea inficiantur panni rubeo colore, quem chermes appellant. quandoquidem huius sententiæ reperio fuisse Fuchsum. Sed meo iudicio non exactè rem explorasse uidetur. quippe chermesinum, quo puniceo, et purpureo colore serica stamina inficiuntur, est (ut Itali optimè norunt) pilula, uel bacca exigua pimpinellæ radicibus in orientalibus regionibus adnascens, non autem gummi, uel roscidum, uel aliud per se manans, ab eo perquam longè diuersum. Siquidem hoc nil aliud est, quam natua Serapionis laccæ, quam propriè Itali uocant uulgò laccæ & lacchetta, insectoribus tantum exposita ijs inficiendis sericis, quæ uiliori ueneunt pretio. Nec obstat, quod dixerit Serapio, quæ hic secutus est Fuchsius, huiusce laccæ insecturā uocari chermes: quippe proprio capite de chermes, nil sanè aliud per chermes intelligit, quam coccum insectorium Dioscoridis. quo fit, ut existimauerim in eo capite de laccæ omnino subesse mendam, uel autoris, uel interpretis: & fortè melior hæc esset lectio. Coquitur hæc, & inficiuntur inde panni rubeo colore, adeo ut cocci nei uideantur: uel adeo ut ijs similes sint, quorum insecturis iniicitur chermes. Aberrant præterea pharmacopolarū quam plurimi Dialaccā antidotum componentes, quod legitimæ Armeniacæ laccæ loco, quam Arabes prodidere, factitias, & pictoribus tantum dicatas immisceant. Sed caueant, quæso, ne hunc errorem corrigentes in alterum non minus detestandum incidant: id nanq; ijs facile cōtinget, si Monachis, qui in Mesuem scripserunt, morem gerent. Hi enim iam rei medicæ professores asserere non dubitarunt, immiscendam esse loco cācamī, seu laccæ in magnam dialaccā antidotum eam Africæ arboris lacrymam, quam seplasiæ sanguinem draconis appellant, quæq; Dioscoridis cinnabaris ab omnibus esse censetur. Sed certè ijs magis hallucinantur, quam ut refelli debeant, quod ea lacryma in compluribus facultatibus cancamo aduersetur. Quippe Arabicum Cancanum, quod potissimè antidotus illa exposcit, tanquam à Mauritanijs inuentum, præterquam quod uentriculum, & iecur roborat; adeo eorū insarctus, & obstructions expedit, ut ictericos quidem, & aqua intercute laborantes iuuat. Contrà uerò draconis lacryma propria ui efficaciter adstringit, ita ut scriptum reliquerit Dioscorides, eam lacrymam ijsdem pollere uiribus, quibus hematites lapis: cuius tamen uis est, ut mensium profluvia sistat, non autem ut eliciat, Cancami modo, præsertim ubi uasorum insarctus remouentur. ob idq; maxime expetitur ad sanguinis emanationes, ad uulnera cohibenda, & osium fracturas ferruminandas. Sed monachos missos faciamus: & seplasiarios admoneamus, ut si nostro consilio uti uelint, nō aliud pro laccæ in eam antidotum imponent, quam laccam ipsam Serapionis, quæ natua ex Armenia ad sericorum uellerum insectum copiosissima ad nos defertur. siquidem de hac intellexerunt Mauriani: quos secutus Nicolaus Myrepsicus in sua Dialaccæ confectioe laccam insectorum immiscuit.

Κύφι.

CYPHI.

CAP. XXIIII.

CYPHI odorati suffimenti compositio est, dicata dijs: qua abunde Aegyptij sacerdotes utuntur. In antidota misceri solet: suspiriosis datur in potu. Permultæ componendi rationes, quarum una hæc est. Sumito cyperi dimidium sextarium, cum pari baccarum iuniperi adultæ modo: uuæ passæ pinguis, exemptis uinaceis, minas duodecim: resinæ purgatæ minas quinque: calami, & iunci odoratorum, & aspalathi, singulorum minam: myrrhæ duodecim: uini ueteris sextarios nouē, cum duabus mellis minis. Vuam passam, detractis uinaceis, tufam cum uino, & myrrhæ subigito: cætera tufa, & cribrata adjcito: die uno humorem combibere finito. dein mel coquito, dum sibi glutinis asciscat crassitudinem: eliquatam refinam accuratè permisceto cū reliquis diligenter contritis, & in fictile uas recondito.

Cyphi caput
adscitium.

NON omnes sanè Dioscoridis codices, præsertimq; uetustiores hoc Cyphi caput recipiunt. Quo fit, ut crediderim cum plerisq; rei medicæ peritis, id illegitimè huc accessisse. siquidem non rationi consentaneum esse uidetur, Dioscoridem hic de simplicium materia scribentem, composita medicamenta tam inconsultè, ac præter rem simplicibus inseruisse: præsertim cum id nulli superiorum commodè adnecti possit, quemadmodum est de multis alijs cōpositionibus.

Κρόκος.

CROCVM.

CAP. XXV.

CROCVM optimum in medendi vsu Coryceum, recens, & boni coloris, paulum candidi gerens in capreolo, oblongum, omnibus suis partibus constans, non fragile, plenum, à quo detractum est nihil, quod madefactum manus inficit, nec situm redolet, aut cariem sentit, subacre: sin huius generis non est, aut uetus, aut humore perfusum creditur. Secundus locus datur Coryceo, è tractu Lyciæ contermino. Tertius Lycio, è monte Olympo. Dein ex Aegibus Aetoliæ. Cyrenaicum et Centuripinum inter Sicilica omnia uiribus infirmius est. Omnium natura oleracea. Itali tamen ob succi copiam, & coloris uenustatem, tingendis mortarijs dicauerunt: quibus de caufis magno uenditur. Vtilissimum in medicina quod antè descripsimus. Adulteratur immisto crocomagma te tuso, atque etiam sapæ sublitu: contrita, quò pondus adijciatur, simul argenti spuma, aut plumbagine. Sed maleficio declaratur insidens puluis, præsertim si defrutum in odorando subolet.

Theſſalus

Thessalus ipsum tantum odoratum esse uoluit. Alij exitiosum, tribus drachmis ex aqua potis. Procul dubio vim coquendi, emolliendi, atque substringendi habet: vrinam cit: elegantem colorem praestat: qui ex passo biberint, crapulam non sentient: oculorum fluxiones illitum cum humano lacte cohibet: additur in potiones, quae interaneorum causa temperantur: ad vuluæ etiam, sedisque cataplasmata, utiliter inditur: uenerè stimulat: uergentes ad ignem sacrum inflammationes mulcet: auricularijs collectionibus utile. Quò facilius conteratur, in calido fictili sole siccari oportet, celeriterque uersari. Vrinam mouet radix ex passo pota.

Κροκόμαγμα. CROCOMAGMA.
CAP. XXVI.

CROCOMAGMA fit expressis unguenti crocini odoramentis, & in formas digestis. Optimum est odoratum, modicè myrrham olens, graue, nigrum, ligni expers, læue, subamarum, quod madefactum croci colorem reddit, gustatumque vehementer dentes ac linguam inficit, multis durans annis: quale est quod à Syria defertur. Habet suas uires ad delenda, quæ caliginem oculis obuersant: vrinam cit, calfacit, concoquit, & emollit. Vires croci proportionè quadatenus repræsentat: quandoquidem plurimam croci partem sibi Crocomagma uendicat.

CROCVM quidem ubiq; terrarum cognoscitur. In Italia, & præsertim in Hetruria, Mauritanorum modo uulgò uocatur Zassarano: quanquam non desunt rura in agro nostro Senesi, quæ corrupto à Croco uocabulo ipsam appellant Gruogo. Cæterum Crocum Coryceum, & Lycium in Olympo monte decerptum (quòd sciam) ad nos non aduchitur. Quapropter quod ab Aquila Vestiarum urbe affertur, primum sibi locum uendicat in Italia. Constat optimum esse, & Aquilano longè præstātius, quod in Germania oritur, è Vienna Austriæ metropoli deuectum. Sed huiusmodi sanè perexiguum est, idq; difficulter transit ad Italos, ob eius frequentissimum in cibis usum apud Pannonios, & Germanos. Floret Crocum (ut Theophrastus autor est) uergiliarum occasu, paucisq; diebus: confestim uerò cum folio florem quoq; expellit. Gaudet calcari, & melius ita euadit.

Croci consideratio.

Croci meminit Galenus lib. VII. simplicium med. sic inquit. Crocus paululum etiam adstringens quid obtinet, quod terreum, frigidumq; ostendimus. Sed superat in eo calfaciens & qualitas, & facultas, ut tota eius essentia secundi sit ordinis ex calfacientium, & primi exiccantium: proinde concoquendi quoq; uim quandam habet, adiuuante scilicet in hoc & pauca adstrictione. Quippe quibus medicamentis, cum non admodum ex calfaciant, pauca adest adstrictio, ea parem facultatem habent essentijs emplasticis uocatis, quas cum iunctas esse caliditati non uehementi contigerit, concoquentes esse ostendimus. Et lib. II. de comp. med. secundum locos: Crocum, ait, suo odore caput ferit, & mentem tentat, peucedani, & fructuum lentisci modo.

Croci uires ex Galeno.

Ἑλένιον. HELENIVM.

CAP. XXVII.

HELENIVM folia habet uerbasci angustioris folij, asperiora, oblonga: caulem quibusdam in locis non emittit: radicem subalbidam, interdum subrufam, odoratam, subacrem, uegetam, magnam: ex qua agnatæ propagines liliorum, aut ari modo feruntur. Montanis, umbrosis, & siccis locis prouenit. Foditur æstate radix, particulatimque dissecta siccatur. Potum radice decoctum mens, & urinas ciet. Ipsaque in ecglemate ex melle prodest tussi, orthopnææ, ruptis, conuulsis, inflationibus, & serpentium morfib. In summa ex calfaciens est. Folia eius ex uino cocta utiliter ischiadicis illinuntur. Helenij radix & stomacho utilis est in passo condita: siquidem salgamarij paululum siccata eam, mox decoctam, & frigida aqua madefactam, in sapam conijciunt, & ad usus recondunt. Trita, potaque ad cruentas excreationes efficax est. Alterum Helenij genus in Aegypto gigni Crateuas tradit. Herba est cubitalibus ramulis, serpylli modo per humum repentibus: folijs lenticulæ circa ramos, sed longioribus crebrisque: radice pallida, digiti minoris crassitudine, per ima tenui, supernè crassiore, cortice nigro. Nascitur in maritimis, collibusque. Radix una in uino epota, contra serpentium ictus auxiliatur.

HELE

Helenii confi-
deratio.

inula helenium

Helenii Aegyptii colid.

Helenii uires
ex Galeno.

Fabulosum.

HELENIVM, quod Latinis etiam Inula dicitur, plāta est vulgaris notitiæ. Quod autem in Italia prouenit, folio est longē maiore, quā tradiderit Dioscorides. Quippe non solum uerbascō angustifolio Inule Italicæ maiora insunt folia; uerū etiā ea magnitudine longē superant, quæ latifolio exoriuntur. Quod tametsi pro locorum uarietate euenire facillē possit; crediderim tamen hoc in loco Dioscoridis codicem pluribus scaterere mendis. Siquidem testatur Marcellus Florentinus uir quidem apprime doctus, se habuisse Dioscoridis uetustissimum, ac probatissimum codicem, in quo longē plura legebantur, quā in cæteris fere cunctis Græcis exemplaribus. Sed præsertim in hoc capite hæc de caule, floribus, & semine habebantur. Caulē ex se mittit Heleniū crassum, hirsutum, cubitalem, & aliquando maiorem, angulosumq;: flores luteos: & in his semen uerbascō simile, tactu pruritus faciens. Quare mirum non est, si etiam alia hic desiderari possint, cum non facillē adducar, ut credam, Dioscoridem Helenij radicis, cuius tantum est in medicamentis usus, tum amaritudinē, tum formam subiciuisse. Meminit Inule Plinius lib. xix. cap. v. ubi sic habet. Sifer his satus mensibus, februario, martio, aprilis, augusto, septembri, octobri, breuior his est, sed torosior amariorq; Inula, per se stomacho inimicissima. Eadem dulcibus mixtis saluberrima. Illustrata maxime Iulius Augustus quotidiano cibo. Superuacuum eius semen, quoniam oculis ex radice excisis, ut arundo feritur. Item lib. xx. cap. v. Inula quoq; inquit, a ieiunis commanducata dentes confirmat, si ut eruta est, terram non attingat. Condita tussim emendat. Radicis uero decoctæ succus tinea pellit. Siccata autem in umbra farina, tussis, & conuulsis, & inflammationibus, et arterijs medetur. Venenatorum morsus abigit. Folia ex uino lumborum dolori illinuntur. Hactenus Plinius.

Ceterum Aegyptium helenium, quod Crateus auctoritate memorie prodidit Dioscorides, ad nos (quod sciam) non deferitur, nec in Italia prouenit. Hoc a nostrate non distinxit Auicenna, sed utrunque simul confudit. Meminit huius etiam Plinius libro xxi. cap. x. his uerbis. Helenium ē lacrymis Helenæ dicitur natum: & ideo in Helena insula laudatissimum. Est autem frutex humi se spargens, dodrantalibus ramulis, folio simili serpyllo. Item lib. eodem cap. xxi. Helenium, inquit, ab Helenæ lacrymis (ut diximus) natum, saure creditur forma: cutem mulierum in facie, reliquoque corpore nutrire incorruptam. Præterea putant usu eius quandam gratiam ijs, ueneremque conciliari. Attribunt & hilaritatis effectum eidem potæ in uino, cumque quem habuerit nepentes illud prædicatum ab Homero, quod tristitia omnis aboleatur. Est autem succi prædulcis. Prodest & orthopnoicis radix eius in aqua ieiunis pota. Est autem candida intus, & dulcis. Bibitur & contra serpentium ictus ex uino. Mures quoque contrita dicitur necare. Hæc Plinius. Quibus satis constat, non modò in Aegypto hoc Helenij genus prouenire, sed etiam in Helena Aegæi insula præstantissimum haberi. Helenij uires scripsit Galenus libro vi. simp. medic. sic inquit. Helenij herbæ radix maxime utilis est, non primo statim occurso exarsciens: ac proinde non dicenda est calida, & sicca exacte, seu piper tum atrum, tum candidum, sed cum recrementitio humore. Quapropter eclizmatibus, quæ faciunt ad educendos ex thorace, & pulmone crassos, lentosq; humores idonee commiscetur. Rubrificat quoq; ea partes frigidis, ac diuturnis uexatas affectibus, cuiusmodi sunt nonnullæ coxarum passionēs, schiadas uocant, & exiguae assidueq; articularum quorundā præ humiditate procidentie, ac luxationes. Hæc ille. Ceterum sunt, qui dicunt (ut etiam testatur Galenus libro de theriaca ad Pisonem, si tamen liber ille Galeni legitimus est) quod si Helenij succo tela uenatoria inficiantur, uenenata efficiuntur, idq; in Dalmatia fieri narrant, ut seras omnino perdant. Quod tamen potius fabulosum, quā historicum crediderim.

Ομφάκινον, καὶ πᾶν ἔλαιον. OMPHACINVM, ET OMNE OLEV M. CAP. XXVIII.

OLEV M, quod ex immaturis oliuis exprimitur, ad multos usus recte ualentibus accommodatissimum est. omphacinum id appellatur. Præstat recens, odoratum, quod non mordeat. Tale unguentorum compositionibus idoneum intelligitur. Stomacho utile est, quod astringat: gingiuas contrahit, dentes firmat, si contineatur in ore: sudores cohibet. quod autem uetustius, ac pinguius, eò ad medicamenta aptius est. Et (ut reliqua in commune dicatur) omne oleum calfacit, emollit uentrem, à perfrictionibus corpus tuetur, ipsumque promptius ad obeunda munera reddit. aluum emollit, ulcerantium medicamentorum uires permistum hebetat: contra uenena datur, assidue potum, redditumque uomitionibus: soluit aluum hemina mensura cum pari ptisanæ succo, aut aqua potum: ad tormina calidum simul decocta ruta tribus sextarijs in potu datur: ventris animalia pellit: idem maxime ilei intestini morbo laborantibus infunditur. Vetus magis cal-

facit,

facit, & uehementius discutit: oculorum claritati sublitum confert. Si uetusti non sit occasio, in uase decoquitur ad mellis crassitudinem, ut uetustatem repræsentet.

Ἐλαιον τῆς ὀχρελαίας. OLEV M SYLVESTRIS OLIVAE. CAP. XXIX.

OLEV M, quod sylvestres oliuæ fundunt, uehementer astringit, & ad sanorum usus secundum sibi locum uendicat. In doloribus capitis utiliter pro rosaceo substituitur: sudores arcet, defluentes capillos inhibet: furfures, ulcera capitis manantia, scabiem, leprasque abstergit: tardius canitiæ sentiunt, qui eo quotidie perunguntur. Candidum oleum fit hoc modo. Album colore, nec anniculo uetustius, in nouum fictile oris patuli funditur, centum heminarum mensura, & sub solem
10 media quaque die concha refunditur, ex altoque demittitur, ut assidua deuolutione, ictuque agitata respumet: octaua die scenum græcum mundum quinquaginta denariorum pondere, calida aqua madefactum, donec emollescat, in supradictum oleū deijcitur, ita ne extillet aqua: postea te-
de præpinguis picæ, assulatim cæsæ æquale pondus adijcitur, & transactis octo diebus, oleum cō-
cha mouetur. Vbi candorem contraxerit, in uas nouum uetere uino affusum recondi debet, sub-
stratis fertulæ Campanæ corollis drachmas undecim pendentibus, cum pari iridis pondere. sin-
minus, rursus soli mandandum, & idem munus obeundum, usque dum inalbescat.

Σικυώνιον ἔλαιον. SICYONIVM OLEV M. CAP. XXX.

SICYONII componendi ratio hæc est. In lebetem oris lati, stanno inductum, funditur noui
20 olei albi, quod crude oliuæ reddiderunt, congius unus: aquæ semicongius. Leui id igne coqui-
tur, leniter mouendo: at ubi bis efferbuit, & subtracto igne refrixit, innatans oleum concha deca-
pulatur, & adiecta noua aqua conferuescit, & reliquis, ut diximus, peractis reponitur. In Sicyonia
maximè fieri consuevit, Sicyonij inde accepto cognomine. Calfactorem ad quendam usque
modum uini habet. Febri, ac neruorum uitij prodest. sceminæ ad commendandum faciei nito-
rem eo utuntur.

Πῦρος. STRIGMENTVM. CAP. XXXI.

STRIGMENTA à balneis calfaciunt, molliunt, discutunt: ad sedis rimas, & condylomata il-
linuntur. Illa uerò, quæ ex palæstris puluerem sibi asciuerunt, in sordis speciem redacta, articu-
30 lorum nodos imposita adiuuant: ischiadicis in fots, aut malagmatis locum, calida commodè suf-
ficiuntur. Derasæ gymnasiolorum parietibus, simulicrisque sordes, calfaciunt: tubercula, quæ æ-
grè ad coctionem producuntur, dissipant: desquamatis, & ulceribus antiquis prosunt.

MVLTO quidem artificio ueteres utebantur ad componendum multifariam oleum, ut ex Dioscoride satis su-
perq; constat. Quod tamen hac tempestate à nobis fieri non solet: quanuis fortasse apud Græcos eiusmodi parandi
olei cōsuetudo minimè exoleuerit. Quippe id tantum in communi omnium usu apud nos habetur, quod è maturis oli-
uis exprimitur: tametsi quidā, quod & gustatu iucundius, & sanitati conducibilius sibi oleum comparare uelint, id ab
immaturis oliuis exprimant, quas eo tempore legunt, cum ipsæ iam plenè flauæ tantillum subrubescere cœperint.
Ceterum non mirum est, si ueteres & illud candidum reddere, & multis parare modis curabant: siquidem non modò
in ciborum condimentis oleo frequenter utebantur; sed ut agiliores, promptiores, ac expeditiores euaderent ad obei-
40 da corporis munera, frequentius sibi totum corpus oleoperungebant. Quæ de causa & balneas frequentabant, &
thermas. namq; olei contracta sordes, ut corpora sæpius perluerentur, maximè expetebat. Obibant autem id mune-
ris serui in balneis, qui non modò corpus totum intrantibus abluabant; sed & ipsum quibusdam strigilibus abra-
debat ad hoc opus aptissimis, quas alij ex auro, nonnulli ex argento, quidam ex ferro, aliqui ex ebano, ac etiam ex præclaris
lapidibus sibi comparabant, deniq; pro nobilitate, & facilitate eorum, qui ad balneas confluebant. Quapropter dum
se in ipsis balneis abraderent, sudoremq; emanantem detergere curabant, olei strigmenta, quo se prius perunxerant, in
balnei aquam decidebant: quorum hic meminit Dioscorides. Fuit præterea in magno, ac præcipuo usu apud ueteres
oleum ad perungendos athletas, qui in theatris palæstræ nudi luctabantur, nō solum ut eorum corpora agilia, expe-
ditioraq; in certamine redderentur, sed ut etiam ij difficilior se manibus comprehenderent. Cum autem ibi puluis ob-
50 pedum frequentiore motu concitaretur, athletæ ipsi oleo assatim peruncti, illum in se facillè contrahabant; ac mul-
tò magis cum in terram alter alterum consterneret. Quare balneum ingressi, strigilibusq; abradi cœnosa strigmenta
relinquebant, quibus artuum affectibus Dioscorides mederi tradidit. Sed cum plurimi athletæ oleo copiosè peruncti
inter luctandum palæstræ parietibus, ac statuis lapideis sese sæpius affricarent, contracta loca olei pinguedinem con-
trahabant. quo facillè fiebat, ut adueniente puluere cœnosum quoddam unguen parietibus inhæresceret: de quo etiam
Dioscorides disseruit. Olei facultates fusius prosecutus est Galenus lib. vi. de simplicium medicamentorum facult.
sic inquit. Oleum, quod ex oliuis conficitur, quod sanè propriissimo nomine oleum appellamus, cuiusmodi sit tempe-
raturæ, superioribus libris definitum est. quippe humectatorium esse, & moderatè calidum ostendimus. Eiusmodi est,
quod est dulcissimum, fitq; potissimum ex oliuis, quas Græci ὀλεῖν uocant, nos drupas. Ceterum quod omotri-
bes, & omphacinum nuncupant, id quantum in se habet adstrictionis, tantum etiam illi inest frigiditatis. Porro oleum
uetus, quod quidem ex dulci inueterato efficitur, & calidius est, & magis discussorium. Quod uerò ex immaturo, id
dum reliquum quippiam seruauerit adstrictionis, mistæ permanet facultatis: ubi uerò illā prorsum abiecerit, reliquo
e fit simile.

Olei confide-
ratio.

Olei usus a-
pud ueteres.

Olei faculta-
tes ex Gal.

fit simile. Quinetiam quicumq; in preparando germina iniiciunt, ij & ipsi omphacino simile oleū efficiunt. Ceterum rogandum non est, quo pacto sit preparatum, sed gustandum est potius: ac si præferat adstrictionis quippiā, eatenus etiam frigidum esse existimandum, cū illud, quod ab Iberia portatur, quod Spanum, id est Hispanicum nomināt. Quod si nequaquam gustantibus adstringere appareat, sed admodum uideatur dulce, id modicè esse calidum putandum. Porro si tenue quoq; cernatur (tale est, quod purum est, quodq; intuenti translucidum uidetur) ac modicum eius latissimè per cutem extensum sibi maneat continuum, celeriterq; à cute combibatur, id utiq; pro optimo ducendum, ac olei uirtute quàm maxime pollere, quale est Sabinum. Porro quod oleum lotum maxime expers sit mordacitatis, supra positum est. Ceterum quo potissimum modo id probissimè laues, in sequenti tradam opere, quod inscribetur de medicamentum compositione, ubi & de Sicyonio, & si quod eius generis præterea oleum est, agetur. nunc simplicia prosequor, adiciamq; & de alijs olei speciebus sermonem. Iam quod ex agresti oliua oleum exprimitur, non simplicem temperaturam obtinet; sed extergit, simulq; adstringit. Squalidissimum id est ex omni olei genere, & post Istriticum quoque: deinceps illis est Hispanum. Pinguisimum est Libycum, & Cilicium: simul autem pingue, & tenue Sabinum. In medio comprehensorum omnium sunt tum id, quod per Cyclades insulas nascitur, tum quod per Græciam, Asiamq;. Porro oleum pingue æstimatur, iudicaturq; uiscositate: tenue uerò si perluceat, si purum sit, si plurimum à minima eius portione iungatur, si facile à cute combibatur. Ex dictis cognoscere iam liceat & de alijs olei generibus, quæ æquiuocè ipsis dicuntur unguentis, puta rosaceo, melino, liliaceo, & quæcumq; id genus floribus, fructibus, germinibus, folijs in oleo maceratis conficiuntur. Horum quodq; ubi unā cum aromatibus preparantur, unguentum efficitur. Pro cuiusq; iniectionum natura oleum uariari contingit. Ex ijs ergo, quæ in toto hoc opere de quoque iniiciendorum generatim discas, sigillatim quoq; confectum ex ijsdem oleum cognoscere dabitur.

Oleum sylue
stre.

ΕΛΑΙΟΜΕΛΙ.

ELAEOMELI.

CAP. XXXII.

IN PALMYRIS Syriæ, quod elæomeli uocant, ex quodam caudice manat, oleum melle crassius, sapore dulci. Bilem, cruditatesq; detrahit, sextario cū vna aquæ hemina dato. Sed qui sumptere, torpescunt, & uiribus deficiuntur. quod minimè uereri oportet: uerum crebrò excitare, ne ueterno pressi somnos captent. Fit & oleum è pinguitudine furculorum. Optimum uetus, crassum, pingue, non turbidum. Calfacit: priuatim caliginibus oculorum illinitur: lepras, neruorumque dolores illitum emendat.

Hermolai la-
pius.

QUANTUM quotidiè plurā, uariāq; mercimoniorum genera nobis ex Syria conuehantur; Elæomeli tamen (quod scierim) non modò non conuehitur, sed neminem unquam audiui, qui ipsum uiderit, uel nouerit. Ceterum Hermolai uir quidem præstantissimus dubitat, utrum elæomeli sit manna, elæomelitis, & æromelitis, quod mel acris significat, uicinitate deceptus. Quapropter non possum non admirari, doctissimum uirum hac in re dubitasse, cum tum Dioscorides, tum etiam Plinius, quibus cum longam contraxerat consuetudinem, communi sententia scribant, elæomeli oleum esse è quodam arboris caudice manans in Syriæ Palmyris, non mel æreum, neq; rorem ab æthere cadens. Eoque magis, cum addiderit Dioscorides, non modò elæoneli per se ex arbore manare, sed & factitium haberi iussis, expressisq; arboris furculis.

ΚΙΝΙΝΟΝ ἔλαιον.

CICINVM OLEVVM.

CAP. XXXIII.

CICINVM oleum hoc modo temperatur. Maturi ricini qua uoles quantitate torrido sole flaccescunt, & aliorum more cratibus instrati tan isper insolantur, dum uestiens cortex fractus decidat. Caro colligitur, & coniecta in pilam diligenter tunditur: postea in lebetem stanno illitum, qui aquam habeat, demittitur, subiectoque igni feruescunt: & ubi infitum prorsus humorem reddiderunt, sublato ab igni uase, innatans oleum corcha tollitur, & reconditur. Sed in Aegypto, ubi largior increbuit usus, longè secus fieri solet. Nam repurgatos ricinos molæ mandat, & accuratè mollitos per sportulam torculo exprimunt. Tum quidem ematuruerunt ricini, cum continentibus orbiculis exuuntur. Cicinum oleum ad psoras, & ulcera capitis manantia ualet: prodest sedis inflammationibus, uuluis conuersis, atque præclusis: item indecoris cicatricibus, & aurium doloribus: emplastra efficaciora reddit additum: potu aquam aluo extrahit: uentris animalia pellit.

Ricini olei cō-
sideratio.

Ricinus unde
dictus.

RICINVM, siue Cicinum oleum, Cherue oleū seplasijs dicitur; quauis rarioris sit usus. Nanq; semē plantæ, quam Dioscorides ricinum appellat, Arabum esse cheruam nemo est, qui ignoret: quod etiam Serapio pentadactylum uocat, ut diffusius suo loco libro quarto explicabitur. Ceterum ricinus animalculum est scædum, liuidum, & sanguine plenum, quod Italis Zecca uocatur, suis, canibus, capellis, & id genus animalibus infestissimum. Cui cum hoc semē forma, & colore sit quàm simillimum; idcirco Ricini nomen sibi comparauit. Meminit huius olei etiam Mesues, qui præter uires ei à Dioscoride redditas, addidit, id ualidè crassas coercere inflationes. Proinde uentriculi, laterum, coliq; doloribus prodesse illitum, potum, & infusum.

ΑΜΥΓΔΑΛΙΝΟΝ ἔλαιον.

AMYGDALINVM OLEVVM.

CAP. XXXIII.

AMYGDALINVM oleum, quod aliqui metopium uocant, hoc fit modo. Semodius ex amaris nucibus repurgatis, siccatisq; in pila ligneo pistillo leniter tunditur in offas, aquæ, quæ ferbuerit, sextarius adijcitur, & ubi dimidia hora humorem hauserit, uehementius quàm antea tunditur:

ditur: mox tabellis premitur, & quod digitis hæsit, concha excipitur. Pressis nucibus rursus hemina aquæ inspergitur, & postquam ebiberint, idem opus prosequendum. singulas heminas reddunt singuli modij. Contra uuluarum dolores, strangulatus, conuersiones, & eorundem locorum inflammationes efficax est: uitij renum, calculosis, difficili urinæ, suspiriosis, lienosisque proficit: dolores capitis, grauitatem auditus, sonos incertos, tinnitusque discutit: maculas, & uitia cutis tollit è facie: & eam erugat cum melle, radice lilij, & Cypria cera, aut rosaceo cerato: & oculorum hebetudines emendat: ulcera capitis manantia, & furfures cum uino abstergit.

10 CUM amarum omnino dulci sit temperandum, delinquere sanè existimarem, si oleum ex dulcibus amygdalis expressum (etsi illud Dioscorides silentio inuoluerit) ex amaris confectum non adijcerem, rectumque conficiendi modum non explicarem: præsertim cum nostræ ætatis medicis maximo sit usui, & pauci sint myropolæ, qui ipsum rectè probeque conficiant. Parandi igitur rationem (ut Mesues tradidit) sic habeto. Præstantiores, dulcioresque amygdalæ, quæ lubet

Amygdalini parandi ratio.

quantitate, ab utrisque corticibus repurgatæ, optimè in lapideo mortario tunduntur, et in loco calido reponuntur, quinque horarum spatio. dein parum iterum contunduntur: mox prælo tandiu premuntur, quousque omne, quod continent, effluat oleum. Elicitur etiam hoc modo. Collocantur delibratæ, contusæque amygdalæ in uitreo, uel stanneo uase, infunditurque uas in balneo calentis aquæ. eximitur deinde tribus præactis horis, extrahunturque amygdalæ, & statim prælo calentes subiiciuntur: itaque oleum copiosius excipitur. Tritæ rursus amygdalæ, & repurgatæ in sacculis panno duplicato inuolutis sub arena, cinerèue calido reconduntur, & postquam effruerint, prælo oleum elicitur. Sed nostrates seplastarij plurimum negligentie, segnitieque indulgentes non modo amygdalas non repurgant, neque delibrant: sed & amaras, & rancidas commiscunt, & omnes simul conterentes, in æreum cacabum iniiciunt, ignique admovent affuso aquæ tantillo, ne penitus torcantur: deinde sacculum conijciunt, & prælo summittunt, & quod inde fluit oleum excipiunt. quod plerumque exustionis nidorem tantum obolet, ut haurientibus illico euomendi pariat nauisam. Qui autem sic parant oleum amygdalinum, eius lenientem facultatem peruertunt, ac destruunt: siquidem confusis amygdalis non delibratis, oleum inde confectum corticum uires asseruat. Proinde & constipat, & exasperat, et febrilem inducit. id quod etiam adauget ignis uolentia, dum in lebetibus amygdalæ torrentur. Hoc itaque diligenter animaduertens optimus Mesues Amygdalini faciendi rationem prodidit, ut uidelicet, cum purgatæ, contusæque essent amygdalæ, calore quodam suauis, ac lento leniter calefierent, sicut diximus, non autem carbonibus ardentibus, quemadmodum hodie ij faciunt myropolæ, qui etiam alia pleraque confundunt. Amygdalinum igitur, si rectè, probeque conficiatur, mirifice lenit. quare potum ad libræ dimidium aluum leniter deiecit: asperæ arteriæ, pulmonis, ac pectoris febrilitas tollit: duritias omnes emollit: & compaginum, & membrorum omnium siccitates humectat. quocirca he-

Myropolarū ignauia, & lapsus.

Amygdalini uires.

Εκλάινον ἔλαιον.

BALANINVM OLEVM.

CAP. XXXV.

SIMILI modo fit Balaninum oleum. Quod repurgat maculas, lentigines, uaros, & cicatrices nigras: aluum soluit, stomacho aduersatur: contra aurium dolorem, sonos, & tinnitus auxilio est, cum anserino adipe instillatum. Similis sesaminum ex sesamo conficiendi ratio. Fit etiam è nuce iuglande oleum, quod caryinum uocant. Eandem uim habet, quam balaninum.

40 OLEVM unguentariæ glandis, quod Balaninum uocant, à pharmacopolis, & unguentarijs oleum de Ben appellatur: quoniam myrobalanum, quod Latini unguentariam nucem dicunt, ex qua hoc conficitur oleum, Mauritanij Ben appellant, ut latius libro quarto differemus. Consimili modo id Mesues fieri tradit. Et (ut idem etiam est autor) abstergit, mundat, & obstructions aperit. Illitum strumas dissoluit, duosque tumores. Frigidis tum iocineris, tum lienis affectibus opem mirifice præstat: facit & ad frigidas neruorum conuulsiones, & compaginum cruciatus. Sed illud sibi peculiariter ascriuit, quod etiam si diu ueterascat, haud quaquam rancidum euadit. Ideoque unguentarijs expetitur ad suauissima odora menta excipienda: præsertim cum moscho, & ambaro chirothecas illinunt. quo fit, ut nullo temporis tractu rancorem unquam resipiant, ut facile eueniret, si alio quouis oleo eo in opere uterentur. Quamobrem mirari non licet, si ueteres fructum, à quo elicitur hoc oleum, glandem unguentariam nominauerint. Sesaminum uero (ut Mesues inquit) amygdalini modo exprimitur. Quippe sesami repurgatum semen primò contunditur, deinde eodem artificio calefactum prælo supponitur, tandiuque premitur, quousque oleum reddat. Id (ut idem testatur) pingue ministrat alimentum: semen adauget, asperitates quasunque lenit, sed præcipue gulæ: uocem expedit, & dura apostemata mollit. Adijcitur Sesaminum plerisque unguentorum compositionibus, quorum in officinis est usus. Verum quod è iuglandibus nucibus elicitur, nullius in medicina usus esse reperio, etsi lucernis, & lampadibus, qui parsimonie student, id maxime opere expetant. quippe ignis funiculo non tam citò consumitur, quam id, quod ex oliujs paratur. Præfertur etiam pictoribus eo, quod è lini semine exprimitur. siquidem hoc cerussæ admixtum tractu temporis colore immutat, illud uero incorruptum perpetuò asseruat.

Balanini consideratio.

Balanini facultates.

Sesaminum, et eius uires.

Oleum è nucibus iuglandibus.

Υόσκαμινον ἔλαιον.

HYOSCYAMINVM OLEVM.

CAP. XXXVI.

HYOSCYAMINVM sic fit. Semen candidum, recens, ac ficcum tunditur, & calida aspergitur aqua, ut in amygdalino diximus: dumque insolatur, siccata, quæ sub manu sunt, partes cum reli-

c 2 qua

qua massa permisceantur: hoc autem fieri oportet, dum nigrescat, & grauiter oleat: mox pressum, atque excolatum reconditur. Ad aurium dolores efficax est: pefsis miscetur, ad emolliendum utile.

Fit & è grano gnidio purgato, & tuso. Vis ei alium soluere potu. Non secus cnicinum oleum temperatur. cui facultas eadem est, quæ factu è gnidio grano, uerum inualidior. Rhaphaninum è rhaphani semine fieri solet, cæterorum more. Phthiriasis mala ualitudine contractas tollit: scabritias cutis in facie emendat. Ad obsonia utuntur Aegyptij. Melanthinum idem, quod rhaphaninum potest, eodemque modo paratur. Tritum sinapis semen, & calida aqua madefactum, adiecto postea oleo exprimitur. Id ad diuturnos dolores efficax est: transfert humores, qui in aliqua parte concreuerunt.

Hyoscyami-
ni uires.

Hyoscyam.
parandi ratio.

Gnidinum.

Cnicinum.

Rhaphaninū.

Melanthinum.

Sinapinum.

TAMETSI perpauci reperiantur medici, qui Hyoscyaminum oleum nouerint, ne dum in usum receperint unquam; ego tamen id ipsum pluries confeci. Siquidem ad tollendos omne genus dolores, ubi cætera præsidia non iuu-
runt, efficacissimum est medicamentum, præsertimque inflammationibus pudendorum utriusque sexus. Item acutissimis
aurium doloribus medetur cum castoreo, uel croco instillatum. Prohibet præterea gonorrhæam, renibus & testibus
illitum. Mensium exuberantiam cohibet, & albicantia uteri profluvia, tum pubi & lumbis perunctum, tum pefsis in-
fufum. Mammis à partu inflammatis utiliter illinitur. Dentium dolores mirifice mulcet, si tepidum in ore contine-
tur. Pilorum exortum admodum retardat, alijs quibusdam additis, ita ut euulsi pili integro anno non renascantur, si
eodem depilata loca sepius perungantur. At ipse in eo faciundo Dioscoridem minime secutus sum, sed aliam parandi
rationem adinueni, quæ hæc est. Sumito nouum, siccumque hyoscyami semen, tundito deinde, ponitoque in stanneo, uel ui-
treo uase, ardenti aqua, quæ è uino fit, parumper prius affusum. His factis ponito uas in calentis aquæ balneo die, ac
nocte, dum adhuc feruens sacculis imposito, & prælo subiecito, sicque oleum habeto. Quod autem è grano Gni-
dio, quod rustici Ananienfes montanum piper appellant, paratur, recessit hoc æuo à medicorum usu, eo quod in deiectione
da aluo uolentissimum sit medicamentum, rusticis tamen aptissimum, cum sepius, ne medicos consulant, coccum Gni-
dium deuorent: quo etiam sepius morte occumbunt. Porro Cnicinum (ut Mesues inquit) potum aqua intercute
laborantibus, uiscerum obstructionibus, uentriculi, & coli cruciatibus flatuositatē genitis, efficax est. Suspiriosis mira-
ficè prodest, & uocem clarificat. Epotum pituitam tum uomitionibus elicit, tum per inferna ducit. Rhaphaninum
præterea, & Melanthinum aboluerunt, sicuti etiam Sinapinum: etsi ubi ad summum excalfacere opus fuerit, maxi-
mam opem præstare ualeant. Sinapinum uerò non nisi collacrymantibus oculis exprimi potest: tanta enim est uapo-
ris acrimonia, ut concepto uapore, illico prodeant lacrymæ. Miscetur quandoque cum eo, quod è pistaceis nucibus eli-
citur: perungunturque eo genitalia in frigidis, ut feliciter coeant, addito lasere, & moscho.

Μυρσίινον ἑλαον.

MYRTEVM OLEVVM.

CAP. XXXVII.

MYRTEI faciendi ratio hæc est. E' myrto nigra syluestri, aut fatiua, foliorum mollissima
quæque tusa premuntur: succo pares omphacini olei portiones adijciuntur, subiectisque carbo-
nibus inferuescunt, donec concoquantur: innatans oleum deraditur. Sed longè facilius hæc com-
positio. Tenuia folia contusa coquuntur in oleo & aqua, & quod innatans eximitur. Priuatim alij
deiecta in oleum folia in sole macerant: alij prius oleum inspissant malicorio, cupresso, cypero, &
iunco odorato. Efficacius est amarū gustu, & oleosum, uiride, translucens, & olens myrtū. Astrin-
git, & indurat: ideo medicamentis miscetur, quæ cicatricem obducunt: prodest ulceribus in capi-
te manantibus, amputatis igni, & papularum eruptionibus. Facit ad attrita, & furfures, sedis rimas,
condylomata, articulos laxatos: corporis sudores compescit: & ad omnia ualet, quæ astrictionem,
inspissationemque desiderant.

In myrteo
officinarū la-
pus.

Olei omnis
generis paran-
di ratio.

Myrtei paran-
di ratio.

MYRTEVM myropolæ ferè omnes non quidem ex tenellis myrti frondibus, Dioscoridis more, conficiunt, sed è
fructibus tantum, nulla seruata parandi ratione. Quandoquidem myrti baccas contundentes, oleo, nigroque uino immi-
scent, & in æneum cacabum transferunt, subduntque (ut citius opus expediant) ignitos carbones, ibique tandiu inferue-
scere sinunt, donec uinum totum absumat: mox ab igne tollunt, percolant, & asseruant. Neque animaduertunt con-
ficiendi regulam à Mesue explicatam. Siquidem is in calentis aquæ balneo, non quidem uiolento carbonum igne Myr-
teum parari iubet: ex oleoque omphacino fieri, non (ut ipsi parant) ex maturis oliuis expresso. Namque, ut balnei bus-
menti, ac leni calore olei compositio mirifice digeritur, ac eius omnes conseruantur partes: sic contra uiolento igne
subdito peruertitur, & destruitur tota rei compositio. Sed quoniam reipublicæ beneficio (ut etiam ab ipso exordio
pollicitus sum) decreui non prætermittere quicquid, quod errores, qui indies contingunt, è medio tollantur, dico, oleum
omne, quod officinæ ad medicamenta usurpant (illud excipio, quod ab arborum resinis, stirpiumque, aliarum gummi, ui-
treis organis per sublimationem, ut chymistæ uocant, elicitor) uase uitreo, uel saltem stanneo in balneo calentis aquæ
fieri debere: & inibi primò impositis imponendis tribus diebus macerari: post tertium uerò diem expressis cunctis
prius impositis, & recentibus infusis pari temporis spatio, eodem in balneo, eadem macerari. Itaque tandiu opus prosequen-
dum, donec sibi oleum amplissimas exceptorum medicaminum comparauerit uires. Verum ingens hominum lu-
cri auiditas, aurique ingluuies, ut admodum superlucrentur, arcantque auro ad summum usque impleant, non patitur myr-
ropolas necessarium tempus impendere ad medicamenta exactè paranda: eos, inquam, qui continuè magis crumentis
intendunt, & inhiant, quam ut uitæ egrotantium satagent. Probi tamen, & diligentes hæc mea uerba boni consu-
lant, his uerò mali errores emendent suos. Idcirco Myrteum oleum, quod myrti præstantiam ad plenum referat, hoc
modo temperatur. Sumito fructuum myrti libram, foliorum eius recentium uncias decem, uini nigri adstringentis li-
bras

In Librum primum Dioscoridis.

53

bras duas, olei omphacini libras quinq; : deinde confusis baccis, ac folijs omnia oleo excipito, & uase uitreo, uel stanneo reposito, tectoque uasis ore in balneo calentis aque immergito, & post tres dies extrahito, ac percolato. Rursus assumptis recenter baccis, folijs, & uino, ut antea oleo exceptis, in eodem balneo omnia recondito ad tertium usque diem. At postremo uasis ore detecto, tandiu id apertum finito, donec balnei feruore uinum totum exiliat, & oleum tantum remaneat. Nec audiendi sunt ij, qui Dioscoridis testimonio, eneo cacabo (ut supra dictum est) substratis carabonibus Myrtinum conficiunt. Quippe Dioscoridis tempore ars medica non adeo exulta erat, quin nec seplasiaria, ut nostra hac etate esse uisitur. Quamobrem putandum, quod si huius balnei artificium Dioscoridi innotuisset, haud quaquam silentio prateriisset, ueluti nec illud Mesues, nec alij coplures praterierunt, qui summo studio, & diligentia medicam facultatem excoluerunt, & in ordinem redigerunt.

10

Λάρινον ἔλαιον.

LAVRINVM OLEV. M.

CAP. XXXVIII.

LAVRINVM fit hoc modo. Lauri baccæ cum maturæ sunt, in aqua coquuntur: siquidem ex obducto cortice quandam pinguitudinem reddunt, quæ manibus subacta, concha excipitur. Alij omphacinum prius oleum cypero, iunco odorato, & calamo inspissant, deinde tenera lauri folia concoquunt. alij etiam baccas, donec oleum odorem contraxerit. alij styracem, & myrtum addunt. Optima laurus ad id latifolia, & montana. Oleum laurinum utilius, quod recentius, quoque uiridius colore, amarissimum, & acre. Vis ei excafactoria, emolliens: venarum spiracula aperit, lassitudines discutit: omnibus neruorum uitij, algoribus, destillationibus, aurium doloribus, malis renum frigore contractis, illitum non aliud iuuantius: attamen potum nauseam parit.

20

LAVRINI conficiendi rationem aliter à Mesue institutam legimus, sed tamen ab hac parum recedentem. Ideoque quod id parum, uel nihil referat, rem ipsam silentio prateriendam duximus: præsertimque quod non me latet, Laurinum, cuius est usus in officinis, à seplasiarijs nequaquam fieri, sed ab alijs confectum emi, qui lecta magna Lauri baccarum quantitate ipsum eliciendi artem exercent. Mesues præter facultates à Dioscoride traditas, id summe laudauit & ad iocineris dolores, & ad hemicraniam, quæ frigidis contrahitur succis. Quin & ad uentriculi dolores, colicis, uulnere, & lienis efficax esse tradidit.

Laurini confideratio.

Laurini uires ex Mesue.

Σχίτινον ἔλαιον.

LENTISCINVM OLEV. M.

CAP. XXXIX.

SIMILIS Lentiscini ratio. Nam è maturo fructu temperatur, factis prius spissamentis, ut in laurino diximus. Hoc scabiem iumentorum, canumque sanat: utilissimum pefsis, acopis, & leprarum medicamentis: sudores cohibet. Nec secus Terebinthinum fieri solet: quod refrigerat, & astringit.

30

LENTISCINVM pluribus in locis Hetruriæ conficitur, sed præsertim in agro nostro Senensi, Ilua, & Gili Tyrrheni insulis, non longè à continenti nostra distantibus. Fit autem ab incolis hoc modo. Racemosos lentisci baccas assunt, & à putaminibus cunctis expurgant, permittuntque aliquot diebus simul flaccescere: deinde magnum in ibenium collocant, affusa aqua: & igni tādū feruent, donec baccæ dehiscant, demum eas extrahunt, & saccis includunt, præloque subiciunt, expressimque asseruant oleum. Quod & quibusdam Adriatici insulis hac similiter ratione confici audio, absque alterius cuiusvis olei adminiculo: siquidem fructus is per se olei satis emittit. Incolæ (ut experimento comprobatur affirmant) ad acuendam oculorum aciem, caliginesque delendas, illud cibis commiscunt. At ego eo sæpius usus sum magno sanè iuuamento in dysentericis, non quidem potu exhibito, sed clysteribus infuso. Lentiscinum summis laudibus extulit Galenus lib. v. de compos. med. secundum locos, ad gingiuarum, & lingue inflammationes, si os eo colluatur. Quod autem fit è fructibus terebinthi, quos Mauritanij grana uirida nuncupant, non fit in Italia, neque ad nos (quod scierim) aliunde conuehitur: proinde non uenit in usum. Hoc tamen (ut Mesues inquit) uulnera consolidat. Medetur item conuulsis, opisthotonicis, neruorumque duritijs, & creberrimè cataplasmatibus admiscetur.

Lentiscini parandi ratio, & uires.

Terebinthini confideratio, & uires.

In his uerbis mendum subesse putamus, ut etiam doctissime adnotauit Manardus Ferrariensis lib. VIII. Epist. prima. Aliàs siquidem sibi ipsi repugnasset Dioscorides, cum scripserit in Terebinthi mentione eius fructus excafacere: hic uero dicatur, oleo ex eisdem parato inesse refrigerandi facultatem. Huic deprauatæ lectioni illud quoque refragatur, quod sint nobis Græci Dioscoridis codices, in quibus uerba illa de Terebinthini olei facultatibus non leguntur, sed de eius tantum conficiendi ratione mentio habetur.

50

Μασίχινον ἔλαιον.

MASTICHINVM OLEV. M.

CAP. XL.

MASTICHINVM è trita fit mastiche. Quod contra omnia uulnè mala efficax est: mediocriter calfacit, astringit, & emollit. Aduersus prominentes stomachi duritias, ecceciacorum, dysentericorumque cruciatus utile: faciem emaculat, & colorem nitidum facit. optimum in Chio infusa componitur.

MASTICHINI parandi rationem, sanè quam paucis Dioscorides perstrinxit. quippe è trita tantum Mastiche fieri tradidit, nulla alia explicata conficiendi ratione. Seplasiarij autem nonnulli prorsus obliti, scripsisse Mesuem in balneo calentis aque Mastichinum confici debere, communi oleo, albo uino permixto, mastichen admiscere, & æreo uase carbonum igni adnouent, ibique tanto tempore efferverescere sinunt, quoad uinum prorsus exiliat, ac inde usui asseruant. At ipse uitreis organis è purissimo tantum mastiche illud sæpius confeci.

Seplasiariorum lapsus.

Μύρων σύνθεσις.

VNGVENTORVM COMPOSITIO. CAP. XLI.

DE RATIONE vnguentorum consequenter tractandum existimauimus: quandoquidem ea in nonnullis corporum uitijis, aut medicamentis mista, aut corpori perfusa, aut naribus obiecta, plurimum profunt: in quorum probationibus consulere nares oportet, an ea oleant, ex quibus temperantur. Optimum huiusmodi iudicium, quod tamen in quibusdam planè obseruari non potest, propter ea, quæ admiscuntur, odore cæteris præualentia: ut in amaracino, & crocino, telino, & plerisque alijs, quæ crebra circa hæc meditatione experiri conueniet.

Γόδιον.

ROSACEVM.

CAP. XLII.

ROSACEVM sic fit. Iunci odorati quinque libras 10
& bessum tūdito, & subactas aqua in uiginti olei libris,
& quincunce subinde mouēdo, coquito: dumque per-
colaueris, in olei libras uiginti, & quincuncem, adijcto
rosas non madefactas numero mille, & manibus melle
perunctis identidem moueto, interdiu premens, finito
nocte tota macerari, postea exprimito: & ubi recemē-
tum pessum ierit, mutato uase, in craterem melle illitū
recondito. Cæterum rosas, quæ antea pressæ fuerunt,
in labellum demittito, & affusis octo libris & quadran-
te spissati olei, iterum premito, eritque secundarium o-
leum. 20
Quod si tertias usque, quartasue perfusiones in-
fundens exprimere uoles, secundarium fiet, tertiarium,
& quartarium vnguentum. Sed quoties id feceris, uasa
melle oblini debent. Si uerò secundam infusionem in-
stituere libet, in expressum oleum, numero pari recen-
tes rosas, nullo humore imbutas inijcito: manibus mel-
le præmadefactis agitans premito: & iterum tertio, aut
quarto simili modo exprimens facito, totiesque recen-
tes rosas detractis vnguibus immittito: fiet enim ita
oleum multò validius. nam septies oleum rosarum in-
fusionem admittit, nec amplius. Prælum melle perun-
gatur, oleum à succo diligenter secerni oportet: nam si
minimum quid relinquatur, vnguentum corrumpet. 30

Alij autem detractis vnguibus, rosas tantum oleo ma-
cerant in sole hoc modo. Rosæ, quæ selibram pondere
æquant, in sextario olei diebus octo madescunt, & usque
tertiam perfusionem quadraginta diebus insolantur, &
sic oleum reconditur. Alij calamo, aut aspalatho prius

olei spissamenta faciunt. Alij coloris causa anchusam admiscunt, & salem, quò minus oleat. Vim
altringendi, & refrigerandi obtinet: fomentis, & cataplasmatibus utile. Potum soluit aluum: sto-
machi ardorem restinguit: vlceres caua replet, & mulcet, quæ cacoëthe uocantur: vlceribus in capi-
te manantibus, atque feruidis eruptionibus illinitur: caput dolens eo perfunditur: dentes inter
initia doloris collui prodest: ad genarum duritias illitum efficax est. ad lacescita interanea, & con-
citas vuluas utilissimè subijcitur. 40

Vnguentorū
consideratio.

Hoc sub olei nomine comprehendit Dioscorides oleum omne, quod per se tantum, nulla alterius olei admixtio-
ne, aut ex arborum fructibus, aut herbarum diuersorum generum seminibus, aut stirpium resinis elicitur. Sed unguenti
appellatione intelligit oleum omne genus, cui & odoramenta, & alia simplicia medicamenta admiscuntur, ut in præ-
sentia de Rosaceo agens, & deinde in sequentibus manifestè ostendit. Quo fit, ut apud Dioscoridem oleum uocetur,
quod simpliciter expressum sit: unguentum uerò oleum quodlibet, cuius componendi ratio pluribus constet medica-
mentis. Quapropter Galenus lib. v. i. simp. med. de oleo agens, sic inquit. Ex dictis cognoscere iam liceat, & de alijs 50
olei generibus, quæ æquiuocè ipsis dicuntur unguentis, puta rosaceo, melino, liliaceo, & quæcunq; id genus floribus,
fructibus, germminibus, folijs in oleo maceratis conficiuntur. Horum quodq; ubi unà cum aromatibus præparatur, un-
guentum efficitur. Cæterum oleum rosaceum, quod hoc tempore officinæ completum appellant, à Dioscoridis rosaceo
longè dissidet, quod etiam eo præstantius existimandum est, summum ob artificium, quod in ipsa parandi ratione di-
ligentiores adhibent myropolæ. Quod eorum tamen perpauci (ita ut ingenium est multorum à labore procliuè ad
ignauiam) illud secundum Mesuem temperant; tanetsi plures ab eo optimi rosacei conficiendi modum sint consecuti.

Rosacei confi-
deratio.Rosaceū om-
phacinum.

Fit etiamnum rosaceum rosis non affatim debiscuntibus in omphacinum demissis, modò calentis balnei uiribus (ut in
quibusdam alijs superius adnotauimus) modò insolatu perquam longo. Sunt & qui, ut magis uiribus præstet, oleum
prius ex aqua rosacea lauent, deinde plusculo temporis spatio ter, aut quater rosas infundant, quæ haud penitus sati-
scant, denum expressione peracta immaturarum rosarum succum adijciunt, ac inde diu insolant. Postremo oleum à
succo

succo secernunt, & diligenter asseruant. Hoc inflammationes discutit, roborat, adstringit, fluxionesq; cohibet, ne ad aegras defluant partes. Potum torminibus dysentericis medetur. Capitis uulneribus aptissimum est, quod roborat, siccet, resoluat, inflammationesq; non modo prohibeat, sed etiam extinguat. Quocirca hac in re maxime probatur Galeno lib. 11. de comp. medic. secundum locos, ubi de dolore capitis scribit, qui uel ex uulnere, uel casu excitatur. Cuius etiam meminit lib. x. simp. medic. de sanguine agens.

Rosacei omphacini uires.

ΕΛΑΤΙΝΟΝ.

ELATINVM.

CAP. XLIII.

FRACTA elate, tusa, & scarificata, in labellum deijcitur: omphacinum oleum triduo infunditur, mox per sportulam exprimitur: uerum pares esse debent utriusque portiones. dein mundo uase ad usum reconditur. Viribus rosaceo proportionem respondet: aluum tamen non mollit.

ELATINVM, quod ex Dactylorum inuolucris antiquitus parabatur, hac nostra tempestate absoluit.

ΜΕΛΙΝΟΝ.

MELINVM.

CAP. XLIIII.

MELINVM hoc modo temperatur. Olei congius decem aquæ sextarijs admiscetur. Adijcitur elatæ palmarum fractæ quadrans, & iunci odorati uncia: quæ die uno macerata coquuntur, mox in uas oris patuli oleum excolatur, & indita arundinea crate, aut rara tegete, cotonea mala superponuntur, & vestimentis operta tantisper inibi resident, dum malorum vires ad se oleum alliciat. Aliqui cotonea decem dierum spatium operimentis inuoluunt, ut contineatur odoris suauitas, nec euanescat: postea biduo macerata oleo exprimuntur, oleumque reconditur. Id uim refrigerat, & astringentem habet. Contra scabiosa vlcera, & quæ serpunt, ac furfures, perniunculosque effectum præbet: exulceratis vuluis infunditur: citatam vrinam sistit infusum: sudores cohibet: contra cantharidas, buprestim, pinorum erucas, bibitur. Laudatur maxime quod cotonea mala olet.

MELINVM oleum ad hodiernum officinarum usum hoc modo conficitur. Cotonea nondum planè matura in taleolis dissecta omphacino oleo macerantur, & uino ex eis expresso superaddito insolantur. Deinde in calentis aquæ balneo iterum, atq; iterum perfunduntur, & extrahuntur, ut in alijs superius ostendimus.

Melini conficiendi ratio.

ΟΙΝΑΝΘΙΝΟΝ.

OENANTHINVM.

CAP. XLV.

OENANTHE è labrusca, optimè olens postquam emarcuit, deiecta in omphacinum oleum mouetur, voluiturque: & cum biduo manserit, exprimitur, & reconditur. Astringit, proximum rosaceo effectum præbens: sed aluum non resoluit, aut mollit. Probatissimum est, quod odore cenanthen refert.

OENANTHINVM nullam à nobis requirit explanationem: quoniam à Dioscoride tam apertè proditur eius parandi ratio, ut non sit opus, illud pluribus explicare.

ΤΕΛΙΝΟΝ.

TELINVM.

CAP. XLVI.

FOENI græci libræ quinque, calami libra una, cyperi libræ duæ, olei libris nouè septenis diebus macerantur, quotidie ter mouentur, postea premuntur, & reponuntur. Aliqui pro calamo cardamomum substituunt, & cyperi loco xylobalsamum macerant. Alij oleo antea his odoribus spissato scenum græcum macerantes exprimunt. Hoc telinum abscessus emollit, & concoquit: omnibus vuluarum duritijs magnopere conuenit, sceminis difficilè parientibus subijcitur, ubi præ excretis humoribus loci siccitatem contraxerunt: sedis inflammationes lenit, tenesmo subditum prodest: vlcera capitis manantia, furfuresque expurgat: ambustis, & perniionibus addita cera proficit: vitia cutis in facie emendat: pigmentis ad conciliandum faciei nitorem inferitur. Eligi oportet recens, quod non vehementer sceni græci odorem præ se ferat, & manus abstergat, sapore ex dulci in amarum inclinato: tale enim optimum iudicatur.

OFFICINARVM Luminaria ex Rasis auctoritate aliam, quamuis exoletam, Telini componendi rationem tradunt, in quo calamo odorato, & cypero elaterij bessem adijciunt.

ΣΑΜΨΥΧΙΝΟΝ.

SAMPSVCHINVM.

CAP. XLVII.

SERPILLI, cassiæ, abrotoni, florum sisymbrij, frondium myrti, sampsuchi singulæ portiones, quadam pro uiribus ipsorum coniectatione, unà tunduntur, atque is omphacini olei modus adijcitur, qui madentium uires non euincat: hæc post quatrimum exprimuntur. denuo noua alia simili mensura, & æquali tempore macerata premuntur: ita enim ualidius reddi solet. Eligi oportet sampsuchum colore ex atro uiridi, plurimum redolens, mediocriter acre. Vim habet acrem, calfactoriam, extenuantem: aduersus vuluæ præclusiones, conuersionesque efficax est: menfes, & secundas, & partus extrahit: vuluæ strangulatus recreat: lumborum, inguinumque dolores lenit: sed cum melle utico præstat, quandoquidem vehementi astrictione locos indurat. Lassi- tudines illitum discutit: in opisthotonicorum, vulsorumque cataplasmata utilissimè additur.

QVANQVAM ex Theophr. isti, Dioscoridis, & Plinij sententia idem esse constat sampsuchum, & amaracii: Sampsuchini consideratio. eum tamen Galenus, & Paulus de his diuersis capitibus seorsum scripserint, eorumque temperamenta per gradus distidere

Solutio con-
trouersie.

Opinio quo-
rundam.

sidere tradiderint; non ab re credere nonnulli aliud esse sampsuchum, aliud uero amaracum. Quorum opinionem auxit etiam Dioscorides, quod in his unguentorum compositionibus Sampsuchinum, & Amaracinum diuersis capitibus digesserit. Quod facile plerisque ad credendum induxit, has stirpes tum facie, tum uiribus differre, hac ratione freti, quod si alterum ab altero non distaret, omnino præter rationem de his uariis in locis scripsisset Dioscorides, alterum unguentum Amaracinum, alterum uero Sampsuchinum appellans. Porro ut huiusmodi controuersia tollatur, sciendum est, stirpem eam, quæ Galeno, & Paulo amaracum appellatur, id sanè amaracum non esse, quod Theophrastus Diosc. & Plinius sampsuchum uocauerunt, sed potius (ut ego existimo) mari, id quod etiam sentiunt clariores nostri seculi simplicium indagatores. Nam; mari nec Galenus, nec item Paulus quicquam prorsus in simplicium medicamentorum libris meminerunt. Quare non deest suspicio, quin librariorum culpa, in Galeno mari titulus in amaracum abierit: quandoquidem in eius tum gradibus, tum facultatibus assignandis Galenus à Dioscoridis maro non longe recesserit. Sunt & qui uelint apud Paulum, & Galenum id amaracum dici, quod Dioscorides parthenium uocat: quippe & hoc quibusdam amaracum uocatur. Cuius rei indicium esse existimant, quod tam Galenus, quam Paulus nullibi in simp. medic. libris aliquid de parthenio posteritatis memorie prodiderunt. quorum opinio non omnino reprobanda uidetur. Ceterum licet Dioscorides Sampsuchini, & Amaracini diuersis per se capitibus meminerit; non obstat propterea, quod minus idem esse possint sampsuchum, & amaracum. Siquidem duabus de causis ut alterum ab altero distingueret, Dioscorides facile impulsus fuit. quarum altera est, quod si diligenter animaduertantur utrorumque compositiones, utiq; Amaracinum tum multo odoratius, tum Sampsuchino pretiosius iudicabitur. Ideoque autor, eo quod nocebat unguentum hoc apprimè nobile intactum relinquere, quodq; ob eius claritatem id particulari descriptione dignum censebat, ut præstantie discrimen faceret, utque etiam minus probatum à probatissimo dignoscetur, homonymiam immutauit, ipsumq; non quidem Sampsuchinum, sed Amaracinum appellare uoluit: nam si id non fecisset, quodnam altero præstantius esset, discerni non potuisset. Huc accedit alia ratio, qua alterum Sampsuchinum, alterum uero Amaracinum Dioscorides appellauerit: quod (ut libro tertio proprio capite legitur) in Cizico sampsuchum amaracum appellabatur, unde hoc unguentum insigne petitur. Et quoniam à Cizicenis clari illius compositoribus ex eorum more Amaracinum uocabatur, talem nomenclaturam Dioscorides haud quaquam permutandam cœsui. Quare ipsam in eadem reliquit appellatione, quam secum ex Cizico tulerat.

Ωκίμινον. OCIMINVM.

CAP. XLVIII.

OCIMINVM oleum fit ut cyprinum. Ocimi folia decerpta librarum undecim, & besis podo, die noctuque uiginti olei libris macerato, premito, colato: cumque exhauseris quallum, rursus parem olei modum fundito, & exprimito. Vocatur autem id secundarium: nam tertiæ perfusionis non est capax. Deinde recens ocimum æquali pondere, ut in rosaceo diximus, rursus maceratur, & cum tanto temporis spatio maduerit, exprimitur, & oleum reconditur. quod si in animo fuerit ter, aut quater madefacere, semper ocimum recens addes. Potest ex omphacino confici: sed illo modo melius. Idem quod sampsuchinum potest, sed inefficacius.

Αβροτόνιον. ABROTONINVM.

CAP. XLIX.

OLEI cyprini odoribus imbuti libris nouem & quincunce, foliorum abrotoni libras octo die noctuque madefactas, premito. Quod si in longum tempus oleum uelis asseruari, eiectionis prioribus folijs, noua appones, & macerata exprimes. Calfacit: ad uuluarum duritias, præclusionesque efficax est: menstrua, & secundas pellit.

Ανθίνον. ANETHINVM.

CAP. L.

OLEI libris octo & dodrante, florum anethi libras undecim & besslem, maceratas in oleo die una, manibus premito, & recondito. Quod si iterum perfundere uelis, recentes anethi flores confimiliter madefacito. Vuluarum duritias emollit, uenarum spiracula laxat, contra horrores febrium circuitu redeuntis auxiliatur: calfacit enim, & lassitudines discutit: prodest articulorum doloribus.

Σύσινον. SVSINVM.

CAP. LI.

SVSINVM, quod alij liliinum appellant, sic temperatur. Olei libræ nouem cum quincunce, calami libræ quinque & quadrans, myrrhæ vnciæ quinque, permixto odorifero uino decoquantur, & colato oleo, cardamomi tusi & cœlesti aqua madefacti libræ tres & semis macerantur, premunturque, tres libræ cum semisse spissati olei assumuntur. mille lilia decerptis folijs, in latum, non tamen profundum, labellum demittuntur: iniectum oleum manibus melle perunctis agitur: die noctuque conquiescunt, & in pixidem matutinis exprimuntur. quod defluet oleum, protinus ab aqua, quæ simul expressa fuerat, colo incerni oportet: non enim, ut rosaceum moram tolerat; nam concafactum feruet, & computrescit: quare sæpius decapulandum. Vasa melle illinenda, tenuis sal inspargendus, & si qua sordes uasis faucibus hæsit, eximenda. Odoramentis iam expressis ex quasillo in labellum transfusis, rursus olei prius odoribus imbuendi, quod primum pondus æquet, & cardamomi tusi drachmæ decem coniiciuntur. Hæc manibus scitè pressa, interiecta

teriecta breui mora exprimuntur: quod profluit, repurgatur. Tertiò eadem infunduntur, adiecto cardamomo, & sale, & manibus melle madefactis. Longè optimum erit, quod prius exprimit: secundum, quod sequitur: tertium locum sibi uedicat, quod nouissimum prodit. Denuo in mille lilia euulsis folijs expressum primo oleū infunditur: tum eadem ratione prosequendum, idemque faciendum, ut prius: addito cardamomo, dein expresso, fac eadem in secūdo, & tertio, ut dictū est: & quò frequentius recentia lilia maceraueris, eò validius vnguentum efficies. Denique cum factum abunde videbitur, singulis cōpositionibus miscere conuenit myrrhæ quàm optimæ duas & septuaginta drachmas, & croci decem, cardamomi quinque & septuaginta. Croci uerò, & cinnamomi pares portiones tunduntur, & cribratæ in lutram cum aqua demittuntur, expressumque primò unguentum infunditur, & paulò post excipiuntur uasculis siccis, myrrha, aut gummi antea perfusis, & croco, & melle, & aqua madefactis. Eadem fiunt in altera, aut tertia expressione. Aliqui simplex ex balanino, alioū oleo, & lilij componunt. Optimum esse constat in Phœnice, mox Aegypto factum. sed cum primis laudatur, quod lilia redolet. Excalfacit, emollit: uulnæ præclusiones, & collectiones aperit: utilissimum ad muliebria mala. vlcera in capite manantia, feruidas eruptiones, uaros, furfuresque emendat: uibices, cicatricesque celerrimè ad colorem reducit, ita ut sæpe fallant. In summa extenuat: potum bilem per aluum extrahit, urinam ciet: sed stomacho alienum est, & nauream parit.

Hoc, quod ex lilij temperatur: illud item, quod ex ocimo, abrotono, anethoq; conficitur oleum, cum uniuscuiusque parandi ratio per se clara sit, ideo nostris explanationibus non indigent. Ceterum Susini compositio mihi quidem pluribus in locis librariorum potius, quàm autoris incuria deprauata uidetur.

Νάρκισσινον. NARCISSINVM.

CAP. LII.

NARCISSINI spissamenta ita fiunt. Sex libræ aspalathi cum sextante tunduntur: olei eloti libræ septuaginta cum uncijs quinque assumuntur. Aspalathus aqua madefactus in tertia olei parte coquitur: quo exempto, calamus quinque libris & besse adijcitur, cum myrrhæ gleba contunditur, cribrataque ac uino ueteri odorato immista, decoquitur: simulac autem cum ijs efferbuerit, eximitur. refrigeratum oleum excolatur, cuius portio in labellum mittitur, flores narcissi quàm plurimi conijciuntur, qui bidui spatio (ut in susino dictum est) permoti exprimuntur. Oleum subinde decapulandum: siquidem celerrimè putredinem sentit. Valet hoc ad emolliendas uulnæ duritias, præclusionesque: sed capitis dolores facit.

NARCISSINVM, quòd scieuerim, non paratur nostratibus myropolis. quod mirum non est, cum id etiam Plinij ætate parari desisset, ut ipse libro XIII. capite primo memoriæ prodidit.

Κρόκινον. CROCINVM.

CAP. LIII.

CVM Crocinum componere uoles, prius olei, ut in susino diximus, spissamenta facies, eisdem ponderibus, & mensuris: cuius olei libras tres & semissem, croci unciam unam assumes: identidè quotidie moueto, & sexta die, quàm hoc assiduo peregeris, oleum à croco colis incernito, eidem croco parem olei modum adijcito: moue triduo, dein contusæ myrrhæ, atque cribratæ drachmas quadraginta permisceto, & in pila agitatum recondito. Aliqui oleo aromatibus ad cyprinum imbuto in crocini compositione utuntur. Optimum est, quod abunde crocum spirat, in medendi usu expetitur. Proximum quod myrrham refert. Calfacit, somnum allicit: quare persæpe phreniticis subuenit perfusum, aut naribus admotum, aut illitum: pus mouet, ulcera purgat: contra uulnæ duritias, atque præclusiones, & ulcera, quæ cacoëthe uocantur, prodest cum croco, cera, medulla, duplicato olei pondere: concoquit enim, emollit, humectat, & permulcet. ad oculorum glauitates ex aqua illinitur. Huic autem proportionem respōdent butyrium, onychinum, & styracinum: quæ etsi nominibus distant, uiribus, & compositione cognata sunt.

Κυπρίνον. CYPRINVM.

CAP. LIIII.

OLEI omphacini eloti pars una, aquæ cœlestis tantundem cum semisse, cuius una parte oleum diluitur, altera adijciendis odoramentis admiscetur. Dein assumptis aspalathi libris quinque & semisse, calami libris sex & semisse, myrrhæ libra una, cardamomi libris tribus & dodrante, olei libris nouem & uncijs quinque, aspalathus tusus, & aqua affusus decoquitur in oleo, donec conferuescat: myrrha autem uino uetere odorifero subacta, contususque simul calamus, digeruntur in offulas, quæ exempto aspalatho immittuntur, & ubi efferbuerint, sublato ahenò oleum percolatur. Cardamomum tusum reliqua aqua aspersum infunditur, spatha agitur, nulla, dum refrixerit, interpellatione. Post hæc colato oleo in uiginti octo libras olei, floris ligustri, quod cyprum uocant, sex & quadraginta libræ cum besse instillantur, quæ sufficienter madefactæ per sportulam exprimuntur. Quòd si copiosius desideretur, idem recentium florum pondus iniectum simili modo prematur: & iterum aut tertiò, si quis uelit, madefacere poterit, & ita reddetur efficacius. Eligi oportet bonum, quod cum odoris suauitate nares feriat. Aliqui cinnamomum addunt. Calfacit, emollit:

emollit: ora uenarum adaperit: uulua, neruorumque uitij conuenit, pleuriticis, fractisque, per se, uel cerato immistum. malagmatis imponi solet, quæ opisthotonicis, angina laborantibus, inflammationique inguinum opiculantur: item in acopa adijcitur.

Ἰρίνων.

IRINVM.

CAP. LV.

SPATHAE quam minutissimè contusæ sex libras cum besse, in tribus & septuaginta libris & quincunce olei, æreo uase, additis decem aquæ heminis incoquito, quoad odorem acceperit: postea in capulam melle oblitam colato: ex eo aromatibus imbuto oleo, irinū primò temperatur, iride ex oleo inspissato macerata, ut scripsimus. Sed alia est componendi ratio. In olei septuaginta libris & quincunce, xylobalsami (ut dictum est) contusi libras quinque & sextantem excoquito: postea detracto xylobalsamo, tusi odorati calami nouem libras & dextantem adijcito, & mirrhæ glebam uetere uino odorato perfusam, & in olei ita odoribus imbuti quatuordecim libris, totidem tussæ iridis, binis diebus ac noctibus madefacito, strenuè, & uehementer distringito. Quod si uis ualidius fieri, par pondus iterum ac tertio similiter maceratum exprimito. Longè optimum est, quod solam irin olet, quale illud est, quod in Perga Pamphiliæ, & Elide Achaïæ cõponitur. Vim habet calfactoriam, atque emollientem: crustas adimit, fordida ulcera & putrida purgat: cõfert fœminis uulua caufarijs: item inflammationibus eiusdem, atque præclusionibus: partus eijcit, hæmorrhoidas recludit: contra aurium sonitus ex aceto, ruta, & amaris amygdalis, prodest. diuturnis destillationibus, naribus illitum, & contra graueolentia earum ulcera, quas ozanas uocât, auxiliatur: aluum purgat cyathus epotus: facit ad ilei cruciatus, urinam mouet: difficiles uomitiones adiuvat, perunctis eo digitis & immisis, uel ijs, quæ ad uomitum ciendum induntur: anginae etiam illinitur, aut ex aqua mulsa gargarizatur: item contra arteriæ scabritiam. datur etiam ijs, qui cicutam, coriandrum, aut uenena fungorum hauserunt.

Irii consideratio.

QUANTOVIAM Irii præparatio (est enim per se clara satis) nō magis, quam Crocini, & Ligustrini explanari exposulat: illud tamen silentio minime prætereundum uidetur, quod non Iridis flores, sed radices, cum hæc odore fragrent, illi uerò male oleant, in hoc olei spissamento imponi debent. Quod etsi Dioscorides non explicauerit: cum tamen unguenta odorum iucunditate commendentur, de Iridis radice, non de floribus intellexisse Dioscoridem existimandum. Quippe quæ & suauiter oleant, & ad unguentorum spissamenta floribus præstantiores habeantur.

Γλευκίνου.

GLEVCINVM.

CAP. LVI.

GLEVCINVM absolutè constat omphacino oleo, iunco odorato, calamo, Celtica nardo, spatha, aspalatho, sertula Campana, costis, & musto: circumdatis interim uinaceis uasi, quod aromata, uinum, & oleum conceperat. Tricenis diebus, bis in die mouetur, postea expressum oleum reconditur. Calfacit, emollit, remittit: horroribus, & neruorum, uuluaque uitij auxiliatur. omni acoipo iuuantius: quippe quod emolliat.

Gleucini consideratio.

MINIME quidem mirari licet, quod Gleucini parandi rationem simplicem appellauerit Dioscorides. Siquid aliæ habentur unguentorum compositiones, quæ multò pluribus simplicibus constat odoramentis, sicuti Columella lib. xiiii. capite quinquagesimo aperte indicat. Ceterum non potest Gleucinum (si rectè admixta simplicia considerentur) non uehementer excalfacere: tamen Plinius lib. xxiiii. cap. iiii. id tum adstringere, tum refrigerare scripserit. Quod euideti argumento est, aut Plinii gleucinum, siue mustum, ab hoc Dioscoridis, & Columellæ diuersum esse, aut Plinium non exactè illius temperamentum perpendisse. Verum cum is libro. xv. capite vii. scribat, gleucino mustum incoqui in uapore lento, non ut alia admoto igne, sed circumdatis uinaceis per se calentibus: uidetur non parum cum Dioscoride conuenire. Quamobrem crediderim potius Plinium, cum dixit gleucinum refrigerare, lapsion fuisse, quam secus. Nam etsi oleum omphacinum, cum quo mustum conficitur, tantum (ut Galenus inquit) frigiditatis, quantum adstrictionis habeat: cum tamen sit aliarum qualitatum susceptiuum, fieri quidem non potest, quin admixtis calidis odoramentis, puta cypero, calamo odorato, Celtica nardo, dactylorum operimento, aspalatho, meliloto, & costis, ualde calidum euadat. Quippe eadem ratione aqua, cum frigida admodum sit, temperamentum permutat (ut Galenus asseruit, & experimento comprobatur) cum calida in ea macerantur medicamenta: quandoquidem & ipsa facile alia recipit qualitates.

Plinii lapsus.

Ἀμαράκινου.

AMARACINVM.

CAP. LVII.

AMARACINVM longè optimum in Cyzico fieri solet ex omphacino oleo, & balanino: spissamentis è xylobalsamo, iunco odorato, & calamo factis: conditisque amaraci, costi, amomi, nardi, cassiæ, carpobalsami, & myrrhæ odoribus. aliqui, quod pretiosius fiat, cinnamomum addunt. Mel autem, & uinum assumuntur: hoc in vasorum illitionem, illud ad cogendas tusorum aromatum offas. Amaracinum calfacit, soporem mouet, uenarum spiracula aperit, emollit, feruorem excitat, urinam cit: putrilaginibus, ac fistulis perquam utile: necnon humentibus hernijs, postquam medica manus operam suam impenderit: crustas, & tetra vlcera, quæ theriomata vocant, rumpit: difficili vrinæ illita fede, & eius inflammationibus auxiliatur: hæmorrhoidas illitu soluit: uulua subditum menstruos cursus euocat: duritias, ac uulua tumores discutit: vulneratis neruis, & musculis confert, lanceo centunculo modicè madefactum, & impositum.

SUPERIUS

SYPERIVS in sampsuchini commentario abunde de Amaracino à nobis dictum est. Quo fit, ut hic de eo plura scribere non sit opus. Huius meminit Galenus libro primo de antidotis, dum hedychroum explicat, quod theriacæ admiscetur, ubi diffusius de eo agens scribit, quod sui temporis unguentarij amaraci loco, ex quo in Cyzico antiquitus parabatur, marum imponebant, ut maiorem expiraret odorem. Ceterum se iussisse ait, ut legitimum experiretur amaracinum, id sibi ex solo amaraco præparari: quod etsi odoris fragrantia uideretur inferius, non tamen uiribus imbecillius fuisse testatur.

Amaracini cōsideratio.

ΜΕΓΑΛΕΙΟΝ MEGALINVM. CAP. LVIII.

FACTITABATUR olim Megalinum, sed nunc compositio exoleuit, & prorsus oblitterata est. Cuius ad historię complementum meminisse non fuit alienum. Mistura cum amaracino eadem erat, sed resina exuperabat, hac tantum ratione differens. Quare leuiter emollit. Resina unguentis, neque tutelæ, neque uoluptatis gratia adijcitur, sed coloris, crassamenti que causa. Ea tantisper coquitur, dum desinat olere: cuius coquendæ ratio declarabitur, cum de resina differemus.

ΗΔΥΧΡΟΝ HEDYCHROVM. CAP. LIX.

QVOD Hedychroon vocant, in Co fieri solet: eisdem præditum viribus, & misturis, quibus amaracinum, sed suauius spirat.

HEDYCHROI compositionis meminit Galenus libro primo de antidotis, cum omnia, quæ continet, odoramenta uino subacta Andromachi theriaca recipiat. Ceterum etsi hedychroi parandi rationes plures dicat reperiri, unam tamen elegit, quam hoc modo descripsit. Hedychroum habet mari drachmas duas: asari, amaraci, aspalathi, schœni, calami odorati, phu pontici totidem: xylobalsami uero, & opobalsami, cinnamomi, costi, singulorum drachmas tres: myrrhæ drachmas sex, totidē folij malabathrini, nardi indicæ, croci, cassiæ: duplo autē plus amomi, aduectæ uero ex Chio abundante plurimis fontibus insula mastiches drachmam unam: uino salerno omnia excipe. Cùm igitur hæc miscueris, fac trochiscos similes theriacis, et scillinis, quos exiccabis eo modo, quo diximus. Productus fuit Galenus, ut hunc parandi modum describeret, tum quod Andromachus hedychroum (ut inquit) nullibi literis mandauerit: tum etiam ut rei medicæ imperitos doceret, quidnam esset hedychroum in theriacæ præparatione, ne in eum errorem caderent, in quem sua ætate medicum quendam Romæ lapsum fuisse commemorat: qui compositurus antidotum, quærebatur apud myropolas Hedychroum; existimans esse herbam, aut radicem, aut quodpiam simplex medicamentum. id quod etiam hac nostra tempestate quàm plurimis euenisse comperimus. Auicenna, & ceteri Arabici familie scriptores in sua theriacæ compositione hedychroum trochiscos Alindaracaron appellauere, tradentes uarias eorum compositiones, in simplicibus medicamentis, pondere, & mensuris à Galeni doctrina plurimum differentes. Quare mirari non licet, si iamdudum legitima Theriacæ compositio infeliciter successerit; cum & ab Arabibus, et à myropolis, adulterinis medicamentis fuerit deprauata.

Hedychroi cōpositio ex Galeno.

Theriace deprauatio.

ΜΕΤΩΠΙΟΝ. METOPIVM. CAP. LX.

FIT in Aegypto vnguentum, quod Metopion patrio nomine appellatur, propter galbani missionem: nam lignum, in quo galbanum enascitur, metopion uocant. Constat amygdalis amaris, omphacino oleo, cardamomo, odorato iunco, calano, melle, uino, myrrha, balsami femine, galbano, & resina. Probatur pingue, graui odore, quod magis cardamomum, & myrrham, quàm galbanum respiciat. Calfacit uehementer, & adurit, atque extrahit: ora venarum aperit: vlcera purgat, extrahitque: ad præciosos neruos, & musculos, ad hernias humore contractas, cum erodentibus medicamentis efficax est. ceratis, & malagmatis insritur: horroribus, conuulsisque, præsertim quibus ceruix in scapulas deiecta, & retrorsum contracta est, utile habetur: sudores ciet, vuluæ spiracula recludit, & eiusdem duritias laxat. In summa nollendi naturam habet.

ΜΕΝΔΕΣΙΟΝ. MENDESIVM. CAP. LXI.

MENDESIVM constat balanino oleo, myrrha, cassia, & resina. Aliqui tamen post singulorum pondera, cinnamomi exiguum addunt, nullo compendio: nam quæ simul excocta non fuere, vim nullam exhibent. Similem metopio vim obtinet, sed inferiorem multo.

ΣΤΑΚΤΗ. STACTE. CAP. LXII.

STACTE vocatur pinguitudo recentis myrrhæ cum exigua aqua tufa, & organo expressæ. Ea perquam odorata, ac pretiosa est, atque vnguentum per se facit, quod Stacte nominatur. Maxime probatur, quæ nullam olei missionem admiscit, cuius minima portio compos est virium plurimarum. Vim calfactoriam, myrrhæ, & calidis vnguentis respondentem habet.

STACTE Serapioni, quemadmodum & reliquis Mauritanis, pariterque officinis Styra liquidus appellatur, cuius copia non solum Venetijs ubique uenalis habetur, sed in omnibus ferè officinis reperitur, quæ medicamentorum componendorum artem exercent. Quod autem Stacte myrrhæ sit liquidus uocatus Styra, facile probat Serapio. quippe qui capite de Styra calamita, liquidum styra ex myrrha primum aqua conspersa, ac deinde expressa, fieri tradidit: qua in re Dioscoridem ad unguem imitatur. Cui quidem sententiæ illud adstipulatur, quod liquidus styra (de legitimo

Stactes cōsideratio.

Medicam. pe-
regrina cur
adulterentur.

(de legitimo sanè loquor) sit perquam odoratus, & gustui non obscure amarus. Porro animaduertendum est, quod hoc æuo sincerum haud facile inuenias, ut ferme euenit cum cæteris medicamentis, quæ ex Alexandria Aegypti, uel Syria ad nos conuehantur. Siquidem cum omnia hæc per Mauritanorum, Turcarum, Iudeorumq; manus transeant, qui nobis Christicolis semper dolos, fraudesq; moliuntur, Dijs sacrificium facere sibi persuadent, cum nos aliqua in re fallere possint. Ceterum, ut redeam, unde diuerteram, mea quidem fert opinio, si sinceram statim nancisci possemus, non alienum fore, ipsam in myrrhæ locum substituere.

Κινναμόμινον. CINNAMOMINVM.

CAP. LXIII.

CINNAMOMINVM confitè balanino oleo: & xylobalsami, calami, iunci odorati spissamen-
tis: atque cinnamomi, & seminis balsamini suauitate conditur, quadruplaque myrrhæ ad cinna-
momum portione: mel ad cogenda omnia adijcitur. Laudatur non acre, molli odore, planè myr-
rham redolens, crassum, odoratum, gustu perquam amaro. Id non à resina, sed myrrha crassitudine
obtinuit: resina enim neque amaritudinem præbet, neque ullam odoris gratiam adijcit. Vim ha-
bet admodum acrem, amaram, & calfacientem. Itaque ora uenarum aperit, calfacit, discutit, diffun-
dit: humores & spiritus attrahit, caput aggrauat: contra uulvæ uitia cum duplo oleo, cera, & me-
dulla efficax est. Ita enim ferè multum acrimoniæ exolescit, & quædam emolliendi uis contrahi-
tur: alioqui adurit, & præ omnibus crassis unguentis indurat. Facit mirum in modum ad fistulas,
& ulcera, quæ putredinis uitium senserunt: item ad hernias humidiores, carbunculos, gāgrænās-
que cum cardamomo: quin & ad febrium horrores, & tremores: aduersus serpentium morsus il-
linitur: scorpionum, & phalangiorum ictibus, cum tritis grossis imponitur.

Νάρδιον. NARDINVM.

CAP. LXIII.

RATIO Nardini faciendi euariat. Nam aut malabathrino folio, aut sine eo fit: plerunque au-
tem balanino oleo, aut omphacino. Iuncus odoratus spissamenti gratia adijcitur: sicuti propter
odoris suauitatem, costus, amomum, nardum, myrrha, balsamum. Laudatur tenue, non acre, nardi
aridæ, aut amomi odorem referens. Vis ei extenuans, acris: expurgat, calfacit, absterget humores,
rarefacit. Hoc liquidum est, nec habet strigmenti crassitudinem, nisi refinam recipiat. Fit etiā sim-
plex ex omphacino oleo, iunco, calamo, costis, & nardo.

Μαλαβάθρινον. MALABATHRINVM.

CAP. LXV.

MALABATHRINVM spissamenta nardini habet: insuper myrrhæ plusculum additur. Qua
de causa calfacit, crocino, aut amaracino uiribus respondens.

Ἰάσμινον. IASMINVM.

CAP. LXVI.

APVD Persas fit, quod Iasminum cognominatur, ex albis floribus uiolæ: quorum sextans in
Italicū sextarium sesamini olei demittitur, uiolis, ut in lilino diximus, uicissim permutatis. Apud
Persas inter epuladum usurpatur odoris causa. Quingetiam toti corpori conuenit; præsertim cum
in balneas descensum est. Sed his opitulatur corporibus, quæ calfactionem, laxationemque desi-
derant. grauius tamen spirat, quàm ut libenter à plerisque recipiatur.

Iasmini confi-
deratio.

Hermolai, &
Marcelli opi-
improbata.

Iesemin unde
dictum.

IASMINVM unguentum non eo quidem silentio prætereundum duximus, quo aliqua in præcedentibus à nobis
omissa sunt: in illis enim nihil sanè, in hoc uerò aliquid nobis se se offert declarandum. Itaq; primum scire conuenit,
quod Iasme uocabulum apud Græcos, aliorum etiam testimonio, nil aliud significat, quàm uiolaceum. Et certè cum
scribat Dioscorides, unguentum hoc fieri ἐκ τῶν ἀνθῶν τῶν λευκῶν τῶ ἰου, hoc est uerbum uerbo reddendo, ex flo-
ribus albis uiolæ, id Violaceum merito appellari debet. Iunt tamen è recentioribus, qui pro certo sibi persuadeant,
uocabulorum fortasse uicinitate decepti, illud ex floribus ijs perquam odoratis fieri, quos in Italia Gelsomini uulgò ap-
pellamus. Quorum opinioni non parum suffragantur tum Hermolaus Barbarus, tum Marcellus Florentinus. Qui præ-
cipue, ut suam comprobet sententiam, ueteres asserit, præsertimq; Dioscoridem, inter leucoij genera nostratē gelsi-
minum comprehendisse, illudq; speciatim gelsiminum intellexisse, quod floribus cæruleis provenire nonnulli pro certo
asserunt. Cuius sententiam non modò non probandam censeo, sed omnino refellendam existimo. siquidem nullo pacto
cogitandum est, nedum credendum, quod Dioscorides, qui in simplicium historia, & in eorum declarandis separandisq;
generibus, omnium diligentissimus fuit, adeò imprudenter nullo discrimine existimauerit cæruleum leucoium gelsimini
esse: cum id folijs, uiticuloso caule, radicibus, ramis, floribus, cæterisq; notis ab omni leucoio disideat. Sed hoc uerum
esse Marcello concedamus, etsi minus concedendum sit, quānam ratione dicet unquam, Iasminum unguentum fieri ex
floribus gelsimini, quod cæruleum Dioscoridis leucoium esse asserit, si Dioscorides ipse palam prodit, Iasminum ex al-
bis uiolis temperari? Ad hæc differre gelsiminum à leucoio abundè ostendit Serapio, qui non modò fuit Dioscoridis
imitator, sed etiam interpres, cum alterum ab altero diuersis capitibus distinxerit, & de utrisq; tanquam de rebus di-
uersis differuerit. Quinimo de gelsimino agens capite centesimo septuagesimo sexto nullam Dioscoridis, nec Galeni
auctoritatem asserit, sed tantum suæ gentis monumentis inheret, asseritq; gelsiminum floribus tum albis, tum luteis, tum
cæruleis reperiri, quale etiam ætate nostra uisitur. Quod nobis maximo argumento esse potest, ut credamus, gelsimi-
num Dioscoridi cæterisq; ueteribus incognitum fuisse. Ceterum cur Arabes stirpem hanc IESMIN appellauerint,
causa

causa facile assignari potest: quod cum gelsimini flores odoratos, albicantesq; albæ uiolæ modo conspicerent, Græcos barbaricè imitari uolentes, ipsi uiolæ nomen indidere, quod est Iesemin: tametsi uernacula eorum lingua Zambach, siue Sambach uocitetur. Ad autem sicut odore fragrat, ita & uiribus pollet: siquidem Serapionis testimonio, excalfacit ordine secundò, humores discutit, pituitæ lentitiam senibus frigidis digerit, cruciatibusq; ex pituitæ lentore prouenientibus mirificè prodest. Flores tam recentes, quam sicci, lentigines, & impetigines in facie absterunt. Paratur ex ijs etiam oleum Zambachinum appellatum, quod frigidis affectibus non obscurum affert auxilium. Hoc unguentarij cum amygdalino oleo parant, hominum barbis odoris gratia persundendum, quod tamen temperie calidis caput adeo excalfacit, ut quandoq; è naribus sanguinem eliciat. Hallucinantur, qui falsi uocabuli similitudine Sambacinum, & Sambucinum idem esse existimant. Inter quos errore implicatur Ioannes de Vigo chirurgicus nostri temporis nō obscurus capite de Sambuco in suo paruo de simpliciu libello. Non duæ est, quod Ieseminum, siue (ut nos) Gelsiminum in Italiam allatum est: quauis nunc ubiq; horti opere topiario tum albis, tum luteis, tum etiam ceruleis gelsiminis ornentur.

Iesemini uires ex Scrap.

Ioannis de Vigo lapsus.

Σμύρρα. MYRRHA.

CAP. LXVII.

MYRRHA lacryma est arboris, quæ in Arabia gignitur, Aegyptiæ spinæ non dissimilis: è cuius vulnere defluit lacryma in subiectas tegetes: alia circum caudicem concreuit. Dicitur ex his aliqua pediasimos præpinguis, quæ expressa, Staete emittitur. Alia gabirea pinguisima, leto & pingui solo nascens: ea copiosam sudat itacten. Omnium prima est, quæ Troglodytica appellatur, accepto cognomine à loco, in quo prouenit, splendens, subuirdis, ac mordens. Quinetiam legitur tenuis quædam, quæ à troglodytica secunda est, bdellij modo mollis, verum odore grauiuscula, apri cis nascens. Alia caucalis cognominatur præter modum exoleta, nigra, & retorrída. Omnium deterrima, quæ ergasima dicitur, pingui carens, cano situ obducta, acris, ad gummi imaginem uergens, & viribus eius proxima. Improbatur aminnea cognomine. Ex ijs pastilli fiunt, sed è pinguibus pingues, & odorati: è sicciorebus haudquaquam pingues, & inodorati. Minus odore pollet, quæ oleum non admittit, cum in pastillos digerebatur. Adulteratur macerato gummi aqua, in qua myrrha maduerit. Eligenda est recens, fragilis, leuis, undique concolor, quæ confracta venas unguium modo candidas & læues ostendat, minutis glebis, amara, acris, odorata, calfaciens. superuacua, & inutilis est ponderosa, coloris picei. Calfacit, cohibet, soporem gignit, glutinat, siccit, astringit, vuluam emollit, & præclusam aperit: menses & partus celeriter extrahit cum absinthio, lupinorum cremore, uel succo rutæ admota: tuberculo fabæ deuoratur in vetere tussi, orthopnœa, in laterum pectorisq; doloribus, in alui profluuiio, & dysenteria: horrores discutit duabus horis ante febriū accessiones fabæ magnitudine pota cum pipere, & aqua: subdita linguæ liquataq; scabritiem arteriæ expolit: obtusam vocem expedit, ventris tineas enecat, contra grauem oris halitum mādatur, & aduersus alarum tædia cum liquido alumine illinitur: gingiuas, & dentes stabilit colluto cum vino, & oleo ore: vulnera capitis illitu glutinat: medetur fractis auribus, ac ossibus nudatis, peruncta cum cochleæ carnibus: item purulentis auribus, inflammatisq; cū meconio, castorio, & glaucio: ad varos autem cum cassia, & melle illinitur: impetigines ex aceto purgat: defluentes capillos cum ladano, & vino myrteo illita, firmat: diuturnas destillationes lenit, † illitis penna naribus: oculorum vlcera complet, albugines tollit, caliginem discutit, scabritiem læuigat. Fit è myrrha, 40 perinde atque thure, fuligo: & ut postea ostendemus, ad eadem conueniens. Bœotica myrrha dissecta radix est arboris cuiusdam in Bœotia nascentis. Melior est, quæ myrrham odoris suauitate representat. Vis ei calfactoria inest, emollit, discutitq; suffimentis commodissimè inseritur.

MYRRHA, quæ ex Alexandria Aegypti hac ætate ad nos affertur, admodum sanè ab ea differt, quam inter præstantissimas Myrrhæ species recensuit Dioscorides. Quippe uniuersa serè myrrha, quæ in officinarum usu habetur, ijs omnibus qualitatibus, ac notis destituitur, quibus optima commendatur. Namq; ea (ut uidere est) minimè uirescit, pinguis non est, non odorata, non undiq; concolor, nec confracta uenas unguium figura læues intus ostendit, nec sapore acri deprehenditur; tametsi gustui amaritudinem relinquat. Verum si fortasse cupiā uideretur & hæc inter Myrrhæ species esse recipienda (quod tamen non satis compertū habeo) aut caucalim, aut ergasimam, esse crediderim, aut potius quam Plinius ex India deferri ait, cū hæc cæteris deteriores habeantur, certoq; sciāmus ex India in Alexandria myrrham importari. Nam ea, quæ plurima ad nos affertur, non modò sicca, nigraq; est, sed etiā retorrída, macilentā, et cano quodam situ obducta: & quanquā inter huiusmodi globulos aliquod quandoq; reperiatur fragmentū, quod & clarum sit, et pellucens; confractum tamen diuersicolor apparet. Ecquid magis & nec gustui insigniter amarum, nec myrrhæ odore præditum sentitur. Quo fit, ut credere liceat, eiusmodi Myrrham aut è deterioribus esse, aut gummi alicuius, aliarumq; mistionum adulterio minimè uacare: hæc enim impostura (ut Dioscorides inquit) myrrha adulterari solet. Sed hæc ita de illa conijcimus, quæ passim uulgaris habetur. Ceterum electam Myrrham iam ad nos aduehi scimus, quæ & legitima, & probatissima esse censetur. Verum ea hæcenus tam rara est, ut non nisi ad ostentationem afferretur, & ad aliarum dignoscendarum regulam. Adulterabatur myrrha Galeni tempore opocalpaso, quæ calpasi letalis, uenenosaq; est lacryma. Idcirco libro primo de antidotis. Opocalpasum (inquit) exitiale est, multosq; nos sorte quadam uidimus nostræ ætatis decursu mori, quod in scij myrrham, cui opocalpasum admixtum erat, assumpsissent. De industria namq; nonnulli eorum, qui ipsam præparant, ut laudatissimam imponebant, eo quod uideret col-

Myrrhæ consideratio.

Myrrha adulterata opocalpaso.

Braſauoli la-
pius.

Myrrhæ hi-
ſtoria ex Pli.

Myrrhæ hi-
ſtor. ex Theo-
phraſto.

Myrrhæ ui-
res ex Gale-
no.

brijs inditam optimum eſſe medicamentum. Quippe quæ piſcitæ mordicationem diſcutiat, & interdum incipientē oculorum ſuſſuſionem ſubſtantia tenuem: ſiue autem in emplaſtrum, ſiue in ceratum, ſiue in aliquod digerens medica-
mentum, quod extrinſecus imponitur, huiusmodi myrrham inſicias, nūm ipſius augebis: at intra corpus aſſumptum le-
tale eſt medicamentum. Hæc igitur ſuſius dicta ſunt, tum quod orationis ſeries ita expoſtularet, tum etiam quia hæc
ſpeculari non eſt inutile. Haſtenus Galenus. Adhibenda itaq; diligentia eſt, ne & nos Myrrham quandoq; opocalpa-
ſo adulteratam emamus. Ad hæc Braſauolo Ferrarienſi animus inclinare uidetur, ut exiſtinet Myrrham officinis
uulgarem bdellium eſſe. Cui haud quaquam aſſentiendum putauerim: ſiquidem myrrha hæc pellucens adeo non eſt,
nec taurino glutino ſimilis, ut bdellium eſſe tradidit Dioſcorides. Et licet quædam noſtratis myrrhæ fruſta quandoq;
translucida reperiuntur; ſunt tamen potius hæc (ut dictum eſt) gummi adulteria, quàm myrrha, uel bdellium; nempe
guſtu maleficium detegitur. Præterea bdellium incenſum (Dioſcoridis teſtimonio) odorem unguitis odoratis ſimilem
ſpirat, quod in noſtrate myrrha nunquam, ſaſto periculo, ſiſi conſecutus. Huic etiam alia accedit ratio, quæ magis
ac magis Braſauoli animū immutare poterit. Quod bdellium diu digitis ductum, tractatumq; facile lentefcat, & con-
fractum pingue ſpectetur: myrrha uerò, quæ officinis uenditur, digitorum attritu conteritur, & ſi ſi angatur per quā
arida ſeſe offert. Caterum improbauit Dioſcorides, omniumq; Myrrhæ ſpecierum deterriſſimam iudicauit, quæ aliqui-
bus mince, alijs amminea uocatur, quam cum Galenus probauerit libro primo de antidotis, omnibuſq; Troglodyticis
præterit, factum eſt, ut exiſtimauerint quidam, in hoc loco Dioſcoridis codici mendam ſubeſſe. Sed cum in Dioſco-
ride Græco legatur aminnea, & in Galeno mince, ego potius crediderim, eos non idem myrrhæ genus intellexiſſe.
Plinius libro. xii. capite. xv. myrrhæ arboris ſaciem diligenter expreſſit, his uerbis. Myrrhā in iſſdem ſyluis, ubi
& thus, permixtā arborem naſci tradidere aliqui: plures ſeparatim. Quippe multis in locis Arabiæ gignitur. Con-
uehitur & ex ſyluis laudata, petuntq; eam etiam à Troglodytis Sabæi tranſitu maris. Satiua quoq; prouenit multum
ſylueſtri præſata. Gaudet raſtris, & ablaqueationibus: melior radice refrigerata. Arbori altitudo ad quinq; cubi-
ta, nec ſine ſpina: caudice duro, & intorto, craſſiore quàm thuris, & ab radice etiam, quàm aliqua ſui parte: corti-
cem leuem, ſimilem; unedoni: ſcabrum alijs ſpinoſumq; dixere: ſolum oliuæ, uerum criſpius, & aculeatum: in baſi olu-
ſatri. Aliqui ſimilem iuniperi, ſcabriorem tantum, ſpiniſq; horridam, folio rotundiore, ſed ſapore iuniperi. Necnon
fuere qui e thuris arbore, utrunq; naſci mentirentur. Inciduntur bis & ipſæ thuris modo, iſſdemq; temporibus, ſed à
radice uſq; ad ramos, qui ualent. Sudant autē ſponte priuſquam inciduntur, ſtacten dictā, cui nulla præfertur. Ab hac
ſatiua, & in ſylueſtri quoq; melior æſtiua. Non dant ex myrrha portiones Deo, quoniam & apud alios naſcitur.
Et ſequenti capite inquit. Adulteratur myrrha lentifci glebis, & gummi: item cucumeris ſucco amaritudinis cauſa,
ſicut ponderis argenti ſpuma. Reliqua uitia deprehenduntur ſapore gūmi dente lentefcentis. Facillimè autem adul-
teratur Indica myrrha, quæ ibi de quadam ſpina colligitur. Hoc ſolum peius India aſſert, ſacili diſtinctione, tanto de-
terior eſt. Hæc Plinius. Quo ſit, ut facile crediderim noſtri uſus myrrham Indicam eſſe. namq; per mare rubrum,
& inde per carouanas (ut dicunt) Alexandria importatur. Myrrhæ quoq; hiſtoriam non inuicunde ſcripſit Theo-
phraſtus lib. ix. cap. 1111. de plantarum hiſtoria, ſic inquit. Gignitur thus & myrrha regione Arabum media cir-
ca Saba, & Adramytta, et Citibena, & Mamali: & exeunt thuris, mirrhæq; arbores aliæ ſuper mōiem, aliæ in pede
montis culturis proprijs: quamobrem aliæ coluntur, aliæ uitam agunt inculte. Montem iſtum præaltum affirmant,
& ningi ſolitum: annes quoq; de eo in plana fluere. Myrrhæ arborem thure altitudine minorem, fruticofloremq;
narrant: caudice duro, contortoq; iuxta terram, craſſiori; ſicut a hominis, cortice leui adrachnæ ſimili. Alij uerò,
qui ſe uidiffe affirmant, de magnitudine ſerè conſentiunt. Neutrā earum arborum magnam referunt, & minorem
myrrhæ humilioremq;. Sed thuris ſolum laurinum, leueq; myrrhæ aculeatum, non leue, ulmæ ſimile: criſpum
tamen, extremō ſpina horridulum, ilignei modo. Uidem ea nauigatione, qua ex ſinu heroum uehementer egreſſos ſeſe
aquam in monte quæſiſſe dixere, atq; ita uidiffe has arbores, & lectionem notaſſe hoc modo ambarum: & caudices, et
ramos incisos quidem, ſed alios ueluti ſecuri percussoſ uideri, alios tenuiores incifuras habere: & lacrymam aliam
decidere, aliam arbori inherere: nonnuſquam etiam ſubiectas tegetes ex palmis contextas, alibi ſolum tantummodo
circumpauimentatum. Montem autem uniuerſum Sabæis diuiſum dixere: hos enim loci illius dominos eſſe, iuſtitiaque
mutua degere, quamobrem nullum ſuas arbores cuſtodire: unde & thus, myrrhamq; ſeſe largè ad naues ſolitudine de-
portaffe narrarunt. Illud quoq; ſe audiſſe dixere, myrrhā, thusq; collectum undiq; ad ſolis delubrum conuehi: quod
Sabæorum eſſe ſanctiſſimum inter omnia regionis illius, cuſtodesq; Arabes armatos habere, quibus ſingulos ſuam thus
accruatum, & myrrham eodem modo relinquere, poſita ſuper acruum tabella, literis ſignificante numerum menſu-
rarum, & pretium, quod pro ſingulis menſuris ponendum ſit, mercatores uerò, qui uenerint, tabellas aduertere, cuiſq;
quod placuerit, acta menſura pretium in eodem ponere loco, unde merces acceperint: ſacerdotem deinde uenire, par-
teq; tertii pretij Deo accepta, reliquum ibidem relinquere: idq; ſeruari tutiſſimè dominis, donec acceptum uenerint.
Alij myrrhæ arborem terebintho ſimilem reddidere, ſed ſcabriorem, ſpinoſioremq;: ſolum paulo rotundius, guſta-
tu proximum terebintho: earum quoq; ueteres præſtantioreſ haberi. Naſci uerò hanc, & thus in eodem loco, terra
ſubargilia, & ſabuloſa: & aquas fonte fluentes raras admodum comperiri. Hæc ergo illis repugnant, uidelicet ningi,
& inbribus perlui, & annibus locum illum exhibitari. Sed hi quidem altera quoq; longe maiore ignorantia labo-
rarunt: thus enim, & myrrham naſci ex eodem arbore putauerunt. Quamobrem uerifiſimiliuſ ipſi narrarunt, quos
ex heroum oppido proſectos nauis retulimus. Myrrhæ aliud ſtillatium, aliud ſiſtitium conſtat. Probatur melior gu-
ſtu, cuiſq; norma concolorem accipiunt. Haſtenus Theophræſtus. Myrrhæ meminit Galenus lib. vii. ſimplicium
medicam. ubi ita ſcriptum reliquit. Myrrha ſecundi ordinis eſt tum exaſcipientium, tum deſiccantium. Itaq; capiti
uulneribus illita glutinare ea poteſt. Ineſt & amaritas non pauca, per quam ſortum, & lumbricos tum enecat, tum
eijcit.

reijcit: adest hinc ei & abstergendi potentia. Sic igitur ocularibus miscetur facultatibus, utiq; quæ ad ulcera, & crassas cicatrices præparantur. Eadem de causa inditur & medicamentis, quæ ad tussim ueterem, & asthma, siue anhelationem exhibentur: non tamen arteriam exasperat, sicut abstergentium nonnulla. Verum adeo moderatam obtinet abstersionem, ut nonnulli eam arteriacis quæ uocant medicamentis commisceant, tanquam sufficienter excoalsciens, et desiccans medicamen: scilicet abstersionem proficiscentem ab amaritudine nihil uerentes. Hæc Galenus. Porro ubi myrrha desit, Galenus in succidancis odoratum calanum supplet: Constantinus uero amaras amygdalas eodem pondere. Sed equidem hic myropolas admonitos uelim, ut nullo pacto eorum sequantur doctrinam, qui iubent, Auicennæ autoritate male intellecta, myrrhæ loco piper nigrum supponere. Namq; Auicenna hanc sententiam omnino refellit, cum utatur his uerbis. Pro myrrhâ substituendum piperis nigri dimidium aliqui perhibent: sed hoc falsum est. Possemus illud etiam notandum est, quod (ut Galenus inquit lib. secundo de comp. medic. per genera) myrrhâ semper medicamentis est commiscenda, cum ab igne tolluntur: quippe quæ coqui minime patiatur, ueluti etiam ibus, & aloë. De Bæotica autem myrrhâ, quid dicam non habeo, quod ætate nostra sit (ut arbitror) omnibus incognita.

Myrrhâ succidancæ.

Bæotica myrrhâ.

† Exemplaria Græca typis expressa habent, διαχολομένη πτερό τῶν μυρωτήρων, id est, illita alæ narium. Quæ uerba inunctionem ad partem nasi referre uidentur, non autem ad instrumentum, quo debeat fieri inunctio. Siquidem, teste etiam Galeno lib. xi. de usu partium, πτερόν seu πτερόνιον pars quædam nasi uocatur.

Στύραξ.

STYRAX.

CAP. LXVIII.

STYRAX lacryma est arboris malo cotoneæ similis. Præfertur pinguis, flauus, resinofus, albicantibus grumis, quàm plurimum in sua odoris gratia permanens, qui dum mollitur, melleū liquorem reddit: qualis è Catabalis, Pisidia, & Cilicia deuchitur. Deterior niger, fursufosus, friabilis, canoq; situ obductus. Cæterum lacryma inuenitur gummiū similitudine, per lucida, & myrrhæ æmula: uerum perpauca manat.

Adulteratur ligni scobe, quam uermiculi erodentes excusserunt, melle, & iridis sedimēto, & quibusdam alijs. Alij ceram, aut adipem odoribus imbutū, flagrantissimis solibus cum styrace subigūt, & per laxa cribri foramina in frigida aqua ueluti uermiculos exprimūt, uenundantq; . Styracem hunc, † quoniam in uermiculorum speciem contrahatur, scoleciten cognominant, quem tanquam syncerū imperiti approbant, non animaduertentes ad præcipuam odoris fragrantiam: siquidem acer admodum est, qui adulterationis uitio caret. Styrax calcificet, emollit, & concoquit: medetur tussi, destillationibus, raucedini, grauedini, & interceptæ uoci: vuluæ præclusæ, duritiæue laboranti conuenit: cit menses potu, apposituq; : aluum leuiter molli, si exiguum cum resina terebinthina catapotij modo deuoretur. Miscetur utiliter discutientibus malagmatis, acopisq; . Adoletur autem, & igni torretur, ut fiat ex eo, ueluti ex thure, fuligo: ad eadem conueniens, ad quæ thuris fuligo. Ex eo etiam in Syria styracinum oleum componitur, quod calefacit vehementer, & emollit: uerum caput dolore afficit, aggrauatq; , & soporem adfert.

STYRAX passim in Italia Storax calamita officinis appellatur, quod cognomen ex Galeno libro primo de antidotis acceptum crediderim. Namq; ipse de simplicibus medicamentis agens, quæ ad theriacæ compositionem faciunt, optimum iudicauit styracem, qui in calamis è Pamphylia ferebatur: unde calamitæ cognomen sibi facile uendicauit. Itaq; cum non alius habeatur styrax, qui sit hoc genere præstantior, in usu medentium est, ut dum pharmacopolis imperant fieri medicamenta, quæ styracem excipiunt, calamitæ cognomen adiciant, quo indicent, se primum dotibus intelligere. Nec illud quidem ab re: quandoquidem Galenus eodem loco memoriæ prodiderit, hoc styracis genus tantum præstare cæteris, quantum uinum salernum illud bonitate excellit, quod à cauponibus uenditur. Quo argumento fretus Manardus Ferrariensis existimauit, ubi in Dioscoridis codice legitur τοιοῦτος ἐστὶν ὁ κατὰ βαλῆτας, hoc est, talis est Catabalites, potius legendum esse, talis est calamites. Neq; probat lectionem mutandam esse in Gabaliten, quæ admodum fecit Marcellus. Sed profectò hac in re (etsi Manardus fuerit uir summa doctrina præditus) mihi magis Marcelli sententia probanda uidetur. Quippe quæ Plinii testimonio comprobatur lib. xi. cap. xxv. ubi sic inquit. Styracem Syria iudeæ proxima supra Phœnicem gignit circa Gabala, & Marathunta, & casium Seleuciæ montē. Atq; etiā ei adstipulatur Oribasij codex manu scriptus, in quo lib. xi. legitur κατὰ βαλῆτας, & non κατὰ βαλῆτας.

Styracis consideratio.

Manardi lectio non probata.

f 2 Laudatur

Styracis uires
ex Galeno.

Laudatur styrax Plinio loco citato post supradicta ex Pisidia, Sidone, Cypro: ē Creta uerō minime. Reddidit Plinius causam, quare est, quod styrax plerumque puluerulentus existat, dicens, quod in eum circa canis ortum aduolant pennati uermiculi erodentes, ob idque ipsum in scobe sordescere. Adulteratur etiam styrax (ut idem scribit) cedri lacryma, uel gummi, melle, aut amaris amygdalis. quocirca retinendæ sunt notæ, quibus Dioscoridis auctoritate præstantissimus cognosci potest. Styracis arbor uiret Venetijs pluribus in locis, præsertimque in uiridario clarissimi medici Massæi à Massæo. Huius meminit Galenus lib. v. 111. simplicium medicamentorum, sic inquit. Styrax excoquitur, emollit, concoquit: quamobrem tussibus, catarrhis, pituitæ destillationibus, raucedinibusque, quas νογέας, καὶ βορρῶν οὖς uocant, prodest. Tum menses seu potum, seu adnotum prolicit. Combusti eius fuligo, thuris fuligini quodammodo est similis.

† quoniam in uermiculorum speciem contrahatur. Hæc uerba non leguntur in Græcis codicibus. Sed ea (ut a Ruelio interprete adiecta sunt ob maiorem rei declarationem, quæ hanc ob causam, lectore tamen admonito, nobis quoque relinquere placuit.

ΒΔΕΛΛΙΟΥ.

BDELLIVM.

CAP. LXIX.

BDELLIVM alij bolchon appellant, alij madelcon: lacryma est † Saracenicæ arboris. Probat gustu amarum, translucidum, taurini glutinis in morem, intus pingue, liquefcens facile, ligni ac fordis expers, suffitu odoratum, vngui simile. Est etiamnum bdellij genus fordidum, nigrum, vberioribus glebulis in offas conuolutum, aspalathi odore, ex India aduectum. Defertur etiam à Petra oppido siccum, resinosum, liuescens, sed facultate secundum. Adulteratur gummi, sed ita uitiatum non perinde gustui amaritudinem repræsentat, nec usque adeo suffitionibus odoratum. Calficit, & emollit: duritias, & turgentia guttura, humidæque hernias discutit cum ieiuna salua dilutæ: vuluæ spiracula laxat appositum, & suffitu: & partus, humiditatesque omnes extrahit: calculos potu comminuit, urinam mouet: tussientibus, & à serpente percussis utilissimè datur: valet ad rupta, vultu, laterum dolores, & discursantes spiritus. Malagmatis inferitur, quæ contra duritias, & neruorum nodos profunt. Contusum resoluitur affuso vino, aut aqua calida.

Bdellii confideratio.

PRAESTANTISSIMUM Bdellium Dioscoridi translucidum est, taurini glutinis in morem, amarum, taurini liquefcens facile, & quod incensum odorem emittat unguibus odoratis similem. Quod si modo nostro tempore in Italiam importatur, adeo rarum est, ut quemadmodum de myrrha diximus, ad ostentationem tantum afferretur, uel ad adulterini, & reprobati dignoscendi normam. Credidere quidam, hoc uulgare Bdellium, cuius passum in officinis est usus, constare partim ex nigro, quod India mittit, partim uerò ex eo Arabici genere, quod siccum, resinosum, liuescens, ex Petra deferitur, utrisque à mercatoribus simul mixtis. Quod si ita res se haberet, non esset planè moleste ferendum, quod saltem mediocriter impertiretur, postquam nobis optimo interdictum est. Verum cū hoc fieri possit, cum tamen in eo parum, uel nihil amaroris sentiat, cumque cæteris ferè omnibus cum notis, tum qualitatibus sit expers, quæ ei Dioscorides tribuit: est potius opinandum factitium id, & adulterinum esse, quam legitimum. Hinc factum est, ut quidam recentiores simplicium indagatores, cum nobis persuadere uellent, Bdellium in officinis reperiri, licet non aduectum ex Saraca felicis Arabiæ ciuitate, unde aduehi consueuerat: somniauerint, communem myrrham legitimum esse bdellium, ut eorum sententiam resellentes, in præcedenti commentario scripsimus. Huius, quo passum utimur, plura quidem habentur genera. Siquidem aliquod quandoque uidetur nigrum, resinosum, odore foetido laferi quadantenus proximo: aliud translucidum, utpote taurinum glutinum, sed siccum, amaroris expers, nulloque odore præditum: quoddam uerò adeo uulgari myrrhae persimile, ut ab ea uix dignosci posset. Quæ omnia genera tametsi illegitima censentur, officinis tamen tanquam legitima, & præstantissima in medicamentis passim temere usurpantur. Bdellio deficiente (si succidaneis Galeno ascriptis credimus) arboreus muscus est supponendus. Bdellium scriptis tradidit Plinius lib. 11. cap. ix. his uerbis. Vicina est Bactriana, in qua bdellium nominatissimum. Arbor nigra est, magnitudine oleæ, folio roboris, fructu caprifici natura. Gummi alij brochon appellant, alij malachran, alij maldacon. Nigrum uerò, & in offas conuolutum hadrobolon. Esse autem debet translucidum, simile ceræ, odoratum, & cum fricatur pingue, gustu amarum citra acorè. In sacris uino persusum odorati. Nascitur & in Arabia, Indiaque, & Media, ac Babilone. Aliqui peraticum uocant ex Media aduectum: facilius hoc, & crustosius, amariusque. At Indicum humidius, & gummosum. Adulteratur amygdala nuce. Hæc Plinius. Bdellij facultates prodidit Galenus lib. v. 1. simplicium medicamentorum, sic inquit. Bdellium quod Scythicum nominant, quod sanè & atrius est, & resinosum magis, emollientis admodum, & efficacis uirtutis est. At alterum, nempe Arabicum, quod dilucidius est, magis desiccatur, quam emolliat. Igitur recens, & humidum est, & contusum facile mollescit, ad omnia, ad quæ Scythicum idoneum. At quod antiquius est, & admodum gustu amarum, & acre, & siccum, ab eorum, quæ indurata molliunt, mediocritate excidit. Utuntur autem quidam illis, & potissimum Arabico, & ad gutturis ramices, & hernias aquosas, salua matutina, ieiunaque subigentes, ut emplastri consistentiam accipiat. Porro Arabicum & calculos renium in potu sumptum frangere apparet, tum urinas ciere, & crudorum flatuum discursus, præterea laterum dolores, & rupturas persanare. Hæc etenim Galenus. Ceterum inuenio Serapionem duobus capitibus Bdellij meminisse: quorum alterum appellauit lucidum, quod nimirum est ipsum Dioscoridis bdellium: alterum uerò cuiusdam plantæ palmæ similis fructum esse tradidit. Hoc Neapoli frequentissimum uidimus, iisque in officinis acceperimus, ubi sacchari arundines à Sicilia petitas uenduntur. Nam cum illic essem cum Bernardo Clesio Cardinali, & Principe Tridentino, qui apud Casarem Carolum v. inuictissimum Imperatorem agebat, multarum uendendarum rerum, quæ ad medicam materiam spectant, fuit mihi

Bdellii vulgaris genera.

Bdellii succidaneum.

Bdellii histor. ex Plinio.

Bdellii uires ex Galeno.

Bdellium alterum Serapio. palmæ genus.

mili facultas. Hoc igitur palmæ genus (ut ab incolis accepi) ex Sicilia cum folijs palmeis, ac radice defertur cubitali, uel paulo ampliori longitudine. Ex quo facile crediderim, Auicennam capite de Bdellio, ubi Bdellium quoddam Siculi inueniri tradit, de hoc intellexisse, quod è Sicilia ex palmarum genere deuehitur. Vocantur hæ plantæ Neapoli uulgò CEFAGLIONI. quarum quoddam duntaxat, germiculum comedunt, tenerrimum, sapidum, & ori gratissimum. Includitur hoc mille quibusdam inuolucris, tanquam totius plantæ corculum. Hoc quidem tuberibus, & carnis, carduorumq; echinatis capitibus (carcioffi, & archichiochi Itali uulgò uocant) præferunt. quandoquidem id secundis mensis pro bellarijs cum pipere, & sale solenniter assumunt, tum quòd gustuius cibus admodum arideat, tum etiam quòd uenerem conciliet. Porro illa uulgaris Cefaglioni appellatio (quantum conijcere possumus) à Mauritanis accepta est: siquidē Serapio sic inquit. Cefilio est cor istius palmæ, & natura eius est, sicut natura palmerij. Quamobrem mecum sepe numero cogitavi, cum hic cibus sit suauissimus, num Bdellium hoc illud esset, quod in terrestri paradise in sacris literis magnus ille Moses secundo Geneleos capite reperiri sempiternæ memoriæ prodidit. Galenus in super lib. v. simplicium medic. de palma differens, eius medullam encephalos appellari tradidit. Ex quo adducor, ut suspicer, inde Arabes Græca uoce corrupta suum Cefilionis nomen accepisse.

Cefilionis cōsideratio.

† Licet Saracenica arboris lectio admitti possit, quòd Saraca, unde Saraceni dicti sunt, urbs sit in Arabia; non tamen improbanda uidetur lectio Arabicæ arboris. Quòd non solum Plinius scribat bdellium in Arabia nasci, & Galenus alterum bdellij genus Arabicū faciat; sed etiam quòd Oribasilus lib. xi. legat δάκρυον ἐστὶ δένδρον ἀραβικόν. hoc est: lacryma est arboris Arabicæ.

Λιβανός. THVS.

CAP. LXX.

- 20 THVS in ea gignitur Arabia, quæ thurifera cognominatur. Primatum tenet in eo genere masculum, stagonias appellatum, suapte natura rotundum: tale autem † indiuiduum est, candidum, cum frangitur, intus pingue, in suffitu statim ardens. Indicum uerò fuluescit, & colore liuet, sed rotundum industria factitant: nam in quadrangulares formas dissectum fictilibus versant, donec rotunditatem contrahat: uerum huiusmodi thus tempore flauescit, quod atomum, aut syagrum appellant. Secundum locum habet † Arabicum, & in Smilo nascens, quod aliqui copiscum uocant, minus multò, & fuluius. Est & genus aliud, cui amomite cognomen est, alioqui candidum: quod dum mollitur, mastiches more digitis cedit. Adulteratur omne thus † in itinere pini refina, & gumi. quod facile deprehendi potest: siquidem suffitum gummi flammam non eiacularur, & refina in fumum euanescit, thus uerò statim ardet: idem maleficium odor prodit. Ad calfaciendum, & 30 astringendum pollet: oculorum caliginem discutit, caua vlcera complet, & ad cicatricem perducit: cruenta vulnera glutinat, infrænataque cunctas sanguinis eruptiones, etiam si cerebri membranis effluat: vlcera, quæ cacoethe vocantur, & sedis, & reliquarum partium permulcet tritum cum eo & lacte linamentum: formicantes verrucas inter initia, impetiginesque ex aceto, & pice illitū tollit: ambusta igni, pernionesque cum suillo adipe, aut anserino, & vlcera in capite manantia cum nitro, si infricetur, sanat: paronychijs cum melle, auribus fractis cum pice, medetur: ad reliquos aurium dolores cum dulci uino infunditur: inflammata à partu mammæ cum cimolia, & rosaceo magna utilitate perunguntur: additur ad arteriæ, viscerumque medicamenta: prodest sanguinis excreationi potum. Sed in secunda ualetudine haustum insaniam mouet, & largius cum uino potum interficit. In fictili mundo thus crematur, flagrante glebula succēsum à lucerna, donec exuratur: 40 post perfectam vstionem operire oportet, usque dum restinguatur: sic enim in cineres non redigitur. Aliqui ollulam æneo uase cauo circa medium perforato cingunt ad excipiendam fuliginem, ut in eius mentione mox ostendemus. Alij crudo fictili luto oblito, & in fornacem indito, cremāt. Fictili etiam nouo uiuacibus prunis torretur, dum non amplius bullet, aut pinguitudinem, vaporemue emittat: facile enim comminuitur, quod perustum non est.

φλοιὸς λιβάνου. CORTEX THVRIS.

CAP. LXXI.

- PRÆFERTVR thuris cortex crassus, pinguis, odoratus, recens, læuis, minimè scaber, sine membranis. Adulteratur admisto pini, aut nucis eius cortice. sed horum index ignis est: siquidem reliqui cortices suffiti nequaquam incenduntur, sed sine odore fumum eructant: thuris uerò cortex 50 ardet, & cum odoris fragrantia vaporem eiacularur. Thuris modo vritur: & vis eadem, quæ thuri, sed validior, astringentiorque. Quare potu cruentis excreationibus, uuluis fluxione laborantibus in pello confert: ad cicatrices oculorum, & caua, sordesque efficax est. tostus scabris lippitudinibus auxiliatur.

Μάννα λιβάνου. MANNA THVRIS.

CAP. LXXII.

MANNA thuris probatur candore, micarum frequentia, & puritate. Vim habet eandem, quam & thus, sed inualidiusculam. Sunt qui cribrata pini refina, ac polline, aut cortice thuris contusi adulterant. Sed hæc igne deprehenduntur: neque enim æquè suffitu aërium vaporem, sed fuliginosum, & impurum expuit, & permistum suaueolentiæ halitus virus habet.

FVLIGINEM thuris sic facito. Forcipicula lucernis accensas singulatim thuris glebas in no-
uam fictilem ollam concauam imposito: & aëreo uase in medio perforato, deterfa diligenter sorde,
obtegit: alteram admoueto, ex altera eius parte, aut utraque subiectis quaternum digitorum alti-
tudine lapillis, quò facilius perspici queat, si vrantur: & quà locus capax fuerit, glebularum alias sup-
ponito, & antequàm prorsus prior gleba restinguatur, aliam imposito, donec sufficientem fuligi-
nem uidearis coëgisse. Continuo tamen externæ aramenti partes spongia, aqua frigida madefa-
cta, abstergantur: ita enim temperato aëris feruore, fuligo omnis inhærebit, quæ alioqui per leui-
tatem decidua thuris cineribus admiscetur. Dersa itaque fuligine, cinis cremati thuris seorsum
substrahendus est. Idem opus, quoad satisfactum tibi uidebitur, obeundum. Oculorum inflam-
mationes mitigat, fluxiones suspendit, vlcera purgat, caua explet, carcinomata sistit. Simili mo-
do è myrrha, resina, styrace, reliquisque lacrymis fuligo excipitur ad eadem conueniens.

CVM THVS, Thuris cortex, manu, & fuligo ab una tantum arbore proueniant, non alienum duxi de his
omnibus unico commentario differere. Sed primùm à thure exordiens, cum Dioscorides in eius scribenda historia, non
latè se diffundat, ut eos uoti compotes faciam, qui eam audire desiderant, hic referam, quæ ex Theophrasto lib. ix. cap.
1111. quæq; ex Plinio libro xii. cap. xiiii. diligenter excerpti. Gignitur itaq; thus (ut illi prodiderunt) præter
Arabiam nullis, ac ne Arabiæ quidem uniuersæ, sed priuatim cuidam loco in medio fere regionis post Atramitis pago
Sabæorum, qui caput regni est. Tractus is spectat ad orientem undique rupibus inuius, & à dextra maris scopulis in-
accessus. Syluarum, quæ thus proferunt, longitudo est centum millia passuum, latitudo autem dimidium eius: quas &
Minæi attingunt alium pagum colentes, per quos thus euehitur uno tramite angusto, à quibus etiam thus Minæi olim
dictum est. Siquidem hi primi fuere thuris repertores, eiusq; commercium primi fecere, maximeq; exercent. Cæteris
interdictum est, his exceptis, uidere thuris arbores, ac ne Minæorum quidem omnes (ut perhibent) ipsas arbores ui-
dere possunt. Ius enim in thus, ipsumq; legendi potestas, tricenarium tantummodo esse familiarum dicunt, quæ per suc-
cessionem id sibi uendicant; quæ etiãnum ob id à propinquis populis sacræ uocantur, quòd cum uulnerant arborem,
quò liquor defluat, aut cum metunt, nec fœminarum, nec funerum congressu polluuntur: atq; ita religione merces au-
gentur. Quidam promiscuum ius Minæis omnibus esse tradunt, & unoquoq; anno inter ipsos diuidi. Cæterum quan-
quam priusci Romani in Arabia bellagessere; thuris tamen arboris facies à nullo (quòd equidem legerim) Latinorū
tradita est: neque Græcis etiãnum autoribus (etsi plures de ea conscripserint) de eius effigie satis inter se conuenit,
licet dixerit Theophrastus, quòd arbor thuris, quæ super Sardes apud delubrum quoddam surrexit, fronde lauri con-
sistet. Thus dumtaxat meti solebat inciso arboris cortice, canis ortu, flagrantissimis æstibus, quòd tunc esset humoribus
maximè prægnans, quòd postea legebatur sequenti autumnō. Verum dulcedo quæstus aliam uiam attulit, quæ etiam
primo uere ipsum legeretur, incisis per hyemem arboribus. Excipitur quod ex arbore profilit, atque distillat pala-
mea tegete, ubi loci natura poscit, aliubi arca circumpauita. Purius, & perlucidius illo modo, sed hoc ponderosius,
minus pellucet, minusq; uiribus pollet. Vindemia uerna thus rusum emittit, nec comparandum priori: uires enim im-
becilliores sibi sortitur. Creditur nouellæ arboris candidius esse, quàm ueteris. Quod hæsit in arbore, ferro depeñ-
tur, ideoq; corticosum. Tradidit Dioscorides præter Arabicum inueniri & Indicū, id tamen flauescere. quòd in-
dicat, thus & in alijs regionibus nasci præter illud, quòd ex Arabia deuehitur. Quòd cum Theophrastus, & Plinius
satis compertum haberent, quauis prius scripsissent, thus præter Arabiam nullis gigni; dixere tamen postea, quòd
ex reatu acceperant, id etiam nasci in quibusdam insulis. Thus (ut scribit Galenus lib. vii. simp. medicamentorum) 40
excalciscit ordine secundo, desiccatur uerò primo, paululumq; adstringit. Sed candido minimū adstrictio manifesta.
Cortex eius euidenter adstringit: proinde sanè strenuè quoq; desiccatur, adeo ut ex secundo sit ordine completo desic-
cantium. Est autem crassiorum partium, quàm ipsum Thus, & minime particeps acrimoniæ. Ob has igitur tum se-
cultates, tum qualitates multus est eius usus apud medicos in hæmoptoicis, stomachicis, celiacis, & dysentericis, non
tantum ijs, quæ extrinsecus applicantur, ipsum admiscentes, sed & ijs, quæ intrò in corpus sumuntur. Ramus eius
(lego fuligo eius, & infra rationem reddam) tum siccoris, tum calidioris est facultatis, quàm ipsum thus, adeo ut ad
tertium usq; excessum perueniat. Habet uerò etiam adsterforium quiddam: itaq; eo nomine expurgare, & implere,
quæ in oculis consistunt ulcera uidetur, uelut & myrrha, & styracis. Hæc Galenus. Verum, ne quisquam for-
tasse me perperam Galeni lectionem immutasse existimet, illud sciendum est, quòd in Galeni loco citato non solum
Gerardi Gaudani uersio reprehendenda (quòd tamen interpreti uitio minime dandum est) sed etiam in Græcis tum 50
ipsius Galeni, tum Pauli Aeginetæ codicibus communis lectio deprauata uidetur. quippe ubi in thuris capite legitur
apud Galenum, ὁ δὲ ὁ ἄλλος αὐτῶς ἔργο τέρας ἐστὶ, καὶ θερμότερας ἢ κατὰ αὐτὸν τὸν λιβανὸν δύναμεις,
hoc est, ut uertit Gerardus: Ramus eius tum siccoris, tum calidioris est facultatis, quàm ipsum thus, rectius legendum
putauerim, ἢ δὲ ὁ ἄλλος αὐτῶς, hoc est: Fuligo eius etc. Quæ quidem lectio primo Dioscoridis testimonio comproba-
tur: qui præterquam quòd ramorum non meminit, ipsi thuris fuligini, non ramis, tum expurgandi, tum implendi, quæ
in oculis consistunt ulcera, facultatem inesse testatur. Deinde id manifestè innuisse uidetur Galenus in prædicti capi-
tis calce illa comparatione, cum inquit, uelut ex myrrha, & styrace. Nam libro vii. simp. medic. de styrace
agens: styracis combusti fuligo, inquit, thuris fuligini quodammodo est similis. Et libro vii. de fuligine scribens:
Primum enim, ait, thuris fuligine utuntur, in ocularias medicinas mista, eas uidelicet, quæ ad oculos etiãnum phleg-
mone tentatos accommodantur, atq; etiam fluxione tentantur, & ulcera habent: nam & illa expurgat, & carne re-
plet. Ad

Thuris histo.
ex Theophr.
& Plin.

Thuris facul-
tates ex Gal.

- plet. Ad hæc usurpant quoque eam ad facultates, quas uocant calliblepharas. Præterea terebinthina, myrrhæque fuligo molestia caret, non aliter, quam thuris: sed styracis his quodammodo ualentior est. His igitur rationibus asserere non dubitauerim, hoc in loco uulgatos Græcos codices fortasse librariorum incuria uocum similitudine deceptorum deprauatos esse: quodque loco huius uocis αὐδὴλᾶ, quæ Latine fuliginem reddit, successerit δὲ ἄλλος, quæ ramum germinis significat. Quod etiam apertissime confirmat Serapio: qui cum hunc Galeni locum suo tempore legitimum, et incorruptum haberet, quæ hoc Galeni loco nostra ætate de thuris ramo leguntur, ea ipse Galeno accepta referens, de thuris fumo, seu fuligine legit. Quod item apud Aëtium uidere licet: tamen si Paulus hac menda non uacet, uel sui ipsius fortasse, uel potius librariorum culpa. Nam alias non possem non admirari, quod in Galeno lectionem hanc deprauatam esse non animaduertisset, quemadmodum hac in re nostræ ætatis interpretes mihi quidem admiratione digni uidentur. Ceterum thus (ut Galenus scribit lib. 1111. de compos. medicamentorum per genera) concoquitur, et pus mouet in temperatis corporibus, nam in humidis sarcoticum est. Præterea cum dixerit Dioscorides, thus in secunda ualitudine haustum, insaniam facere, et largius cum uino sumptum interficere, hinc Auicennam errasse crediderim, qui et deprauatis sensibus, et abolitæ memoriæ thus opem præstare tradit. Porro credere nonnulli thuris Manna apud Græcos esse, quam nostra ætate è cælo collapsam super arborum frondes colligimus, quamque tanquam omni ex parte innocuum medicamentum, et utero gerentibus mulieribus, et pueris, et delicatis deiciendæ alui gratia propinamus. Verum res quidem aliter se habet: namque Plinius, et alij complures produnt, Mannam thuris esse micas eius concussu elisas, quod dum conuehitur, euenit. Quod etiam testatus est Galenus lib. 1111. de compositione medic. secundum locos. Sed quoniam thuris Manna mihi redegit in mentem Mannam hanc purgatoriam cælitus demissam, ut plenius legentibus satisfiat, cum huius nusquam meminerit Dioscorides, de ea tradam, quæ ex Arabum monumentis deprompt, quæque ipse etiam in Calabria uidi, ubi laudatissima colligitur. Est igitur MANNA quidam ros, siue liquor suauis, qui ex aëre ueniens sub lucanis temporibus, arborum ramis, et frondibus, herbis, lapidibus, et solo interdum inuenitur hæere. qui breui temporis curriculo coalescens, grumosus in gummi morem efficitur. Huius duo tantum genera ipse in Italia uidi, quorum alterum ab orientali plaga, alterum uero à Calabria defertur. Eius, quod ex oriente petitur, duplex habetur species, præstantissima altera, quam Mastichinam appellant, nomine à granorum mastiches similitudine sumpto: infirma uero, et uilis altera, quæ Bombicina nuncupatur: quippe quæ nil aliud est, quam aut euania, et senio exhausta Mastichina, aut saccharo, alijsque imposturis adulterata. Calabriensis plurimi penditur, quæ stirpium frondibus insidens colligitur, proinde foliorum Manna cognominata, minutis granulis constans, translucida, grauis, mastiches granulis similis, candida, gustu dulcis, atque suauis. Secundas partes sibi asciscit, quæ ramis insidet: tertias uero, quæ lapidibus, et solo inhaeret: nimirum hæ granulis constant crassioribus, et colore longè minus sincero. Ex ea, quæ nocte peracta è cælo ceciderat, Cossentia, quæ est Calabria ciuitas, mihi facta fuit copia super fraxineis frondibus, quæ iulapij perfecte colli guttas prorsus referebat. Accepi inibi ab incolis, quod hæc mane legitur, priusquam sol exortus admodum exarsciat: namque postea sole liquefacta, ab ortuque facile euanesceat. Quo fit, ut plerique ubi in magna deciderit copia, summo mane arborum ramos præscindant, et in opacis collocent, ubi concretam maiori commodo legunt. Duo Mannæ genera etiamnum à Mauritanis diuersis capitibus prodita reperio: quorum alterum Mannam, alterum uero Tereniabin appellant. Tamen non aliam inter ea specierum differentiam esse constat, quam quod alia liquefens, melli similis, alia in grumos concreta uideatur: quæ profecto illa est, quæ ad nos aduehitur. Quam uero ij Tereniabin uocant, Serapionis testimonio et ipsam esse Mannam manifestè ostenditur. Nanque Abicis autoritate, Tereniabin, inquit, febrium ardentium inflammationes mulcet, sitim extinguit, aluum mediocriter emollit, pectori, et tussi opem præstat, nec aliud est, quam Manna. Testatur Brasauolus Ferrariensis, Nicolaum quendam Ferrariæ (ut arbitror) pharmacopolam emisse à quodam Mauritano uas plenum cuiusdam Mannæ melli similis, quæ in medicamentis non satis laudari potuit. Hanc equidem ex eo genere fuisse existimauerim, quod Mauritanij Tereniabin nominant: etsi Brasauolus ipse contrarium senserit, cum uelit, Tereniabin Mauritanorum eam esse Mannam, quæ communiter utimur: eorundem uero Mannam esse huiusce liquidæ speciem. Quæ tamen sententia Arabum scriptis prorsus refragatur. quandoquidem ipse inuenerim apud Serapionem, quod Tereniabin quidam ros est è cælo cadens melli grumoso similis, et quod aliter mel roscidum appellatur. Auicenna uero de Manna agens, inquit, eam gummi modo concrefcere: à quo Mesuem nihil dissentire comperio. Credidit Auerroes, et post eum alij quam plurimi, Mannam ueteribus, præsertim Galeno, incognitam fuisse. Quibus illud reclamation, quod ipse Galenus scriptis tradidit lib. 1111. de alimentorum facultatibus, capite de melle, sic dicens. Memini aliquando cum æstate super arborum, ac fruticum, herbarumque folia mel quam plurimum fuisset repertum, agricolas uelut ludentes cecinisse, Iupiter melle pluit. Præcesserat autem nox, ut per æstatem, satis frigida (nam tum tempus anni æstiuum erat) pridique calida, et sicca fuerat aeris temperies. Atqui peritis naturæ interpretibus, halitus è terra, et aquis prodeuntes, solis calore exactè attenuati ac cocti, à frigore secutæ noctis in unum coacti, ac densati fuisse uidebantur: sed apud nos raro id accidit: in monte autem Libano quotannis persepe. Itaque coria super terram extendentes, et arbores excutientes, quod ab eis defluit, excipiunt, et ollas, ac fictilia melle implent, uocantque id roscidum mel, et ærium. Hæc Galenus de Manna memoriæ prodidit. Ex quibus eorum error deprehenditur, qui putant hanc ei fuisse incognitam. Existimandum igitur est, quod hinc Arabes suum deduxerint Tereniabin: præsertimque cum scribat Serapio, hoc ab eis mel ærium appellari. Huius etiam meminit Plinius lib. 21. capite 211. his uerbis. Venit mel hoc ex aëre, et maxime siderum exortu, præcipueque ipso sirio explendente fit, nec omnino prius uergiliarum exortu sub lucanis temporibus. Itaque cum prima aurora, folia arborum melle roscida inueniuntur. At si qui matutino sub dio suere, uinctas liquore uestes, capillumque concretum sentiunt. Siue ille est cæli sudor, siue quedam siderum salua, siue purgantis se aeris succus, utinam esset

Auicē. lapsus.

Māna thuris.

Mannæ cælestis historia, & genera.

Mannæ Arabum.

Brasauoli lapsus.

Mannæ historia ex Galen. Pli. & Theop.

Manna in comitatu Gortienfi, & Foro Iulii.

Monachorū opinio explorata.

Manna secto arborum cortice manans.

Serap. lapsus.

Mannæ temperamentū, & uires.

nam esset & purus, ac liquidus, & suæ naturæ, qualis defluit primò. Hactenus Plinius. Sed tam antiqua Manna res est, ut ante Galenum, & Plinium, eius etiam meminerit Theophrastus Hesiodi auctoritate, lib. 111. cap. 1x de plantarum historia, his uerbis. Sin autem autore Hesiodo, mella, apesq; quercus ferat, magis quoq; illud confirmatur. Ergo nascitur uel hic melleus humor è cælo cadens, in hac maxime insidens. Mannam utriusq; consistentiæ è cælo demissam uidimus in Comitatu Gortienfi, uniuersq; Foroiulienfi agro, ac circumuicinis locis, Anno à CHRISTO nato. M. D. XXXXV. 1. maio, & iunio mensibus: fuitq; mihi ambarum colligendarum amplissima facultas. Siquidem ea, quæ fici, fraxini, & orneoglossi frondibus inhæserat, gummi modo concreuerat, colore candida. At quæ super amygdale, persicæ, ac quercus folia deciderat, mellis modo liquefces ab arbore defluebat, flauo colore. Quo factum est, ut facile crediderim, quòd non sui ipsius facultate gummi modo Manna concreseat; sed foliorum, in quibus delapsa recumbit. Quare ab Arabibus diligentissime perspecta, utriusq; Mannæ historiam diuersis per se capitibus suis monumentis prodidere. Sed profectò non admittenda, quin potius explodenda uidetur sententia Monachorum, qui in Mesum commentarios scripsere, cum pro certo asserant, sirio ardente Mannam non solum roris modo super arborum, & herbarum folia reperiri aëris, & cæli clementia; sed etiam ab arboribus, fraxino scilicet, & orneoglossi absq; aliquo cæli rore, gummi modo inciso earum cortice in lacrymas concrefcere. Quod tamen ut à rei naturæ, ita etiam à ratione, & à ueritate abhorreere putauerim. Siquidem ea Manna, quæ inciso harum arborum cortice in Apulia, & Calabrienfi agro hac ætate canicularibus diebus collacrymare cœpit, nullus quidem plantæ liquor est, sed ipsa eadem Manna, quæ diebus superioribus easdē in arbores ab aëre deciderat. Nam cum illis regionibus usu ueniat, quòd præ cæteris prædictæ arbores eo mellifluo rore affatim, abundeq; madescant, sitq; cortex solis ardore nimio sitiens, ac rimosus, magnam liquoris quantitatem intra se absorbet. Quo fit, ut postmodum exurente canicula inciso eodem cortice idem liquor exiliat, & in grumos concrefcit: qui tamen cum leues, fungosiq; sint ob arboris succi mixturem, infelicitè operantur, nec alterius Mannæ uiribus correspondent. Quòd autē id tantum fraxino, orneoglossi q; eueniat, cum melleus ille ros in uniuersum omnes occupet plantas, in causa est harum arborum nobis occulta potestas, ut magnetis ad ferrum, & succini ad paleas. quippe omnibus clarum est, apud Calabros, & Apulos solum fraxinum, eiq; congenerem orneoglossum Mannam in se contrahere, retinere, densare, ac cohibere: ex alijs uerò arboribus eandem statim defluere, & in subiectas herbas, petras, solumq; diffundi. Quare ab his dumtaxat arboribus inciso cortice non sanè primò, & secundum naturam, sed ex accidenti defluit Manna. Verum optimi illi patres cōtenti (ni fallor) cortice, internas illarum arborū partes penetrare neglexerunt. At incolæ, qui ex maiori huius liquoris prouentu, plus auri referunt, rei naturam diligentius inuestigarunt. Ceterum ex his, qui thuris Mannam cælestem hanc esse crediderunt, unum Crinitum Florentinum fuisse comperio. In cuius censuram Manardus Ferrariensis libro primo suarum epistolarum peculiare epistolam conscripsit. Veruntamen uenia illi danda est, cum & Serapio, qui Man-

† ἀτομος. Hæc dictio hic, & paulò post legitur in uulgaribus Græcis codicibus: qua in primo loco thus natura rotundum insignitur, in secundo uerò arte tale factum cognominatur. Sed quia absurdum uidebatur Marcello, 40 Dioscoridem usum fuisse homonymia, ideo mutauit lectionem, alterum scilicet ἀτομον in ἐντομον, ad rem nomen accommodans. Quam tamen lectionis mutationem minime probat Manardus: qui præterea dubitat, quo modo atomos Latinis sit reddendus. Hæc difficultates mihi quidem uidentur ab Oribasio sublata lib. x. 11. ubi primò non ἀτομος, sed ἀτμῶλος legitur, quæ uox sine controuersia illa sum, atque non scissum thus facit: secundo uerò nihil legitur. quod argumento est atomum secundum accreuisse Dioscoridi. Legitur autem σὺν γρῶς, quæ uox ut est illius factitij thuris cognomentum, Oribasio teste, legitimum, ita non mutanda uidetur.

† Hic uulgaris lectio habet, ὁ ἀραβίας, καὶ ὁ ἐν σμύλῳ, ὃν ἐν τοῖς κοινῶν καὶ λαοῖς, id est: Arabias, & in Smilo nascens, quod aliqui copiscum uocant. Marcellus non ἀραβίας sed ὀρόβιος legit. Cui lectioni ad stipulatur Oribasius libro x. 11. ubi ὁ ὀρόβιος tantum, reliqua uerò ut addititia non leguntur.

† Exemplaria Græca uulgata hoc in loco legunt μεθοδεύμενος: quæ uox, in itinere, à Ruellio, et artificiosè cō-

P I C E A .

P I N V S .

Πεύκη, καὶ Πίτυς. PICEA, ET PINVS.

CAP. LXXIII.

PINVS, ET PICEA generi eidem ascribuntur, sed quandam flagitant specierum distinctionem. arbores vulgò cognitæ. Quarum cortex astringit: prodest tritus, & illitus intertrigini, vlceribus summum corpus occupantibus, ambustisque cum spuma argenti, & manna: vlcera delicatiorum acrimoniam recusantium cerato myrtino exceptus ad cicatricem perducit: tritus cum futorio atramento serpentina cohibet: suffitu partus, & secundas eijcit: potus aluum fistit, urinā mouet. Folia eorum trita, & illita inflammationes leniunt, vulnera ab inflammatione vindicant: trita autem, & decocta in aceto feruenti collutione dentium dolores mulcent: hepaticis vtilia sunt drachmæ pondere in aqua, aut mulsâ pota. Pinæ nucus cortex, & folia potu idem præstant. Teda earum particulatim secta, si in aceto coquatur, & decocto dens colluatur, dolores leuat. Ex his etiam fit spatha acoporum, pessorumque compositionibus idonea. Quinetiam earum crematarum fuligo ad librarij atramenti confectionem excipitur: ea circumlitionibus efficacissimè imponitur, quibus palpebras ornant, coloremque mentiuntur, calliblephara Græci vocant: arrosis oculorum angulis, callosis, glabrisque genis, & collacrymationibus opitulatur. Pityides appellantur pinorum, piceæque fructus, qui in conis inueniuntur. Vim astrictoriam habent, & aliquantulum excafacientem: tussi, & pectoris uitij auxiliantur, per se, aut ex melle sumpti. Nuces pinæ cum repurgatæ manduntur, aut cum passo, aut cucumeris semine bibuntur, urinam cient: acrimonias in renibus, & vesica hebetant: stomachi rosiones leniunt. datæ cum portulacæ succo, virium infirmitatem roborant, corruptorum quoque humorum labem obtundunt. Pinæ nuces integræ recenter arboribus decerpæ in passo franguntur, & decoctæ, vetustæ tussi, ac tabitudini conferunt, si quotidie ex eo liquore terni cyathi bibantur.

NOSTRÆ nimirum negligentie ascribendū foret, cum nos assidue habeant pinorū, abietum, picearum, & laricū syluæ, nisi harum omnium amplissimam, uerumq; historiā traderemus: eoq; magis ad hoc teneri uideor, cum animaduertim Plinium, recentiorumq; nonnullos cum secutos in huiusmodi plantarum historia, qui resinas fundunt, longè ab eo dissentire, quod in Tridentinis montibus nostris oculis perspectum, apud alios etiam testatum relinquere possimus. Rem itaq; a Pinu exordiens, inuenio Theophrastum libro III. capite x. de plantarum historia, duas Pini species adnotasse, domesticam alteram, alteram uerò syluestrem: huiusq; in maritimam, & montanā distinctionem fecisse, hisce uerbis. Pinorum aliam urbanam, aliam syluestrem assignant. Syluestris binum statuunt genus, quorum al-

Pini historia,
cuiusque gene-
ra.

terum

terum *Idæan*, alterum *maritimam* uocant. Harum *rectior*, *cellior*, *matericq;* *crasior* *Idæa*: folio *imbecilliori*, *tenuioriq;* *maritima*: & cortice *leuiori*, *utiliq;* *ad coria*. quod alteri minus. *Nux* *maritimæ* *rotunda*, *breuiq;* *dehiscens*: *Idææ* *oblongior*, *uiridis*, *minusq;* *hiscens*, *tanquam* *syluestrior*. Hactenus *Theophrastus*. Cui in nostro *clinate* *refratur*, *que* *sensibus* *clarissime* *pater* *experientia*. *siquidem* *agrestes*, *que* *plurimæ* *in* *maritimis* *nostris* *Senesibus* *proueniunt*, *fructum* *ferunt* *sphærica* *oblongum*, *pyramidalem*, *firmum*, *ac* *solidum*, *nec* *per* *se* *facile* *dehiscens*. *Que* *uero* *numerosæ* *uirescunt* *in* *Ananijs*, *reliquisq;* *Tridentinis* *montibus*, *fructu* *cōstant* *paruo*, *breui*, *qui* *quā* *primum* *aruerit*, *assatim* *dehiscit*, & *ex* *arbore* *decidit*. Sed *id* *euenire* *existimamus*, *climatu*, & *regionum* *uarietate*, *uel* *etiam* *quod* *maritimæ* *plura* *sint* *genera*. *quādoquidem* *in* *maritimis* *Pisarum* *oris* *sylvestres* *proueniunt* *pini*, *qui* *breues* *rotundasq;* *nucis* *edunt*, *cupressi* *modo*. *Quinetiam* *in* *eodem* *Tridentino* *agro* *isdem* *Ananijs*, & *uallis* *Flemarum* *montibus* *aliæ* *duæ* *syluestrium* *uisuntur* *species* *à* *prædictis* *longè* *figura* *disidentes*: *quarum* *unam* *uulgò* *Mughi* *incole* 10 *uocant*. *que* *sine* *stipite* *medio*, *ramos* *circumq;* *à* *radice* *fundentes* *humi* *repunt* *spatio* *cubitorum* *decem*, *quindecimq;*: *quales* *etiam* *apud* *Ananios* *Rouena* *monte*, & *in* *alijs* *plerisq;* *harum* *uallium* *locis* *apertè* *conspici* *possunt*. *Proferunt* *hæ* *fructus* *paulò* *maiores* *cæteris* *sylvestribus*, *sed* *qui* *magis* *resinam* *fundant*. *Harum* *ramis* *utuntur* *incole* *ad* *uasa* *uinaria* *cingenda*: *sunt* *enim* *tenaces* *admodum*, & *flexiles*. *Alterius* *uero* *speciei* *sunt*, *quas* *Cembri*, & *Cirmoli* *uulgò* *uocant*, *quarum* *numerosissimas* *plantas* *ipse* *sæpe*, *ac* *sæpius* *uidi*, *tum* *in* *Gauia* *Phœbeæ* *uallis*, *tum* *in* *Flemenibus*, *Vulturenæ*, & *Rhetinorum* *montibus*. *Hæ* *quidem* *speciosa* *proueniunt* *proceritate*, *ita* *ut* *ad* *tabulas* *parandas* *materiem* *non* *modò* *pulcherrimam* *præbeant*, *sed* *etiam* *suauius* *odoratam*: *attamen* *non* *tanta* *assurgunt* *altitudine*, *quanta* *cæteræ* *sylvestres*. *Ramos* *è* *caudice* *promunt*, *ceu* & *picea*, *qui* *pini* *frondibus* *uirent*. *Caudicis* *cortex* *nō* *ut* *pino* *subrubet*, *sed* *abietis* *modo* *subalbet*. *Fructus* *tam* *longitudine*, *quā* *crassitudine* *piceo* *æque* *similis* *est*, *breuior* *tamen*, *resinosus*, *colore* *in* *nigrū* *purpurascens*: *inter* *cuius* *nucamentis* *nucis* *recluduntur* *domesticis* *similes*, 20 *minores* *tanq̃* *triangulares*, *breues*, *fractu* *faciles*, *ut* *que* *dentibus* *facile* *cedant*: *sapore* *quādamtenus* *domesticas* *referunt*, *nisi* *quod* *gustui* *quādam* *penè* *insensibilem* *relinquant* *asperitatem*: *quod* *omnium* *syluestrium* *proprium* *est*. *Ab* *his* *resina* *tum* *alba*, *tum* *odorata*, *ueluti* *ab* *alijs* *sui* *generis* *manat*. *Tabule* *ex* *his* *paratæ* *ad* *extruenda* *edificia* *Germanis* *plurimi* *fiunt*, *non* *modò* *quod* *pulchra* *uenarum* *serie* *placeant*, *sed* *quod* *odoris* *fragrantia* *præstent*: *id* *enim* *ad* *eorum* *hypocausta* *paranda*, *quibus* *maximè* *ob* *frigidissimam* *regionis* *temperiem* & *indigent*, & *utuntur*, *plurimū* *affert* *ornamenti*. *Ceterum* *non* *potui* *nō* *admirari* *dixisse* *Plinium*, *scandulas* *è* *pino* *ad* *contegendas* *domos*, *ex* *omnibus*, *que* *resinam* *fundunt* *arboribus*, *aptissimas* *esse*, *cū* *laricē* *non* *ignoraret* *materiei* *præstatiā*, *duritiē*, & *firmitatē*, *nulli* *equiparandā* *esse*. *Præterea* *scribit* *Theophrastus* *(nos* *id* *quotidie* *uidemus)* *quod* *pini* *interitus* *est*, *ut* *teda* *fiat*. *Cuius* *uerba* *sunt* *hæc* *loco* *suprà* *citato*. *Morbium* *pinis* *accidere* *talem* *Idæi* *incole* *narrant*, *cū* *non* *solum* *cor*, *sed* *etiam* *pars* *externa* *caudicis* *in* *teda* *transuerit*, *tunc* *strangulari* *quodammodo*. *quod* *sponte* *accidit* *ubertate* *arboris* 30 *largissima*, *quoad* *quis* *coniectare* *possit*: *teda* *enim* *totū* *efficitur*. *Ergo* *hæc* *pini* *propria* *affectio* *est*. *Quare* *autē* *pini* *teda* *fiat*, *scribit* *idem* *Theophrastus* *lib. v. cap. xv. de causis plantarū*, *sic* *inquiens*. *Pinus* *enim* *radicem* *agū* *teda* *totam* *refert* *tanq̃* *ut* *ante* *dictum* *est*. *Ratio* *eadem*, *que* *in* *animalibus* *est*, *quod* *pars* *alimenti*, *que* *ferbuerit*, *excoctaq;* *sit*, *quoniam* *purgatissima* *est*, *asidet*: & *collecta*, *dēsataq;* *pinguedinem* *reddit*. *Reliquum* *uero* *fursum* *transmissum*, *partes*, *que* *suprà* *terram* *eminent*, *nutrit*: *non* *per* *illam* *pinguedinem* *subiens*, *sed* *per* *alios* *quosdam* *meatus*. *Nam* *que* *in* *teda* *omni* *ex* *parte* *mutatæ* *sint*, *obesitate* *moriuntur*, *ut* *dictum* *est*: *cū* *enim* *nullum* *transitum* *habeant*, *spiritus* *strangulantur*, *sicut* *animalibus* *accidit*, *que* *ultra* *modum* *pinguerint*. *Hæc* *ille*. *Ceterum* *quod* *teda* *opus* *sit* *ad* *piceam* *conficiendam*, *non* *defuit* *sane* *ratio*, *qua* *etiam* *arte* *fieri* *possit*, *ita* *ut* *pinus* *non* *sua* *utiq;* *sponte*, *sed* *artificio* *teda* *fiat*. *Idem* *idem* *docuit* *Theophrastus* *libro ix. cap. ii. de historia plantarum*, *his* *uerbis*. *Idæi* *ubi* *arboris* *caudicem* *cortice* *dispoliarint*, *quod* *parte* *solari*, *binis*, *aut* *ternis* *à* *terra* *cubitis* *facere* *consueuerunt*, *confluxum* *istuc* *fieri* 40 *non* *sine* *teda* *uno* *cum* *plurimum* *anno* *affirmant*. *Idq;* *cū* *securi* *detraxerint*, *secundo* *iterum* *anno* *teda* *locum* *expleri*: & *tertio* *pari* *modo*. *Posthac* *ob* *eā* *paulatim* *incisuram* *arborem* *extenuatam*, *putrefactamq;* *humi* *facile* *à* *flatu* *prosterntur*, *tum* *eius* *cor* *extrahi* *(hoc* *enim* *teda* *maximè* *præfert)* *neq;* *et* *radicem* *effodi*. *Hæc* *etiam* *ille*. *Quibus* *palām* *est* *contabescens* *pino*, *tam* *sponte*, *quā* *arte* *fieri* *oriūq;* *teda*. *Quamobrem* *putauerim* *hac* *in* *re* *nō* *parum* *cæcutisse* *Plinium*: *quippe* *qui* *lib. xv. i. cap. x. ubi* *resiniferas* *enumerat* *arbores*, *teda* *enim* *propria*, & *per* *se* *esse* *arborem* *censet*, *cū* *inquit*. *Sextum* *genus* *est* *teda* *proprie* *dicta*, *abundantior* *succo*, *quā* *reliqua*: *parcior* *liquidioreq;*, *quā* *picea*: *flammi*, *ac* *lumini* *sacrorum* *etiam* *grata*. *Et* *lib. eodem* *cap. xv. i. i. Nunc*, *ait*, *celeberrimis* *arborum* *dictis* *quædā* *in* *uniuersum* *de* *cunctis* *indicanda* *sunt*. *Montes* *amant* *cedrus*, *larix*, *teda*, & *cæteræ*, *è* *quibus* *resina* *gignitur*. *Hæc* *Plinius*. *Verum* *si* *quis* *Plinij* *defensor* *diceret*, *per* *teda* *ipsum* *hoc* *in* *loco* *non* *aliud* *intelligere*, *quā* *pinum*, *itaq;* *cū* *tueri* *uellet* *hanc* *tutelam* *illud* *(ut* *puto)* *uanam* *esse* *ostendit*, *quod* *cū* *eo* *capite* *Plinius* *resiniferas* 50 *arbores* *omnes* *per* *genera* *describat*, *et* *primum* *omnium* *genus* *pinum* *faciat*, *nullo* *pacto* *pinum* *pro* *teda* *accepisse* *uideatur*, *cū* *sexto* *resinarum* *generi* *teda* *postea* *adscripserit*. *Hinc* *fortasse* & *Marcelli* *error* *defluxit*, *qui* *in* *hoc* *Dioscoridis* *capite*, *pinum* *teda* *interpretatur*. *In* *hoc* *etiam* *uersatur* *errore* *Adamus* *Lonicerus* *Ruellium* *secutus* *in* *suo* *de* *plantarum* *historia* *uolumine*, *ubi* *fictam* *potius*, *quā* *ueram* *arborem* *pro* *teda* *pinxisse* *uideatur*. *Sed* *animaduertendum* *est*, *non* *è* *pinu* *tantum* *fieri* *teda*, *sed* *ex* *alijs* *etiam* *plantis* *resinam* *fundentibus*, *nempe* *larice*, & *picea*: *à* *quibus* *nos* *in* *Ananienfibus* *syluis* *pinguissimam* *excisimus*. *Quapropter* *dicebat* *Theophrastus* *lib. i. i. i. cap. vi. de historia plantarum*, *quod* *in* *Ponto* *ex* *sylvestribus* *desint* *pinaster*, *abies*, *atq;* *picea*, & *omnino* *que* *teda* *in* *se* *gerunt*. *Quibus* *clare* *patet*, *alias* *præter* *pinum* *arbores* *esse*, *que* *in* *teda* *enim* *contabescunt*. *Sed* *quod* *id* *morbi* *magis* *pino* *eueniat*, *quā* *cæteris*, *propria* *pini* *affectio* *esse* *creditur*. *Quo* *sit*, *ut* & *in* *hoc* *Plinium* *errasse* *crediderim*, *qui* *non* *pini*, *sed* *laricis* *morbium* *esse* *ait*, *ut* *teda* *fiat*: *ac* *eidem* *omnes* *attribuit* *tum* *uires*, *tum* *notas*, *tum* *qualitates*, *quas*

Plinii lapsus.

Teda cōsideratio.

Plinii error, & quorundā.

Plinii & Ruellii error.

quas Theophrastus pino reddidit. Quare cum Ruellius eum sibi familiarissimum ab huiusmodi lapsu vindicare uellet, non mirum, inquit, quod in hoc Plinius equiuocatione sit usus, quando & perpetua fronde perinde ac pinus, sit larix, & situs idem in montibus, eademq; facies, minime animaduertens, quam magno ipse quoque fuerit errore implicatus: quemadmodum & recentiorum alij. Quandoquidem pro certo attestari possum, laricem me uidisse nunquam (etsi centenas laricum syluas uiderim) cui per hyemem folia non deciderent, & quæ tantam contraheret cum pino cognationem, quantam Ruellius tradidit. Itaque ut uera eius quoque promulgetur historia, hic ea de larice differemus, quæ & uidimus, & experientia comprobauimus. **LARIX** igitur arbor est eximia proceritatis, cortice perquam crasso (non autem leuiori, quam picea, ut Adamus Lonicerus scribit) in rimas undique dehiscente, intusque rubente: ramos gradatim circa stipitem totum emittens, adnatis compluribus salicis more lentis, colore luteo, odore non inuicundo: folijs circum ramulos prodeuntibus, densis, oblongis, mollibus, comosis, pineis angustioribus, minime aculeatis, quæ aduentante hyeme pallida effecta ad caudicis radices decidunt, ibique marcescunt: ita ut sola Larix inter cæteras resinas fundentes arbores, sprete omni algoris immanitate, nuda per hyemem uitam transigat. Nouella cupressum prosum æmulatur, non autem piceam, ut Ruellio placet. Eius coni (quancum credidit Plinius laricem sterilem esse) cupressinis admodum similes sunt, neque ingratum efflant odorem. Veruntamen flores longè odoratiores sunt, qui uere emergentes è ramusculorum cacuminibus arborem uniuersam mirum in modum condecorant. quippe cum in purpura ardentem rubescant, comantibusq; foliolis, miro quodam naturæ artificio annectantur, non parum uiatorum oculos remorantur. Ligni materies durissima, præsertimq; rubescens, & in caudicis medullis sita: eaq; propter in ædificijs omnibus extruendis, cæteras longè præcellit. Vanum profecto est credere (ut Plinius, Vitruuius, & recentiorum plerique perhibent) quod nec flagret Larix, nec in carbones uertatur, sed ueluti calcarium saxum in fornace exuratur. Quandoquidem haud rectè cum fornacibus ageretur, in quibus sit ferrum in Tridentinis montibus, & in ea præsertim ualle Ananijs contermina, quam Solis nuncupant, ac alijs multis Camonica, & Eliotropie uallis fornacibus, in Brixienfi agro, si larigno carbone carerent, cuius inibi maxima conflagratur copia. Namque (ut referunt in hac arte periti) nullo alio carbone in fornacem indito rude ferri metallum tam celeriter colliquefcit, quam lariceo. quin & lignum eius siccum cum abunde sit resinosum, impetu flagrat perquam uehementi. Quamobrem in Tridentinis montibus laricinis tantum lignis furnos incendunt, tam eos, quibus panis coquitur, quam quibus hypocæusta calefiunt. Ceterum selectissimum agaricum in larice prouenit. namque ipse quidem sæpius in Ananienfibus montibus præstantissimum agaricum parua quadam securi à laricibus quam pluribus deieci, emig; sæpius ab his, qui resinas colligunt. Nascitur etiam agaricum (ut prodit Plinius) in Gallia, non in larice duntaxat, sed in alijs arboribus, præsertim glædiferis. Dioscorides, sicuti & Galenus, non satis compertum habet, an Agaricum fungus sit, aut radix, licet asserat in cedro gigni. Brasauolus Agaricum Comachij in ilicibus inuenisse fatetur, necnon per Galliam equitans, id uidisse ait quercuum caudicibus inherere. Enimvero ipse in tota Hetruria, in alijsq; quam plurimis Italiae locis, deniq; in multis Germaniæ, Carniolæ, Dalmatiæq; prouincijs, ubi syluæ quercubus, ceris, ilicibus, suberibusq; referta conspiciuntur, non solum nunquam uidit, sed ne quidem audiuit in his agaricum prouenire: tamen si illis inherere uiderim fungos alios plurimos lignea materie concretos, duos, ac nigros: quibus ubiq; passim fomites sunt ad suscipiendum ignem, cum è siliæ calyce excutitur: quin etiam ijs ignitis ad machinulas exonerandas uenatores frequentissime utuntur. Ad hæc quamuis in Tridentinis montibus, præsertimq; Ananienfibus præter abietes, pinos, larices, & piceas, innumera-biles adsint quercus; in nulla tamen agaricum, præterquam in larice nascitur. Porro ex larice etiamnum præstantissima illa resina manat, quæ falsò officinis terebinthina uocatur, cum terebinthina ex terebintho proueniat. Verum cum mercatores præterito iam uero terebinthinam ad nos minime afferrent, ob idq; larigna eius loco uterentur tum medicum, tum myropole, facile factum est, ut larigna ex usu sibi terebinthinæ nomen uendicauerit. Quippe etiam Galeni tempore liquida picea terebinthinæ loco uendebatur, ut ipse libro tertio de comp. medic. per genera memoriæ prodidit, sic inquit. Ex harum genere est & larigna uocata, prædictis plane humidior: substantia uerò similis liquida picea, quam loco terebinthinæ inflatores uendunt ignorantibus eas discernere. est autem talis resina odore gustu, & facilitate, quam terebinthina acrior. Cum hac igitur, & terebinthina, larigna uocata persimilem potentiam obtinet, sed tenuiori substantia, maioreq; discutiendi uirtute prædita est. Hanc Tridentini, ac etiam qui ijs cotermini sunt, uernaculo sermone Larga appellant, deflexa à larice, à qua emanat, appellatione. Hæc tamen sponte sua non defluit: sed qui ipsam colligunt, magno, & longo terebro laricis caudicem ad medullam usq; per æstatem perforant, & inde manentem resinam uasculis quibusdam è piceo cortice paratis excipiunt. Splendidiorem mittunt iuenculæ arbores, sicuti de thure diximus: turbidiorem uerò annosæ. Reperitur præterea in annosis laricum caudicibus prope medullam ipsam pannum quoddam albicans quandoque cubiti amplitudine, corio, ex quo chirothecæ conficiuntur, adeo persimile, ut uix alterum ab altero discerni possit. Utuntur hoc incolæ ad uulnera glutinanda, & ad sanguinis fluores compefcendos. Ceterum admodum inter se similes ex his, quæ resinam fundunt, arbores sunt **PICEA**, & **ABIES**, ita ut sæpe etiam lignarios fabros fallant. Siquidem eadem utriq; proceritas: ambæ iisdem sunt folijs oblongis, duris, ac densis: utriusq; ramusculi produntur crucis in morem à duorum duntaxat ramorum lateribus exeuntes: quod & folijs euenit. Veruntamen hoc tantum discriminis inter se habent, quod piceæ folia colore sint abiegnis longè nigriora, quin & paululum latiora, molliora, leuiora, minusq; pungentia. Præterea piceæ cortex nigrescit, tenax est, lentus, & lori modo flexilis: abieti uerò albicat, & si flectatur, facile perfringitur. Piceæ rami plerumq; ad terram flectuntur: quod in abiegnis non uisitur. Lignis deniq; materies piceæ multò speciosior, ac etiam utilior: habet enim uenas rectiores, minusq; nodosas. In picearum genere sola femina fructus adfert, sed in Ananienfibus, cæterisq; Tridentinis montibus abies omnis infertiliter est, etsi Plinius abietem fructiferam fecerit. Picea fert resinam

Laricis histo-
ria.Error Plinii,
& Vitruuii.Agaricum la-
rici innascens.Resina lari-
gna.Pannum in la-
rice nascens.Piceæ, & A-
bietis histor.

Abietis lacry-
ma.

resinam inter corticem, & lignum gummi modo concretam, licet nonnunquam ex ea defluat liquida, larigna similis. Abies uero inter corticem & corticem præstantissimum liquorem illum concludit, quem uulgo *LAGRIMO*, quasi abietis lacrymam, appellant, de quo ueteres nihil (quod scuerim) posteritatis memorie prodidere. Nisi quispiam dixerit per abietis lacrymam intellexisse Galenum libro 111. de compositione medicamentorum per genera paulo antecitato, piceam illam liquidam resinam, quam pro terebinthina institores uendebant. Cuius rei illud indicium esse uidetur, quod scribat ipse, hanc & gustu, & odore terebinthinae esse persimilem, quod in abiegna lacryma maxime notatur: & quod insuper sit quadantenus terebinthina acrior. namque huiusmodi qualitates in liquida piceae resina minime reperiuntur. Quo fit, ut suspicandum putauerim, in his Galeni uerbis librariis fortasse culpamendum aliquod subesse; licet constet antiquos scriptores in arborum resinas ferentium historia in quam plurimis inter se differre, & alteram saepe pro altera (ut supra diximus) substituere. Auxit mihi suspicionem hanc Galenus: quippe qui scripserit deinde eodem libro in Euphorbij medicamento, inter resinas cæteris odoratiores haberi terebinthinam, & abiegnam, hancq; illa calidiorem esse. Falluntur autem, qui putant abiegnam lacrymam, clarissimam esse larignam: quandoquidem illa inter abietis cortices uomicæ modo coaceruatur, & secto corio (ut in abscessibus sanie uexatis fieri solet) elicitur: hæc uero manat à laricis caudice ad medullam usq; perforato, ut ego experientia doctus facile attestari possum. Nam, ut rem omnem hac in historia exactius exploratam haberem, & à larice larignam, & ab abiete abiegnam per memet elicere libuit. Sunt qui huic illam admisceant, ut hac impostura magis lucrentur, eo quod omnes abiegnam per memet elicere libuit. Nec desunt qui percolatam larignam, & ad ultimam claritatem redactam pro abiegna uenditent, cum rarissimi reperiuntur myropole, qui rectius alteram ab altera dignoscant. Sed fraus cognosci potest, quod abietis lacryma substantia minus consistat, odore præstantissimo fragret, & gustui larigna sit amarior, ad annumq; asseruata quadantenus flauescat. Ea uulneribus recentibus maximum affert præsidium, quod non solum glut annuq; asseruata quadantenus flauescat. Ea uulneribus recentibus maximum affert præsidium, quod non solum glut net, sed & mundet, & sarcotica habeatur. Poterunt calculos eijcit, arthriticos dolores mulcet, coxendicumq; cruciatus lenit. Capitis uulnera mirifice sanat, adeo ut hac sola nonnulli utantur. Additur & in antidotis balsami uice. Affirmat Ruellius abieti croceum florem innasce: uerum in Tridentinis montibus, ubi undiq; ea montes syluescunt, Abies omnis est & floribus, & fructibus infecunda.

Error quorū
dam.

Abiegnæ la-
crymæ uires.

Σχῆμα.

LENTISCVS.

CAP. LXXV.

Pistacea lentiscia

Lentisci con-
sideratio.

LENTISCVS in Italia frequentissima nascitur, præsertimq; in Hetruria maritimis nostris Senensibus. Gignitur in collapsis Romanorum edificijs, ac ruderibus. Quintian in tractu Tyrrheni ubiq; copiosa oritur, in Campania maxime. Ceterum Lentisci nonnullæ sunt plantæ, quæ in arborem mediæ proceritatis assurgunt: nonnullæ uero humiles, quæ nullo grandiore caudice à radicibus sublato, sed uirgultis, stolonibusq; innumeris corylorum foliis-
strum modo dissiliunt. ueruntamen Lentiscus tum ramis, tum folijs densior constat, magisq; uirgultorum cacumini-
bus ad

LENTISCVS nota arbore est. Cui toti uis inest astringendi: semini enim, folio, ramo, cortici, radicibusque cognatæ insunt uires. Liquamentum autem ita fieri solet. Folia, cortex, & radix in aqua coquitur, & ubi abunde cocta, refrigerataque sunt, folia abijciuntur: aqua denuo coquitur, donec mellis habeat crassitudinē. Lentiscus sua astringendi dote, ualet aduersus sanguinis reiectiones, alui profluvia, & dysenterias in potu: item contra eruptionem sanguinis è uulua, & eiusdem, aut sedis procidentia. In totum acaciæ, & hypocistidis uicem repræsentat. Idem facit succus è tritis folijs. Decoctum fortu caua explet, & fracta ossa ferumminat, uulua fluxiones sistit, nomas arcet, urinam pellit, motus dentium collutione stabilit. Virentes furculi calamulorum uice dentibus repurgandis affricantur. Fit è semine oleum astringentiorum uim habens: quod prodest, cum quid astringi opus est. Lentiscus resinam gignit, quæ lentiscina cognominatur, & ab aliquibus mastiche. Potæ utilis est sanguinem reijcientibus, & tussi ueteri: stomacho auxiliatur, sed ructum mouet. additur in dentifricia, & illitiones faciei, ad nitorem cuti conciliandum: palpebras oculis incommodas replicat: manducata halitum oris commendat, gingiuas contrahit. Optima, & copiosissima in insula Chio prouenit. Præfertur, nitedulæ modo, resplendescens, & candore Tyrrhenicæ ceræ similis, adulta, retorrída, friabilis, odorata, stridorem edens. Viridis autem inferior est. Adulteratur thuris, resinæque pineæ nucis mistura.

bus ad terram deflectitur. Folij utraq; est pistacij graueolentibus, pinguibus, friabilibus, & in obscurum uirentibus, in ambitu tamen rubent, sicuti et quibusdam uenulis. Perpetua fronde uiret. Cortice est subrufo, lento, tenaci, flexibiliq;. Profert terebinthi modo, præter racemosos fructus, folliculos corniculi modo intortos, in quibus includitur liquor limpidus: qui tandem ueterascens uertitur in bestiolas ijs persimiles, quæ ex ulmi, et terebinthi folliculis euolant. Tota plâta grauer olet: quapropter nonnulli, quod olfactu caput aggrauet, ipsam deuitant. Sed Lentiscum, quæ roboris magnitudine proueniat, folio sorbi, acinis syluestris punicæ rubentibus, ut Ruellius scribit, hætenus non uidi, nec id unquam me legisse memini apud probatos autores. Idcirco Ruellium hac in re hallucinatum crediderim. quæ admodum & Hermolaum, qui ea esse lentisci folia existimat, quibus coriarij Venetijs pelles conficiunt, uulgo propriè appellata sôglia. Siquidem planta, à qua hæc folia decerpuntur, maxime à lentisco differt; & si cum terebintho aliquam habeat similitudinem. Fert etiam Lentiscus Italica mastichen, ut ipse attestari possum: quanquam non ea copia, qua in Chio, & Creta Aegæi insulis. Itaq; inmerito à nonnullis notatur Auicenna, quod mastichen Italicam memorie prodiderit. Quippe quod ijs, qui maiori in errore uersantur, existimauerint non alibi fortasse, quam in Chio nasci. Indicam mastichen è spinosa quadam planta manare, non solum Theophrastus, sed etiam alij tradidere, quemadmodum & Plinius. qui lib. xii. cap. xvi. non modò Chiæ mastiches meminit, sed aliarum quoq; quæ in Arabia, Asia, Græcia, Pontoq; proueniunt. Lentisci meminit Galenus lib. viii. de simp. medicament. facultatibus, sic inueniens. Lentiscus facultate ex aquea essentia leniter calida, & terrena frigida non pauca compositus est, ob quam & moderatè adstringit. Desiccatur igitur secundo ordine completo, aut tertio incipiente: in caliditatis, & frigiditatis differentia quodammodo est medius, & symmetrus. Similem omnibus sui partibus adstrictionem obtinet in radicibus, ramis, extremis turionibus, germinibus, ac folijs, præterea fructu, & cortice: ac si succum ex folijs eius uiridibus exprimas, similis hic ordinis est, moderatè adstringens. Itaq; bibitur & per se, & cum alijs medicamentis, quæ dysenterias, & alij affectus sanant. quin & ad sanguinis exuptiones, sanguinisq; ex utero eruptiones, tum sedis, uulueq; proci dentias idoneus est, utpote ad hypoeistida nomibilibus propè accedens. Meminit idem & mastiches libro vii. simpli. med. his uerbis. Mastiche candida quidem, & Chia consueto more cognominata, quodammodo ex contrarijs composita facultatibus est, adstringente uidelicet, & emolliente. Proinde stomachi, uentris, intestinorum, iccorisq; inflammationibus competit, ut puta secundo ordine excafaciens, & desiccans. Nigra uero, quæ Aegyptia cognominatur, tum magis desiccatur, tum minus astrictorie facultatis est particeps: quamobrem aptior est ad ea, quæ ualidiorem digestionem per halitum exposcunt. hæc igitur ratione & furunculis bonum est remedium. Porro oleum, unguentumq; mastichinum ex Chia conficitur, nõ admodum sanè ex Aegyptia. ceterum similis est & ipsum mastiche facultatis. Hæc de lentisco, & mastiche Galenus posteritatis memorie prodidit. Sed cum mastiche mihi Caphuram in memoriam redegerit, quod certò sciam, eam mastiche, ardenti aqua, zedoariaq; ab impostoribus adulterari, eumq; Dioscorides, Galenus, & ceteri illius seculi scriptores ipsam non solum non adnotauerint, sed ne nouerint quidem, silentio minime dissimulandum fore putauimus, quò magis legentibus satisfiat, quantum tum à Serapione, tum etiam ab his, qui meridionalen plagam, & Indiæ ora hoc æuo nauigationibus perlustrarunt, memorie proditum est. CAPHURA igitur est gummi arboris cuiusdam in India nascentis tanta magnitudine, ac proceritate, ut sub eius umbra hominum centuriæ recondi possint. Nascitur hæc arbor in montibus mari propinquis, materie leui, ferulacea, qua prodit Caphura. Huius largioris prouentus augurium est, cum frequentibus cælum fulgetris corruscat, aut crebro tonitru constrepit, uel cum terra motu concutitur. Huius multa traduntur genera. Vna in interuenijs ligni, lamellarum modo impacta figitur. Alia foras emergit cortice abrupto, ueluti resina, illisq; gummi modo inheret, maculis inter initia rubentibus, postmodum uel calore solis extorta, uel ignium ui candescit. hanc sumpto à rege quodam Riach illius loci nomine, indigenæ Riachinam appellant: quandoquidem is primus dealbande Caphuræ rationem adinuenit. Hæc ceteris & bonitate, & tenuitate præstat, longiorq; perdurat tempore. Alia crassior, nec pellucens, atro colore: proinde bonitate cedens. Tertia uiliior reperitur, fusco colore. Succedit huic impuriore alia, quæ arboris scobe, ramentis, & assulis implicita, gummi more agglutinata lentescit, tuberculo amaræ nucis, aut fabæ, aut ciceris. Hanc pontificum, & sacerdotum suffimentis, sicut thus, & myrrham, costumq;, in templis dicant. Sed hæc omnes in duo tantum fastigia rediguntur, in rudem, & elaboratam. siquidem rudis est Caphura omnis ignem non experta: elaborata uero, quæ solis, uel ignis ardore excocta, atq; purgata album contraxit colorem, utpote & cera. Fuchsius lib. primo de componendis medicamentis, putat Caphuram esse bituminis Indici genus, quod scripserit Serapio auctoritate Almazodi, largioris Caphuræ prouentus augurium esse, cum cælum crebris fulgetris corruscat, aut plurimis strepit tonitruis, uel cum regio, in qua prouenit, terra motu concutitur: argumento, quod similiter ex terra concussu magna tum

50 sulphuris, tum bituminis copia profundi soleat. Sed dissentit ab eo opinio nostra: quandoquidem nec Serapionis, nec aliorum quoruncunq; hanc fuisse sententiam existimem: cum tam ipse, quam ceteri, qui de Caphura scripsere, arboris cuiusdam uastissimæ proceritatis gummi, uel resinam Caphuram esse scribant. Nimirum oscitanter de hac scripsisse uidetur Platearius Salernitanus: quippe qui Caphuram gummi arboris esse inficiatur, Dioscoridis, & complurium testimonio, ex succo cuiusdam herbe fieri tradens. Quod profectò falsum est, cum nullibi Caphuræ meminerit Dioscorides. Eam autem esse gummi non solum Auicennæ, & Serapionis testimonio probatur, sed & Lusitanorum, qui nostro æuo per meridem ad Calicut orientalis Indiæ emporium nauigant. Credidere Serapio, & Auicenna, Caphuram tertio abscessu & siccare, & refrigerare: quæ tamen cum uehementer etiam in aquam proiecta conflagret, sit perquam odorata, & adeo tenuium partium, ut sepe per se in auram euanescat, illis reclamare uidetur. Quo fit, ut quis suspicari possit, aut legitimam Caphuram ad nos non aduehi, aut hoc loco Arabum monumenta (ut in alijs quam plurimis) esse uitiata. Capitis dolores (si tamen in hac parte credendum est Mauritanis) ex calore proueniētes Caphura

Ruel. & Hermolai lapsus.

Mastiches consideratio.

Lentisci uires ex Galeno.

Mastiches uires ex Gal.

Caphuræ historia, & generatio.

Fuch. opinio non probata.

Platea. error.

Caphuræ temperamentum, & uires.

tes Caphura illita mulcet, incandescentes inflammationes restinguit, præsertimq; iocineris. Renes, & seminaria uasa refrigerat, sanguinemq; cogit. Circumlitionibus imponitur ad cutis nitorem conciliandum, & ad arcendas tā uulnerum, quā ulcerum inflammationes. Erysipelas extinguit, & aduersus gonorrhæam, & albas uulue fluxiones efficax est cum succino, & aqua nymphæe hausta. Idem præstat pubi, seu imo uentri, testibus, renibusq; illita: quæ tamen antea psyllij seminis spissamento, aut omphacio, aut solani succo probè sit macerata. Sanguinem è naribus profluentem sistit, aut cum urticæ semine immissa, aut ex maioris sedi, & plantaginis succo fronti circumlita. Collyrijs ad calidas oculorum lippitudines utiliter imponitur. Renibus, ac testibus illita uenerem extinguit. Corpora à putredine præseruat: proinde commodè antidotis admiscetur, quæ contra uenena, uenenosorum animalium ictum, & pestilentes affectus conficiuntur. In uniuersum uiribus innumeris pollet, quas breuitati consulentes prætermittimus.

Caphuræ probatio.

Legitimæ probatio talis est. In calido pane è furno recentissimè sublato, bipartitoq; manibus scisso Caphura ponatur. quod si humore madeat, sinceræ est argumentum: sin contrā perarescat, spurie ac factitiæ signum. Ceterum si non diligenter asseruetur, ex operculatis etiam capsulis nonnunquam euanesceat: itaq; sepe deluduntur seplasiarij. Asseruatur tamen securè uasè marmoreo, aut alabastrino, lini & psyllij semine sepulta. Nec desunt, qui eam pipere feliciter asseruari putent. quod nec planè comprobandum uidetur. Venetias Caphuram omnem rudem important, ibiq; igne, & arte uitreis organis elaboratur, sic ut candescat, atque pelluceat.

Τέρεβινθος. TEREBINTHVS.

CAP. LXXVI.

pistacea terebinthos

TEREBINTHVVS cognita arbor est. Cuius folia, & semen, & cortex astringunt, & ad eadē, ad quæ lentiscus, cōueniunt, simili parata modo, sumptaq;e. Fructus esui aptus est, sed stomacho aduersatur: excalfacit, urinam mouet, uenerem excitat: cōtra phalangiorum morsus conuenienter in vino bibitur. Resina eius ex Arabia petræa defertur. Prouenit etiam in Iudæa, Syria, Cypro, Aphrica, & Cycladibus insulis. Sed præualet candida, perlucida, uitreo colore, & in caruleum uergente, terebinthum olens. Terebinthina resinas omnes antecedit: proxima lentiscina, & è pinu, & abiete: has sequitur è picea, & pineis nucibus resina. Natura omnibus calfacere, mollire, discutere, expurgare. Tussi, ac tabi conueniunt per se, aut in ecglemate ex melle: uitia pectoris expurgant, urinam cient, cruda concoquunt, uentrem emolliunt, palpebras commodissimè replicant: lepras tollunt, cum ærugine, ac futorio atramento, nitroq;e: auribus saniem emanantibus cum melle & oleo, itē in pruritu genitalium utiles. malagmatis, acopisque admiscuntur. Laterum doloribus per se, illitu & appositu auxilio sunt.

Ρητίνα ἄλλα. RESINAE ALIAE.
CAP. LXXVII.

LIQUIDA resina è pinu, & picea, à Gallia, & Hetruria conuehi solet, atque olim à Colophone petebatur: hinc Colophonix sibi cognomentum uedicauit. A Gallia quoque subalpina: quam uernaculo nomine larica, hoc est, larignam, appellant incolæ. Ea in linctu, & per se magnopere prodest tussi ueteri. Colore inter se distant: siquidem alia cādida est, alia oleosa, alia mellei liquoris similitudine, ut larigna. Cupressus etiam liquidam fundit resinam, quæ ad eadem pollet. Quæ uerò aridarum generi ascribuntur, quædam ex pineis nucibus, aliæ abiete, aliæ picea, & pinu exierunt. Eligi debet longè omnium odoratissima, translucens, non retorrida, neque diluta, quandam ceræ faciem præbens, & friabilis. E' picea, & abiete resinæ cæteras antecedunt: odoratæ enim sunt, atque thus odore imitantur. Præstantiores à Pityusa insula deferuntur, quæ secundum Hispaniam sita est. Sed quæ è picea, nucibus pineis, & cupresso manarunt, nihil ad illas, nec tantis uiribus potiuntur. veruntamen eorundem gratia, quorū & illæ, sumi solent. Lentiscina terebinthinæ respondet. Vritur resina omnis liquida in uasè quadruplæ capacitatis ad humorem, qui infunditur. itaque resinæ congius in duobus aquæ pluuiæ coquitur, subiectis leuibus prunis, resina assidue mouetur, donec omnis odor aboleatur, & friabilis, & retorrida reddatur, ac digitis cedat. Cæterum ubi refrigit, in fictile non picatum, quod aconitum uocant, id est, non illitum, reconditur. Fiet etiam eximij candoris, si resina omnis eliquata præcoletur, quod faculenta sordes excernatur. Vruntur quoque sine aqua, primum lento igne, & ubi coire cœperunt, maior carbonum

carbonum strues supponitur, & triduo citra intermissionem discoquuntur, usque dum antedictas naturæ suæ notas exuerint: mox, ut dictum est, reponuntur. Aridas unius diei spatio decoxisse satis est. Vltæ odoratis malagmatibus, & acopis, & unguentorum colorationibus magnopere utiles sunt. E' resina perinde atque thure, fuligo excipitur, ad circumlitiones idonea: quibus palpebras fucant, & colorem mentiuntur. prodest glabris genis, collacrymationibus, erosisque oculorum angulis. Ex ea fit atramentum scriptorium.

TEREBINTHORVM (ut Theophrastus memoriæ prodidit lib. III. capite xv. de historia plantarum) alia mascula, alia femina. Mascula sterilis est, ob idq; sexui maris adoptatur. Foeminarum alia fructum protinus rufum promit, magnitudine lentis, qui concoqui nequit: alia viridem editum, rufum postmodum tingit, & cum uua matrescente, nigrum nouissime facit, magnitudine fabæ, resinosum, & sulphureum. Circa Idam, & Macedoniam breuius, fruticosa, contortaq; nascitur: at apud Danaescum Syriæ magna, copiosa, decoraq; montem enim inibi terebinthis refertur, ut nil aliud habeat, referunt. Materies ei lenta, radices ualide in profundo, atq; in totâ incorrupta hæc arbor habetur. Flos oleæ, uerum colore rufo. Folia circa unum pediculum, pleraq; specie laurinarum coniugata, quemadmodum sorbo, quodq; parte postrema acuminet, impar exit: uerum minus angulata, quam sorbo, ambituq; laurino similiora, & pinguis cum uniuerso fructu. Fert & ad nucis similitudinem quædam concava, ut ulmus: quibus bestiolæ tanquam culices innascuntur. Fit in his resinosum quid, lentumq;: sed resina tamen non hinc legitur, sed à ligno. Fructus resinæ copiam non mittit, sed manibus tantum adheret: etsi non lauetur, postquam collectus est, inter se coherescit: cum uerò lauatur, candidus, probèq; non maturus supernatat, niger subsidit. Idem refert deinde lib. III. cap. v. historie plantarum, Indiam etiamnum Terebinthum haberi: cui folia, & rami, & reliqua omnia terebintho similia: fructus autem diuersus, similis enim amygdalis. Nam & in Baëtris terebinthum hanc esse, ferreque nukes amygdalarum magnitudine: quoniam non magnas, sed uisu similes, & suauitate amygdalis præstantiores: & ideo loci illius incolæ his potius uti. Hæc Theophrastus. Terebinthum uidi ego primum in colle uulgò cognomine Castel Trento, non procul à ciuitate Tridenti prope Athesim, à Theophrasti historia haudquaquam dissimile, facta huius uidendi mihi copia à clarissimo medico Iulio Alexandrino Tridentino: reperiq; ipsam deinde in alijs cõpluribus Hætruriæ locis, uidelicet in collapsis Romanorum ædificijs, ac ruderibus: sed frequentem admodum in lapidæ collibus prope Puccinum castrum, Adriatico sinu non longè à Tergesto. Ab hac sepe, dum illac iter haberem, & fructus, & folliculos caprarum cornibus non absimiles, quibusdam intus bestiolis culicis figuram præ se ferentibus, & resinam decerpfi: quæ etsi omnium præstantissima sit, non tamen diu est, quod Venetias deferretur ex Cipro. Antea coctâ afferebāt, uel quod esset aduectu aptior, uel quod impostoribus ad adulterationē aditus hoc modo facilius fieret. Verum liquida ut per se ex arbore manat, iam frequens facta est. Cæterum quia terebinthina iandiu in Italiam non aduehebatur (ut supra in laricis mentione diximus) larigna non modò terebinthinae locum sibi uendicauerat, sed etiam cognomentum. At eum eodem loco à nobis de pinea, picea, larigna, abiegnaq; resina, & earum à quibus colliguntur arboribus, abunde scriptū sit, operæpretiū quidem non est, ut hic iterū ea repetamus. Scire tamen cõuenit, rarissimas esse abietes in montibus Tridentinis, quæ præter fluentem lacrymam, aridā fundant resinam: sed si quædam inueniuntur, hæc est (ut Plinius inquit) arboris morbus. Cuius rei manifestum argumentum est, quod omnis abies, quæ resinam fundit, tabida sit, putris, & cariota. Brasauolus de resinis differens, Pliniū in earum historia à Dioscoride dissentire autumat, quod s. Plinius libro XXI. capite v. tradiderit summas resinæ species duas, siccam & liquidam: siccam in pinu, & picea fieri: liquidam è terebintho, larice, lentisco, cupresso. Dioscorides uerò ex pinu, & picea, & liquidam præter siccam haberi scriptum reliquerit. Quos tamen melius erat sic conciliasse, quod quauis asserat Plinius, siccas resinas è pinu, & picea colligi: non propterea obstat, quominus ferant pariter huiusmodi arbores & liquidas, & siccas resinas. Quandoquidem in Tridentino tractu pluribus uarijsq; locis, è pinu, piceaq; antea longo tempore cæsis, solisq; ardore æstuantibus liquidas resinas exudare comperimus larignæ non absimiles. Quod etiam sæpe euenit in asseribus ex hisce arboribus paratis, & in tignis, uel trabibus, quæ ædificijs coaptantur. Verum enim uero malim dicere Pliniū errasse, quod liquidarum generi lentiscinam adscribat, quæ est nostra mastiche, cæteris profecto durior. Ad hæc scire etiam conuenit, quod quæ in officinis Colophonia, Hispanica, Græcæq; dicitur, illius species est, quam coquere Dioscorides edocuit. Constat hæc coloribus diuersis, utpote crystallina, hyacinthina, saturatoq; colore, pro resinarum, ex quibus conficitur, uarietate. quippe (ut Dioscorides ait) alia candida est, alia olei, alia mellis colore, qualis est larigna. Quæ uerò à Colophone Ionie urbe sibi cognomentum comparauit, est (ut refert Plinius lib. XI. cap. xx.) præter cæteras fulua: neque alia de causa uocatur & Hispanica, & Græca, nisi quod ex iisdem etiam regionibus aduehatur. Attamen animaduertendum est aliam ab hac, quæ neq; fricta, neque excocta est, haberi Colophoniam: siquidem scribit Dioscorides quod pinea, piceaq; liquida, ac pinguis resina ex Colophone afferebatur: ob idq; Colophonia per excellentiam uocabatur. Quod item testatur Galenus libro VII. de compositione medicamentorum per genera, cum inquit. Quoniam uerò piceam resinam & frictam, & colophoniam appellare consueuerunt, sciendum uenit, aliā quandam esse colophoniam Chie mastiche persimilem, molliens aliquid habens, quemadmodum illa, & thus. Et libro II. eiusdem. Est, inquit, inter liquidas etiam colophonia thuris redolens, quæ nonnullis sola uocatur colophonia, odoratu suauitate aatem quandam referens, ut abietina, & calore sicut illa mediocri prædita. nascitur admodum modica, atque ob id pretiosa est. Porro si quispiam diceret, non cognouisse Plinium, neque Dioscoridem, liquidam abiegnam, quam aliqui lacrymam, nonnulli uerò abietis oleum nuncupant, eum ne tantillum quidem à ueritate desciscere putauerim: siquidem hi de liquida abiegnâ (quod legerim) nihil memoriæ prodiderunt. Terebinthi, & resinarum meminit Galenus lib. VII. de simplic. medicam. facultate, ubi ita scriptum reliquit. Terebinthi tum cortex, tum folia, tum fructus

Terebinthi hist. ex Theophrasto.

Resina terebinthina.

Bras. opinio non probata.

Colophoniæ consideratio.

Terebinthi uires ex Gal.

Refinarum ui-
res ex Gal.

Etus adstrictorium quiddam obtinent: sed & secundo ordine excalfaciunt. Itaq; quod etiam desiccant, manifestum est: recentes quidem etiamnum, humidique modice; sicci uero, ordine secundo. Ceterum fructus aridus propinquus est etiam tertio ordini desiccantium: est enim adeo calidus, ut mandentibus protinus eius caliditas percipitur. Itaq; etiam urinam prouocat, & lienibus prodest. Paulo superius de resinis differens, sic inquit. Resinae omnes desiccant, & excalfaciunt. Ceterum inter se discrepant, quod plus, ac minus habeant in gustu quidem acrimoniae, in facultate uero caliditatis: tum quod aliae plus, aliae minus sortitae sunt partium tenuitatis: praeterea quod nonnullae adstrictionis sunt participes, aliae nequaquam. Primas meruit omnium non iniuria lentiscina: eam uocant mastichen. Nam praeterquam quod paucula ei adest adstrictio, adeo ut stomachi uentrisque, & iccoris imbecillitatibus, & phlegmonis conueniat, insuper illi inest mordacitate uacans desiccatio: minimum enim acris est, & maxime tenuium partium. Inter alias praefertur terebinthina, manifestam quidem, non tamen similiter atque mastiche, adstrictionem possidens. Ceterum adiunctam habet amaritudinem quandam, per quam magis etiam, quam mastiche digerit. Ob eandem qualitatem inest & abster-
flo, tanta quidem, ut & psoras sanet. Quinetiam quae in profundo resident, ceteris resinis magis attrahit, nimirum cum illis maiorem habeat partium tenuitatem. Attamen picea, & hac etiam magis strobilina acriores quidem ea sunt, sed non magis tamen digerunt, neque attrahunt. Mediae inter has sunt pinea, & abietina, acriores quidem quam terebinthina, minus tamen, quam aut picea, aut strobilina. Habet porro etiam emolliens quiddam terebinthina: secundum locum habet in emolliendo lentiscina, sicut & cyprissina acrimoniae. Et lib. 111. de compositione medicamentorum per genera inquit. Etenim cera ad liquiditatem multo pingui indiget: at resinae, quae quidem aridae prorsus sunt, modico: liquida & siccam quandam substantiam ad emplastri crassitudinem assumere postulant. In ceris igitur non magna humiditatis, ac siccitatis differentia est: in resinis, sicut etiam in picis genere contra, aridae ab humidis permultum differunt. Omnium ergo resinarum siccissima est, quam nonnulli frictam, alij colophoniam appellant. Huic succedit, quae ex fictilibus impura, nec frixa sumitur, quam si purges, in frictam mutabitur. His ambabus siccior est, quae dicitur pitynon physema, ac si dicas pinea germinatio. Hanc sane, cum squalidam in praesentis emplastri compositionem non esse idoneam ratus, abiecti; usus autem sum fricta, & liquidis. Iam uero ex his quoque nonnullae diutius liquidae permanent, quemadmodum terebinthina, aliae cito inarescunt, sicut strobilina: media utriusque est abietina. Quinetiam facilitate calidior est quidem strobilina, mox uero abietina, deinde terebinthina: cupressi resina miscere non ausus sum, ut quae nonnihil adstringeret. Putabit forsitan aliquis nobiscum dissentire Dioscoridem Anazarbeum in sermone de resinis haec uerba scribentem, primo de medica materia commentario. Ex omnibus resinis principatum terebinthinae datur, post eam lentiscinae, tum ei, quae de pinu raditur, & abiete, post quas picea, strobilinaque numeratur. In his enim Dioscorides tanquam de infima strobilina, optima uero terebinthina sentire uidetur. Verum ego ex his tribus resinis strobilina, abietina, terebinthina, principem certe strobilinam calore, secundam abietinam, postremam terebinthinam esse dixi. Haecenus de resinis Galenus. Sed hac in re animaduertendum est, quod hoc in loco ceteris strobilinam non aliter praefert Galenus, nisi quod omnes caliditate tantum antecellat: siquidem in uniuersum in medicamentis componendis a Dioscoride nequaquam dissentit, uidelicet quod inter omnes terebinthina primas occupet sedes, ut paulo post declarat, dicens. Inter resinas optimam, tanquam medicamentum in multiplices usus accommodatum, merito terebinthinam affirmaueris, non tamen caliditate primas obtinere.

Πῖσα ὑγρὰ. PIX LIQUIDA.

CAP. LXXVIII.

PIX liquida, quam alij conum uocant, è pinguiissimis pini, piceaeque lignis cōgregatur. Optima est splendens, syncera, laevis. Contra uenena, phthisim, purulentam excreationem, tussis, fustipiria, & pectoris humores, qui difficile extussumuntur, efficax est, eclegmate cyathi mensura cum melle dato: tonsillarum & uuae inflammationes, anginaeque utiliter perunguntur: purulentis auribus infunditur cum rosacco, & illinitur cum trito sale serpentium moribus: adiecta uero pari cera, scabros vngues extricat, imperiginesque emendat: vuluae duritias, ac sedis tubercula discutit: cum farinaeque hordeacea, & pueri impubis vrina decocta, strumas rumpit: cohibet vlcera, quae serpunt, cum pineo cortice, aut sulphure, aut fursuribus illita. Ceterum cum thuris manna, & cerato profundos ulcerum sinus conglutinat: rimis sedis, & pedum magno auxilio illinitur: vlcera replet, & cum melle purgat: quin & cum uua passa, & melle carbunculos, & putrida vlcera emarginat, dirupitque. Erodentibus medicamentis, quas septas uocant, probe immiscetur.

Πισέλαιον. PICINVM OLEVM.

CAP. LXXIX.

E' PICE fit quod pisselæon appellant, separato liquore aquoso, qui supernatat pici, sicut serum lacti. Nam expansa, quandiu pix coquitur, supra cortinam uellera pura madescunt, acceptoque ha-litu eius exprimuntur in uas, idque tandiu fiat, donec pix coquatur. Quas pix liquida, praebet utilitates: alopecias capillo replet cum farina hordeacea illitum: quibus & liquida pix medetur: iumentorum vlcera, scabiemque emendat.

Λιγνὺς τῆς ὑγρᾶς πῖσος. FVLIGO LIQVIDAE PICIS.

CAP. LXXX.

FIT HOC MODO è liquida pice fuligo. In lucerna noua, quae ellychnium habeat, nonnihil picis incendito, lucernamque fictili uase in clibani speciem conformato, superius in angustum fornacato,

cato, inferius perforato, ut clibani esse solent, operito, & adoleri finito: consumptoque liquore nouum infundito, quoad sufficientem usui fuliginem collegeris. Vis ei astringens, acrisque. Vtui est ad pigmenta, quibus palpebras linunt, & uenustant, & ad circumlitiones. Item ubi glabris genis pilos restitui oportet, ad imbecilles, lacrymososque oculos, insuper ad eorundem ulcera non inutilis est.

Πικρα ξηρά. PIX ARIDA.

CAP. LXXXI.

LIQVIDA pix decocta in spissam coit, quam uocant aliqui palimpissam. quo in genere quædam uisci modo lentescit, boscas cognominata: altera sicca est. Probatum pura, pinguis, odorata, subrufa, resinosa. Talis Brutia, & Lycia, picis, refinæque simul naturam habentes. Calfactoriam uim habet: dura emollit, pus mouet, tubercula panosque discutit, ulcera replet: vulnerarijs medicaminibus commode permiscetur.

Ζωπία. ZOPISSA.

CAP. LXXXII.

ZOPISSAM aliqui aiunt derasam nauibus refinam cum cera, quam alij apochyma appellant. Ea dissipandi naturam habet: quoniam marino sale macerata sit. Alij pineam refinam hoc nomine uocauerunt.

TAMETSI de pluribus Picis generibus, de oleo, earumque fuligine diuersis, ac proprijs capitibus differat Dioscorides: cum tamen horum omnium historia notior sit, quam ut a nobis explicari debeat, operæpretium non est, ut de his pluribus agamus. Sed quoniam fortasse nonnullos delectabit audire, quoniam modo pix ipsa conficiatur, ut illis et mihi sit satisfactum, hic rem paucis aperiam, omniaque de ea referam, quæ Tridentino tractu in Flemarum montibus coram clarè perspexi. Sic ergo picem, quæ passim naualis dicitur, eo quod picandis nauigijs sit aptissima, artifices conficiunt. Veteres pinos, quæ prorsus teda confectæ sint, in particulas securibus concidunt, ut ex aliarum arborum truncis ad carbonis opus fieri solet. Deinde uerò area ex creta pauit in medio paululū elata, extremitatibus equaliter dependentibus, ut liquor è teda resudans in canalem totam aream ambientem facilius desluere possit. Itaque cōcisam tedā in area struis congerie locant, uelut in carbonis artificio: mox hac primū abietū, piccarumque frondosis ramis undique tecta circumdataque, tum denuum terra septa, lutoque obstructa, ne quouis modo fumo ac flammis pateat exitus, per foramen in cacumine paratum ignē succendunt eadem quoque ratione, qua & carbones coquuntur. Quare cum desit locus, per quem flamma erumpere possit, sentiatque ob id congesta moles maximum ignis ardorem, pix liquitur, & per areæ pauimentum confluens in canalem circumpositum desluit, qui per alios canales inibi artificiosè paratos picem fluentē corriuat in scrobes ligneis asseribus circumdatas, ne terra defluxam picē combibat: unde postea & dolia, & cadi, & utres implentur. Operis perfecti signum, si rogi decumbat, subsidatque, & liquor desluere desinat. Sic enim picem fieri uidimus à syluiculis eam parantibus, qui quodammodo secuti uidentur Theophrastum lib.

Picis conficiendæ ratio.

ix. capite 111. de historia plantarum, ubi eadem ferè ratione Macedones picem urere latius tradidit. Picis facultatem memoria prodidit Galenus lib. v. 111. simplicium medicamentorum, sic inquit. Pix sicca quidem desiccatur, & excoalscit secundo à mediocribus, siue symmetris excessu: ac plus desiccare potest, quam excoalscere. Humida uerò contrā, plus uidelicet calfacit, quam desiccatur: habetque nonnullam partium tenuitatem, qua & asthmaticos, & purulentos adiuuat. Satis est autem cyathi linxisse mensuram melli mistæ. Sed & abstergerendi quandam uim habent, atque concoquendi, digerendi que: ueluti & in gustu subamarum quid obtinent, & acre. Sic leprosos ungues eximunt mistæ cum cera, lichenisque, detergunt: concoquunt item duos, & crudos tumores omnes cataplasmati indite. Ad ea omnia humida ualentior est: arida uerò pix tametsi ad hæc quidem deterior est, glutinandis tamen uulneribus magis congruit. Ex his itaque clarum est, humidæ pici calidam humiditatem affatim esse admixtam. Meminit item Galenus picis fuliginis lib. v. 11. eorundem simp. ubi ita de omni fuligine scriptum reliquit. Fuligo omnis exicatoria est, ac proinde terrestris est essentia, habens quasdam etiam ignis, qui materiam combustit, reliquias: sed id pusillum est. Porro tota eius natura terrena est, tenuium partium. Sed quæ speciatim in ea differentia sunt, eæ pro uita materia eueniunt: ex acriore, & calidiore, tali etiam proueniente fuligine: ex dulciore simili quoque & hinc fuligine proueniente. Primum enim thuris fuligine utuntur, in ocularias medicinas mista, eas uidelicet, quæ ad oculos etiamnum phlegmone tentatos accommodantur, atque etiamnum fluxione uexantur, & ulcera habent: nam & illa expurgat, & carne implet. Ad hæc usurpant quoque eam ad facultates, quas uocant calliblepharas. Præterea terebinthina, myrrhæque fuligo molestia caret, non aliter quam thuris: sed styracis his quodammodo ualentior est: magis etiam picis liquidæ, qua etiam magis cedri. Porro acrioribus utuntur ad uitia palpebrarum uocata ptila, & erosos oculorum angulos, humidosque citra phlegmonem. At mollioribus, mitioribusque tum ad hæc, tum ad ea, ad quæ competere paulo superius diximus thuris fuliginem.

Fuliginum uires ex Gal.

† Hoc loco non ἐνὸς, id est, odorata, ut communis lectio habet, sed ἰξῶς, hoc est, uiscosa legitur in Orisij codice manu scripto, libro x. 1. simplicium. Harum lectionum quæ sit melior in probatione picis siccæ, aliorum sit iudicium.

Ἄσφαλτος. BITUMEN.

CAP. LXXXIII.

BITUMEN Iudaicum cæteris antepositum. Cuius probatio est, ut purpuræ modo splendeat, sitque ponderosum, ac ualidum odorem uibret. nigrum autem & sordidum, uitiosum est. Adul-

teratur pice. Gignitur in Phœnice, Babylone, Zacyntho, & Sydone. Liquidū inuenitur in Agra-
gantino Siciliae, fontibus innatans: quo utuntur ad lucernarum lumina, olei uice. Hallucinantur,
qui id Sicilicum oleum nominant: nanque liquidi bituminis genus esse constat.

ΠΙΣΣΑΣΦΑΛΤΟΣ. PISSASPHALTVM.

CAP. LXXXIIII.

NASCITVR in Apolloniatarum agro circa Epidaurum, quæ pissasphaltos appellatur. Ea
Cerauijs montibus deuoluta impetu fluminis rapitur, æstuque in litus expuitur, illic coacta in
glebas, mistam bitumini picem redolet.

ΝΑΦΘΑ. NAPHTHA.

CAP. LXXXV.

NAPHTHAM uocant Babylonij bituminis colamen, colore candidum: inuenitur etiam ni-
grum. Vis ei ignium rapax, ita ut ex spatio protinus in eam transfiliant. Ad suffusiones oculorum,
& albugines utilis. Bitumen omne discutit, glutinat, emollit, ab inflammatione tuetur: uuluarum
procidentia, strangulationesque olfactu, suffitu, imposito, emendat: comitiales morbos suffitum
deprehendit, gagatæ lapidis more: purgationes mulierum cum uino, & castorio potū elicit: tus-
sim ueterem, & anhelitum adiuuat: serpentium moribus, coxendicum, laterumque doloribus au-
xiliatur: datur cœliacis in catapotio deuorandum: cum aceto potum discutit sanguinem concre-
tum: dysentericis cum ptisana liquatum infunditur: destillationibus suffitione medetur: mitigat
dentium dolores oblitum. Cæterum pilos incommodos siccum replicat, specillo impositū: con-
calfactum autem, & cum farina hordeacea, nitro, & cera illitum, podagris, articulorum doloribus, 20
lethargicisque prodest. Pissasphaltos eadem, quæ pix, & bitumen, si misceantur, potest.

Bituminis cō-
sideratio.

LEGITIMVM quidem Iudaicum Bitumen hoc æuo (quod sciam) in Italiam non aduehitur: id nanque, quo
officinæ utuntur, impostura quædam est, pice, petroleo, & alijs nonnullis parata. Igitur mirari non licet, si id Dio-
scoridis historię minime correspondere uideatur. Optimum in Iudæa provenit in quodam lacu, quæ Iordanis amnis
influit, qui ab urbe Hierico quindecim tantum millia passuum distat, si Brocardo fides habenda est, qui Palestine to-
pographiam edidit. Nil uerò aliud bitumen est, quam pingue quoddam lacus illius aquis supernatans, quod un-
dis uentoque agitato in litore concreuit, densatur, coit, tenacissimumque redditur. Nullum in hoc lacu (ut Galenus te-
statur lib. IIII. cap. xx. simp. medicamentorum) animal, nullaque stirps innascitur, neque uisitur ob aquæ ingentem sal-
sedinem. Imò cum duo ingentia flumina in eum confluant, in quibus pisces innumeri, præsertim in eo, quod prope Ie-
richontem fluit, quod Iordanem appellant, nullus omnino piscium fluminum ostia excedit. Quinimo, eodem autore, 30
de his, quæ in eum proiciuntur, nihil mergitur, sed instar nauis, super aquam fertur. Quippe hoc esse uerum probari
facile potest experimento, quod sensibus patet: nam unaqueque nauis leuius admodum marinis, quam dulcibus fertur
aquis. Proinde loco citato hæc scite prodidit Galenus. At aqua, quæ ex lacu Syriæ Palestine, quem alij quidem ma-
re uocant mortuum, alij stagnum bituminosum, gustantibus non salsa modo, sed & amara est. Salem uerò etiam habet
ex sese natum, perinde subamarum: primoque statim aspectu unā cum uniuerso mari tum candidior, tum crassior appa-
ret, salsugini meræ similis: in quam si salem iniicias, ne liquari quidem etiam possit: plurimum enim eius in se habet:
ac si quis in eam se mergat, continuo sale tenuissimo uelut conspersus, undique emergere conspicitur. Quapropter etiam
aqua illa, quam cætera marina grauior est, idque tanto pondere, quanto fluuii marina. Itaque si uolueris te ipsum de-
scendere in profundum, ne sic quidem poteris deorsum ferri: ita attollit, eleuatque aqua, non sane quia natura leuis sit, quod
quidam ueterum sophistarum prodidit, sed ut censuit Aristoteles, propter grauitatem instar luti, quæ leuiora sunt, 40
gestans. Proinde si hominem ligatis manibus, pedibusque in stagni illius aquam conieceris, deorsum haud feretur. quin
uerò sicut naues in mari onera plura, quam in fluuijs citra submersionem portare ualent, eundem in modum in stagno
mortuo multo plura, quam in mari. Tanto enim est quæ in illo est aqua, marina grauior, quanto marina lacubri, aut
fluuii: inest enim ei salis substantia, quæ terrea, grauiorque est. Ipsaque tibi marinam, si lubet, efficere licet, sale in aqua
fluuii colliquato, cognoscereque, quanto grauior reddatur aqua eiusmodi, quam sit dulcis. Quin & modum iam inue-
nerunt, moderatam ad salendum conficiendi salsuginem, si ouum in ea uideatur natum: nam ubi etiamnum fidet, ac non
dum super salsuginis superficiem innatat, aquosa magis est, & dulcis: grauius uerò salsa est, ubi tanta est salis copia
indita, ut amplius liquari, qui postea adijcitur, nequeat. quam aquam si pendere non grauaberis, omnium aquarum
comperies grauiissimam. Itaque ego quandoque inanem esse diuitis cuiusdam ambitionem ostendi, qui tantā in Italia maris
mortui aquam deuexit, quæ cisternam implere posset. Nam id ipsum ego expedite præstiti, sale plurimo in aquam po- 50
tabilem coniecto. Hæc Galenus. Lacus iste, quem aliqui mare mortuum uocant, ille quidem est, quem sacra testan-
tur monumenta exortum esse, ubi Sodoma, Gomorrha, aliæque finitimæ ciuitates cælesti igne absorptæ, subuersæque fue-
re. Quod etiam Galeni autoritate comprobatur, qui eodem loco citato lacum hunc Sodomeum appellari scribit.
Eruat continuis (ut quidam Patriarcha Hierosolymitanus suis scriptis perhibet) nebulosos quosdam uapores fœ-
torem intolerabilem uibrantes, qui postea uentorum flamine per conualles olim fertilissimas exagitati, perpetuam ste-
rilitatem relinquunt, ita ut longo terrarum spatio nec herba, nec arbor, nec ullum denique germen proueniat, neque uire-
scat, nisi iuxta Hiericum, ubi ab Elisei fonte irrigantur horti. Tradit Plinius hunc lacum longitudine centum millia
passuum excedere, latitudine maxima uiginti quinque millia passuum implere. Idem Pissasphalti inter picis genera
meminit libro XXIIII. capite VII. sic inquit. Est & Pissasphaltos mixta bitumini pice naturaliter ex Apollo-
niatarum agro: quidam autem ipsi miscent. Affertur ex eodem agro etiamnum hoc æuo: siquidem ex Apollonia
Epiri,

Pissasphalti
consideratio.

Epiri, quam uulgo Valoniam nuncupant, Venetias pissasphaltum pro picandis nauigijs copiosum importatur: quippe quod pineæ picis commixtum, ualentissime id muneris præstet. Nuper ex Dalmatia asserri cæpit, ubi prope Lesinā non longè à Narenta seditur: cuius amicus quidam mihi copiam fecit. Foditur & in Pannonia, ubi id incolæ fossitiam ceram esse existimant. Scribit Fuchsius libro primo de componendis medicamentis, pissasphaltum nunc etiam tribus fere miliaribus ab Ispruch reperiri, uocariq; Germanico sermone Trischemblut, cuius portionem aliquam adhuc se habere fatetur, sibi à Georgio Collimitio transmissam, quæ succensa bitumen ac picem uerissime redolet. Sed equidem uereor, ne ipse quoq; decipiatur, quemadmodum Ioannem Transtetterum clarissimum medicum in Ispruch deceptum esse scio unā cum Georgio illo. Is enim lapidem gagatem, qui fere tribus ab ea ciuitate Germanicis miliaribus (ut Fuchsius inquit) in litore cuiusdam torrētis frequentissimus reperitur, pro pissasphalto ostendebat. Sed illius error, dum ego in Ispruch essem, à clarissimo Ioanne Petro Merendio medico Regio, & à me pariter deprehensus est: quod lapis Germanica lingua Trischemblut uocatus, & si lapidis gagata modo conflagret, & bitumen redoleat accensus; nunquam tamen ut pix, & asphaltus igne liquefit, sed ligni, uel tedæ modo comburitur. Præterea ultimū bituminis genus, quod Naphtham uocant, Plinius libro II. capite CVIII. in Austagenis Parthiæ inueniri prodidit, tantanq; esse huic ignium cognationem, ut transiliant protinus in ipsum undecunq; usum. Quod etsi in Italiam aliunde (quod sciam) non inferatur; inibi tamen pluribus in locis id generis erumpit, quod eosdem cum igne præstat effectus: quale est, quod in agro Mutinensi scaturit, petroleum, siue saxcum appellatum. Sed ut redeamus, unde digressi sumus, bitumen Sodomeum non nisi fictitium, uel impostorum malitia adulteratum aduehitur. Proinde Brasauolus in synceri defectu Mumiam à Mauritanis uocatam substituit, quod certò crediderit, mumiam esse legitimum Palestinum asphaltum. Quandoquidem existimauit, siccatum Arabum, tum aliarum gentium corpora, quæ pro mumia ex Syria, & Aegypto Venetias deferuntur, cum sint ex infima illius regionis plebecula, uice aloës, myrrhæ, croci, & balsami ex more Iudaico, duntaxat asphaltum impleri: quod eorum pauperies aromatum sumptus non toleret. Hoc fundamentum hinc iccisse uidetur, quod Strabo literis mandauerit bitumen Sodomei lacus in usu esse ad tutanda hominum cadauera. Sed quantum ipse ex Arabum scriptis deprompsi, apud eos mumia potius est pissasphaltum, quam asphaltum: siquidem scribit Auicenna, mumiam eadem præstare, quæ asphaltus pice commixtus. Ex quo facile conijcere possumus, cadauera illa pissasphalto tantum impleri. Cui etiam subscribit Serapio, qui de Mumia disserens, ex Dioscoridis auctoritate, eadem, quæ Dioscorides de pissasphalto tradidit, ipse uerbótenus ad mumiam retulit, sic inquit. Mumia est in terris Apolloniæ: descendit nanq; ex montibus, qui ducunt flumina cum aqua, & eiicit eam aqua fluminis in ripis, & est coagulata, & fit sicut cera, & habet odorem picis mixtæ cum asphaltum cum aliquo fetore: & uirtus eius est, sicut picis, & asphalti mixtorum. Vnde potius asserendum putauerim, nostram

30 Mumiam esse pissasphaltum, quam asphaltum. Et quauis dicat Strabo bituminis Iudaici usum fuisse ad conseruanda cadauera; non tamen negat, quin bitumini picem admisceant, fiatq; pissasphaltum factitiū. Verum Serapio, & Auicenna has mixturas optime nouerant, utpote quibus non modò Syri, sed & sue gentis Mauritani uterentur. Quo fit, ut Brasauoli sententiam non probandam existimem, quod scilicet uulgaris Mumia bituminis loco in componendis medicamentis substituatur. Nanq; Mumia præterquam quod est (ut puto) syncerum pissasphaltum, uel asphaltum pice mixtum, concepit defluentem humorem, qui continuo è cadaueribus in sepulcris liquatur. Ex quo credendum est, eam non parum suam immutasse naturam. Porro satius ducerem Galenum, & Paulum consulere, qui in succidaneis, si desit asphaltus, picem liquidam subdunt. Ceterum notare conuenit, Serapionem Mumiam Dioscoridis pissasphalto adieciisse, ut quæ aliquam inter se cognationem haberent, abinuicem non dislungeret: non enim erat nescius, huiusce modi cadauera pissasphalto impleri, quemadmodum myrrha, croco, aloë, ac etiam balsamo simul admixtis implebantur, quæ ueram tractu temporis conficiebant mumiam, cuius meminit eiusdem capituli initio, his uerbis. Mumia sepul-

40 crorum fit è myrrhæ, aloë, alijsq; rebus his additis, & humiditate, quam exudant humana corpora. Veruntamen hac nostra tempestate in Italiam haud quaquam aduehitur: quippe quod hac mixtione nulla earum regionū cadauera præter nobilium, ac diuitum condiantur, & hi quidem sepulcra habent sibi constituta, diligenterq; occlusa. Idcirco non ita facile istorum corpora surripi possunt à mercatoribus illuc profectis, ut minori tum difficultate, tum suspitione auferri possunt pauperum, & ignobilium, asphaltum pice mixto, uel ipso pissasphalto confarcta. Ideoq; apertissime falluntur, qui pro legitima mumia arefactam istiusmodi cadauerum carnem assumunt, non autem eorum infarctum, ueluti seplasiariorum quam plurimi, qui carnes & ossa contundunt, eaq; medicamentis admiscent, quæ mumiam exposcunt. Necessum igitur esset legitimam mumiam expetentibus, ut in hospitalibus nostris cadauera obeuntium aloë, myrrhæ, et croco repleti curarent, eamq; deinde suo tempore eximi. Mumia enim (ut Arabes tradunt) quam plurimis pollet fa-

50 cultatibus: siquidem secundo ordine tum siccat, tum excoact: capitis dolores frigidityte abortos absq; humorū præsentia midcet. Medetur hemiplegiæ, paralyti, oris distractionibus, comitialibus, uertiginosisq; si ex amaraci aqua naribus immittatur. Leucoij oleo, siue hyoscyamino grani pondere subacta, ad aurium dolores frigidos utiliter in earum concavitatem infunditur. Prodest quatuor granorum pondere ex thymbræ decocto resoluta, gulæ cruciatibus. Epota ex zizipharum, hordei, & myxorum decocto tribus diebus continuis, tusientibus opem non modicam præstat. Granorum item quatuor pondere sumpta ex aqua menthæ cordis affectus remouet: cum decocto uero cumini, ammi, & cari, tum uentriculi, tum intestinorum status discutit. Bibitur utiliter ab alto deuolutis ex filiquæ Aegyptiæ medulla, additis Lemniæ sphragide, & rubiæ radice. Hausta trium, uel quatuor granorum pondere singultum inhibet, si tamen ex cumini, & apij decocto assimatur. Erinis imposita, additis moscho, castoreo, caphura, & oleo balanino, naribus commodè inditur ad diuturnos capitis dolores, præsertimq; cum adhibitis alijs contumax morbus non soluitur. Garagarizatur cum oxymelite aduersus anginam: & ad lienis affectus ex cari decocto utiliter bibitur: & contra letalia uenena

Fuch. & quorundā lapsus.

Naphthæ mentione.

Brasæ opinio improbata.

Mumia: consideratio.

Mumia: uires

Bituminis hi-
stor. & uires
ex Galeno.

uenena ex decocto tribuli marini, & foetidi laserpitij gumi iuuamento non modico sumitur. item ex mero contra scor-
pionum ictus bibitur, ictusq; locis cum recenti bubulo butyro utilissime imponitur. Adstringit munia illa externa san-
guinis profluvia, pota uero interna: proinde perutilis ad cruentas excretaiones. Ex caprillo lacte pota opitulatur
exulcerate uescicæ, internis penis desquamationibus, & urinam agrè continentibus. Non desunt qui credant, huma-
norum cadauerum ossa in puluerem redacta, & in potu exhibita uarijs corporis languoribus prodesse, os suum uni-
cuique membro tribuentes. Quod penitus refellendum non est: siquidem ipse pluries iudi in comitali morbo cranium
humanum in puluerem redactum maxime profecisse, sicuti etiam calculosis renibus, & eorum doloribus. Sed ad Pi-
tumen redeamus, à quo nos penè dislunxerat mumia, ne à nostro instituto recedamus. Huius meminit Galenus lib. xi.
simp. medicamentorum, sic inquit. Bitumen, unū & ipsum est ex ijs, quæ in aqua marina proueniunt, & in alia qua-
piam, quæ non est marinæ dissimilis, ut in Apollonio Epiri, & per alia id genus loca, multis aquis sponte nascentibus, 10
ceu spuma quædam innatans hoc medicamen reperitur, & molle quidem est, dum innatat, postea uero resiccaturum pice
sicca durius efficitur. Optimum uero bitumen in mari, quod mortuum uocant, prouenit. Est autem id stagnum salsum
in cœle, hoc est caua, Syria. Ceterum medicaminis ipsius uis est tum resicatoria, tum excofactoria in secundo or-
dine. Merito itaq; eo utuntur & ad glutinationes uulnorum cruentorum, & ad alia omnia, quæ exiccari debent cum
modica excofactione.

ΚΥΠΡΕΣΣΟΣ. CYPRESSVS.

CAP. LXXXVI.

Cupressus sempervirens

Cupressi hi-
storia.

CYPRESSVS refrigerat, & astringit. Cuius folia
ex passio, & exiguo myrrhæ pota, uescicæ rheumatismis,
& urinae difficultati auxiliantur. Pilulæ autem ex vino 20
tusæ in dysenteria, alui fluxione, tussi, & orthopnoea, aut
si reijciatur sanguis, conuenientissime bibuntur: earum
decoctum eisdem præbet effectus: tusæ cum fico duri-
tias emolliunt, nariumque polypo medentur: in aceto
coctæ, & cum lupinis detritæ scabros ungues eiiciunt:
hernias intestinorum prolapsu erumpentes illitu repri-
munt. Folia eadem præstant. Pilulæ cum arboris coma
suffitæ, culices abigere existimantur. Folia trita, & im-
posita uulnera conglutinant, sanguinem supprimunt:
trita ex aceto capillum tingunt: illinuntur per se, aut 30
cum polenta ignibus sacris, ulceribus quæ serpunt, car-
bunculis, & oculorum inflammationibus: admota cum
cerato stomachum corroborant.

TAMETSI Cupressus arbor notissima sit in Italia: quin
et si uulgaris sint notitiæ eius fructus, quos tam Græci, quam Latini
conos appellant; attamen cum nihil de eius historia memorie
proderit Dioscorides, ut lectoribus unde quaq; sit satisfactum, hic
nobis differendum est, quantum hæc in historia à Plinio, alijsq; non-
nullis edocti, cognoscere quiuimus. Aduena igitur quondam
fuit Italiæ Cupressus, & difficillimè nascentium, natuq; morosa, 40
ut quæ in educatione plurimum diligentie expetat, & præsertim
in locis, ubi suapte natura non prouenit. Tradiderunt ueteres cu-
pressum diu sacræ: & ideo funebri signo eius ramos ante do-
mos ponere solebant, ubi aliquis defunctus iaceret. Ex quo more
creditur eius umbra infesta, nec quidem gratiosa. Duo habentur
Cupressi genera, mas scilicet, & femina: hæc meta in fastigiu

conuoluta: ille uero ramos in latus spargens. Hæc autem patria, ac proprium natale solum Creta insula est. namq; inibi
quocunq; loco terra moueatur, subactaq; sit, nisi serantur alia, hæc sua sponte gignitur, atq; protinus emigrat. In
Idæis etiam montibus, qui ad Troadem spectant, non appellato solo, Cupressus numerosa sponte profilit. Quod admi-
ratione non uacat, alibi non nisi tempore, & perquam diligenti cultura proueniens, & cultorè magnopere fastidiens. 50
Odere Cupressi flumina, lacus, omnesq; aquosos tractus. quo fit, ut in eiusmodi locis satè confestim inarescant. Quod
si rectè sciuisset Adamus Lonicerus, non tam facile (ut puto) scripsisset, cupressum humidis gaudere locis. Aspernan-
tur & finium, quo etiam, si circumfossura impleatur, non multo post tempore pereunt. Mira est Cupressi secunditas:
etenim triseria est. colliguntur eius coni mensibus Ianuario, maio, & septembri. Semen ijs innascitur, granis adeo pu-
sillis, ac minimis, ut atomis comparari possit: ob id enim agrè perspicitur. Non omittendum naturæ miraculum, ex
tam paruo semine gigni tam proceras arbores. Semen mirè formicis expetitur, ampliato etiam miraculo, tantuli ani-
malis cibo absumi natalem tantarum arborum. quo fit, ut fructiferæ Cupressi nunquam formicis sint destitutæ. Cus-
pressus perpetua comâ uiuet, eiusq; materies nec cariem, nec uetustatem sentit, ut etiam cedri, ebani, loti, taxi, buxi, &
oleæ. Proinde ueteres non aliam ob causam ex cupressina materie simulacra sculpebant, nisi quod ad æternam diu-
turnitatem permansura putarent, ueluti Romæ illud Iouis in arce. Fert & Cupressus liquidam resinam larignæ si-
miliem,

milem, sapore uero acerrimam. Reliqua semina tradunt, folijs cupressi tuis si misceantur, à uermiculis quibuscunq; non tangi, neq; erodi. Lignum autem (ut aiunt) nulla temporis diuturnitate sua uolentiam exuit. Sunt qui pusillam cupressum, nonnullis etiam Cipresso uulgo dictam, abrotonum foeminam uocent, à similitudine, quam hæc cum arbore in multis habet. Idcirco nec fortasse aberraret, qui certo crederet, Plinium libro XXI. capite xv. de chamæcyparisso herba differentem, de hac intellexisse: præsertim cum tradat, ipsam ex uino potam contra serpentium omnium uenena, scorpionumq; ictus pollere: siquidem & nostra hac ætate pleriq; abrotonum foeminam ad idem usurpant. Quod item ad alui tineas necandas bellarijs immiscent, ut arte pueros ad comedendum alliciant. Hetrusci hanc Santolinam uulgo nominant, de qua cum libro tertio in abrotoni mentione nobis latius sit differendum, hic plura dicere superuacaneum esset. Cupressi meminit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Cupressi folia, germina, pilulae recentes, & molles magna uulnera conglutinant in duris corporibus: ex quo clarum est, quod resiccandi uim habeat absq; insigni acrimonia, aut caliditate, sicut certè & gustus testificatur. Apparet enim in ea leuis quidam acrimonia, sed plurima amaritudo, multoq; etiam plus acerbatis in tota planta. Tanta ei inest acrimonia caliditasq; quanta satis sit deducende in altum acerbatis, ac nullam tamen mordicationem, aut caliditatem in corporibus efficiat. Proinde in alto latentes in flaccidis, putrescentibusq; affectibus humiditates innoxie, tutoq; depascitur, atq; absorbetur: cum quæ excalfaciunt simul, desiccantq; eas quidem quæ contentæ sunt, absorbant: ceterum acrimonia, & caliditate alias attrahant. Sic enterocolicos iuuat: siquidem exiecat, roburq; addit corporis partibus præ humiditate laxis, utpote cum adstrictio in altum subeat, deducende ipsa caliditate, quæ admixta est, cum seruante modum, ut deducere quidem ualeat, non tamen mordicare queat. Quidam ea utuntur ad carbunculos, & herpes polentes miscentes, tanquam absorbat citra excalfactionem eos morbos facientem humiditatem. Sunt qui ad erysipelata utantur, admixta nimirum polenta cum aqua, aut oxycrato aquoso.

Cupressus pusilla.

Cupressi uires ex Gal.

Αἰνυδὶς. IUNIPERVS.

CAP. LXXXVII.

IUNIPERI genera duo: altera maior, altera minor. utraque acris est. Excalfacit, & urinam mouet: accensa serpentes fugat. Baccarum nonnullæ nucis iuglandis magnitudine nonnunquam grandescere, aliæ nucem Ponticam equare inueniuntur, rotundæ, odoratæ, in mādendo dulces, subamaræ, quæ arceuthides etiam, id est, bæccæ Iuniperi, nominantur. Modicè calfaciunt, & astringunt, stomacho utiles: contra pectoris vitia, tussim, inflationes, tormina, & serpentium ictus efficacissimè bibuntur: urinam cient, unde ruptis, conuulsis, & vuluæ strangulati subueniunt. Folia acrimoniam habent: ideo tam ipsam, quàm eorum succum ex uino contra viperarum morsus illini, aut bibi prodest. Corticis cinis cum aqua illitus, lepras eximit.

REPERIUNTUR Græci Dioscoridis codices (ut etiam adnotatum reliquit Marcellus) in quibus Iuniperi caput prorsus deprauatum legitur, quibusdam additis, quæ Dioscoridis doctrinam minimè sapiunt. Siquidem nec Galenum, nec item Paulum Aeginetam, minusq; Serapionem, qui tamen uerbote nus Dioscoridis scripta per capita singula refert, illud usquam posteritatis memoriæ prodidisse constat, quod scilicet ramenta ligni Iuniperi epota homines perdant; præsertim cum eius bæccæ contra serpentium ictus efficacissimè deuorètur; bibaturq; ac illinatur foliorum expressus succus ad uiperarum morsus. Adde etiam quod facto periculo id omnino falsum esse deprehendatur. Quare non modò non credendum, sed ne cogitandum quidem, eiusmodi ineptias à Dioscoride scriptas: quin potius illi ascriptas esse existimandū. His ergo rationibus adductus, nō temerè partem illam, utpote additiuiam, ex hoc capite resecandam duxi. Maior, & minor Iuniperi species in pluribus Italiæ locis reperitur. Tuscia urbanas alit, quæ in proceram arborem assurgunt, uisunturq; hæc frequentes in agro nostro Senensi: quarum fructus syluestribus & crassior, & dulcior habetur. Iuniperi materies ad cetenarios annos incorrupta perdurat: proinde iussit Hannibal (ut Plinius tradidit libro xvi. capite. xl.) templum Dianæ Ephesiae Iuniperinis trabibus extrui, quod per multas ætates esset duraturum. Igitur mirari non licet, si chymistæ asseuerant, carbonem Iuniperinum accensum, & suo cinere obrutum ignem integro anno fouere. Profert ex se Iuniperus gummi mastichæ simile, quod & Sandaracham, & Vernicem appellant. Hoc primum cum metitur, candido splendescit colore: senescens uero in rufum abiit. Porro haud ignorandum est, hanc Arabum sandaracham à Dioscoridis sandarachâ perquam longè dissidere. Namq; Græcis sandaracha est fossilis ad arsenici, siue auripigmenti genera referenda, erodens,

Iuniperi cōsideratio.

Gummi Iuniperi.

Gummi Iu-
niperi usus.

Sandaracha
alia Plinii.

Iuniperi ui-
res ex Gal.

erodens, & exitiale medicamentum, ut amplius in quinto libro Deo duce dicemus. Verum hæc sandarachæ nomen-
clatio in gummi Iuniperi inuenta fuit à medicis, qui Mauritanos secuti sandarax Arabicum nomen (sic enim Arabes
Iuniperi gummi uocant) in sandaracham conuerterunt. Quamobrem illud adnotandum esse uidetur, quod ubi Ara-
bes, sandaracham medicamenti inferendâ esse præcipiunt, gummi Iuniperi immiscendû intelligunt: ubi uerò à Græ-
cis de sandaracha fit mentio, fossilis illa rufa, & auripigmento similis, est intelligenda. Tradit Plinius libro xiii. cap.
xi. plura gummi genera, ubi gummi Iuniperinum ad nihil esse utile scribit. Cuius tamen frequens usus in medicamen-
tis contrarium indicat. Quippe hoc syncero, & oleo ex lini semine presso, fit uernix liquidus: cuius est usus ad
illustrandas picturas, & ad nitorem ferri conciliandum: utilis etiânum ad ambusta, & præcipuus ad dolores, et tu-
mores hæmorrhoidum. Siccus uernix, hoc est gummi Iuniperi (ut autor est Serapio) destillationes suspendit, mensium
profluvia sistit, sinus exicat immistus, haustus uerò pituitam, quæ uentriculo, & intestinis hæserit: tineas & cætera
uentris animalia necat. Nervorum resolutionibus, quas humores frigidi contraxerint, opitulatur. Capitis destillatio-
nes suffitu discutit. Idem exceptus sanguinis excretaiones suppressit, & hæmorrhoidas fluentes illitus. Addito tum
rosaceo, tum myrtino sedis rimas coërcet, & hiantibus frigore manuum, pedumq; scissuris illitu succurrit. In summa
calfacit, & siccatur primo recessu. Est & Sandaracha ceraginosi mellis genus apud Plinium, qui de ea libro xi. cap.
vii. ita scribit. Præter hæc conuehitur Erithace, quam alij sandaracham, alij cærinthum uocant. Hic erit apum,
dum operantur, cibus, qui sæpe inuenitur in fauorum inanitatibus sepositus, & ipse anari saporis: gignitur rore uer-
no. hætenus Plinius. Ceterum oleum, quod ex Iuniperi materie (ut chymistæ dicunt) per descensorum duobus aduer-
sis fictilibus, tum pariter uitreis instrumentis elicatur, calidum ore contentum dentium dolores mirifice muelcet, si ta-
men frigida defluxione afficiantur. Fit ex baccis hoc longè præstantius, odore perquam iucundo. Iuniperi memi-
nit Gal. lib. vi. simplicium medicamentorum, sic inquit. Iuniperus, calida, & sicca utrinq; tertij ordinis. At fru-
ctus similiter quidem calidus est, sed non similiter siccus, uerum in hoc primi fuerit ordinis.

Bgobus.

SABINA.

CAP. LXXXVIII

Iuniperus Sabina

Sabina confi-
deratio.

Selago Plinii.

Sabinæ uires
ex Galeno.

SABINA duorum generum est. Vna folijs cupres-
so similis, spinis horridior, grauius olens, acris, & fer-
uens. arbor est coactæ breuitatis, quæ sese magis in lati-
tudinem fundit. huius folijs nonnulli pro suffitu vtun-
tur. Altera tamarici folio similis est. Vtriusque fo-
lia nomas sistunt, collectiones illitu mitigant: quin &
cum melle illita nigritias, sordesque repurgant, & car-
bunculos rumpunt: cum vino pota sanguinem per vri-
nam eliciunt: partus apposita extrahunt, & suffitu idem
præstant. Vnguentis calfacientibus immiscetur, & pri-
uatim gleucino.

NIHILO MINVS vulgaris est notitiæ Sabina in Italia,
quàm quæuis alia vulgaris planta, tam illa inquam, quæ cupresso,
quàm quæ tamarici folio est persimilis. Quod tamen nonnunquam
imperitis negotium exhibet: siquidem aliquando uiderim pro sa-
bina assumi quandam herbam dodrantalē, quæ quibusdam in mon-
tibus plurima nascitur, folio tamaricis, licet nec odore, nec sapore
sabinam referat. Hanc sæpius existimaui esse Selaginem à Plinio
lib. xxiii. cap. xi. commemoratam. Nanque inibi selaginem esse
se affirmavit, sabinæ similem. Olim selaginem contra omnem per-
niciem habendam prodidere Druidæ Gallorum, & contra omnia
oculorum uitia suffitu prodesse. At tanta extitit tunc temporis
superstitionum magorumq; uanitas, ueluti & hoc æuo apud ple-
rasque gentium turbas uisitur, ut ij nūquam ad selaginem legēdam
accederent, nisi prius Dijs sacra fecissent. Quin & eam inualidā
omnino censebant, nisi dextra manu, & nudis pedibus legeretur.
Hæc, quæ sequuntur, de sabina scriptis tradidit Galenus lib. vi.
simplicium medicam. sic inquit. Sabina ex numero est fortiter
exiccantium, idq; secundum tres qualitates, quas in gustu præse-

fert, similiter cupresso, nisi quod ea & acrior est, & ut sic dixerim, magis aromatica, seu odorator. Igitur huius, quā
modo dixi qualitatē est particeps, nempe acrimoniæ consistentis in temperamento calido, præterea amaritudinis, &
adstrictionis obscurioris, quàm in cupresso. Siquidem quantò magis acrimonia superat, tantò etiam potentius digerit.
Itaq; glutinare nequit ob siccitatis, & caliditatis robur. nam utriusq; illi tantum inest, ut etiam tendat, & inflamma-
tionem afferat. At putredinibus similiter cupresso accommodari potest, maxime ubi rebelliores fuerint, & diuturnio-
res. nam hæc citra noxam uim medicamenti perferunt. Quin & quæ atra sunt reddita, & admodum sordida, ea cum
melle expurgat: carbunculos item soluit. Porro essentia tenuitate menses quoque prouocat, ut si quid aliud, & san-
guinem per urinas mouet. Foetum etiam uiuentem interficit, & mortuum eicit. Esto autem hoc medicamen-
tertij ordi-
nis,

dimis, tum ex calfacientium, tum desiccantium ex numero eorum, quæ uel maxime tenuium sunt partium. Et hoc utique nomine unguentis inditur, & maxime gleucino, & in multis antidotos inijcitur. Quidam uero etiam cinnamomi uice duplum eius subiiciunt. Est enim extenuandi, & digerendi facultatis, si epotum fuerit.

Κέδρος. CEDRVS.

CAP. LXXXIX.

Cedrus libani

CEDRVS arbor magna est, ex qua picem colligunt, quæ cedria uocatur. Iuniperi modo baccas parit, baccarum myrti magnitudine, rotundas. Cedria optima est crassa, perlucida, grauis odoris: quæ dum effunditur, guttatim non dissipata coit. Cui ea uis inest, ut defuncta corpora conseruet, & uiuentia corrumpat: quæ ex causa mortuorum uitam aliqui eam appellauere. Vestimenta quoque, & pelles eximia calfaciendi, & siccandi dote, corrumpit. Magni ad ocularia medicamenta usus: quippe illita oculis claritatem affert, albugines cicatricesque detergit: instillata autem cum aceto, uermes aurium necat: cum hyssopi decocto infusa sonitus, sibilosque sedat: cauis dentium indita eos frangit, & dolores leuat: idem facit cum ex aceto colluitur: peruncto ante coitum genitali, concipiendi vim adimit: anginae ea perunguntur, tonsillarum inflammationibus auxilio est: lentes, pediculosque illitu enecat: cerastæ moribus cum sale imposita subuenit: contra hausta leporis marini uenena, in passo sumpta, auxiliatur: in elephantia aut linctu, aut perunctione proficit: pulmonum ulcera purgat, & si cyathus eius absorbeatur, per sanat: vermes, & tineas subter indita necat, & partus extrahit.

Fit & oleum à cedria separatim dum coquitur, uelleribus supra halitum eius expansis, ut in pice. Eiusdem ad omnia usus: priuatim vehementer perunctum, scabiem quadrupedum, canum, bouumque per sanat: ijsque inherentes ricinos enecat, & ulcera, quæ ex tonsura acceperunt, ad cicatrices perducit. Cedrides cedri fructus vocantur. Calfactoria vim habent: stomacho ad-

uersantur: auxilio sunt tussi, conuulsis, ruptis, stranguriæ: menses ciunt ex polline piperis poti: contra haustum leporem marinum in vino sumuntur: serpentes fugantur, peruncto ex adipe ceruino, aut medulla, corpore. In antidota adduntur. † Fuliginem, quomodo ex pice congeri oportet: quæ eandem, quam picea fuligo uim præbet.

40 QVAVNIS Cedrus (ut Theophrastus memorie prodidit) arbor sit eximia proceritatis: paucis tamen, ac raris constat radicibus, non profundis, sed per summa terræ dispersis. Hæc est iunipero non absimilis: nam & ipsa folio est longo, duro, angusto, pungente. Cedrus est ramis densissima: nodoso admodum caudice: alis frequentibus, ubi rami ex ipso caudice prodeunt: medulla odorata, non secus ac larigna rubente: baccis iuniperinis, sed myrti magnitudine, flauis, hilaribus, odoratis, esculentis. Maturescunt per autumnum nouis prius editis. quo fit, ut eodem tempore & nonos, & ueteres gerat fructus. Saxosis, & frigidis gaudet, & montes amat præ ceteris tractibus. Perpetua coma uiuet, quæ si castretur decacuminata demoritur, nec unquam inde regerminat, utpote & cupressus, pinus, larix, & aliarum plures. In Cypro maxima prouenire traditur, nempe centum triginta pedum longitudinis: crassitudinis uero ad quintum hominum complexum. In Syriæ quoque montibus tanta huius crassitudo fertur, ut homines terni caudicem amplecti nequeant, tam inibi longitudine, & crassitudine præstat. Eius summa genera duo, maioris, & minoris discrimine. Minoris item duæ species, Lycia, & Phoenicia iuniperi similitudine, differunt tamen folio: nam quæ acutum, durum, spinosum habet, oxycedros appellatur, ramosa, & nodis obnoxia: altera odore præstat. Fructum ferunt ambæ myrti magnitudine, sapore dulcem. Et maioris duo similiter genera: quæ floret, fructum non fert: fructifera uero non floret, & in ea antecedentem fructum (ut supra dictum est) nouus occupat. Cedro materies durissima: quam ob causam credere maiores, eam neque cariem, neque uetustatem sentire, sed eternam esse. Quæ etiamnum ratione ductus Salomon, Dei optimi maximi templum ex cedri materie extruendum curauit. Ex ea quoque prisca simulacra factitarunt, existimantes tantam illis inesse diuturnitatem, quantam marmoreis, aut metallicis. Cedri materies optima nauigijs non modo extruendis, sed & palatorum, & arcium fabricis conueniens: quippe quoniam incorrupta in perpetuum perdurat. Quæ Oxycedrus appellatur, frequens in Isria nascitur iunipero admodum similis, nec nisi fructu differens maiore, rubente, ac dulci: quo tamen ab incolis à iunipero non secernitur. nanque cedrus ijs omnino ignota est, utpote qui nesciant hanc esse adeo iunipero similem, ut non facile imperiti alteram ab altera dignoscere queant. At cum ipse oxycedri ramusculo esset donatus à Georgio Reffingero primario prouinciæ Carniolæ me-

Cedri histor.
ex Theophr.
& alijs.

Oxycedri cō
sideratio.

dico,

dico, quem ipse ex Pefino Iſtrie oppido ſecum attulerat, rubentibus baccis undiq; reſertum, eaq; in memoria habere, quæ apud Theophrastum, ac ueteres alios legeram, mihi quidem fructum illum intuenti ſtatim inclinauit animus, hanc minorem eſſe cedrum. Etenim, ut memorant ſtirpium ſcriptores tum ueteres, tum recentiores, difficile admodum eſſet ſecernere cedrum à iunipero, niſi huic cæruleus, punilusq; illi uerò flauus rubensie, ac grandior fructus ineſſet.

Cedriæ confi-
deratio.

Manat ab arbore maioris cedri etiam reſina, quæ proprie Cedria dicitur, utilis ad multos in medicina uſus. ſed hæc ad nos non deſerunt Cyprij, tamenſi eorum regio cedris (ut aiunt) quàm plurimis ſcateat. Variat ad hæc in Dioſcoridis codicibus de cedria lectio. Quippe uulgata βαρβαρὰ τῆς ὀσμῆς habet, id eſt grauis odore, cum tamen antiquiſſimus codex manu ſcriptus habeat ἐν τοῖς τῆς ὀσμῆς, id eſt uehemens odore. quod indicat cedriam eſſe uehementer odoratam, non autem grauius olere. Quod etiam maxime teſtatur Virgilius libro V I I. Aeneidos his uerſibus de Circe canens.

Proxima Circeæ raduntur litora terræ,
Diues inaccessos ubi ſolis filia lucos
Aſiduo reſonat cantu, teſtisq; ſuperbis
Vrit odoratam nocturna in lumina cedrum,
Arguto tenues pereurrens pectine telas.

Cedri & Cedreæ uires ex
Galeno.

De Ciris autem, quibus aurea totius ferè Italie uiridaria exornantur, tam in Tyrrheni, quàm Benaci litoribus in ſequentibus, capite de malis, ubi ipſorum mentionem facit Dioſcorides, adiuvante Deo plura dabuntur. ſiquidem arbor illa ab hac, de qua nunc agitur, plurimum differt. Cedri meminit Galenus lib. VII. ſimp. medicamentorum his uerbis. Cedrus ſpecie duplex eſt, altera fruticosa iuniperis aſimilis, altera arbor non exigua. Vtraq; eſt calida, ſiccæq; temperaturæ tertij quodammodo ordinis ſecundum utruq;. Cæterum Cedrea (uocatur ita cedri oleum) quantum etiam ordinem uidetur attingere, abunde calida ſimul, & tenuium partium. Molles itaq; carnes promptè citraq; dolorem putrefacit, ſicut alia omnia, quæ cum eiſdem ſint in calfaciendo ordinis, adiunctam etiam habent ſubſtantiæ tenuitatem. At in duris pluſculo tempore, & uix operatur. Porro talia omnia medicamenta ſeptica uocantur, & ſepta: ſed inter ſeſe maioris, minorisq; ratione diſſident. Eſt autem in hoc genere medicamentorum ex primo, & inſimiſimo ordine cedrea: pleraq; enim eorum admodum ſunt efficacia. Talia itaq; & mortuorum corporum carnes corrumpunt: at cedrea exiccat, ſimulq; à corruptione tuetur corpora demortua, utpote humiditates eorum ſuperfluas depaſcens, cæterum ſolida corpora haud attingens. At in uiuentibus calor ipſe, qui in corporibus eſt, cedreæ uires adaugens, cauſa efficitur, ut teneræ ab ea carnes deurantur. Nec mirum uideri debet, ſi cum tanta polleat potentia lendes, pediculos, & tineas, & in auribus natos uermes interficere ualeat, tum ſcetum appoſita uiuentem quidè interimat, mortuum autem eiſciat, ſicut ſanè etiam in coitu ſemen, pudendo circumſita. proinde conceptum impediens eſt medicamentum, ſi ſic utaris, nulli ſecundum: aliaq; multa eiſmodi particulatim efficit. Itaque argumentum eſt, ipſum ualenter excaſſare, ſicut ubi dentium foraminibus inſtillatur: ſiquidè dolores eorum mitigat, ſed & ipſos conſringit. Extenuat quoque oculorum cicatrices, & uisus hebetudini ab humorum craſſitudine ortæ medetur. Porro quod eius eſt pinguiſſimum, & ad unguem oleoſum, quod ſuſpenſis ſupra eam dum coquitur, lanis excipitur, ac colligitur, tota cedrea tenuius quidem eſt, ſed minus acre; quanquam non minus excaſſans. Eandem quippe rationem habet ad id quod reliquum eſt cedreæ, craſſius illud uidelicet, quàm oleum ad amurcam. Proinde illud utpote craſſius, mordax eſt, & maiore aperiendi facultate præditum. Itaque ulcera irritat, phlegmonenq; illis excitat. Porro oleoſa illa cedrea adeo clementibus eſt uiribus, ut etiam plebei experientia docti uulnera ouibus occaſione tundendi à ſorſice facta, illa illita ſanent, ſicut etiam pice humida. Utuntur autem ea & ad ouium ſcabiem, & ricinos, Græci νετῶνας uocant. Porro cedrides (nam ita fructum cedri nuncupant) moderatiores uires obtinent, adeo ut comedi quæ poſint. Attamen ſi liberalius ijs utare, capiti dolorem inferent, ardoremq; ac morſum in uentre percipies.

† Hic leſtorem admonitum uolumus, illa de fuligine Cedri uerba non legi in Græcis tum uulgatis, tum etiam antiquis quibuſdam codicibus. Quare cum neq; à Marcello uertantur, qui plura exemplaria Græca habuiſſe ſatetur, ea potius addititia, quàm legitima cenſenda uidentur.

Δάφνη. LAVRVS.

C A P. X C.

LAVRVS quædam tenui folio conſtat, altera latiore. Vtraque excaſſatoriam naturam habet, & emollientem. Vnde decoctum earum in muliebres inſeſſus additum, vuluæ, & ueſicæ uitijſ conuenit. Virentia folia ſenſim ſubſtringunt: illita quoque, ac trita ueſparum apiumq; icibus opitulantur: eadem cum polenta, & pane illita inflammationem omnem mitigant: ſed pota ſtomachum effundunt, & uomitiones mouent. Lauri baccæ magis, quàm folia calfaciunt. ergo in eclegmate trita cum melle, vel paſſo proſunt tabi, orthopnææ, & omnibus thoracis rheumatifmis: contra ſcorpionum icus ex uino bibuntur: uutiligines emaculant. Succus baccarum utilifſimè aurium dolori, & grauitati inſtillatur cum uino uetere, & roſaceo. In medicamēta autem adiſciuntur, quæ neruorum laſſitudines reficiunt, acopa uocant: & ad unguenta, quæ calfaciunt, & diſcutiunt. Cortex radicis calculos rumpit, partus necat, hepaticis prodeſt, tribus obolis in uino odorato potus.

LAVRVS

L A V R V S tam tenuifolia, quàm latifolia arbor odoratissima, & si antiquis credimus, Apollini lucidissimo sacra: quinetiā à Ioue colitur. Vna quoque laurus Romæ antiquitus imperatorum pontificumque domos exornare solebat. Quod similiter, atque alij complures gentilium mores, in hunc usque diem apud nos perdurat. Namque ubi dies festus aduenerit, laurus non modo templorum ualuas decorat, sed & ubi dies geniales adfuerint, ingentium palatiorum est ianitrix. Quo fit, ut magnis aduentantibus principibus, lauri frondibus & columnæ, & arcus in pacis signum extruantur: siquidem pacifera laurus est, non secus ac olea. Ideo antiquitus etiam, si eius rami prætendebantur inter armatos hostes, firmum quietis erat indicium. Qua obseruatione ductus Bernardus Clesius Cardinalis amplissimus Tridentinus, tum pacis, tum quietis sectator maximus, lauri, & palmæ floridæ ramos adnectabat, ut nitida marmora, præclara metalla, speciosæ picturæ, aurea, & argentea uasa, ac reliqua admiranda demonstrant, quibus magna eius palatia fulgent. Romanis laurus ferebatur lætitiæ uictoriarumque signo. Idcirco laurum in templis in Iouis gremio reponabant, quoties Romæ lætitiā uictoria noua attulerat. Quinetiam grata Apollini dona unoquoque anno mittere solebant in Parnaso monte, quod ibi laurus spectatissima cresceret. Ceterum quod laurus Romæ à Ioue cælo missa fuerit, ut ea imperatores coronarentur, facile perhiberi potest: namque Livia Drusillæ, quæ postea Augusta matrimonij nomen accepit, cum pacta esset illi Cæsari, gallinam conspicui candoris sedenti in hortis aquila ex alto abiecti in gremium illæ sanæ, intrepideque miranti accessit miraculum, quod teneret rostro laureum ramos suis bacis onustum. Quod audientes conseruari alitem, & sobolem iussere

Lauri historia.

- 30 aruspices, ramosque cum feri, ac ritè custodiri. Quod factum est in uilla Cæsaris fluuii Tyberi imposita, iuxta nonnullum lapidem flamminea iua, quæ ob id uocatur ad gallinas. Porro tam creuit ramus laureus, tanquam se propagauit (tanquam radicibus destitutus) ut breui tempore ibi mirè sylua prouenerit. Ex qua triumphans postea Cæsar laurum in manu tenuit, coronamque in capite gessit. Ac deinde imperatores Cæsares cuncti triumphantes lauro coronabantur, tenebantque in manu eiusdem ramos. Quos post triumphos traditus est mos ferendi in eminentioribus locis in celebratis Romæ collibus. Quo factum est, ut plures laurorum syluæ Romæ uirescerent, quæ ob id laureta uocabantur: quæ illis erat, quæ in monte Auentino multo ante alios tempore uiguit. Nimirum indicat laurum dijs gratissimam esse arbores, quæ sui habetur ab impetu fulminis ratio: siquidem nulla habita, cum cælo ruunt, nec diuinitatis, nec principum amplitudinis ratione, plerumque templorum turres ictuunt, superba mundi palatia dilacerant, ac sæpius homines inmaniter interimunt. hæc tamen sola arbor fulmine non percutitur, nisi in futura calamitatis prodigium: ac ne quidem domus, in quibus adsint eius rami, de cælo tangantur, pro certo creditur. Proinde Tyberius Cæsar fulminibus perterritus, tonante cælo lauro coronabatur. Laurus ex sese uim habet ignem producendi: quippe si exiccate ramus ramo frequentius confricetur, super asperso sulphuris puluere, ignis statim exiliet. Eadem perpetua fronde uiret, tantaque pollet ut, ut eius ramis in aruo defixis, rubigo, maxima segetum pestis, abigatur, transeatque in carum folia ex aruis. Poëtæ perfectionis signo lauro coronantur, idque præmiū est Apollineorum musas colentium. Coruus occiso chameleonte, fronde lauri deuorata infestum uirus extinguit. Quæ etiam palumbes, graculi, merule, & aliæ per plures aues annum fastidium purgant. Ceterum lapideas lauros oriri in mari rubro scribit Theophrastus lib. 1111. cap. 1111. de plantarum historia, sic inquit. In sinu autem Heroo cognominato, ad quem descendunt Aegyptij, laurus est, & olea, & thymum: uerum non uiridia, sed lapidis specie parte à mari eminente, similia tamen uiridibus tam folijs, quàm germinibus. Colos quoque floris in thymo, tanquam nondum perfectè floruerit, liquido deprehenditur. Longitudo arbuscularum cubitorum ternorum est. Hæc ille. Laurum scriptis commendauit Galenus lib. 11. simplicium medicament. sic inquit. Lauri arboris & folia, & fructus desiccant, & calfaciunt uehementer, plusque etiam fructus, quàm folia. At radicis cortex minus quidem acris est, & calidus, plus tamen amarus, habetque etiam adstrictionis nonnihil. Quamobrem & calculos confringit, & iccori prodest. Bibitur ex uino fragrante trium obolorum pondere.

Lauri natura.

Laurus lapidea.

Lauri uires ex Galeno.

Platani confi-
deratio.

Platani uires
ex Galeno.

TENERRIMA Platani folia in uino decocta, mox illita, oculorum fluxiones sistunt: tumores, & inflammationes leuant. Decoctus cortex in aceto, dentes in dolore colluit. Virides pilulæ in uino potæ, serpentium moribus auxiliantur: exceptæ autem adipe, igni ambusta sanant. Insidens foliorum, pilularumque lanugo, oculos, & aures offendit.

PLATANVS Italiae aduena, peregrinæq; est; quanquā regionem diluunt (ut Theophrastus est autor) multi, magniq; fluij. Verum enimuero si ibi nonnullæ uirescunt Platani plantæ, ut quas ipse Neapoli, & Patavij uidi, sunt quidem ex longinquis regionibus allatæ, ut etiam antiquitus à Romanis per mare Ionium inuectæ fuere, eorum duntaxat umbræ gratia Romæ expetitæ, ubi platani tantum honoris increbuit, ut diu nutritæ sint mero radicibus infuso. Nanque hæc arbor plurimum uini irrigatione gaudet: tamen si maiorem in modum fontes, & fluuios amet. Platanus ad amplissimam ramorum amplitudinem adsurgit, adeo ut Licinius Mutianus ciuis Romanus, Plinio teste, hoc prodendum etiam posteris putarit: qui provincie Lyciæ legatus affirmat, in ea fuisse platanum sociam gelidi fontis amenitate itineri appositam, octoginta atq; unius pedum specu, numerofo uertice, se uastis protegentem ramis arborum instar, & agros longis obtinentem umbris: ac ne quid desit speluncæ imagini, saxæ intus crepidinis corona, muscosos complexa pumices: intra quam se epulatum cum duodenis comite, largè ipsa toros præbente fronde, ab omni afflatu securum, optatè imbrium per folia crepitus, lætiorem, quam marmorum nitore, picturæ uarietate, laquearium auro, cubuisse in eadem. In Creta insula ad Corythiam platanus stetit feritur apud fontem quendam, quæ folia

hyeme non amitteret, sub qua Ioui compressam Europam indigenæ fabulantur. Quæ in Italian inuectæ fuerunt, climatis inclementia in magnam proceritatem non adolescunt: attamen sunt cortice crasso, fronde nitiginea, latæ longo rubroq; pediculo, flosculo paruo ac pallido, baccis rotundis, scabris, & lanuginosis: ex quibus oleum fieri prodidit Plinius libro xv. capite vii. Platani umbra usque eò delectatum Xerxem in terra Lydia scribit Aelianus, ut diem integrum sub ea cum maximo exercitu consumpserit, floccipendens tam breui uoluptate tot copias remorari. Platani aduersantur uestertilionibus. Earum pilulæ addito melle, & illitæ, lentigines, ueteresq; nigritias emendant. De platano differuit Galenus lib. vii. simplicium medicament. sic inquit. Platanus humidioris, frigidiorsq; essentia est, non ita multo quàm Symmetra. Proinde folia uiridia trita, & illita, non obscure phlegmonas nascentes adiuuant. Cortex autem, & pilulæ magis desiccantem uim obtinent, ut ille quidem in aceto coctus ad dentium adhibeatur dolores: pilulæ uerò cum adipe ad ulcera ambusta. Sunt autem qui cortice combusto medicamentum desiccatorium, & absterforium efficiunt, ut cum aqua lepras sanat, per sese autem illitum, ob humorem nimium, uetera, & sordida. Vitandus est puluis folijs arboris insidens: alioqui si spiritu attrahatur, arteriam offendit, ualenter desiccans, & exasperans, uocemq; lædit, sicut sanè etiam uisum, & auditum, si in oculos, aut aures inciderit.

FRAXINVS arbor nota est. Cuius foliorum succus, & ipsa ex uino pota, & illita uiperarum ictibus auxiliantur. Corticis cinis ex aqua illitus lepras eximit. Ligni ramenta, scobemque potu perniciem afferre tradunt.

FRAXINVS. arbor est notissima. Eius (ut Theophrastus memoriae prodidit lib. III. cap. XI.) duo reperiuntur genera: quorum alterum excelsum, procerumque est, lignum habens candidum, crassiusculum, nervatum, mollius, enodius, ac crispus: alterum humilius, minus acule, scabrius, durius, et flavius. Folia laurinis, lauri latifoliae similia, in acutius tamen coacta, et ambitu leviter serrata. Ramulus totus, quem folium unum putaueris, quod simul cuncta folia ferat, singulari pediculo, et singulis folijs coniugatum, veluti per genicula, pendentibus constat: amplo intervallo coniugationibus distinctis, perinde atque in sorbo. Fert fructum in siliquis minutum, nucosum, qualem amygdale, gustu subamarum. Tradidit Plinius fraxini folia iumentis mortifera, ceteris ruminantium innocua. Quae de taxo, non de fraxino Theophrastus prodidit, inquiens. Si iumenta (ut ferunt) taxi folia comederint, emoriuntur: si ruminantia, nihil incommodi patiuntur. Sed nominum vicinitate Plinium deceptum esse crediderim: nam Graecis fraxinus *μελίξ*, taxus vero *συλάξ* appellatur. Vnde unum pro altero sumens Plinius, facile (ut diximus) in errorem incidit. Rei fides fuerit in hoc Plinium lapsum fuisse, clara in Italia experientia: siquidem taxi folijs, non fraxini iumenta non ruminantia nec auur. Quintimo haec salutare praestant remedium letalibus serpentium uenenis: quibus adeo inimica est fraxinus, ut ne matutinas quidem occidentesue umbras quam libet spatiosas ferax arboris huius attingat. Quapropter expertum proditur, si fronde e gyro claudatur ignis et serpens, in ignem potius, quam in fraxinum fugere serpentem. Mira naturae benignitas, priusquam haec prodeant, florere fraxinum, nec ante conditas folia dimittere. Fraxini species sunt Ornus, itemque orneoglossum dictum, quod ferat semine illud, quod avis lin-

Fraxini histo.
ex Theophr.

Plinii lapsus.

Fraxini species
ornus.

30 quam appellant, ut ipsam quoque fraxinus fert. De quo differens Plinius libro XXII. cap. VIII. mederi id iocineris, et lateris doloribus in uino tradidit: aquam, quae subit eutem, extrahere: corpus obesum lenare onere, et ipsam sensim ad maciem reducere. Id quoque in recentiorum medicorum usu est ad stimulandam uenerem. Folia fraxineis similia fert stirps illa apprimè celebris, quam uulgo DICTAMNVM ALBVM nuncupant, ob idque a recentiorum nonnullis pumila fraxinus cognominatur. Haec nullis tam Graecorum, quam Arabum autoribus (quod equidem legerim) usquam descripta est. Quare non possum non admirari, quoniam pacto sibi dictami nomen uendicauerit. Ea est uisu pulcherrima, speciosaque: floribus formosis, impense redolentibus, in purpura albicantibus, citrei arboris modo. Radix ei candida, amaro sapore: proinde mirum non est, si uentris tinea perimat. Tradunt etiam sumptu ui pollere aduersus letalia uenena, ac omnium uenenosorum animalium morsum, ictumque, nec minus aduersus pestilentiam. Prodest stomachicis, et suspiriosis. Efficitur e floribus aqua, quae naribus infusa capitis morbos frigit.

Dictami albi
consideratio.

POPVLVS ALBA. *mill*POPVLVS NIGRA. *mill*

Λεύκη, καὶ Αἴγυρος.

POPVLVS ALBA, ET NIGRA.

CAP. XCIII.

POPVLVS albae populi cortex unciae unius pondere, ischiadicis, ac urinae stillicidio prodest. sterilitatem inducere tradunt, si cum mulino rene bibatur. Folia quoque cum uino post purgationes pota idem praestare produntur. Tepens foliorum succus utiliter aurium dolori instillatur. Pilulae, quae primo foliorum partu exiliunt, trite & cum melle illata, oculorum hebetudini medentur. Memoriae prodiderunt, corticem albae populi, & nigrae particulatim casum, & fulcis stercoreatis mandatum, omni tempore anni edules fungos proferre. Populi nigrae folia cum aceto illita, magna utilitate podagricis doloribus illinuntur. Resinam populus fundit, quae in malagmata additur. Semen potum ex aceto comitialibus utile est. Lacrymam populorum commemorant, quae in Padum amnem defluat, durari, ac coire in succinum, quod electrum uocant, alij chrysophorum. Id attritu iucundum odorem spirat, & aurum colore imitatur: tritum, potumque stomachi, uentrisque fluxiones sistit.

Populorum
consideratio.

POPVLVS Theophrasto triplici recensetur genere lib. III. cap. XIII. de historia plantarum, ubi sic habet. Populus alba, nigraque uniformes habentur: ambae natura erectae, sed excelsior, leuiorque nigra: figura foliorum adsimilis, & ligni materies albedine similis uisitur: utranque ne florem quidem habere existimant. Kerpis (quam quidam Alpinam, quidam Lybicam uertunt) populo albae non absimilis, cum magnitudine, tum uero quod ramis albicantibus spargitur: folio hederæ, sed parte altera sine angulo, altera uero oblongo, inque angulum exeunte acutum: colore parte resupina, pronaque ferme simili: pediculo proluxo, tenuique annexo. Quamobrem non erecto, sed inflexo. Cortice asperiori, quam populus alba, scabriorique ut pyrus syluestris. Hæc Theophrastus. Priora omnibus passim nota sunt, sed quænam arbor nobis sit Kerpis, compertum sane non habeo. Plinio hæc libro XVI. cap. XXI. minima folio est, ac nigerrima, fungisque enascentibus laudatissima. Alba folio bicolor, superne candida, inferiore parte uiridi. Sed hic Plinius aperte errore notatur, quod hæc contra superne uireat, inferne uero albet, candida efflorescente lanugine, quæ tamen in nigra non uisitur, ut Plinius existimat, cum indifferenter inquit. Populorum folijs grandissima lanugo. Sed & tertio idem errasse deprehenditur: quippe qui scripserit eodem libro capite XXV. populum nec fructum, nec semen ferre, cum tamen utraque fructum ferat, uuarum speciem præ se ferentem, intus alba lanugine refertum: atque etiam scribat Dioscorides, semen ex aceto potum comitialibus prodesse. Sed quid opus est pluribus, si Plinius seipsum accusat: si quidem lib. XXI. cap. VIII. populum & uuas, & semen ferre fatetur, illas utique unguentis, hoc uero comitialibus præferens. Sed caueant myropola,

Plinii plures
lapsus.

Myropolæ, ne ob id communis usus unguentum populneum uocatum, ex populi uuis conficiant, ut Ruellius credidit à Plinio deceptus, & quod ijs ad unguenta odorata uteretur antiquitas. Quandoquidem Nicolaus Myrepsus non uuas, sed germina, uere primo prodeuntia admiscet: odorata enim sunt, & ceraginosa, cum tamen nullus prorsus uuis sit odor. Verum enim uero an antiquitas populi uuas odoratis unguentis admiscuerit, dubitandum sanè est. Nā Plinio libro xii. cap. ultimo, ubi de unguentorum materia egit, nil aliud est populi uua, quam bryon, Latinis muscus uocatus. Quem etiam præter cedrinum, & quernum prætulere ad unguenta Dioscorides, & Galenus, & inter alia odorata recensuerunt. Quo fit, ut facile credi possit, Plinium errore ductum existimasse, muscum in populo nascentem nihil ab eiusdem uuis differre, cum inquit. Eodem & bryon pertinet uua populi albæ. Optima circa Gnidum, & Cariam in sitientibus, aut siccis, asperisque locis. Secunda in Lycia cedro. hæc ille. Sed cum cedrus nullus ferat uuas, sed muscum perquam odoratum, hinc Plinij error manifestè deprehenditur. Populus utraq; frequentissima nascitur in agro Mantuano, ac Ferrariensi, non modò in Padi amplissimi fluminis litoribus; sed & per agros, & prata in fossarum aggeribus. Ideoque fabulantur poëtæ, isti Phaëthontis fulmine sorores fletu mutatas in populos arbores iuxta Eridanum amnem, quem Padum uocant, ex corticis meatibus instar auratæ lacrymæ, electrum, siue succinum fundere, ut adhuc uiuentes lacrymas effundebant: quæ nostro tempore in orbiculos, quibus Deiparæ uirgini fœminæ salutationes enumerant, effinguntur, & uulgaribus & infimis mulierculis monilium uice, collo gestantur decoris gratia. Quare Dioscorides, qui poëtarum fabellis adhibere fidem haud quaquam censebat, noluit pro comperto fabulosa succini historiam asserere, sed dubiam, & suspensam tenere. Ideoque inquit. Lacrymam populorum commemorant, quæ in Padum amnem defluit, durari, ac coire in succinum, quod electrum uocant, alij chrysophorum. Ex quo facile percipi potest, quòd cum Dioscorides aliquid de succino suis monumentis mandare decreuisset, nullam eius certam tenens historiam, ipsum populi generi utriq; adiunxit: ea tamen ratione id diiudicans, quòd non alio in huiusce operis loco aptius succinum accommodari posset. Quandoquidem in fabulis nactus esset poëtæ cecinisse carminibus, succinum populos fundere, tametsi non ignoraret, succinum populorum gummi esse nequaquam: siquidem huic fabulæ datus est locus ob succini innumeros globulos, qui olim filo traiectione ab Eridani accolis collo suspendebantur. Quippe cum plerique ipsorum, præsertim uerò fœminæ, ob nimis humidum regionis aërem in gula morbos, ac strumas incurrent, his existimabant succinum aduersari. Quod fortasse non erat ab omni ratione alienum: namque cum facultatem habeat succinum sistendi fluxiones, collo etiam gestatum, facile inhibere poterat, ne capitis destillationes in guttur defluerent. Quo fit, ut non demirer, si etiamnum Germani in oculorum defluxionibus magno successu succineos globulos occipitio adnectant. Reperio in enarranda Succini historia, autores complures, sed re uera admodum uarios, qui etsi grauius (ut historicos decet) hac de re loquantur; tamen cum ipsi succini originem nusquam uiderint, & quicquid de eo scripserunt, alijs acceptum referant, his nulla, aut sanè pauca adhibetur fides. Philemon succinum fossile esse dixit, & in Scythia erui duobus in locis, uno candidum, altero uerò croceum. Sudines, & Metrodorus succinum prodiderunt in Liguria arboribus effluere. quod Sotacus credidit in Britannia euenire. Pythias tradidit esse locum in Britannia prope Gutones, ubi à fluctibus maris non procul ab Abalo insula succinum aduehitur: quo incolæ ad ignem pro ligno utuntur, ipsumq; Teutonibus uendant. Nicias historicus succinum solis radiorum succum esse uoluit: hic enim credit radios uehementius actos in terram pinguem sudorem in ea parte relinquere, deinde æstate siccare, & à fluctibus maris in Germanorum litora eijci. Idem & Aegypto nasci simili modo dixit. Item in India, gratiusq; thure esse Indis. Non desuerunt etiānum, qui succinum nasci tradiderint iuxta mare Atlanticum in lacu Cephiside dicto, qui sole excafactus è limo fundat electrum. Non desunt præter hos plures, qui de succino differentes in diuersas uerint sententias, quas nunc, utpote non probandas, silentio inuoluam. Vnde iure dici potest, succinum apud eos uel cereum, uel figulino luto similem haberi, cum ipsum in tot uarias formas, ac imagines transmutauerint. Sed ut tandem referam, quod pro comperto habetur, gignitur succinum in insulis septentrionalis oceani. Id olim à Germanis Glesum appellabatur: unde à nonnullis, qui erant cum Germanico Cesare, ibi clasibus rem gerente, una insularum ob succini copiam, Glesaria fuit appellata, quæ prius Austrauia à barbaris dicebatur. Hic nimirum (ut Plinius inquit) nascitur succinum arboribus pinei generi defluens in terram, ubi postea densatur. Cum uerò intumescens æstus fertur in proximas soluas, ex ijs in se rapiunt fluctus maris, & in Germanorum litora expuunt. Itaque Cornelius Tacitus rectè scriptum reliquit, Germanos huius maris accolæ solos omnium succinum habere, & legere. Quod succinum sit arboris ex pinorum genere lacryma, olim Romanis testimonium perhibuit quidam eorum eques illuc missus ad id comparandum à Iuliano curante gladiatorum munus Neronis principis, qui ea litora peragravit, ipsum uidit, ueram eius originem didicit, & secū ingentem copiam Romam inuexit. Præterea succinū esse pineæ arboris gummi indicio est pineus in attritu odor, & quòd accensum tedæ & resinarū modo deflagret. Liquorem esse copiosè stillantem, tenacem, ac lentum, argumento sunt quedam intus implicita, ut formicæ, culices, ac etiam lacertæ, se stucæ, ac palæ, quæ transparentia inspicuntur. Cum enim hæc animalia, & alia stramenta humoris lentore facile implicentur, durefcente deinde materia, ueluti carcere includuntur. Hæc partim ex Plinio, partim uerò ex aliorū scriptis decerpimus. Tametsi rationibus non aspernendis probare nitatur Georgius Agricola, succinum non aliud esse, quam bituminis genus, quod à quibusdam scopulorum crepidinibus erumpens in mare defluit, ubi aquarum salsedine durefcit. Nam succinum, quod nigerimum est, ex quo etiānum globuli ad angelicas numerandas salutationes conficiuntur, aliquid cognationis cum pissasphalto habere uidetur. Adde etiam quòd à pinis, neq; ab arboribus alijs resinam per se fundentibus tam pullo colore nulla defluit lacryma. Succinum incoctum adipe lactentis suis expolitur, & redditur translucidum, quemadmodū tradit Archelaus, qui rubeum corticibus arboris, ex qua defluit, inherens, se uidisse affirmat contra Agricole sententiam. Quo fit, ut de succini historia adhuc lis sub iudice pendeat. Ceterum compertum est, quòd sicuti magnes fer-

Succini uaria
historia.

Braſauoli opi-
nio reproba-
ta.

Braſauoli la-
pius.

Alni historia,
& uires.

Betulae confi-
deratio.

rum reſpuit, ſi adſit adamas, uel ſi alio affricetur; ita nec ſuccinum ad ſe paleas allicit, quæ ſint oleo perſuſæ. Verion
eorum opinio uana eſt, qui ſuccinum tradiderunt peculiari dote ocinum reſpuere: nam ipſe ſæpe ac ſæpius huius rei
periculum feci, & ſemper ſuccinum ad ſe ocinum trahere comperi. Officinae communi nomine ſuccinum uocant
Karabe Mauritanos ſecutæ. Licet Braſauolus Ferrarienſis in ſuo de ſimplicium examine deceptus exiſtimauerit,
Arabum Karabe ſuccinū eſſe nequaquā, ſed uerum populi albæ gummi, Serapionis, & Auicennæ teſtimonio: cſi eorū
neuter, ſicut nec Dioſcorides, quem illi ſequentur, id quidem pro comperto aſſeuerauerit. Nanq; Serapio (ut in omni-
bus adſolet) quicquid de Karabe annotauit, uerbōtenus ex Dioſcoride deprompſit, ſic inquit. Et dicitur, quod gum-
mi Haur romi, quod naſcitur iuxta flumini, qui dicitur Eridanus, quādo diſtillat in flumine illo, coagulat ibi, & eſt
illud, quod dicitur Alipton, id eſt electrum, & ſunt, qui nominant ipſum Arſopoden, & eſt Karabe. Eadem ſenten-
tia elicitur ex Auicenna: quippe qui capite de Haur, itemq; capite de Karabe, nō aſſerat eam eſſe populorum gummi, 10
ſed quod ita perhibetur. Nec alia ratione duobus capitibus de Karabe diſſeruit, niſi ut oſtenderet, Karabe per ſe à po-
pulorum gummi diſſerre. Præterea comprobatur id eſſe Karabe apud Mauritanos, quod electrum apud Græcos, nomi-
nis ſignificationem: quandoquidem Karabe lingua Perſica, Auicenna autore, non aliud deſignat, quā rapiens paleas.
Quod ſenſu comprehenditur proprium eſſe ſuccini, aut electri, non autem populorum gummi. Inſuper aſtringentes
paſtillos, quos Galenus lib. v. 11. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, Paulus ſui uoluminis etiam ſepti-
mo, & Actuarius in ſuo de compoſitione medicamentorum, electri trochiſcos uocant, Arabes de Karabe appellant,
eoſdem à Galeno, & Paulo aſſimilantes. Quo ſit, ut hac in re manifeſtè aberraffe Braſauolus deprehendatur. Itaque
dicendum eſſe putauerim, electrum idem eſſe apud Græcos, quod ſuccinū apud Latinos, et Karabe apud Arabes. Neq;
etiam illud ideo populorum gummi eſſe crediderim, ut Braſauolus aſſeuerat, quod Paulus quoq; dixerit: Electrum po-
puli albæ lacrymam dicunt, quæ iuxta Eridanum amnem deſtillat, & in ſpiſitudinem coit, aureo colore. Nam his uer- 20
bis non probatur electrum eſſe albæ populi gummi, ſed id tantum reſert ex aliorum opinione, quemadmodum fecit Dio-
ſcorides, quem ſecutus eſt Paulus. Ex his igitur ſatis patere arbitror, falſum eſſe, quod idem ſint electrum, gummi po-
puli, & Karabe: quin potius clarum, ſuccinum, & gummi populneum eſſe inter ſe diuerſa. Credidit Demoſtratus
fieri ſuccinum ex lyncis urina (quemadmodum credidere pharmacopola, & uulgo medicorum ex eadem fieri lapil-
los, quos lyncis appellant) ſuccinum aſſerēs, quod ſtaueſcit, fieri ex urina maris, album uerò ex urina ſemine. Qui-
bus reſtatur Plinius: quandoquidem ipſe manifeſtè dicat, hoc eſſe falſum. Quod cum & Diocles, & Theophrastus
credidiſſent (non autem Dioſcorides, ut ei falſo Braſauolus imponit de lapidibus lyncis agens) eos cuiusdem criminis Plin-
ius accuſat. Quod autem Diocles, & non Dioſcorides (ut Braſauolus putat) huius erroris accuſetur, oſtendit ipſe
Dioſcorides libro ſecundo capite de urina, ubi in eandem Plinij ſententiam ueniens, hæc uerba protulit. Lyncis uri-
nam, quam lyncurium appellant, ſimul ac excernitur, glaciari, coire in calculi duritiā, uulgo creditum eſt. quare 30
quod de ea proditum eſt, uanum eſſe conuincitur. Eſt enim quod à nonnullis uocatur ſuccinum pterygophoron, ideo
dictū, quod pennas ad ſe allicit. At cum Braſauolus minus ſort aſſe accuratè Dioſcoridis uerba legēdo percurriſſet, di-
xit de Karabe agens, ſenſiſſe Dioſcoridem electrū eſſe lapillum, in quem lyncis urina concreſcit. Quod tamen falſum
eſſe facile cōſtat ex prædictis Dioſcoridis uerbis. Ceterum cum non deſint etiam poëtæ, qui Phæthontidas non in
populos, ſed in alnos mutatas fabulenter, Alni quoq; hitoriam, & uires, præcedentibus adnectere non ab re fore exi-
ſtimauimus. Eſt itaq; ALNUS (ut Theophrastus eſt autor libro III. cap. XIII. de plantarum hitoria) ſterilis &
unigena, natura caudice recto: ligno, medullāq; molli, adeo ut graciliores uirgæ totæ concauentur: folio pyri, ſed am-
pliore, neruoſioreq;: cortice ſcabro, ruſſoq; intus, quæ de cauſa coria tingit: radice ſimma, nec maiore, quā laurus.
naſcitur in aquoſis, alio nullo pacto. Hactenus Theophrastus. Qui tamen eodem lib. cap. xv. non utiq; pyri folio al-
num uireſcere tradidit, ſed ponticæ nucis. Nec eandem prodidit eſſe ſterilem libro eodem cap. v. 1. cum inquit. Te- 40
rebinthus circa tritici meſſem, aut paulo ſerius ſemen reddit: fraxinus, atque acer æſtate: alnus, nux iuglans, pyro-
rumq; ſylueſtrium genus quoddam autumno. Quo ſit, ut alterum omnino ſiſpicandum uideatur, aut ſibi ipſi Theo-
phraſtum repugnare, aut eius codicem his locis mendis ſcatere. Alnus in Italia naſcens, folio eſt coryli craſſiore,
neruoſioreq;: materie molli, rubente, in aquoſis ſerē ſemper proueniens. Hetruſci uulgo appellant onio: alij uerò in
Italia auno. Italica fructum fert uiridē, oblongum, moris forma ſimilem, ſquamis quā plurimis in ſe compactis. Ma-
tureſcit autumno, minuto intus ſemine, colore in nigrum fuluo. Præfertur lignum ad ædificiorum fundamenta, quæ
in fluminibus, lacubus, paludibusq; ſiunt, quod in aqua nunquam putreſcat. Ob id enim expetitur maxime Venetis
ad iacienda palatiorum, ædiumq; fundamenta, quod crebro fixa non modò ad eternitatem permaneat immortalis,
ſed quod ingentes admodum ſerat moles. Recentia folia tumores impoſita diſſolunt, & inflammationes reſtingunt.
Eadem nudis pedum plantis ſuppoſita uiatoribus itinere deſatigatis leuamentum præſtat. Quin & rore matutino 50
madentia cubiculis ad necandos pulices per æſtatem utiliter ſparguntur. Præſtat cortex tingendis corijs atro colore.
Sed nec BETULA omittenda uidetur: quæ cum cortice albo ſit albæ populo aſſimilis, nunc nobis ſeſe offert de-
ſcribenda. Hæc Theophrasto folio eſt caryæ ſic Græcis uocata (quid autem ſit caryæ compertum hactenus non ha-
beo) præterquā quod paulo anguſtiori, cortice autem uerſicolore, & materie leui, non niſi ad baculos utili. Plinio
lib. xv. 1. cap. xv. 11. Betula arbor eſt Gallica mirabili candore, atq; tenuitate: terribilis magiſtratum uirgis: ea-
dem circulis flexilis: item corbium ſportis. Bitumen ex ea Gallie excoquunt. Hactenus Plinius. Betula in Tridenti-
no agro frequentiffima prouenit, materie adeo tenaci, lentāq; ut ad uafa uinaria cingenda circuli ex ea parati omnium
præſtantiffimi habeantur. Ananij è ſuis Betulis non modò optimos conficiunt carbones, ad coquenda liquan laq; me-
talla, ſed è delibrato, contortoq; cortice, ſaces ad nocturna lumina parant, quæ quod bituminosa pinguitudine redun-
dent, tedæ modo conflagrant, & reſinoſum quoddam picis colore reddunt. Nec fortaffe alia de cauſa Betula dicitur,
niſi

nisi quod bitumine scateat. Hanc Tridentini corrupta uoce uulgò appellant Bedollo. Gaudet frigido tractu ac niuoso: folio est nigræ populi, sed parte prona asperiori, uiridiori; per ambitum serrato, & minutissimis quibusdam punctis, ipsiq; albicantibus in uniuersum resperso. Sterilis hæc, nec fructum ferens. Huius caudex terebro perforatus ingentē aquæ copiam reddit, cui uim maximam inesse quidam asserunt ad comminuendos tam renem, quàm uescicæ calculos, si diutius bibatur. Eadem maculas in cute delet, nitoremq; conciliat: oris ulcera sanat collutione ex ea facta. Foliorum succus coagulo admixtus, caseos à carie, & uermibus uindicat.

Betulæ uires.

Μάκερ. MACER.

CAP. XCIII.

MACER ex Barbaria aduehitur, cortex flauescens, crassus, gustu perquam astringens. Qui
10 contra cruentas excreationes, dysenterias, & alui fluxiones bibitur.

NUNQVID officinarum Macis, quo myristicæ nuces prætextus instar conteguntur, Dioscoridis sit Macer, non modò dubitandum est, sed etiam credendum (ut ego arbitror) magnam inter utrunq; esse differentiam. Cùm enim Dioscorides dicat: Macer, qui ex Barbaria aduehitur, est cortex crassius, flauescens, & gustu perquam astringens, manifestè declarat, Macerem nò esse officinarum macim, quòd hoc tenue sit, gustu feruens, acre, perquam odoratum, amariusculumq;. Adde quòd dixerit Plinius lib. xii. capite v. Macir ex India aduehitur, cortex rubens, radicis magnæ, nomine arboris suæ: qualis sit ea, incertum habeo. Hanc etiam differentiam non ignorauit Serapio: nam postquam tradidisset ex auctoritate Isach, Macim esse nucis odoratæ operimentum, dixit secus esse, de quo loquebatur Dioscorides: quippe quòd scriptum reliquerit, Macerem esse ligni corticem, siue corium. Quod cum còpertum haberet Auicenna, de utroq; seorsum tractauit, & Macim odoratæ nucis inuolucrum ad caput 4. 5. 6. rele-
20 gant: Macerem uerò radicis corticem capite 6. 9. 4. sub titulo Thalissar descripsit. Præterea maximo est argu-
mento, quòd Macis & Macer utique inter se differant, quòd Dioscorides, Galenus, & Paulus de odoratis nucibus, quorum Macis est tegumentum, nihil scriptis memoriæ reliquerint. Quippe si Macer, qui eis conuehebatur, Macis nobis uulgare extitisset, credendum sanè est, quòd cum illo quoque aduectæ essent myristicæ nuces, quarum illi historiam, & facultatem, cùm sint & in uiribus, & in odore admirabiles, nequaquam describere prætermisissent. De macere Galenus libro v. simplicium medicamentorum, hæc scriptis tradidit. Macer cortex est, qui
ex India conuehitur, gustu multum acerbo, cum leuicula quadam acrimonia odorata, iucundum sanè redolens, ut ple-
raq; aromata, siue odorata, quæ ex India conuehantur. Videtur itaq; & ipse ex mista constare essentia, pleraq; ter-
rena frigida, paucula uerò calida, & tenuium partium. Quamobrem ualenter desiccatur, astringitq;: proinde cœlia-
cis, & dysentericis miscetur facultatibus: in tertio exiccantium consistens ordine, in caloris, frigorisq; differentia
30 neutrum insigniter efficiens. Hæc Galenus. Ex quibus haud obscure colligi potest, quòd Macer longè differat à
Maci. Namq; ipse gustu non reperio hoc esse adeò acerbum, nec tam leuiusculæ acrimoniæ: quin potius si degustetur, linguam, & fauces admodum uellicat: odorem iucundum perfundit, & leuiusculum amarorem quadam cum sic-
citate relinquit. Quod facillè ostendit, quòd Macis tantum calidi, quantum siccitatis conceperit, uel fortasse plus calidi:
& quòd pleraq; ipsius essentia sit tenuium partium. Idcirco errare non crediderim, qui dixerint Macim odoratum
excoalfacere, & pariter siccare in fine secundi, uel in principio tertij. Quamobrem id Macer esse non potest, cùm di-
cat Galenus constare macerem essentia pleraq; frigida terrestri, paucula uerò calida. Quibus facillè concludi potest,
quòd macer à Dioscoride, & Galeno descriptus hoc æuo ad nos non aduehatur: siquidem nullus in officinis reperitur
cortex, qui possit maceris historiam explere. Et quanuis Monachi illi, qui in Mesuem commentarios scripsere, nul-
lam inter macim, & macerem ponendam esse differentiam pro certo affirmant; nulla tamen auctoritate (quòd equidem
40 sciam) aut ratione nituntur. Ceterum haud ignorandum est nec Galeno, nec Plinio, quòd dixerint ex India aduehi
macerem, Dioscoridem repugnare, cùm ex Barbaria ipse asserri dixerit: quoniam (ut Ptolomeus est autor) quædam
in Indo fluuij insula, uel urbs sita est, quæ Barbaria dicitur, ex qua facillè comportabatur macer. Vel quòd asferretur
ex Arabia eo maris sinu, qui à Barbaria insula Barbaricus appellatur. Quandoquidem (ut inquit Strabo) omnia,
quæ in India proueniunt, ea scilicet parte, quæ ad austrum uergit, similiter in Arabia nascuntur.

Maceris con-
sideratio.Maceris facul-
tates ex Gal.Monachorū
opinio falsa.

Πτελέα. VLMVS.

CAP. XCV.

VLMVS & folia, & cortex, & rami vim habent spissandi. Folia trita ex aceto ad lepras efficaciter
illinuntur: vulnera glutinant, sed multò magis corticis tilia, si fasciæ loco intorqueatur: nam in
50 lori morem flecti potest. Crassior cortex in uino, aut aqua frigida unciatim potus, pituitas trahit.
fracta ossa celerius solidescunt, si decocto foliorum, corticis, aut radicis foueantur. Humor in sol-
liculis enascens prima germinis eruptione, cuti illitus nitorem inducit, faciemque splendidiorem
præstat: qui dum siccatur, in animalia abit, quæ culicum formam gerunt. Folia cùm tenerescunt
cocta, olerum more ad obsonia usurpantur.

Vlmi histo-
ria.

Theophr. &
Plinii error.

Vlmi facul-
tates.

Vlmi uires
ex Galeno.

TAMETSI Ulmus notissima omnibus ferè sit arbor; non tamen ob hoc silentio inuoluenda putauimus, quæ de ea posteritatis memorie prodidit antiquitas. Ulmus itaq; (ut Theophrastus est autor lib. III. cap. XIII. de plantarum historia) duobus distinguitur generibus: cuius altera montana, quam Græci ὄρεπτελῆον uocant: altera campestris, ulmus propriè uocata: fruticosior hæc, illa uerò auctior: folium indiuiduum, leuiter circumferratum, oblongius quam pyro, scabrum, non læue. Præstat hæc arbor & amplitudine, & celsitudine, non crebra circa Idam, sed rara, irriguis amica: materies flaua, robusta, nervosa, deformis, ut quæ tota cor sit. Utuntur ea ad fores lautiores: uiridis faciliè ceditur, sicca difficile. Sterilis deniq; putatur: sed gummi in petiolis gignit, & animalia quædam culicea: cachryes peculiare gerit, autumnis multas, minutas, nigras: ceteris uerò temporibus quid ferat, minus animaduersum est. Hactenus Theophrastus. Plinius uerò quatuor ulmi genera statuit lib. XVI. ca. XII. his uerbis. Inter has, atq; frugiferas, materie uitiumq; amicitia accipitur ulmus. Græci duo eius genera nouere: montosam, quæ sit amplior: campestem, quæ fruticosa. Italia attineas uocat, excelsissimas: & ex ijs siccas proferri, quæ non sint riguæ. alterum genus Gallicas. tertium nostrates, densiore folio, & ab eodem pediculo numerosiore. quartum foluætre. Attineæ non ferunt samaram, ita uocatur ulmi semen, omnesq; è radicibus plantis proueniunt, reliquæ uerò semine. Hæc Plinius. Qui tamen unâ cum Theophrasto errasse deprehenditur, quod hic ulmum cuiusuis generis sterilem esse scripserit: ille autem, quod attineam sic Italis appellatam, semine nullum ferre prodiderit. Quandoquidem Theophrasto præter id, quod experientia nobis compertum est, repugnat Plinii autoritas: quippe

qui ulmos omnes præter attineam semine prouenire scribit. Plinio deinde, qui attineam semen ferre negat, & refragatur Columella lib. V. cap. VI. cum inquit. Ulmorum duo esse genera conuenit, Gallicum, & uernaculum: illud attinea hoc nostras dicitur. Attiniam ulmum Tremellius Scrofa non ferre samaram (quod est semen eius arboris) falso est opinatus. Nam rariorem sine dubio creat, & idcirco pleriq; & sterilis uidetur, seminibus inter frondem, quam prima germinatione edit, latentibus. Itaq; nemo iam ferit ex samara, sed ex sobolibus. Est autè ulmus longè lætior, & procerior, quàm nostras, frondemq; iucundiorē bubus præbet. Sed ulmi facultates hæc sunt. Folia, & cortex, & rami uini habent spissandi, & uulnera contrahendi. Corticis utique interior tiliæ, lepras sedat, & folia ex aceto illita. Corticis denarij pondus potum in hemina aquæ frigide aluum purgat: pituitasq; & aquas priuatim trahit. Imponitur & collectionibus lacryma, & uulneribus, & ambustis, quæ decocto fouere prodest. Humor in folliculis arboris huius nascens cuti nitorem inducit, faciemq; gratiorem præstat. Confert mirum in modum & pueris enterocelcis, si duplicatis linteolis in eo madefactis sub perizonate, seu femoralis subnectatur. Cauliculi foliorum primi uino decocti tumores sanant, extrahuntq; per poros. Folia trita, aqua respersa, pedum tumoribus utiliter illinuntur. Humor quoque è medulla castratæ arboris effluens capillum reddit capiti illitus, defluentesq; continet. Vlmi meminit Galenus lib. VIII. simpl. medicam. sic inquit. Vlmi folijs quandoque recens uulnus glutinauimus, confidentes adstringentem pariter & abstergentem inesse illis facultatem. Cortex amplius etiam subanarus est, & adstrictorius: itaq; cum aceto & lepram sanat. Porro uiridis etiamnum ac recens, si uulneribus uinculi uice circumligetur, ea glutinare potest. Radices eandem uim obtinent: nam & decocto earum quidam persundunt fracturas, quæ topico, siue callo inducto opus habent.

ΣΑΠΡΩΤΗΣ ΞΥΛΩΝ. LIGNORVM MARCOR.

CAP. XCVI.

EX CAUDICIBVS, lignisque ueteribus caries congeritur. quæ farinæ modo illita ulcera purgat, & ad cicatricem perducit: serpentia cohibet, si cum pari aniso & uino subacta, linteisque imposita illinatur.

Caries lignorum
confideratio.

Vermium li-
gnorum usus.

NON SANÈ prorsus negligenda est lignorum ueterum, & contabefactorum caries, cum tanta facultate polleat, ut ulcera expurget, solidetq; & eadem serpentia sistat. Quod eo præstat efficacius, si ex lignis arborum colligatur, quæ tum adstringendi, tum etiam abstergendi uim possident. Quo fit, ut ligni Guaiaci caries ceteris hæc in re facile præstet: quippe quæ non modo ulcera, quæ contumacia non sunt, sanat; sed & quæ cacœthe dicuntur, quæq; Gallica peste contracta sunt. Quare pudendorum exedentibus ulceribus inspersa mirifice medetur. Ceterum non modo lignorum marcor, siue caries in medicum usum uenit, sed & VERMES in cariosis lignorum caudicibus nascētes, si Plinio credimus, qui libro XXX. cap. XIII. de his sic scriptum reliquit. Cossi, qui in ligno nascuntur, sanant ulcera omnia: nomas uerò combusti, cum pari pondere anisi, & ex oleo illiti. Delicatiores fuisse hos olim & in cibis

idem posteritatis memorie tradidit libro xvii. cap. xxiiii. cum inquit. Vermiculantur magis, minusue quædam, omnes tamen ferè, idq; aues caui corticis sono experiuntur. Iam quidem & in hoc luxuria esse cœpit, prægrandesq; roborum delatioris sunt in cibo, cossos uocant: atq; etiam farina saginati, hi quoq; altiles fiunt. Quapropter mirum non fuerit, si etiam antiquitas cicadas, quæ nondum alas deprompserint, in cibis deuorauerit, Aristotelis testimonio, qui etiam addidit gustantibus esse suauissimas. Sed cur illud admirandum fuerit, si nostris etiam temporibus uermes, qui cariosis caecis innascuntur, magna admodum cum uoluptate à compluribus deuorentur? Gal. cum & ipse ad arborem, ex qua caries decedit, particularem scopum habuisset, lib. viii. simp. medic. sic de illa scripsit. Caries lignorum, & maxime, quæ particeps est adstrictionis simul, & absterfionis, uelut ulmus, expurgat, impletq; ulcera humida.

Cariei uires
ex Galeno.

10

Κάλαμος. HARVNDINO.

CAP. XCVII.

IN HARVNDINVM genere quædam nastos, id est, sarctior uocatur, ex qua sagittæ factitari solent. Alia scemina, qua tibiæ ligulas efficiunt. Alia, quod fistulis addicta sit, syringias: cui multum inest carnis, crebris cincta geniculis, ad librorum conscriptionem accommodata. Alia crassa, concaua, apud amnes nascentes: quæ à quibusdam cypria, ab alijs donax appellatur. Alia phragmites, seu uallatoria, gracilis, candidans, uulgò cognita: cuius trita radix per se, aut cum bulbis suis illita, spicula aculeosque corpore extrahit: luxata, lumborumque dolores cum aceto mulcet. Virgentia folia tusa, & imposita ignibus sacris medentur, & cæteris inflammationibus. Corticis cinere perunctæ cum aceto alopecie sanantur. Paniculæ lanugo, si aures intrauerit, exurdat. Eundem effectum implet harundo, quæ cypria dicitur.

HARVNDINVM quinque genera tantum, ueluti notiora hoc in loco à Dioscoride produntur: licet Plinius lib. xvi. cap. xxxvi. & libro xxiiii. capite xi. uiginti nouem harundinum species descripserit: inter quas (ut superius diximus) odoratam recensuit, quæ Græcis κάλαμος ἀρωματικός appellatur, in India, Syriaq; nascens, odoris iucunditate unguentis accommodata. Quod aperte indicat calami odoratum esse inter harundinum genera reponendum, non autem inter radices, ut uulgo medicorum, & Brasauolus Ferrariensis contendunt, acori radices pro legitima odorata harundine assumentes. Illa, quæ nastos dicitur, solida, sarctaq; quauis gracilis & leuis, in communem sagittarum usum à Syris accepta, non oritur, quod scierim, in Italia, nisi nascatur (ut tradidit Plinius) in Rheno Bononiensi amne. Illa

Harundinum
consideratio.

etiam, quæ thelys, hoc est, scemina appellatur, cuius tantum est usus ad tibiæ ligulas, hætenus mihi incognita est. Namq; nostra tempestate sunt eiusmodi ligulæ ex communibus harundinibus, ex ea scilicet specie, quam Dioscorides uallatoriam nuncupat, qua nostri in uiridarijs, ac hortis in topiarijs extruendis utuntur, ac palos uitibus aptissimos efficiunt. Quod autem uallatoria sit hæc nostra communis, mihi aliquando dubitandi præbuit ansam Dioscorides: quippe qui dicat, eam esse gracilem, & candidam, cum tamen communis nostra sit crassior. Verum cum postea inuenim Theophrastum scribentem libro iiii. capite xii. de plantarum historia, crassiorem, firmioremq; illam harundinem esse, quæ uallatoria nominatur, facile sum ad credendum inductus, huc Dioscoridis locum esse deprauatum, eoq; magis, quod septis, palis, & topiarijs operibus crassæ sunt tenuibus aptiores. Illa uero, quæ ad scribendum usurpatur, cui authoritatem penne derogarunt, plurimis reperitur in locis, estq; omnibus notissima: ueluti & ea, quæ Cy-

pria uocatur, in paludibus nascens, & apud amnes. Traditur à pluribus rei agrarie autoribus, tum etiam à Plinio, inter harundinem, & filicem herbam intestinum esse odium: proinde harundinem uomeri alligatam filicem in agro destruere, ac enecare prodiderunt. At eo maior harundini cum asparagis intercedit amicitia: nam si serantur in harundinetis, inibi mirifice proueniunt. Quidam præterea prodiderunt, harundines in India ad tantam assurgere molem, ut singula internodia nauigiorum uicem præstent per fluuios, & lacus, ternos homines capiente alueo. At si plura de harundinum generibus quis audire cupiat, Theophrastum legat, qui longiori sermone earum historiam literis, memoriæq; mandauit. De harundine Galenus libro vii. simplicium medicam, hæc scripta reliquit. Calami phragmitis radicem cum bulbis aculeos, & stipites ex alto extrahere quidam scripserunt, ceu trahendi quædam uis ei inesset. Nos tamen eius rei periculum non fecimus: uerum quantum gustu liceat conijcere, abstergentem facultatem possidet non paucam, minimeq; acrem. Ceterum folia ipsa abstergentis sunt facultatis. Cortex uero eius combustus admodum tenuium partium, & digerentis facultatis efficitur, adiunctum habens absterforium quiddam, ut excicet, & excofaciat

Harundinis,
& filicis odiū.

Harundinis
uires ex Gal.

tertio

tertio quodammodo ordine, plus tamen deficet, quam exarsciat. Vitandum autem est eius id, quod anthelen uocant: nam si in aures incidat, adeo tenaciter adhaerens affigitur, ut auelli non possit, auditumque uiciat: quamobrem sapissime exurdat.

ΠΑΠΥΡΟΣ. PAPYRVS.

CAP. XCVIII.

PAPYRVS, qua chartæ fiunt, nullis non cognita, præcipue in medicina utilitatis ad laxandas fistulas: madefacta lino inuoluitur, usque dum inaruerit: constricta enim, atque immissa in hiatum humore completur, & intumescendo fistulas aperit. Habet nescio quid alimeti radix: itaque Aegyptij eam mandunt, succum tantum deuorantes, & massam expuunt. Ipsi radicibus pro ligno utuntur. Crematæ papyri cinis depascentia ulcera cum omnium partium, tum oris maxime, cohibet: uerum melius id combusta charta præstat.

Papyri conficiendi ratio.

Papyri conficiendi ratio.

Indica harumdo.

Papyri uires ex Galeno.

QUALIS Papyrus sit, Italia nescit: siquidem (ut Theophrastus est autor lib. III. cap. IX. de plantarum historia, & Plinius lib. XIII. capite XI.) Papyrus in Italia non nascitur, sed in Aegypto quibusdam in locis tantum prope Nilum fluuium, quiescentibus Nili aquis, ubi hæc euagatæ stagnant, duo cubita non excedente altitudine gurgitum: brachiali oblique radice crassitudine, triangulis lateribus, decem non amplius cubitorum longitudine, in gracilitatem fastigiatum, thyrsi modo cacumen includens: semine nullo, aut usu eius alio quam floris ad deos coronandos. Radicibus incolæ pro ligno utuntur, nec ignis tantum gratia, sed ad alia quoque utensilia uasorum. Ex ipso quidem papyro nauigia texunt: & e libro uela, tegetesque, necnon & uestem, etiam stragulam, ac funem. Mandunt quoque crudum, decoctumque, succum tantum deuorantes. Nascitur & in Syria, circa quem odoratus ille calamus lacum. Nuper & in Euphrate nascens circa Babylonem. Papyrus intellectum est eundem usum habere, quem chartæ: & tamen adhuc maluit Parthi literas uestibus intexere. Preparantur ex eo chartæ diuise ac in prætenues, sed quam latissimas phyluras. hæc Plinius. Qui deinde sequenti capite fusius docuit Papyri conficiendi rationem, his uerbis. Post hanc papyrus est, extremumque eius scirpo simile, ac ne funibus quidem nisi in humore utile. Texunturque omnes tabule madentes Nili aqua. Turbidus liquor uim glutini præbet, cum primo supina tabula scheda adlinitur longitudine papyri, quæ potuit esse, resgeminibus utrinque amputatis. Transuersa postea crates peragitur: premitur deinde prælis, & siccatur sole plagule, atque inter se iunguntur. proximarum semper bonitatis diminutione ad deterimas. Nunquam plures scapo, quam uicene, magna in latitudine earum differentia XIII. digitorum optimis. Hactenus de papyro Plinius.

Videntur & Papyri quoddam esse genus, tenuia, leuique, illa folia e iuncea quadam planta prodeuntia, quæ ab insulis diu Thome, Brasiliæ, & Mederæ, ad nos conuehantur, saccharis ut uocant panibus inde delatis circūuoluta. Quamdoquidem fragmentum retinemus à clarissimo medico Luca Ghino Pisis ad nos missum, nigri rubrisque Arabis characteribus manu scriptum, quod clarissimum præbet indicium, earum insularum incolæ tenuissimis his folijs, pro papyro passim uti. Veruntamen hoc non esse papyrum, e quo antiquitas suas confecit chartas, certo scimus, quod hoc arte (ut Plinius est autor) fieret, illud uero tale à natura producat, & proprium sue stirpis sit folium. Antiqui itaque ex Papyro chartam faciebant, quemadmodum nos ipsam ex contritis linteis conficimus, unde hactenus antiquum retinens nomen, etiamnum Papyrus apud plerumque dicitur. Credidere nonnulli, ueram esse Papyrus harundines illas, quas Indicæ uocant, quibus imbecilles principes, atque hierarchæ, prelati uulgo dicti, ad ægram senectutem fulciendam pro scipione utuntur, materiem auro, uel argento succingentes. Quod tamen asserere non ausim, nec utique reprobare, cum huiusce rei certam cognitionem adhuc assequi non potuerim. Papyrus meminit Galenus lib. VIII. simp. medicamentorum sic inueniens. Papyrus ipsa quidem per se in usum medicinale non uenit: at macerata, aut uisita utilis efficitur. Igitur oxycrato, uinoue macerata, recentia ulcera glutinat, maxime in circulum circumposita. Verum hic quidem est, seu materia, quæ medicamina sanantia accipiat: at ubi uisita fuerit, medicamen est exiccatorium, uelut & chartæ combustæ cinis, nisi quatenus infirmior est, quam papyri. hæc Galenus. Ceterum animaduertendum est, quod nostri usus charta, quæ ex ueteribus conficitur linteis, iisdem non pollet facultatibus, quibus ea commendatur, quam ueteres ex papyro arbore parabant. Quo fit, ut dubium mihi sit, quoniam modo parari possit illud Galeni medicamentum, quod de charta combusta dicitur, ulceribus sordidis, & sinuosis utilissimum: itemque pastillus Faustini à Paulo libro VII. traditus.

ΜΥΡΙΚΑ. MYRICA.

CAP. XCIX.

MYRICA, seu tamarix, arbor uulgo cognita est, cum apud pigras, & stagnantes aquas enascatur, fructum quasi florem ferens, compage muscosum. Aegyptus, Syriaque alteram gignunt miorrem, syluestri cætera similem. Fructum parit gallæ proximum, inæqualiter astringentem gustu: quo conuenienter utimur uice gallæ in medicaminibus oculorum, orisque. Datur cruentæ excreationi in potu, & cæliacis, & contra profluvia sceminarum, regium morbum, & phalangiorum morsus: illitus tumores inhibet. Cortex in eosdem usus adhibetur. Decoctum foliorum cum uino potum, lienem absumit: ad dolorem dentium in collutionibus salutare, & mulieribus fluxione vuluæ opportunis in defensionibus: phthiriasi, lendibusque circumfufum prodest. Abundantiam sceminarum sistit impositus arboris cinis. Potorios calices e caudice lienosis molliuntur, quod datus in his potus proficiat.

VRBANA Myrica, quod sciam, non nascitur in Italia; Myrica con-
sideratio.

quaque in Aegypto, & Syria gignitur. Quae uero alicubi re-
peritur in hortis, & in quibusdam uiridarijs mitior credita, non
alia est, quam sylvestris, in locos mitiores translata. Cuius rei
certo sunt indicio fructus, & flores, quos omnino sylvestribus si-
miles profert, non autem gallae modo, ut domestica. Umbra arbo-
ris insigni proceritate saepe per aestatem Romae me oblectatum
fuisse recorder ad Tyberis ripas, in hortulo quodam hospitalis
Sancti spiritus. quae etsi domestica haberetur ab omnibus; florem
tamen, & fructum ferebat sylvestri similem. Haec in fluminum ri-
pis frequentissima nascitur in Italia. Quare non potui non admi-
rari Dioscoridem: quippe qui dicat tantum nasci Myricam apud
paludes, ac resides aquas, cum oppositum sane eueniat in Italia.
Quod me saepius adduxit, ut crediderim, aut Dioscoridis codicem
hoc loco deprauatum esse, aut in Graecia secus, quam in Italia myri-
cam proxime stagna, ac paludes oriri. E myricae trunco alui
excavantur (ut Columella scribit) aquae; replentur, ut subinde
postea bibant sues: nam hoc potu splenis incremento sanantur,
quo morbo aestate maxime torquentur, dum, quae eorum est pabu-
li insatiabilis auiditas, arborum fructus confectantur, qui pluri-
mi eo tempore ariditate in terram decidunt. Porro myricae ci-
nerem omnia ulcera ignis exustione contracta, efficaciter exic-
care auctor est Serapio. Folia simul cum tota planta fotu frigi-
das collectiones inhihent, ac reprimunt. Elephantiasim ex lienis
uicio obortam myricae radicem decoctum, & cum passis uinis epo-
tum sanare tradidit Alcanzius Arabs: id quod se uidisse ait in
duabus mulieribus, quae hac labe laborarunt. Ex quo mihi per-
suasum est, id non incongruum in Gallica peste fore medicamen-
tum, Guaiaco forsitan ligno non abfimile. Myricae radices pro

Myricae medi-
cinae.

30 odorata casta uendebant impostores. Sed postquam fraus à peritis medicae materiae uiris deprehensa est, eius in of-
ficinis usus penitus exoleuit. Meminit myricae Galenus lib. VII, simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Myri-
ca abstergentis est, ac incidentis facultatis, absque perspicua desiccatione: habet uero etiam adstrictionem nonnullam.
Has ob qualitates, facultatesque admodum prodest lieni indurato decocta cum aceto, aut uino, siue radice, siue folijs,
siue extremis ramulis: sanat porro dentium dolores. Ceterum fructus, & cortex non paucam sortita sunt adstri-
ctionem, adeo ut gallae omphacitidi proxima sint, nisi quod acerbitas euidentis est in galla, sed myricae fructui tempera-
tura inest inaequalis: immista est enim naturae eius multa partium tenuitas, atque uis abstergerendi: quod sane gallae non
accidit. Attamen ubi galla forte ad manum non erit, eo uti liceat ad omnia, ad quae illa utimur: in eisdem & cortice.
Porro myricae combustae cinis admodum desiccatoriae facultatis est, plurimam habens abstergerendi facultatem, pau-
xillam adstringendi.

Myricae uires
ex Galeno.

Ericæ confide-
ratio.

Ericæ facul-
tas ex Gal.

(ita appellatur uicus) ad Vipacum fluiuium itur. incolæ uernaculo sermone eam nominant Grione. Sed in Hetruria longè magis adolefcit, fiuntq; ex ea scopæ aptissimæ ad mundandas ædes, & ob id uulgo hæc planta propriè uocatur Scopa. Marcellus, nescio qua ratione ductus, ericam magno errore genistæ speciem putat. Hanc paucis perscrin- xit Galenus libro VI. simp. medic. sic inquit. Erica digerendi per halitum facultatem obinet. Flore eius potissi- mum, ac folijs utendum.

ERICA fruticosa arbor, myricæ similis, longè mi- nor. cuius flore apes reprobum mel efficiunt. Tam flos, quàm coma serpentium ictibus illitu medetur.

ERICA stirps fruticosa Asia, Græciq; fruticibus ascribitur. Hæc (ut plantarum scriptores asserunt) bis anno floret. quo fit, ut prima, & ultima habeatur, quæ inter syluestres stirpes flo- reat. Plinius lib. XXIIII. cap. IX. ericam describens inquit. Eri- cen Græci uocant fruticem non multum à myrice differentem, co- 10 lore roris marini, & penè folio. Hanc aduersari serpentibus tra- dunt. Verùm non ob id facile fuerit affirmare, quænam planta no- bis legitimam Ericam præ se ferat, cum tam paucis notis describa- tur ab omnibus: tametsi hæc, cuius hic figuram appinximus, nil aliud, quàm ericam designare uideatur. Siquidem fruticosa est pla- ta, semicubitalis, colore roris marini, folijs ferè myricæ, cui eam Dioscorides assimilât, uere primo et autumnio florens, quod huius fruticis proprium est, si rei herbariæ scriptoribus est adhiben- da fides. Adde, quòd huiusce flores autumnio maxime depascentur apes, ea fortasse de causa, quòd non modò Erica prima sit, & ulti- 20 ma syluestrium, quæ floreat; sed quòd etiam diutius floribus quàm plurimis ornetur, nempe autumnio toto, & ad hyemem usque. Vnde mel, quod ex ijs apes faciunt, ericeum (ut Plinius est author) antiquis appellatur, quod cõuehi tradidit post primos autumnii im- bres, cum erica sola floret in syluis. Præterea cum lib. III. scribat Dioscorides, corin, hypericū aliquibus uocatum, fruticem esse fo- lio ericæ, minore tamè, sitq; hæc cori folio admodum similis, magis adhuc inclinauit animus ad credendum, hanc esse Dioscoridis ericā. His ergo rationibus adductus non temerè factum putau, pro legi- 30 tima erica huius effigiem expressam dare. Oritur hæc frequentissi- sima in Coritiensi agro eo præsertim tractu, quâ à Diuo Andrea

ACACALIS fructus est nascentis in Aegypto fruticis, feminis myricæ quadantenus fimi- 40 lis. Cuius aqua, inqua maduerit, ad collyria additur, quæ ad excitandam oculorum aciem con- ueniunt.

ACACALIM Aegyptiæ arbusculæ semen ad nos hac ætate conuehi non equidem arbitror. quippe quòd in- ter semina, quæ peregrina nobis importantur, nullum adhuc repererim, quod Acacalim legitimè referat.

RHAMNVS PRIMVS.

RHAMNVS SECVNDVS.

RHAMNVS TERTIVS.

Pάμνος. RHAMNVS. CAP. CII.

RHAMNVS fruticat in sepibus, ramos ferens rectos, & aculeos in acutæ spinæ modum: folijs parvis, oblongis, suppinguibus, teneris. Alterum ei genus candidius. Tertium nigrioribus, latioribusque folijs constat, & quadantenus rubentibus: cuius rami quinûm ferè cubitorum longitudinem implent, spinosiores quidem, sed infirmioribus, minusque rigentibus aculeis. Fructum edit latum, candidum, tenuem, folliculari specie, uerticillo similem. Omnium folia igni sacro, & serpentibus ulceribus, efficaciter illinuntur. Fama est ramos huius ualuis, fenestrisue impositos, ueneficia depellere.

RHAMNI tria genera facit Dioscorides. Primum, & tertium ubiq; in Hetruria fruticant. illud priuatim in sepibus nascitur, quo nostrates mulieres utuntur ad insolandas fici: siquidem eas adhuc recentes lōgis huiusce fruticis aculeis perforant, & ad solem appendunt. Fert aculeos in acutæ spinæ modum: folia oblonga, mollia, suppinguia: corticem habet admodum album. Hoc, quod nigrius est (ut etiam Dioscorides inquit) quinûm ferè cubitorum altitudine attolitur infirmioribus aculeis: fructu tenui, folliculari specie, rotundo, uerticillo non abssimili. Secundum uerò genus, quod cæteris candidius est, ad nos misit clarissimus medicus Lucas Ghinus, cuius etiam hic effigiem damus. Cæterum Ruellium deceptum esse crediderim. quippe qui Rhamni genus eam esse stirpem arbitretur, quam nos uulgari sermone Spino merlo, Longobardi Venetiq; Spin ceruino, Foroiulenses uerò Spin guerzo appellant.

Rhamnorum
consideratio.

Ruellii error.

lant. Hic enim folijs est latis, pyri quadantenus modo: fructu ligustri effigie, baccarum instar, cuius succo utuntur pistorum, ubi colore uiridi inficere sit opus: alij uero ad resoluendam aluum: eijcit enim atrabilem, & pituitam. quæ sanè notæ Rhamni minime correspondent. Aberrasse præterea Ruellius deprehenditur, quod Theophrasti testimonio ea de Rhamni fructu tradiderit, quæ statim Theophrastus absoluta rhamni historia de paliuro differuit.

Monachorum
error.

Rhamni ui-
res ex Gal.

Sed in errore longè maiore uersantur Monachi, qui in Mesuem commentarios edidere, cum Rhamnum existinauerint rubum quendam, qui humi repens, incultisq; proueniens, mora cæruleo potius, quàm nigro colore profert. Rhamni meminit Galenus lib. viii. simplicium medicam. sic inueniens. Rhamnus desiccatur, & digerit excessu secundo, refrigerat in primo completo, aut secundo incipiente. proinde herpes sanat, & erysipelata non magnopere calida. Caterum ad hæc teneris utendum est folijs.

Ἀλίμος. HALIMVS.

CAP. CIII.

10

HALIMVS frutex est sepimentis idoneus, similis rhamno, sine spinis, folijs oleæ, sed latioribus. Nascentur in sepibus, & maritimis. Folia decoquantur ciborum gratia. Radix conuulsa, rupta, torminaque mitigat, drachmæ pondere in aqua mulsâ pota: eadem lactis ubertatem facit.

Halimi confi-
deratio.

EST profectò & Halimus planta, cuius uariæ sunt inter autores sententiæ. Alij enim (ut Plinius autor est libro, & cap. xxi.) halimum fruticem esse dicunt, Dioscoridem secuti. Alij maritimum olus, salso sapore. Tertium quoq; genus addidit Crateus sub hederâ tantum nasci, longioribus folijs, hirsutioribusq; odore cupressi. Quæ autem à Dioscoride hoc loco describitur, etsi alicubi fortassis proueniat in Italia; tamen qui illam mihi ostenderet, adhuc repere neminem. Verum, si Ruellio credimus, frequens in Gallia nascitur in sepibus. Solinus plurimam in Creta nasci tradit, mirabili, si credamus, effectu, quod ea tantum admodum fames arceatur. unde si nomē adinuenisset, ea procul dubio sine aspiratione scribenda esset. Halimus Mauritanis molochia, & atriplex marinus appellatur. Cuius historiam referens Serapio, narrat, quod eam uenalem circumferentes in manuales fasciculos componunt, & per Babyloniam clauitant, molochia, molochia. Quod manifestè indicat, Halimum apud Mauritanos herbam potius esse, quàm fruticem, uel arborem, eamq; fortasse, quam Plinius maritimam, ac salsam prodidit. Quo fit, ut salsam quandam herbam (incole Bidone uulgò appellant) quæ frequentissima in litoribus Venetis prouenit, hanc esse putauerim: quippe quod ea instar oleris in ciborum usum recipiatur. Putat Adamus Lonicerus, Halimum eam esse plantam uuas ferentem, quam uulgò Ribem uocant. Sed cum huius folia non correspondē oleaginis, sed potius uitigineis, eum planè hallucinatum esse constat. Halimi meminit Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, sic inueniens. Halimum, hæc planta frutex est plurimo in Cilicia præcipue prouentu, ubi & germina eius recentia esunt, & reponunt quoq; in posterum futura usui. Semen pariter, & lac planta ipsa generat, estq; gustus salis, & subadstringētis. Ex quibus omnibus palam est, ipsam esse dissimilem. Maior autem pars eius substantiæ calida est temperatè, cum humiditate inconfusa, & leuiter statiosa.

Halimi uires
ex Galeno.

Παλιύρος. PALIURVS.

CAP. CIIII.

PALIURVS frutex cognoscitur, aculeatus, durus: cuius semen, pingue, & fuliginosum inuenitur. Quod potum tussi opitulatur, uesicæ calculos comminuit, serpentium ictibus aduersatur. Folia & radix astrictoriam uim habent: quorum decoctum potu aluum sistit, urinam trahit: contra uenena, & serpentium morsus auxiliatur. Radix recentia tubercula, tumoresque omnes discutit, trita, & imposita.

Paliuri confi-
deratio.

ADBO' inter se in quibusdam plantarum historijs discrepant scriptores, ut per sepe eorum mētes maxime perturbent, qui rerum ueritatem indagare student. Id autem discriminis nimirum euenit de Paliuro. Nam quæ huiusce stirpis à Dioscoride traditur historia, omnino differt ab ea, quam diuersis generibus protulit Theophrastus. Hæc autem non conuenit cum ea, quam memoriæ prodidit Agathocles: neq; huic illa correspondet, cuius Plutarchus est autor: & hæc à prædictis omnibus prorsus dissentire uidetur. Paliurus Dioscoridis (ut ab eo primum exordiar) est frutex spinosus, durus, omnibus notus: cui semen pingue, & fuliginosum. Paucis eius historiam perstrinxit Dioscorides, nulla habita de folijs mentione, quod superuacaneum existinauerit pluribus agere de Paliuro, utpote planta apud suas regiones notissima. quod nobis est impedimento, quominus ueram Paliurum, de qua ipse intellexit, cognoscere ualeamus. Theophrasto deinde libro iii. capite xvi. de plantarum historia plura sunt Paliuri genera, quæ omnia in siliquis semina terna, aut quaterna proferunt, lentorem præ se ferentia, ut lini semen. Amat nasci locis aridis, quemadmodum & rubus, nec minus quoq; dilutis. Caterum ab hac non parum differre uidetur & illa, cuius idem meminit inferius libro, & capite quarto: siquidem hanc plurimam nasci testatur in Africa folijs ei, quæ in Græcia nascitur, non absimilem. Quæ quauis folio Græcam æmuletur, fructu tamen diuerso prouenit, ut qui non latus, neq; folliculari specie: sed rotundus, ruberq; sit, cedri fructibus magnitudine similis, cui & nucleus inest acinorum punici modo, qui non manditur. Fructus uero per se iucundus habetur, atq; si quis uinum infundat, tum ipsum suauiore, tum uinum suauius reddi aiunt. Ex quo aliquando mihi persuasi, eum non longè aberrare, qui dixerit, hanc illam esse stirpem, quam nos Agrifolium dicimus, quod folijs sit uidiq; aculeatis loto maioribus, fructu cedri, rotundo, rubro, nucleum intus habente, iucundo

Agrifolium.

- te, iucundo, & gustui non ingrato: non tamen, quod pro certo hoc asserere uelim, quod hæc propria sit Africæ planta; sed quod aliquando his notis persuasus putauerim, Paliurum hanc aut Agrifolium esse, aut omnino arborem sibi similem. Plinius ex Theophrasto hanc ipsam literis mandauit libro xiii. capite xxvii. Sed cum de uiribus eius differeret libro xxiiii. eam recensuit, quam & Dioscorides. Nullam ego arborem hactenus reperi, quæ Paliuro Africæ similitudine respōdeat, præter Agrifolium, ut dixi. Nō dico Aquifolium: nam (ut Plinius refert lib. xxvii. cap. viii.) Aquifolium ea est in Italia arbor, quam Theophrastus Crætogona uocat, omnibus fere notis messilo similis. Illa uero, quam Agrifolium appellamus, constat folijs perpetuis, lauri, latioribus tamen, subpinguibus, & per ambitum aculeatis: cortice uiridi: ramis lentis, ac flexilibus. Fructus ei rotundus, lucidus, ruber, ruscum & cedrum baccis æmulans. Huius radicem cortice incolæ uiscum parant, quo etiam modo ex uiburno conficiunt. Hanc non desunt, qui uelint eam esse stirpem, quam Theophrastus Agriam, siue Ariam appellat, sempiternæ frondis arborem, inter robur, & ilicem median. Verum ut ad nostrum institutum redeamus, Agathocles Paliurum omnino ab illis differētem tradit: quippe quoniam assurgat in Alexandria (ut ipse inquit) ad pinus, ulmiq; proceritatem, ramis frequentibus, & aculeatis: folio uiridi, rotundo, tenui. Hæc bifera est, nam tam uere, quam autumnio fructum profert, oliuæ phauliæ uocatur & magnitudine. Crudus mādatur is ac uirens: ubi uero exaruit, in farinam molitur, atq; ea ita estur nullo liquore subacta. Aliud Paliuri genus in monte Coccycio nasci prodit Plutarchus ex Ctesiphontis autoritate libro arboribus dicato, cui si auis, aut aliud animal uoluere fidat, uelut inuiscatum cohæret, præter cuculum, cui soli parcat, si tamen his fides est adhibenda. Quare cum de Paliuro, tot ac diuersæ ferantur sententiæ, & habeantur historiæ, facile crediderim, Paliurum esse nomen ad nationum placita uarijs, ac diuersis aculeatis stirpibus impositum: etsi Iosephus Salandus medicus apprime doctus, & in stirpium historia non imperitus, dum Veneta classe in Græciam traieciisset, Dioscoridis Paliurum se uidisse mihi pro certo affirmauerit, semine fuliginoso, ac pingui: atq; inibi proprium adhuc nomen retinere. Sunt tamen & recentioribus, qui putent Paliurum Dioscoridis eam esse arborem, quam nos sequenti capite oxyacantham esse pluribus comprobabimus. Sed profecto non placet eorum opinio, quod planta, quam oxyacantham censemus, arbor sit, non frutex: quodq; fructum proferat myrti magnitudine, confertum, fragilem, rubrum, osiculos intus habentem, & in racemi modum cohærentem. Paliurus uero non fructum, sed semen ferat fuliginosum, pingue, & (ut Theoph. inquit lib. iiii. cap. xvi. de historia plantarum) in siliquis conclusum, lentum, pingueq; lini seminis instar. Verum ij fortasse Theodorum Theophr. interpretem sequentes, hæc in re decipiuntur. Siquidem is lib. primo. cap. xvi. sic uertit: Quædam folia cum extremo, tum etiam lateribus sinuata concidunt, ut ilicis, roboris, smilacis (glandiferæ scilicet, & ilici similis) rubi, paliuri, & aliorum. Vbi animaduertendum est, cum perperam uertisse πᾶσι καὶ ἀνὰ τὸν ὅρον sinuata, cum ea dictio Græca nil aliud Latine significet, quam spinis horridula. Error præterea ex eo manifesteprehenditur, quod omnibus sensu pateat, ilicem, smilacem, rubum folia non proferre aliqua parte sinuata, uti ea esse cernuntur, quæ plantæ illi exeunt, quam nos acutam spinam arbitramur; sed longa, & per ambitum ubique tenuissimis, ac crebris aculeis circumsepta, ut in eiusdem capituli progressu idem ostendit Theophrastus, cum inquit. Simili modo nonnulla ex his caulem primo mitem, post horridulum spinis gerunt, ut lactuca, & cuncta folia spinosa redduntur, atque etiam magis in fruticum genere, ut rubus, paliurus. Quibus palam fit, plantam, quam nos uulgo uocamus Bagaia, alij uero Amperlo, non esse Paliurum, sed potius acutam spinam ijs tum rationibus, tum autoritatibus, quæ sequenti capite nobis adducuntur. Galenus Paliuri à Dioscoride descripti meminit lib. viii. simp. med. his uerbis. Paliuri folia, & radix adeo non obscuram habent adstringendi facultatem, ut & uentrem fluētē cobibeant: adeoq; digerunt, ut & phymata curent, quæ quidem non admodum phlegmonode sunt, & calida. Fructus porro tantam obrinet incidendi uim, ut & calculos uescicæ comminuat: & pectoris, pulmonisq; excretionibus auxiliatur.

Aquifolium.

Recentiorū opinio reprobata.

Paliuri uires ex Galeno.

Ὀξύανθη. ACUTA SPINA.

CAP. CV.

ACUTA spina, quam pyram, aut pityanthem aliqui uocant, arbor est pyrastro similis, spinosa ualde, & minor: baccas profert myrti, plenas, rubras, fragiles, & intus nucleum: radicem multifidam, altè descendente. Huius baccæ potu, aut cibo, alui profluuium, & abundantiam sceminarum sistunt. Radix illita aculeos, & spicula extrahit: abortum fieri tradunt, si ter radice uenter aut sensim feriatur, aut perungatur.

Acute spinæ
consideratio.

oxyacantha

Acuta spinæ
non est offic.
Berberis, siue
Crespinus.

leatam, fructumq; gerere myrti similitudine, plenum, fragilem, rubentē, & intus nucleum, cui radices subsint multitudine, 30
alięq; descendentes. Ex quo palam est, ipsum nō alias acutę spinę notas expressisse, quā proceritatis, & assuetudinisq;
stipitis, ramorum, radicum, ac fructuū, omisissā foliorum, florum, & corticis historia. Quę omnia ipse accurate perpen-
dens, in primis Crespinum omnibus notis pyrastro reclinantem comperio, cui tamen prorsus adstipulari acutę spinam
Dioscorides est autor. Siquidem sylvestris pyrus, quemadmodum & oxyacantha, simplex ē solo prosilit, atq; unico
duntaxat caudice attollitur, ac inde tam in longum latumq; crescit, ut ad communem arborum proceritatem assurgat.
Crespinus uerō, cuius sanē innumera mihi prę oculis quotidie sese offerunt plantę, nullum ab radicibus mittit caudi-
cem, sed pluribus, ac diuersis aculeatis stolonibus fruticat, qui uirgarum modo in altum se attollunt, nec unquam arbo-
rescunt, nisi raro, & longo temporis tractu: quippe qui omnium maiores habenter, pollicarem & assuetudinem rarissi-
mę excedunt, nisi etate longa incrementum susceperint. quin & rara inueniuntur eius uirgulta, quę hominis longi-
tudinem æquent. Ad hæc pyrafter cortice constat aspero, squamoso, inæquali, crasso, colore in nigro rufescente. 40
Crespinus uerō cortice uestitur albo, leui, & admodum tenui: quo fit ut non adeo leuiter ferro, uel lapide tangi possit,
quin statim cortex frangatur, & crocea ligni materies detegatur. Pręterea pyrafter prunorum modo aculeata
conspicitur, aculeis singulis ex eodem loco erumpentibus, licet rami frequentissimis horreant spinis, ijsq; nigris, ualidis,
candidi rhamni modo mucronatis. At crespinus ternis per interualla armatur aculeis, simul ex uno, eodemq; puncto
prodeuntibus, adeo ut trifurcato ordine prodeant, duobus scilicet utrinq; se pandentibus, tertio uerō medium occupan-
te, albis, planis, non quidem rotundis, fragilibus, & admodum pungentibus. Illud insuper discriminis addam, acutam
spinam fructum asserre myrti magnitudine. Crespinum uerō racematim in uia modum, cuius oblongi acini tritico pau-
lō maiores, uiuidi, ac rubentes, eleganterq; racemis adnexi, puniceos acinos quadantenus repręsentant: quāquam mi-
nores, oblongiores, acidiore, & colore etiam multo uiuaciores habeantur. Crespini deinde folia minime pyra-
strum referunt, sed potius puniceam malum, quauis latiora, nec adeo in mucronem desinentia, per ambitum spinis te- 50
nuissimis, frequentissimisque horrida. Radices etiam, quę profecto equę flauę sunt, ac si croco essent infectę, et si
plures sint, atq; exiles; nihilominus altę non descendunt, ueluti acutę spinę, sed in latus summo cespite uagantur.
Flos denique pyrastro admodum refragatur: nanque melius ex racemo uia simili erumpit, sui fructicis in-
terno colore, a quo dum explicatur, atq; dehiscit, per quā suauem spirat odorem. Quibus euidentissime colligi pos-
test, & oxyacantham Gręcis, & berberim Arabibus non esse crespinum, cuius communis est usus apud medicos, &
seplasiarios. Sed pręter hæc illud etiam certō credendū est, quod si Dioscorides per acutam spinam crespinum intel-
lexisset, nunquam silentio dissimulasset folia mirabili opere per ambitum aculeata: neq; fructum, quem ramis pendu-
lum gerit, acinis inter se racematim coherentibus, myrti baccis assimilasset: nec scriptum reliquisset, radices in pro-
fundum agi: nec deniq; flauum earum colorem unquam retinisset, quo insigniter natura infectę sunt. Non pręterea
misisset etiam spinarū historiam, utpote quę ternę suis uirgis innascantur, a pede ad uerticem: non corticis candorē,
non

- non tenuitatem: non item, quod sæpius sine caudice, uarijs ueluti stolonibus fruticet: non deniq; ipsam pyraastro prorsus similem reddidisset, à qua profectò non minus disidet, quàm quercus ab olea. Ceterum si modo dicendum est, Oxyacantham nasci in Italia, eam equidem aculeatam arborem esse crediderim, stipite, cortice, ramis, floribus, proceritate, ac ligni materie planè pyrastrum referentem, quam in Hetruria rura nostra Senensia Bagaia uulgò nominant, Ananiceses, & ceteri Tridentinarum uallum incolæ quidam Amperlo, quidam uerò Pan d'orso uernaculis nominibus uocant, & Goritenses Barazzo bianco uulgari sermone appellant: quippe quæ omnibus notis, ac lineis aculeatam spinam referat. Primum enim hæc manifesto indicio esse possunt, arboris scilicet stipes, rami in qualibet parte acutissimis, firmisq; aculeis armati, ligni materies, subscaber squamosusq; cortex, ueluti pyraastro. Tum ita esse comprobant radices in profundum descendentes, & fructus, quem fert myrti crassitudine, uisu iucundus, rubescens, plenus, fractu facilis, ori subausterus, in quo modo unus, modo plures concluduntur nuclei. Flos etiam, quem album edit, pyraastro admodum adstipulatur: quippe quod sit illi haud quaquam absimilis. Porro folia duntaxat à pyraastro dissidere uidentur: nam dissecta sunt apij modo, paululumq; longiora. Verum mihi quidem illud non uidetur ob multas rationes aliqua ex parte nostræ repugnare sententiæ: convenientius enim pluribus ex partibus peti certum est, non autem ex paucioribus. Quali ergo acuta spina uireat fronde, hic non explicauit Dioscorides: sed tantum dixit, eam esse arborem pyraastro similem: quod magis ad stipitis, ramorum, corticis, florum delineationem, & ligni materiem respiceret, quàm ad folia, quæ nihilominus laciniata constant apij modo: tamen si hoc in loco id adnotare prætermiserit Dioscorides. Hoc autem probatur manifesto ipsius Dioscoridis, ac etiam Theophrasti testimonio. Nam Dioscorides, cum de mespilo ageret, duo mespilorum genera constituit, & relicta in capitis calce uulgata, quæ frequens, & communis uisitur in Italia, illam in primis descripsit, quæ Neapoli nostra tempestate uulgò Azarola uocatur, & ueteribus aronia dicta est, sic inquit. *Μέσπιλοι τὸ δένδρον, ὃ παρ' ἐν τοῖς ἀρσενικοῖς καὶ ἁλμαῖς, ἀνασπῶδες ἐστίν. ὅμοιον τοῖς ὕλλοις οὕτως ἀκάνθη. καὶ πρὸν φέρει μικρὰ μύλας ὁμοίων, ἡδὺν. id est, uerbum ex uerbo. Mespilus arbor, quæ à nonnullis aronia uocatur, spinosa est, similis folijs oxyacanthæ: fructum ferens exiguu malo similem, suauem. Quibus autem folijs confset illa mespilus Azarola uocata Theophrastus libro III. capite XII. demonstrauit his uerbis. Huius folia dissecta sunt, extremitateq; apio similia. Ita fit, ut concludamus oporteat, si mespilus aronia folio oxyacanthæ prouenit, coq; scisso (ut Theophrastus prodidit) apij instar, hanc spinosam arborem Bagaia uulgò dictam, esse procul dubio aculeatam spinam. quandoquidem eius folia in modum apij dissecta sunt, mespili aroniæ modo. Theophrastus lib. V. cap. ultimo de historia plantarum scribit, oxyacanthæ fructum fuisse antiquis in coronarum usu. Quod etiam non paruo est argumento, illam legitimam esse oxyacantham, quam in medium attulimus. Quandoquidē fructus eius, qui autumno toto, & ad mediam hyemem usq; perdurat, adeo leuore quodam pellucet, ruboreq; decoratur, ut globulos è præstantiori corallo paratos referat: id quod in coronis maxime præstasse crediderim. Reliquum igitur est, ut dicamus, Crespinum aliud esse ab Oxyacanthæ, plantamq; ideo fuisse ueteribus incognitam, quod eorum nullus, qui de plantarum historia scripserunt, huius aculeatæ stirpis (quod scierim) meminerit. Porro *Κρέσπινος* frutex potius, quàm arbor est, è terra uirgultis plurimis assurgens, ueluti corylus, è quibus non desunt, quæ quandoq; longo temporis tractu, ægrè tamen, arborefcant. Hæc ab imo ad summum spinis quibusdam acutissimis horret longis, compressis, albicantibus, fractuq; minime contumacibus, quæ (ut supra dictu est) per interualla ternæ ex eodem prodeunt puncto. Cortex toti plantæ candidus, leuis, ac tenuis, cui subest ligni materies flaua, fragilis, atq; fungosa. Numerosis tota uirgultorum congeries nititur radicibus impensè flauis, quæ per summa terræ diuagantur: folijs ferè punice, tenuioribus tamen, latioribus, minusq; in mucronem extensis, per extremum ambitum minutissimis spinis circumseptis. Flores emittit ineunte maio luteos, racematim coherentes in uua frè modum, odore non ingrato. Quibus postea succedit fructus acinis oblongis, racemo pendulis, qui maturitate maxime rubent, punice mali acinis haud quaquam absimiles, quanquam figura longiores, gustu acido, & subaustero, paruis reconditis intus nucleis. E fructu post uindemias incolæ uinum exprimunt, quod falsò de Berberi uocant officinæ, cui austeritatis aciditatisq; longè plus inest, quàm mali punice succo. Quod si in acutis, perniciosissq; febribus, uti causus, & quæ pestilens est, iulapio uolaceo commixtum, ac aqua egrotantibus exhibeatur, non modò sitim restinguit, sed biliosas, pestilentesq; exhalationes supprimit. Datur utiliter coeliacis, cibum reiicientibus, & dysentericis, et ubi bilis à tocinere in uentriculum regurgitans cholericos excitauerit affectus. Non secus tam sumptum, quàm inditum mensium profluvia cohibet. Tineas uentris enecat, præsertim si bibatur ex aqua graminis, uel portulacæ, uel abrotoni, addito sacchari tantillo. Prodest eruentis excreationibus: firmat commotos dentes, si eo sæpius foueantur: quinetiā gingiua roborat, & gargarizatu faucium, uicq; inflammationes discutit, atq; destillationes eò confluentes reprimit. Vulnere recentia in carnis superficie glutinat, & ulcera uetera desiccant. Nihilominus nocet his, qui ex flatu, ac frigidiæ laborant uentriculi doloribus, atq; etiam ægrè spirantibus. Ceterum postquam acutæ spinæ historia eò me deduxit, ut de nonnullis alijs aculeatis stirpibus differuerim, non erit ab re, ut plantarum facultas augeatur, si illam addiderim plantam, quæ folio etiam apij constat, & undiq; spinis riget, ab aliquibus *ΥΨΑΨΙΝΑ*, à nonnullis *ΥΨΑ* marina, & à pluribus *ΥΨΑ* crespina uocata. Planta hæc antiquis fortasse incognita fuit, nunc autem omnibus notior est, quàm ut à me pluribus describi debeat. Huius bæccæ in usu ciborum sunt uuæ omphacis loco. Quæ et febrientibus uisculis incoctæ nō sine utilitate exhibentur. In summa mulieribus utero gerentibus magnopere expetuntur. Huic accedit & altera planta ueteribus, quantum reor, incognita & silentio inuoluta, quam aliqui falsò Mauritanorum *ΡΙΒΙ* esse contendunt. Ea fruticosa est, folio paruo, uirgineo, perinde ac albæ populo. Ramuli sunt ei lenti, ac flexibiles, è quibus fructus paruorum uuarum modo, ut in crespino, racematim dependent, rotundis, simulq; coherentibus acinis magnitudine piperis, qui maturitatem adepti, maxime rubent, sapore subacido, ad-*

Legitima oxyacantha.

Crespini forma, & uires.

Uuæ spinæ mentio.

Ribis officinæ consideratio.

Error quorū
dam.

mixto etiam dulci. Vulgaris est planta, in hortisq; frequens: quippe quoniam ad sepiendos hortorum puluinos eleganter feratur. Verum eos hallucinari abunde constat, qui putant, hanc arbusculam esse Arabum Ribem. Siquidem, ut posteritatis memoriae prodidit Serapio, Ribes est arbor proferens capreolos colore uiridi rubescente, & folia lata, magna, & rotunda. Quas sanè notas huic non respondere satis notum est: neq; enim fert hæc capreolos, neq; eiusmodi folijs uiret. tanetsi fructu Ribem admodum referat, quod is gustui sit acidus simul et dulcis, qualem esse Ribis baccam autor est Serapio. Quamobrem is ad ea, quæ ille iure poterit usurpari, utpote quod febribus acutis opituletur, æstuantem uentriculum refrigeret, sitim restinguat, nauseam & uomitiones sistat, cibi appetitiam incitet, coeliacos, & lientericos inuuet, & biliosis defluxionibus uexatos: sanguinis feruorem demulceat, bilis acrimoniam retundat, impetumq; domet. Quare non damnandi, quin potius laudandi uidentur seplasiarij, qui ex huiusce arbusculæ fructu uinum exprimunt, & per annum asseruant, ut illud Ribis loco medicamentis immisceant. Non desunt, qui id esse hanc plantam arbitrentur, quod Galenus libro VII. de compositione medicamentorum secundum locos Vrsi uinum appellat. Quorum error satis ab ipsomet Galeno refellitur eodem loco: quandoquidem asserit huiusce uine plantam memæcyli folio uirescere. Oxyacanthæ meminit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, sic inquit.

Oxyacanthæ
uires ex Gal.

Oxyacanthus, arbor ut pyro syluestri similem habet speciem, ita & uires non dissimiles: quin & ipsi fructus, pyri quidem syluestris absolute acerbus est, ceterum oxyacanthæ, & tenuium est partium, & paulum quiddam incisuum obtinet. Porro arboris huius fructus pyri syluestris fructui similis non est, uerum myrtis, scilicet rubens & rarus. Habet uerò & nucleos. Porro non esus tantum, sed & bibitus affectus omnes fluxionum, quos quodædam Græci uocant, cohibet.

ΚΥΝΟΒΑΤΟΣ. RVBVS CANIS.

CAP. CVI.

FRUTEX est arboris instar, rubo longè maior. Folia fert multò latiora myrto, robustis circa ramos spinis, flore candido: fructu oblongo, nucleo oliuæ simili, qui per maturitatem fuluescit, & flocculos intus continet. Fructus exemptis interioribus floccis arefactus, aluum sistit: seruelfacti enim ij in vino, mox poti, arteriam infestant.

Rubi canis
consideratio.

NON EQVIDEM putauerim esse Rubum canis illud rosarum syluestrium genus, quæ rosas edunt ijs quæ dantenus similes, quas Moschette uulgo uocamus; quæq; rubentes baccas rosarum fructibus non absimiles, licet minores, proferunt: nec etiam quoduis aliud syluestre rosarum genus, quemadmodum nonnulli existimant. Nam si ita res se haberet, sat erat Dioscoridi dicere, quod canis Rubus rosæ similis esset, non autem quod arboris instar assurgeret, rubo longè maior, quodq; folia ferret myrto latiora, à quibus syluestris rosa profecto plurimum discedere uidetur, fructumq; mittere non modò oliuarum nucleis, sed oliui ipsis multò crassiorum. In eam autem sententiam non modò me pluries deduxit, sed etiam confirmauit Plinius: quandoquidem ipse libro VIII. capite XLI. peculiari nomine rosam syluestrem cynorrhodon appellat, id est, caninam rosam, non cynosbaton, id est, caninum rubum, cuius radicem ad canis rabidi morsum miris laudibus extulit. Quod iterum asseruit lib. XXV. capite II. ubi illud etiam addidit, quod apud ueteres nil aliud cynorrhodon erat, quam spongiola illa, quæ medijs syluestrium rosarum ramis oboritur. Ceterum etiam de cynosbato, hoc est, canirubo idem differeret, cum à rosa syluestri longè diuersum fecit, ut uidere est lib. XXIII. capite XIII. ubi ait, cynasbaton folio esse uestigio hominis similem. Huc illud etiam accedit, quod posteris scriptum reliquit Theophrastus lib. III. capite XVIII. de plantarum historia, ubi sic inquit. Canirubus fructum subrubrum parit malo punico similem: est inter arborem & fruticem medius, & punice proximus, folio uitis. Ex quibus palam est, non parum inter se habere discriminis canirubum, & syluestrem rosam, de qua postea libro & cap. VI. particularem tradidit historiam. Vbi cum primum satius rosas longa persecutus fuisset oratione, de syluestri ita paucis disseruit. Syluestres rosæ domesticis asperiores tum uirgis, tum folijs constant, & florem minus odoratum, minusq; coloratum, nec tanta magnitudine ferunt. Quare pro comperto habetur, aliud genus esse rosam syluestrem à canirubo, quorum alterum ΚΥΝΟΡΡΩΔΩΝ, alterum ΚΥΝΟΒΑΤΟΣ à Græcis appellatur. Quocirca manifesto in errore fuisse deprehenditur Marcellus Dioscoridis interpres, & commentator: quippe qui idem esse crediderit cynosbaton, & cynorrhodon, non animaduertens, quàm illa inter se dissimilia fecerit Plinius sibi familiarissimus. Hunc forsitan secuti Monachi in Mesuem scribentes, ipsi quoq; in eundem lapsum inciderunt, credentes syluestrem rosam legitimum esse canirubum. Quibus præterea animo exciderat, Dioscoridem scripsisse rubi canis fructum oliuarum nucleis esse similem: quandoquidem ipsi illum pyris compararunt. Ex quo aliquis facile indicabit, hos nullam canis rubi cognitionem habuisse. Ad hæc non reperio, quod dixerit Dioscorides, canis rubi fructum semen aliquod includere, quo tamen rosarum syluestrium fructus refertus inuenitur: sed lanosum quoddam continere dixit. Accedit his Serapionis autoritas, qui de canino rubo inter alia rubi genera egit, non autem inter rosas: quod omnino compertum haberet, hunc à rosis quam plurimum differre. Illud insuper addiderim, quod cum rosæ syluestres ferè omnes non leuiter ex albo purpureascent, cynosbato uerò flos perpetuo sit candidus, non est legitime asserendum, syluestrem rosam esse cynosbaton. Ex ijs igitur omnibus satis (ut arbitror) liquet, canirubum à syluestri rosa longè abesse: tantoq; magis, quod memoriae prodiderit Theoph. lib. & cap. IX. de plant. historia, caninæ sentis fructum averso flatu colligendum esse, alioqui periculum oculis imminere. Quod aperte demonstrat, super eo uel tenuem quandam lanuginem, uel quid puluerulenti insidere, quod si à uento expellatur in colligentium oculos, facile ijs cæcitatem inducat. quod tamen in syluestrium rosarum fructibus nunquam uisitur. Meminit Rubi canis Galenus lib. VII. simp. med. sic inquit. Huius fruticis fructus, non segniter adstringit, folia uerò mediocriter. Itaq; particularis eius usus haud ignotus est. Cauendum ab eo, quod in fructu eius lanæ speciem habet, ceu arteriæ infestum.

Marcelli, &
Monachorū
lapsus.

Rubi canis ui
res ex Gal.

ΚΥΝΟΣ

Ligustrum italicum

Κύπρος. LIGVSTRVM.

CAP. CVII.

LIGVSTRVM arbor est oleæ folijs circum ramos similibus, latioribus, mollioribus, & colore viridioribus: flore candido, muscoso, odorato: semine sambuci, nigro. Optimū nascitur in Canope, & Ascalone. Folia astringentiam vim habent: quare commanducata ulceribus oris medentur: illita feruidis inflammationibus, carbunculisque profunt: decocto eorundem igni ambusta fouentur: capillum rufant trita folia, quæ in radicula succo maduerint. Flos ex aceto fronti illitus, capitis dolorem sedat. Cyprinum oleum, quod ex eo fit, odoratum, excalfacit, emollitque nervos; si quæ feruenti natura prædita sint, assumat.

LIGVSTRVM in Hetruria Guistrico corrupta uoce uulgius nostrum appellare consuevit. Quod inibi etiam aliqui Oliuetta, nonnulli Oliuella, quidam Chambrossene uulgo uocant. Mauritania uero Alcanna nominatur. Nascitur frequens in sepibus secus uias passim in Italia. Floret absente uere, & incunte æstate, flore muscoso, uel (quandoquidem Oribasius legit ῥοτρωδὴν) racemoso, candido, odore suauis, sed qui decerpis statim flaccescat. Oriuntur ex eo bacce in cacumine racematim coherentes pyramidis modo, hederæ baccis minores, leuiiores, ac nigriores, quarum in medicamentis est usus. Sunt quibus bacce à Virgilio, uacinia uocari putent. Sed meo quidem iudicio non recte plane sentiunt. Quemadmodum nec Fuchsius, qui rubi moræ, quoniam Græcis βότρυς, uacinia esse putat: siquidem uacinium florem, non fructum esse pluribus constat. Ceterum innotis Dioscoridis stirpium nomenclaturis legitur, hyacinthum uacinium Romanis fuisse uocatum. Ex quo facile crediderim, uacinium

Ligustri consideratio.

Vacinii uariæ opiniones.

Virgilio nil aliud designare, quam hyacinthum. Neque mirum est, quod Virgilius hyacinthum uacinij nomine nigrum appellauerit: nam hyacinthus facile cum uiolis colore purpureo certat, purpureus autem color à compluribus niger intelligitur. Hanc nostram sententiam comprobatur Virgilius: quippe qui semper uacinia floribus admiscet, ut demq; comparat, non autem fructibus. Quod manifeste declarauit in Bucolicis, ubi de uacino sic eccinit.

Alba ligustra cadunt, uacinia nigra leguntur. Eclog. II. Ibidem.

Mollia luteola pingit uacinia caltha. Item Eclog. ultima.

Et nigra uiolæ sunt, & uacinia nigra.

Nec placet præterea Marcelli opinio, qui pluribus comprobare nititur, uacinium esse Irim. Siquidem præterquam quod nunquam legerim Irim in coronis uenisse, color non æque prompte correspondet, quod uariis adeo sit, ut non aliunde sibi nomen comparauerit, quam à celestis arcus colorum uarietate. Adde etiam, quod cum Iridis flos omnium fragilissimus caducissimusq; sit, poeta nullo pacto hunc ligustro prætulisset. Quidam Ligustrum eam conuoluuli speciem esse autumant, quæ sepibus fruticibus, & arbutis se circumuoluit, ac etiam sæpius uitium palis in uinctis, flore candido, lilij, seu calathi effigie, quam ego leuem esse similem nunquam dubitauit. E' quorum numero fuit Seruius Grammaticus Virgilij commentator Eclogæ secunda Bucolicorum. Nempe falsus (ut arbitror) quod neglexerit in hac historia Plinium consulere, Dioscoridem, & alios de stirpium natura differentes. Non desuerunt etiam qui existimauerunt ligustrum esse Mauritiorum caprifolium, quod sanè nil aliud est, quam Dioscoridis pyracantha, seu hœium, non autem perichlymenon, ut Ruellio placet. Sed isti quoq; à ueritate desciscunt. Ligustri meminit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Cyprij seu ligustri folia, summaq; germina in usum ueniunt, & facultatis, & temperamenti maxime misti: habent enim quiddam digerens cum aqua subtilissima modice calida, habentq; etiam adstringentium quiddam ex terrena substantia frigida. Itaque eorum decocto quiddam ambusta fouent. Utuntur uero etiam aduersus igneas phlegmonas, & carbunculos. Nam absque molestia & morfu desiccant. Quinetiam sponte prouenientibus in ore ulceribus aphthodesi, & ipsis puerorum aphthis com-mansa accommodata sunt.

Seruii Gram. lapsus.

Ligustri uires ex Gal.

Φιλλυρέα. PHILLYREA.

CAP. CVIII.

PHILLYREA arbor est ligustri magnitudine, folijs oleæ nigrioribus, & latioribus: fructu lentisci, nigro, subdulci, racematim coherente. asperis nascitur. Huius folia astringunt: ad eadem utilia, ad quæ oleaster, cum astringentione est opus: maxime ad oris ulcera commanducata, aut si decocto colluantur: pota urinam, ac menses cient.

RECENTIORES

Phillyrea, &
Tilia confide
ratio.

Interpretum
Diosc. lapsus,

RECENTIORES Dioscoridis interpretes, ut Her-
molaus, Ruellius, & Marcellus Florentinus, Phillyream hic
descriptam à Dioscoride, eam esse arborem certò credidere, quæ
Tilia dicitur, nimirum falsi nominis similitudine. Quandoqui-
dem tilia Græcis Φιλυρα, non autē Φιλαργεα dicatur. Quod
cùm nullus horum animaduertisset, alter alterum secuti concor-
des phillyream tiliam appellarunt, ita Græcum nomen malè,
meo quidem iudicio, in Latinum uerentes. Quo factum est, ut
multis sit persuasum, uel quòd Dioscorides tiliam nunquam ui-
derit, uel quòd illi à uulgari tilia alia esset longè diuersa, ut pote
quæ omnibus notis tilie refragatur. Porro hinc facillè compre-
hendi potest, quòd ij non solum nomina, sed etiam rem confude-
rint: nam si tiliam cognouissent, nulli dubium est, quin phillyræ
Dioscoridis proprio nomine separassent à phillyra, hoc est tilia
Theophrasti, qui eam libro 111. capite 2. de plantarum historia
his uerbis memorie prodidit. Tilia quædam mas est, quædam
fœmina. Distant inter se tum materie, tum totius corporis for-
ma, & quòd altera sit fructifera, altera uerò sterilis. Nam ma-
teries mari dura, flaua, nodosior, spissiorq;: fœminæ candidior.
& cortex mari crassior, detractusq; inflexibilis propter duri-
tiam est: fœminæ candidior, flexibiliorq;: ex quo cistas faciunt,
item fœminæ odoratior. & mas sterilis, nulloq; flore est: fœ-
mina & florem, & fructum gignit. Flos calycula intectus præ-
ter folij pediculum, amentumq; futurum, pediculo altero an-
nexus, uiridis, dum in calycula est, detectus autem leuiter flauus:
flore cum urbanis. Fructus oblongus, orbiculatus, magnitudi-
ne fabæ, similis hederæ acino, quinque angulis, ueluti neruis emi-
nentibus, inq; acutum, cum sese contrahentibus partitus, qui
scilicet mausculus est, minutiusculus autem confusior constat:

cùm ille mausculus scabitur, paruula quædam, ac prætenuia semina, quanta atriplicis emittit. Folium, & cortex
dulcia, suauiaq;: folium forma hederæcum, nisi quòd in angulum acutiorem rotundatur: & quanquam iuxta pedi-
culum curuatus; tamen de medio in acutius coactum prætendit, seq; prolixius protrahit, crispum in orbem leuiter,
atq; serratum. Medullam exiguan materies continet, nec multò reliquo molliorem corpore: nam & reliquum ligni
molle est. Hæc de tilia Theophrastus. Quibus sanè notis adamussim respondet nostra tilia. Sed eas, mea quidem sen-
tentia, non inuenias in phillyrea Dioscoridis: siquidem hæc folio constat oleæ, illa uerò hederæ: huic fructus lentisco
similis, racematim coherens, rubens, granis, quæ uocant paradisi, non absimilis; illi uerò oblongus, orbiculatus, ad
fabæ magnitudinem, quinque angulis, ueluti neruis, distinctus, cui intus semen atriplicis instar. Quod aperte ostendit
earum discrimen. Id etiam declarat tilie proceritas, amplitudoq;: ac ramorum densitas: nam phillyrea Dioscoridi
arbor est pumila, ligustri magnitudine. Et quanquam tradat Plinius, tiliam arborem esse proceritate perquam mo-
dica; tamen cùm sensibus, & experimento contrarium constet, credendum certè putauerim, Plinium quoque dece-
ptum propinquitate uocabuli & Theophrasti phillyram, & Dioscoridis phillyream simul confudisse, à quibus facillè
ea, quæ de tilia scripsit, accepit. In quam sententiam hæc quoque ratio me deducit, quòd Plinius uni tantum speciei,
scilicet nostræ uulgari tilie, uires attribuit, quibus pollere phillyream Dioscorides est autor, præter alias plures,
quæ ipsi tilie sunt propriæ, quemadmodum fecit & Ruellius illum secutus. Est itaque Phillyrea arbor longè diuer-
sa à tilia, multis cognita, quoniam in Italia prouenit asperis tantum montibus, quibus maxime gaudet. Adamus Lo-
nicerius in suo de stirpium historia libro affirmanter asserit, nulla tamen huc allata ratione, nec autoritate, ligustrum,
& phillyream unam & eandem esse plantam: contenditq; caput hoc omnino Dioscoridis spurium esse. Verum is ideo
hallucinatus uidetur, quòd primum phillyræ delineatio à ligustro, quod Græcis κύσπος dicitur, non parum dissen-
tiat: secundo quòd non solum codices Dioscoridis Græci, & ij quidem probatissimi habeant phillyream; sed etiam
Oribasij codex manu scriptus, in quem ipse ex Dioscoride simplicia transtulit, quemadmodum eam etiam habent Pan-
lus, & Serapio, qui Arabico sermone phillyream Mahaleb appellauit. Tiliæ cortex commansus, ac inde illius mul-
neribus agglutinandis efficax est. Folia uerò trita, & aqua conspersa pedum tumores dissecant. Humor è medulla
castratæ arboris defluens capiti illitus capillos reddit, defluentesq; continet.

Plinii lapsus.

Adami Loni-
ceri error.

Tiliæ uires.

CISTVS MAS.

CISVTS FOEMINA.

HYPOCISTIS.

ascarum hypocistis, L.

Kísof. CISTVS. CAP. CIX.

CISTVS, quem aliqui citharon, aut cissaron uocant, ramosus frutex est, sed improcerus, foliosus: saxosis locis nascens: folijs rotundis, acerbis, hirsutis. flos † masculino ut mali punice, foeminae albet. Vis astringens: unde flores in uino austero bis in die poti, profunt dysentericis, & nomas per se illiti cohibent: uetustati ulcerum, & igni ambustis cum cerato medentur. Hypocistis rhobethron, aut cytinus à nonnullis cognominata, iuxta cisti radices nascitur, floris punici similitudine. Quaedam rufa, † altera herbacea, tertia candida. Liquatur acaciae modo. Aliqui tamé exiccant, fractamque macerant, & incoquant, reliquaque ut in lycio prosequuntur. Vires acaciae habet, uerum aliquantò magis siccatur, & astringit. Prodest dysentericis, coeliacis, sanguinem excreantibus: foeminarum profluuiò & pota, & indita.

NASCITVR uterq; Cistus, è cuius radicibus Hypocistis profilit, in pluribus asperis Hetruriae locis, & praesertim in Apennino monte. Quare prohi quidem, ac diligentes seplastris omni studio, atque ope niti deberent, ut sibi utrunque genus cum hypocistide uel ex Apennino ipso, uel aliunde comportaretur: quandoquidem sine legitima hypocistide legitima non possit fieri theriaca, nec praeterea alia quaedam, quae in medicinae usum ueniunt, antidota, ac medicamenta. Namq; hypocistin, qua passim utuntur officinae, ex hirci barbae radicibus impostores conficiunt, succum inde exprimentes, ac ut concresecat, insolantes. Errandi tamen, ac simul imposturam faciendi causam dederunt Arabes, quòd cistum hirci barbula appellent. Quo factum est, ut ij omnino aberrauerint, qui officinis hypocistidem parant, sibi persuadentes

Cisti, & hypocistidis consideratio.

Hypocistidis fuccidanea.

Plinii lapsus.

Cisti, & hypocistidis vires ex Galeno.

persuadentes hirci barbam, quam Græci τρυγανθῶνα uocant, illam esse stirpem, de qua Arabes intelligunt. Quo errore ducti non modò seipsos decipiunt, sed etiam alios, qui passim adulterina hypocistide utuntur. Hypocistidis locum supplere acaciam tradidit Dioscorides, ut etiam habetur in Galenicis succidaneis: qua illius uice uti possent officinæ, si modo & ea careret adulterio. Potest etiamnum, si desit hypocistis, assumi eius loco floris agrestis punice succus: quippe qui eadem præstet, quæ hypocistis, autore Dioscoride. Plinius deceptus uocabulorum germanitate ineptè satis, meo iudicio, commiscet cisti, & cisti historiam: quamobrem non immerito eum damnauit doctissimus Leoniceus. Cisti meminit Galenus lib. v. 11. simp. medicament. sic inquit. Cistus, aut Cistarus frutex est gustu adstringens, omnibusq; particulatim operibus. Attamen folia, & parua germina trita adeò desiccant, adstringuntq; ut uulnera glutinare ualeant. At flores magis sunt efficaces, adeò ut cum uino poti dysenterias, uentris imbecillitates, fluxusq; ac humiditates sanent: cataplasmati ritu illita ulcerum putredinosa iuuant. Est enim corium facultas non instrenue desiccans, ferèq; secundi excessus à temperatis absoluti. Adeò uerò frutex hic frigidus est, ut tepidi caloris sit particeps. Porro Hypocistis, quam uocant, multò est magis adstrictoria, quàm folia, admodum efficax remedium ad omnes fluxionum affectus, puta sanguinis reiectiones, profluua muliebria, coeliacos, dysentericosq; affectus. Quin si quam partem roborare consilium sit, quæ uidelicet plusculo humore exoluta fuerit, robur, ac firmitatem illi non imbecilliter addit. Sic sanè stomachicis epithematis, hepaticisq; commiscetur, & ex uiperis confecto antidoto inditur, nimirum quò corpora confirmet, ac roboret.

† Hæc dictio non legitur in Græcis codicibus. Sed eam huc ad clariorem (ut puto) sensum ex Plinio transtulit Ruellius: quòd uerbum illud à Dioscoride studio fortasse breuitatis omisissum, satius addendum esse duxerit, quàm subintelligendum. quod etiam Hermolaus fecit.

† Nil mirum esse debet, quòd Plinio duo tantum hypocistidis genera prodantur, coloribus rufò, & candido distincta: quandoquidem ijs duntaxat Oribasius quoque contentus fuisse uidetur libro x. 11. ubi genus χλωδόν, hoc est, herbaceum, ut uulgati codices habent, non legitur.

Ληδον. LEDVM.

Λαδανον. LADANVM. CAP. CX.

Ladani consideratio.

EST alterum cisti genus, Ledon à nonnullis appellatum, frutex simili modo nascens, longioribus folijs, & nigrioribus: quæ uerno tempore quiddam contrahunt pingue. Foliorum uis astringens, ac eodè, quos cistus, effectus præbens. Fit ex eo quod Ladanum dicitur. siquidem cum cisti frondes pascuntur capræ, hirciq; pinguitudinem conspicuè barba carpunt, & suo lentore uillosis cruribus adherescentem reportant: quam depectentes incolæ, colâtesque cogunt in offas, & ita recondunt. Alij uerò attractis funiculis, infidentem fruticibus lentorem abstergunt, conglomerantque in ladanum. Maximè probatur odoratum, subuiride, facillè mollescens, pingue, quod arenas non collegit, nec squalore oblitum est, resinofum, quale in Cypro gignitur. Arabicum uerò, Lybicumque uilius. Natura ei spissandi, calfaciendi, 40 molliendi: ora venarum patefacit: capillum fluentem continet, addito uino, myrrha, & myrteo oleo: cicatricibus decorem reddit, cum uino illitum: medetur aurium doloribus, cum hydromelite, aut rosaceo infusum: suffitu secundas eijcit: pefsis immissu vuluæ duritiem sanat. In medicamenta, quæ dolorem, tussimque finiunt, & malagmata utiliter inferitur: aluum sistit cum uino uetere potum, & urinam ciet.

LADANVM, quod uulgò alij appellant Laudano, alij uerò Odano, tametsi plerunq; impostorum malitia adeò sabulo, & alijs adulterijs sit uitiatum, ut nihil ualoris præstet; ego tamen præstantissimum sæpius Venetijs emi ab unguentarijs, qui

odora menta conficiunt. Verim apud pharmacopolas, qui medicamenta nobis parant, Ladanum, quod sincerum, purumq; sit, rarissimè reperitur, cum eorum plurimi potius curent, ut rem minoris emant, quàm ut seligant legitima ab adulterinis. quòd tamen iniquum est, inhumanum, ac detestabile crimen. Arbuscula, è qua Ladanum colligitur,

Plinii lapsus.

Ladani vires ex Galeno.

Ledum appellatur, & inter cisti genera recensetur. Ceterum Plinius uocabulorū uicinitate deceptus (ut etiam in superiori commentatione dictum est) ex cisso, id est, hedera, non autem ex cisso ladanum colligi dixit. Ex quo item multis falsò persuasum est, quòd non à cisso, sed ab hedera Ladanum legeretur. De Ladano plurà memorie prodidit Galenus libro v. 11. simplicium medicamentorum, sic inquit. Cistus, aut Ladanum. In calidioribus regionibus hic

bus hic Cistus proueniens, tametsi haud alius sit genere, quam qui apud nos nascitur; eximium tamen à regione, ac peculiarem, digerentemq; caliditatem nactus est: atq; utroq; à nostrate differt, tum quia frigiditatem deposuit, tum quia calorem assumpsit. Itaq; cætera quidem huius cisti, illis quæ in nostrate uisuntur, similia sunt. Verum Ladanū, quod uocant, ex eo prouenit, medicamentum primo excessu iam quodammodo complete calidum, ut uidelicet & secundum attingat, habens etiam adstrictionis paululum. Ad hæc substantia tenui, ac proinde emolliens, siue malacticum, pariterq; moderatè digerens, ac uidelicet etiam $\sigma\upsilon\mu\pi\epsilon\pi\iota\kappa\omicron\nu$, hoc est concoquens. Itaq; mirandum non est, si peculiariter ad uteri uitia conueniat: quandoquidem ad dicta paulum quiddam adstrictionis obtinet. Quocirca disfluentes capillos retinet. Nam quicquid ad radices eorū prauū humoris sederit, id omne absunt: tum meatus, quibus infixi sunt, contrahit, & constringit adstrictione. Cæterum alopecias, & ophthalmias siue lippitudines, sanare non potest, utpote magis discussorias uires, quam quæ Ladano insunt, poscentes. quippe proueniunt hæc ex prauis succis, lentis, & asisq; quos secantia, ac digerentia medicamenta potissimum euocant, atq; euacuant. Cæterum tenuium partium sint facultatis oportet, & minime astringentis: non tamen usq; adeo tenuium partium, & desiccatorie, ut nimio plus desiccet, unaq; cum collectis inibi succis præter naturam, naturalem quoq; humiditatem incrementa pilis suppeditantem absument. nam sic non tantum alopecia liberabunt, sed & caluiciem afferent. Sed hæc ad curandirationem pertinent.

ΕΒΕΟΣ.

EBENVS.

CAP. CXI.

EBENVS optima habetur Aethiopica, & nigra, nullos habens venarum discursus, factitij cornus læuore: cum frangitur, densa apparet, mordens gustu, atque astringens. Suffitur iucundo odore supra carbones, sine fumi tædio. Recens autem ad ignem prolata, ob pinguitudinem accenditur, & trita ad cotem rufescit. Altera est Indica, internatis segmētis candicantibus, & modicè fuluis, item frequentibus maculis. cæterum prior bonitate antecedit. Apud quosdam sesamina, aut spinea ligna cōsimilia pro ebenu uaneunt. Quod discernitur ex eo, quod fungosa sunt, & in purpureas asulas resoluuntur, nihil mordacitatis in gustu, nec redolentiæ in suffitu præferentia. Caliginem oculorum absterget: ad ueteres destillationes, pustulasque mirum in modum pollet: si quispiam facta ex eo coticula collyrijs utatur, melius proficiet. Ad oculorum medicamenta efficax est, si scobes, ramentæue uino Chio die, noctuque macerata, in collyria digerantur. Nonnulli præterita ipsa excolant, reliquaque eundem in modum peragunt. Alij pro uino aqua vtuntur. Vritur in fictili nouo, donec in carbones redigatur. Lauatur plumbi usti modo, & ita siccis, scabrisque lippitudinibus conducit.

CREDIDIT Theophrastus in India tantum nasci Ebum libro IIII. capite V. de historia plantarum, ubi sic habet. Ebum quoq; eius regionis uernacula est. Huius duo genera constant: alterum materie laudatum, pulchrumq; alterum uile, & uitiatum. Rarum, quod præstantius: reliquum permultum habetur. Colorem commendatum, non recondita, sed statim sua natura capescit. hæc Theophrastus. Quod etiam sensisse uidetur Virgilius in Georgicis libro II. ita canens.

Ebeni consideratio.

Sola India nigrum

Fert ebum, solis est thurea uirga Sabæis.

Plinius etiam lib. XII. cap. IIII. Ebum nusquam alibi, quam in India nasci scriptum reliquit: nec eam tamen Indiam uniuersam mittere, sed exigua sui parte gigni, præter quoddam fruticosi genus cytisi modo, in tota India dispersum. Herodotus uerò (eodem autore) Ebum Aethiopian solam ferre intellexisse uidetur: quippe qui de Indica nullam fecerit mentionem. Verum tamen ex hoc Dioscoridis capite palam est, nasci Ebum in ambabus his regionibus. Indidem non nisi ex ebenu Deorum simulacra fingunt, regesq; ex eo tantum sceptrum sumunt. Item pocula, craterasq; ex ebenu faciunt, quod sanè credant cōtra maleficia efficacissimum esse, & quicquid ueneficij fuerit, tactu eius auersum. Itaq; nihil mirum, si quod peregrinum in Italiam importatur, summo sit in pretio, eum etiam ab ipsis, quibus prouenit, maximo honore habeatur. Ebum ex India Romæ primum magnus Pompeius Mithridatico triumpho ostendit, cuius materies densissima omnium constat. Quo fit, ut quauis multis annis exarescat, non fluitet in aquis, sed tota mergatur. Ebeni siccatos truncos maxime hæc ætate nouit Italia: namq; innumeri uisuntur in eorum officinis, qui pectines conficiunt ad explicandos, aptandosq; capillos: itemq; apud illos, qui globulos funiculo traieciendos ad mulierū preces numerandas torno in orbiculos expoliunt. Ebeni uires scripsit Plinius lib. XXIIII. capite XI. his uerbis.

Non omittam propter miraculum ebum. Scobem eius oculis unice mederi dicunt: lignoq; ad cotem trito cum passo caliginem discutit, ex aqua uerò & radice albugines oculorum. Item tusim pari modo cum melle, ac dracūculi adiecta radice. Ebum medici & inter erodentia assument. Ebeni meminit Galenus lib. VI. simplicium medicament. sic inquit. Ebum ex ijs lignis est, quæ trita cum aqua in succum soluuntur, ut lapidum nonnulli. Vis ei inest ex calfaciendi, extergendi, & tenuium partium. Quamobrem quæ pupillas offuscant, extergere creditur: miscetur alijs remedijs ocularibus, quæ ad ulcera uetera, fluxiones, & bullas, siue pustulas accommodata sunt. hætenus Galenus.

Ebeni uires ex Galeno.

Guaiaci consideratio.

Sunt qui lignum ex Indijs petiūt, quod quidam $\sigma\upsilon\upsilon\alpha\iota\alpha\kappa\upsilon\mu$, nonnulli Guaiacum, pleriq; uerò Lignum sanctum appellant, cuius aduersus Gallicam luem præcipuus est usus, ebeni genus esse crediderint. Quod quidem nec asserere, nec negare ausim: quandoquidem nusquam inuenerim apud quenquam tum ueterum, tum recentiorum scriptorum, quas frondes, quos flores, quosq; fructus proferat ebum. Illud tamen omnibus perspicuum est, Guaiacum nihil, nisi summa nigritia, ab ebenu distidere, quæ in hoc summo splendore nigricat, in illo albescit: cæteris uerò qualitatibus id maxime

maximè cum ebano certat. Tria ad nos Guaiaci genera afferuntur, ut in suis Epistolis doctissime annotauit Manardus Ferrariensis: quod & nobis iandiu planè compertum est, cum hæc omnia sæpius nobis præ manibus fuerint. Primum itaq; genus crassiori, uegetiori; mole constat, quo resecto materies apparet interiore parte nigra, exteriori uerò subpallida, & ueluti perplexis lineis quibusdam ad fuscum tendentibus per longum intersecta. Alterum caudice minori, nec adeò uegetiori habetur, cuius extimæ partes maiore ambitu se diffundunt; intimæ uerò, quæ pariter nigricant, minore satis orbe concluduntur. Tertium, quod propriè sanctum appellant, caudice cæteris exiliore uisitur, intrinsecusq; & extrinsecus albicans, cuius materies lineis admodum exilibus in longum actis perplexe distinguitur: estq; hoc longè cæteris & acrius, & odoratius. Cæterum credendum non est eiusmodi ligna, etsi colore, magnitudine, ac pondere inter se discrepent, idcirco diuersarum esse plantarum, diuersorumq; generum, ut quidam fortasse existimant. Nam quòd hoc tam intus, quàm extra candidec, illud uerò interiore sui parte nigricet, non aliunde prouenit, quàm quòd hoc magis, illud uerò minus adoleuerit, uel consenuerit. Quippe eò sanè nigrius cernitur lignum Guaiaci, quòd ad maturiorem ætatem peruenerit arbor, à qua decisum fuerit: & per consequens tantò magis album apparet, quanto minus adoleuerit illa, quemadmodum conspiciuntur in nostris nonnullis Italie arboribus, & præsertim in moro, nuce, & anagyri. Veruntamen illud cuiq; persuasum sit, ætatem uni plus, quàm alteri uirium addere, ac demere. Quæ de re uerba facturi, dicamus, cum illud, quod planè omni ex parte albicat, odoratius, acrius, & amarius habeatur, cùmq; eius decoctum crassius, & cæterorum decocto pinguius sit, & acrimonia, & amarore admodum reuerit, ut ipsa me docuit experientia, nil mirum esse crediderim, si in eo, utpote iuniore, uis insit uegetandi præstantior, ac propterea plus in se succi contineat: quin & cæteris uiribus præstet. Eaq; propter putauerim ego, hoc illis in usu perpetuo fore, quibus ob Gallicam lucem ulcera emerferint depascencia, contumaciaq; ossa uerò cariosa sint, ac putrilagine consumpta, & tumores in ossæam penè duritiem occaluerint: & quibus deniq; perpetuus articulorum cruciatus, diuturnusq; capitis dolor inheret, eoq; magis, quòd patiens iunior extiterit, fortior, & natura robustior. Huic illud succedere existimamus, quod medium obtinet locum: siquidem hoc & odoratius est, & acrius eo, quod nigrius, ac crassius inuenitur: neq; illud quidem ab re, quandoquidem id minus est ætate confectum, & maiore humoris copia redundat. Quocirca commodissimè hoc uti poterunt, qui natura delicatiores sunt, & temperamento imbecilliores, atq; etiam ij, in quorum artus huiusce luis furor nondum crassari cœperit. Postremò illud minus cæteris præstat, uiribusque infirmius habetur, quod nigrius, crassius, & annosius reperitur. Namq; quælibet consenscens planta (quemadmodum etiam cunctis animalibus euenit) continuò exarescit, humidoq; priuatur. Cuius rei certissimum est argumētum, quòd in annosarum arborum truncis maior appareat nigredo, quàm in alijs uel iunioribus, uel ætate tenellis: nigredo enim siccitatis indicium est, quinetiam deperditi caloris innati, & humidi naturalis: id quod tam in plantis, quàm in animalibus locum habet. Nihil tamen secius illud diligenter animaduertendum est, quòd Guaiacum albicans propter suum colore præditi, recens, incorruptumq; sit: quippe cum cæteris exilius sit, citius ac facilius exarescit, & ob humoris redundantiam uelocius cariem sentit, atq; fræcescit. Quam ob causam satius quandoq; foret uetustiore recentior cæso uti, quàm iuniore, quod multo ante tempore fuerit ab arbore decisum. Sunt quoq; recentiorum nonnulli, de quorum numero unus est Alphonsus Ferreus, qui de ligni guaiaci decocto elegans admodum opusculum edidit, qui tantum Guaiacum illud præferunt, quod è plantarum ramis ætatis mediæ desumptum fuerit. Quorum opinio non planè refellenda uidetur: nam quicumq; rem naturalibus expenderit rationibus, ramos antiquioris à caudice mediocri ætatis parum differre cognoscat: item ramos huius à caudice iunioris. quippe plus humoris ad se trahit ramorū antefixa facultas, quàm caudicis. Idcirco non alia de causa plantæ reuiuenscunt, cum earum rami implantantur, feruntur, & propagantur, nisi quòd illud idem humidum innatum intra se continent, et eodem uigent temperamento, quo qui adoleseunt: etenim surculi, atq; rami sunt caudici, perinde atq; filij, & propterea animalibus ætate tenellis non absimiles.

Atqui mihi longè magis iunioris caudicis placeret usus: siquidem in hunc immediatè à terra humor, & alimentum deferretur, ac præterea quoniam is fortasse nullum adhuc fructum protulerit: quandoquidem factus à plantis, ut etiam ab animalibus, multum uirium aufert. Præstantissimum itaq; lignum Guaiacum illud erit, quod ex iuniori caudice recentior cæsum fuerit, tam exterius, quàm interius albicans, rimis carens, densum, ponderosum, minimè cariosum, odoratum, gustui & acre, & subamarum. Cæterum quoniam nostra ætate æque cortices, atq; lignum in usum ueniunt, eandem in ijs rationem seruandam censeo, ut quānam meliores, præstantioresq; sint, dignosci possint, quā nos in eligendo optimo ligno in medium attulimus, ut scilicet illi eligantur, & probatissimi habeantur, qui à præstantiori caudice detracti fuerint. Importatur Guaiacum tam ex occidentalibus, quàm orientalibus Indijs: nam & Hispaniè suis regionibus nouiter repertis, & Lusitani ex Calicut, Taprobana, & Iaua insulis, & Mauritanii, Aegyptij, Arabes, ac Persæ à mari rubro per camelorum carouanas (ut aiunt) Guaiacum ad nos conuehant: quin & ex Aethiopia, ut quidam narrant. At cum omnibus compertum sit, ea in medicamentorum genere longè magis cætera præcellere, quæ ex orientali plaga comportantur, ob id omnino cõsendum fuerit, Hispanicum uiribus esse imbecillius, quàm quod ex Lusitania, uel Alexandria in Italian importatur. Guaiaci planta (ut ij referunt, qui eam in soluis se uidisse testantur) ad fraxini proceritatem, & ad hominis mediocri habitus crassitudinem plerumq; assurgit. Folia fert quædantenus plantaginis æmula, dura, ac breuia. Flores eius produntur lutei: fructus uerò inglandis magnitudine, qui esu aluum subducit: cortex annosis niger, iuuenibus uerò subrutulus. Porro si Guaiaci uires, ac qualitates rectè perpendantur, procul dubio liquidò constabit, ea præstare posse, quæ in arcenda Gallica lue requiruntur: nam cum id ex partibus admodum calidis, ac tenuibus consistat, itemq; siccis, habeatq; sibi resinæ plurimum admixtum, nimium etiam potest suis uiribus ea efficaciter exiccare, attenuare, liquefacere, atq; expurgare, quæ humores infecerint: quinetiam sudorem ciere. Huic accedit etiam, quòd parte resinosa, quam possidet, contagioni, atq; putredini mirifice resistit: quæ

Guaiacium lignum præstantius.

Guaiaci corticis electio.

Guaiaci planta.

Guaiaci facultates.

fuit : quæ quidem incommoda hanc pestem comitari solent . Ceterum eo tempore , quo primum in Italiam Guaiacum
 inferri cepit , necnon etiam multis post annis , non sine summo timore dabatur potandum . Etenim ferebatur illi
 manifestum necis periculum imminere , qui rectam exquisiti uictus rationem per panis , & uine passæ modicum non
 seruasset , quique non perstisset in curatione ad quadragesimum diem usque in tenebris inclusus , ita ut ne aeris qui-
 dem claritatem inspiceret , nedum pedem e cubiculo efferret : ijs insuper carum esu , & uini potu interdictum erat ,
 non secus atq; ueneno . Verum enimvero cum sæpius euenisset , ut ante constitutum tempus quidam ob tenuissimam
 uictus rationem ita imbecilles , ac uiribus destituti conspicerentur , ut penè spiritus , & uita deficerent , ij ne in tam ma-
 nifesto uitæ discrimine uersarentur , à consanguineis , & asidentibus persuasi , caporum , gallinarumq; iura , ac con-
 tusas carnes in cibum sumere , tantum inde percipiebant iuuamentum , ut uitam quasi deperditam recuperarent . Quo
 10 postea medici experimento edocti , uanam illorum doctrinam ridentes , qui tam grauem ægris legem imponebant , pau-
 lo pleniori uictu uti iusserunt , nempe iuuenum gallinaceorum carnibus , ac maiore panis portione . At nullus tamen
 adhuc ausus erat uinum exhibere . Qua re à me sæpius animaduersa , ego primus (ni fallor) inter Italos medicos
 rationibus non obscuris adductus tentare uolui , posset ne uinum dari ex Guaiaci maceratione ijs maiori cum iuua-
 mento , qui Gallica lue correpti essent . Quod cum mihi in frigidis morbis feliciter cessisset , quàm ex aqua tantum li-
 gnum decoquere , id potissimum me adduxit , ut hanc uini potandi rationem ad commune omnium commodum literis ,
 posteritatisq; memoriæ mandarem . id quod feci pluribus iam annis elapsis , quo scilicet tempore Dialogus noster de
 morbo Gallico Bononiæ excussus prodijt in lucem , ubi eodem anno Carolus v. inuictissimus Imperator à Clemente
 VII. Pontifice maximo imperiali diademate feliciter est coronatus . Ex quo postea factum esse audiui , ut plerique
 20 medici ex illis nostris lucubrationibus , breui temporis tractu plurimum laudis , ac gloriæ sibi comparauerint , ut po-
 te qui uinum Guaiaci ad suam praxim uertissent , prospero admodum successu . Licet fuerint , qui alijs persuadere co-
 nati sint , suum illud esse inuentum : qui ut rem facilius prætexerent , omnibus huiusmodi uini præparationem disti-
 mulabant , & occultabant : uel id facerent , ut rem ita plurimi facientes , inde maiorem quæstum consequi possent .
 Sed cauendum profecto est à quibusdam impostoribus , qui cum sint earum rerum ignari , quæ ad medicæ facultatis
 contemplationem spectant , dum lignum , uel eius cortices ex uino decoquunt , cyclaminum , bryoniam , ptyusam , co-
 locynthidem , & turpetum admiscunt , atque alios mille cacodæmones , qui eos de medio tollant . Quippe nulla habita
 temperamenti , egritudinis , temporum anni , sexus , nec ætatis ratione , singulis diebus huiusce decocti tepidi cyathum
 omnibus indifferenter præbent potandum . Quos ita ut si forte quadam unum quandoque persanant , decem postea in-
 gulent , tanquam improbi carnifices . Verum ut quisq; horum manus euitare , atque effugere possit , operæpretium
 uisum est , uini Guaiaci conficiendi rationem subiungere , ac subinde hauriendi modum addere . Sumito igitur ligni
 30 Guaiaci præstantissimi lima in scobem tenuissimam attriti , aut tornatili instrumento minutim concisi libras quatuor :
 corticum eiusdem libras duas : cardui benedicti libram unam & semis : adianti , aspleni , florum utriusq; buglosi , cu-
 iusque libram : cassiæ odoratæ drachmas sex : seminis anisi fescunciam : sacchari libras quinq; . Deinde conijcian-
 tur omnia in cado uinario mundo aptæ capacitatis , desuper affusis uini albi quàm optimi & feruentis , libris cen-
 tum , & quinquaginta , mox diligenter uas operculetur , omniaq; sic macerari triduo dimittantur . Post triduum
 uerò linteo percolentur , asserueturq; huiusce macerationis uinum in alio uase ad egrotantium potum . Siquidem
 bibitur hoc tam in prandio , quàm in cœna secundi Guaiaci decocti loco : non mane , neq; uesperis serapij uice , quemad-
 modum temerè multi facere consueuerunt . Hoc idem uinum longè etiam melius , & maiore quantitate uindemia-
 rum tempore confici potest , admixtis ligno , cortice , cæterisq; alijs , recentibus uinis albis in mustum compressis : ibiq;
 tandiu dimisis , quousq; mustum effruescere desinat , & pellucidum , clarumq; reddatur : ueruntamen multiplican-
 40 da sunt omnia , quæ conueniunt medicamenta , pro uinarum quantitate . Præter huius uini potum cibis associandū ,
 bis in die mane scilicet , & uesperis tribus , aut quatuor horis , antea quàm sumatur cibus , egrotantibus exhibeo deco-
 ctū ligni ex aqua secundum communem medicorum usum senas uncias , admixtis uncijs duabus liquoris hoc modo pa-
 randi . Sumito primum adianti , lupi salictarij , fumarie , aspleni , senæ , singulorum manipulos tres : radicum centaurij
 magni , glycyrrhizæ , filiculæ , utriusq; buglosi , singularum uncias quatuor : seminis anisi , melanthij , florum satij ,
 & erratici buglosi , omnium santalorum , cassiæ , quam cinnamomum uocant , singulorum drachmas quinq; . Hæc ex
 aquæ libris uiginti quatuor decoquantur ad tertias , demum colentur . Sumito deinde præstantissimæ senæ libras duas ,
 conijcitoq; in uas fictile oris angustij , demum percolatum decoctum feruens superimponito , ac inde obturato fictilis
 ore puluinari anserinis plumis facto , igniq; prius calefacto fictile inuoluto , et loco calido collocato , itaq; per diē , ac
 noctem reponito . Post diē uerò manibus sena premitur , mox dilutum percolatur , cui adijciuntur diluti rosarum es-
 50 senciæ alium subducit libras sex , sacchari libras octo : effruescunt deinde simul subiecto igne , quousq; tertia pars
 euanescat . quo facto additur electissimi Rhabarbari minutim concisi uncia , ac ita iterum feruent omnia , donec in lapij
 modo consistat liquor . Postremo percolatur linteolo , & uase uitreo reconditur . At si egrotantes multa pituita re-
 dundent , decocto præscripto optimi turpeti uncia utiliter addi potest . Superest uictus ratio , quæ ægro talis præscri-
 benda est , scilicet ut tam in prandio , quàm in cœna edat panis ternas tantum uncias , sitq; is similaceus , ac probè in
 clibano coctus : item totidem carnis pullorum gallinaceorum , perdicum , attagenarum , turdorum , ac auicularum in
 folijs , uineis , ac montibus uictitantium , assatæ potius , quàm elixæ : quin & uine passæ modicum . Bibat autem opor-
 tet præscripti uini æquam cum cibo mensuram . Quod si quis purum id bibere non posset , diluatur aqua , quæ in phia-
 lis uitreis addita Guaiaci uincola breui temporis spatio efferbuerit . Tempus autem huic curationi aptissimum pro-
 fecto uer est martio , aprili , & maio mensibus . quod si hoc tempore fieri non possit , fiat mense septembri in autumno :
 nam sicuti æstiu ardoribus , & exurente iam sirio non modò diuturna pharmaca , sed ne quidem breuia tolerant ho-

Vini Guaiaci
 conficiendi , &
 exhibendi ra-
 tio .

Chinae radi-
cis considera-
tio.

Salsâ parillâ
consideratio.

mines; ita nec brumali tempore, dum ingenti frigore seuit hyems. Interea aegris sine metu noxæ indulgere licet, modo cæli serenitas adsit, ut quandoq; in proximis hortis, ac uiridarijs solatij causa læto gradu deambulent: quippe quoniam eiusmodi hortorum amenitate animus plurimum leuari solet. In hac etiam curandi ratione quosdā magis, alios minus perseverare oportet, pro morbi necessitate, & salutis mensura. Hac ergo ratione uinum Guaiaci exhibitum nō modō medetur cuiq; acerrimo Gallicæ pestis incommodo; sed etiam diuturnis articulorum, capitis, nervorum, uentriculi, iocineris, lienisq; morbis pituita genitis mirifice succurrit. Nec minus etiam podagra laborantibus opem fert, modo diuturna admodum non fuerit ægrotudo. Porro in hoc illud etiam obseruandum est, quod ego Guaiaci uinum ijs tantum potandum exhibeo, quibus pituita redundet, uel saltem non exuperet bilis. Siquidem biliosis secundum, ac tertium ligni ex aqua decoctum, uini loco semper cum cibis præbendum censui, ut communiter ab alijs fieri solet. Non desunt præterea hoc tempore, qui radicem illam, quam alij CINAM, alij Chinam uocant, Guaiaco præferant, essi 10 Vesalius admirabilis humani corporis fabricæ professor oppositum senserit. Huius radices iandudum apud Hispanos inualuit usus contra podagras, maximeq; apud inuictissimum Imperatorem Carolum v. cui meritō præclarā laudem acceptam referre potest. Aduertitur hæc (ut audio) tam à Lusitanis, quā ab Hispanis ex regionibus æquinoctiali proximis, legiturq; in litoribus maris è terra euulsa. nam in paludibus exorta, ac inde maris fluctibus rapta, in litus reiecitur. Radix est fungosa, perinde ac arundinacea, leuis, colore rufescente, Rhodiæ radices admodū emula. Præfertur recens, firma, & quæ neq; teredinem, neq; cariem senserit, & quæ magis rubescat. Damnat eam acriter Vesalius, ut dixi. Sed quibus ualidis rationibus id faciat, compertum satis non habeo, præsertim cum illud certō sciam Cæsarem inuictissimum nunquam ea toties usum fuisse, nisi ex ea plurimum adiuuenti percepisset. Sunt & qui radici illi, quam nuper aliqui SALSAM, aliqui Spartam parillam nuncupare cœperunt, tum guaiaci, tum etiam ipsius chinæ uires, & facultates tribuant. Hæc ebulli tam ad unguem emulatur radices, ut quandoq; crediderim 20 Spartam parillam, & ebulum esse idem: tamen id asserere non ausim, cum hætenus eius folia non uiderim.

Родов.

ROSA.

CAP. CXII.

ROSA refrigerat, & astringit, sed sicca magis astringit. Succus recentibus folijs exprimitur, defecatis forficis unguibus (sic appellantur candidæ foliorum partes) reliquum in pila premi, & teri debet in umbra, donec cogatur, & ita ad oculorum circumlitiones recondi. Siccantur etiānum folia rosarum, continuo uersata, ne muceant, neue sitis in ijs infideat. Aridis 30 rosas, & in uino decoctis expressus liquor, facit ad dolores capitis, aurium, oculorum, gingiuarum, sedis, recti intestini, ac uulvæ penna illitus, aut infusus. Eadē sine expressione tusa, præcordiorum inflammationibus, humidis stomachi uitijs, igni sacro illini prodest: ficcis, ac tritis semina asperguntur. Misceri solent uulnerarijs antidotis, atque compositionibus, quas antheras uocant. Folia uruntur in calliblephara. Flos, qui in medijs rosis inuenitur, siccatus, gingiuarum fluxionibus efficaciter inspergitur. Capita pota citam aluum, & cruentas reiectiones sistunt. 40

Родов. ROSEI PASTILLI.

CAP. CXIII.

PASTILLI, quos rhodides uocant, hac ratione conficiuntur. Rosarum uiridium, quæ nullo antea humore madefactæ extabuerint, drachmæ quadraginta, Indicæ nardi drachmæ decem, myrrhæ drachmæ sex, tritæ digeruntur in pastillos, qui trium obolorum pō- 50 dus æquent: siccatiq; in umbra in fictili non picato, atque obturato reconduntur. Alij adijciunt costi drachmas duas, iridis Illyricæ totidem, & uinum Chium

cum melle miscent. Mulieribus monilium uice collo circumdato usui sunt, ad retundendum graue sudoris uirus. Tritis etiam utuntur ad illitiones, & diaphasmata, quæ fiunt ad sudores coercendos, ita ut à balneis inarescant corpora, dein frigida aqua abluantur.

Rosarum con-
sideratio.

MULTA quidem sunt Rosarum genera, quæ in usum medicum ueniunt. At uulgatissima in Italia sunt, albicantes, puniceæ, & quæ ex albo rufescunt, quas uulgò appellant incarnate. Præstantissime, quæ puniceo colore rubent: proxima laus ijs, quæ in rusum candicant: uilissime albicantes, in quarum tamen genere et odoratissime excipiuntur, quæ Hetruscis Damascenæ, & alijs Moschettæ uulgò dicuntur. Siquidem non modò cæteras excellunt, quod odore admodum suauifragrent, sed quod etiam magis aluum subducant, id quod indicat earum iucundissimus odor.

Rose

- Rosæ diuersis partibus constant. quo fit, ut pro diuersis tam internis, quam externis particulis, diuersum quoque temperamentum sibi asceant. Primum itaque terrestribus, & aqueis partibus, quæ tamen in ipsis mediocriter se habent, substantiant, & adstrictoriam facultatem acceptas referunt. Ab æreis uero & subdulcem, & odoratum saporem assumunt. Ex his denum, quæ ignis naturam sequuntur, amarorem concipiunt, ac etiam coloris rubedinem, quæ scilicet rubicundæ spectantur. quo fit, ut plus insit caloris puniceis, quam subrubentibus. In recentibus adstrictioni præstat amaritudo, in siccis uero minime: eaq; propter compertum est, earum deiciendæ alui facultatem, quam priores Græci non animaduertunt, tantum ex amaritudine prouenire, cum recentes aluum subducant, sicca uero nequaquam. Rosarum succus, & dilutus.
- 10 subrubescētium maceratis aqua folijs paratur: etsi hac in re ijs Damascenæ Hetruscis uocata longè præstent: quippe ex earum uicinis deuoratis folijs faciliè quidem, & citra noxam subducitur aluus. Rosarum succus referat, discutit, abstergit, & deijcit: quapropter & bilem trahit, & sanguinem biliosum expurgat. Idem felle suffusus, & uentriculi, iocinerisq; obstructionibus opem mirificè præstat. Cor item corroborat, eiusq; palpitationi salutare est remediū: nam illos deijcit humores, qui cordi officiunt. Facit & ad biliosas febres, cuiusmodi sunt cuiusuis generis tertianæ. Ad hæc rosarum dilutum, ex quo conficitur rhodopharmacum, quod pharmacopola Syrupum rosatum solutiuum appellant, in eorum medicamentorum genere recentiores medici recensent, quæ quoniam absq; aliqua noxa aluum subducant, suo more Benedicta nuncupant. Albicantes deinde rosæ (Damascenas tamen exceptas uelim) non alium in medicina sibi uendicant usum, quam ut ex se aquam stillent: siquidem ijs deiectoria uis, qua pollent puniceæ, ac subrutile, multo infirmior inest. Quamobrem uidetur Manardus Ferrariensis, uir alioqui doctissimus, immerito id Mesui uitio uertisse. Nam albæ, quas Damascenas appellamus, etsi maiore deijcendi uicaciter præstent; credendum tamen est, hæc his non intellexisse Mesuē, quod eas illi faciliè incognitas fuisse existimem; uerum de ijs albis tantum, quibus passim rosata florent. Cuius rei illud maximo argumento esse potest, quod Damascenæ Hetruscis uocata nuper in Italia florere cœperint, quodq; eas ueteribus cognitas fuisse (quod scierim) memoria prodiderit nemo: ni fortasse eas credamus esse, quæ Plinio spincolæ appellantur. Sanè rosæ magnificandæ sunt, summoq; in pretio habendæ, non modò quod uiridarijs, & hortis sint ornamento, ac aspectu perquam iucundo; sed etiā quod in præclarissimis medicamentis conueniant, quibus humane uitæ succurritur. Syluestres maiore adstringendi facultate sunt præditæ, quam satiuæ, sed minori fragrantia redolent, atq; deijcendæ alui ne tantillum quidē facultatis retinent. Idcirco Theophrastus libro, & cap. v. de historia plantarum: Syluestres, inquit, rosæ domesticis asperiores tum uirgis, tum folijs constant: florem præterea ferunt, quo ab illis odore, colore, atq; magnitudine superantur. hæc Theophrastus. Ceterum quædam etiā
- 30 rosæ nascuntur in Italia, quæ aureo colore fulgent, sed odore sunt admodum ingrato, atq; insuauis. Rosarum differentias longa historia prosequitur Plinius libro XXI. cap. quarto, ubi sic inquit. Contrā rosæ genera nostri fecere celeberrima, Prænestina, & Campana. Addidere alij Milefianæ, cuius sit ardentissimus colos, non excedentis duodena folia. Proximan ei Trachiniam, minus rubentem. Mox Alabandicam uiliorem, albicantibus folijs. Vtilissimam uero plurimis, sed minutissimis spincolam. Differunt enim multitudine foliorū, asperitate, leuore, colore, odore. Paucissima quina folia, ac deinde numerosiora. Cum sit genus eius, quam centifoliam uocant, quæ est in Campania Italia, Græciæ uero circa Philippos, sed ibi non suæ terræ prouentu. Pangæus namq; mons in uicino fert, numerosis folijs, ac paruis: unde accolæ transferentes conferunt, ipsaq; plantatione proficiunt, non autem talis odoratissima est, nec cui latissimum, maximumq; folium: breuiterq; indicium est odoris scabritia corticis. Cyrenis odoratissima est: ideoq; ibi unguentum pulcherrimum. Carthagine Hispaniæ hyeme tota præcox. Refert & cæli temperies: quibusdam enim
- 40 annis minus odorata prouenit. Præterea locis siccis, quam humidis, omnis est odorator. Seru nec pinguibus uult, nec argillosis locis, nec riguis, contenta raris, proprièq; ruderatum agrum amat. Præcox Campana, sera Milefianæ, non uisum tamen definit Prænestina. Rosa ex spina nascitur. Germinat primo inclusa granoso cortice, quo mox intumescente, & in uirides alabastrōs fastigiato, paulatim rubescens dehiscit, ac sese pandit, in calycis medio sui stantis cōpleta luteos apices. hæcenus Plinius. Partes in Rosa sex antiqui adnotarunt, quæ omnes sunt & scitu dignæ, & in medicina utiles; etsi pauci habeantur seplasiarij, qui separatim eas reponant. Primum quidem duæ partes inueniuntur in folijs: quarum altera est, ubi calyci folia inseruntur, unguium modo albicans, ob idq; rosarum unguis hæc extremitates appellantur: altera uero foliorum reliquum. His aliæ duæ succedunt, in ijs flosculis, qui ueluti minuta semina tenuissimis capillis annexi stauescunt in rosarum umbilico: horum enim partem faciunt granula, partem uero capilli. Postremo quæ reliquæ sunt, in ipso Rosarū alabastrō continentur, una scilicet in cacumine, altera in fundo. Folia
- 50 cor, uentriculum, iecur, & retentricæ insuper facultatem corroborant: dolores ex caliditate prouenientes leniunt, & inflammationes auferunt. Ungues etsi propriam à scriptoribus non receperint dotem; inseruntur tamen utiliter lotionibus, & clysteribus ad imbibendas fluxiones. Flosculi medij cum suis capillis gingiuarū defluxiones cobibēt, quin etiam, autore Plinio, alba sceminarum profluvia mirificè inhibent. Calyx deniq; quem caput etiam aliqui dicunt, cum reliqua parte basis, alui fluores, & cruentas excreationes sistit. Ceterum præter has, quæ in florentibus rosis consistunt, tres etiam in fructu comperiuntur partes, ubi rubescit is, & maturitatem sensit, uidelicet, substantia carnis, semen, & lanugo conclusa: quibus non obscura inest adstringendi uis. Idcirco & ipse remedio sunt contra alui fluores, & sceminarum abundantiam qualencunq; item contra gonorrhœam, in qua præcipue pollent. Sunt, qui flosculos capillis appensos, qui uero alabastrōs, antheram esse existimant. Sed re uera hæc in re planè hallucinantur: etenim anthera Celso, Galeno, & Paulo nusquam simplex est medicamentum, sed quædam ex pluribus rebus compositio, cuius frequens erat usus apud antiquos ad oris ulcera: item ad pedum rimas, digitorumq; prurigia. Cuius etiam
- Rosarum genera ex Plin.
- Partes in rosa, earumque uires.
- Quorundam lapsus.
- k 2 parandi

Aqua rosarū
prestantior.

parandi rationem adnotatam reliquit Galenus lib. v. i. de compositione medicamentorum secundum locos de oris ulceribus differens. Ex Rosis uel ignis fit aqua pluribus, ac diuersis instrumentis: ueruntamen ea ceteris prestantior, ac odore fragrantior habetur, quæ per balneum calentis aquæ uitreis organis elicitur, cuiusmodi & aliæ sunt, quæ eodem modo ad uniuersum medicinae usum confici solent. Quandoquidem inter has, & illas, quæ plumbeis instrumentis lignorum, uel carbonum igne extrahuntur, tanta deprehenditur differentia, quanta inter plumbum, & aurum deprehendi potest. Quippe quæ fiunt in balneo calentis aquæ uitreis rostratis organis, ab herbis, & floribus, à quibus manant, nec sapore, nec odore dissentiunt, adeo ut non solum proprias plantarum qualitates secum referant, sed ne etiam tantillum quidem tum sumi, tum rei adustæ respiciant. Quod quidem in ijs non inuenias, quæ uulgo plumbeis, & æreis instrumentis eliciuntur: has enim nunquam, uel rarissime gustaueris, quin tibi fumidum uirus, nidor emq; reddant. Quæ res non modò ægris ingentem molestiam afferunt, & nauscam plerumq; mouent, sed & plurimum noxæ pectori, uentriculo, iocineri, uisceribusq; omnibus inferunt: quod à metallicis organis, à quibus distillant, malam eorum qualitatem sibi uendicent, ut libro tertio in absinthij commentatione, annuente Deo, latius explicabimus. Quæ re hac ætate perspecta, doctissimi, ac peritissimi medici ueteres secuti decoctis, ac dilutis tantum uti cœperunt. Quæ tamen uiribus aquas qualescunq; sublimatas (ita enim stillatitias uocant) præcellant; & tamen, quæ calentis aquæ feruore (ut supra diximus) fiunt, eam proprios tum odores, tum sapes herbarum, ac florum, à quibus extrahuntur, secum trahant, iure quidem decoctis non modò ipsas æquipollere, sed etiam præstare crediderim: non tamen, quod uiribus præcellere dixerim, sed quod gustui suauiores, & uisui iucundiores habeantur: quod non parum solatijs ægrotantibus affert. Nos quidem alijs aquis non utimur, quam his, ad quas eliciendas nobis organum affabrè parari fecimus, cuius ope hæc stillatitias, ac præstantissimas aquas suo tempore conficimus. Quarum aliæ sapore constant amaro, aliæ uerò acris, aliæ austero, aliæ acido, aliæ deniq; insipido pro uarijs simplicium medicamentorum qualitatibus, à quibus eliciuntur. Quapropter seplasiarij, & medici, quos magis decet humanam charitatem colere, quam aurum & argentum, dent operam, ut iam plumbea, & ærea organa aboleantur, & balnea, de quibus diximus, in eorum locum succedant. quippe in hoc etiam (quantis plus laboris, minus uerò emolumenti suscipiant) & Deo, & hominibus simul rem gratam facere poterunt. Rosarum uires collegit Galenus lib. v. i. simplicium medicamentorum, sic inquit. Rosarum uis, atq; facultas superioribus libris pluribus uerbis exposita est, nempe quod ex aqua substantia calida mista duabus alijs qualitatibus, adstringenti uidelicet, & amara, composita sit. Quinetiam cuius sit natura utraq; amara scilicet, & adstringens, in horum commentariorum quarto declarauimus. Flos earum magis etiam ipsis rosis adstringit, ac proinde sanè etiam exiccatorius est.

Rosarum facultas ex Galeno.

Λύκιον. LYCIUM.

CAP. CXIII.

ictibus ex melle potum, aut uice catapotij deuoratum, auxiliatur. Tradunt Indicum fieri Lyciū, ex fructe

LYCIUM, quod aliqui pyxacantham uocant, arbor est spinosa, ramis trium cubitorum, aut longioribus: folijs buxi, densis: fructu piperis, nigro, laui, amaro, densoque: cortice pallido, non dissimili lycio madefacto: radicibus multis, obliquis, lignosis. Nascitur plurimum in Cappadocia, Lycia, & plerisque alijs locis. aspera loca amat. Succus extrahendi ratio hæc est. Rami cum radiculis tusi, & antè per multos dies macerati coquuntur, tum abiectis lignis, itidem liquor coquitur, donec mellis crassitudo fiat. Adulteratur id lycium, adiecta decoctioni amurca, aut absinthij succo, aut felle bubulo. Innatans spuma inter coquendum exempta, oculorum medicamentis additur: reliquo ad alia utuntur. Simili modo fit lycium semine expresse, & insolato. Optimum, quod uri potest, restinctumque rubentem spumam ostendit, glebis intrinsecus nigris, intus, cum fregeris, rufis, odore minimè uiroso, cum amaritudine astringens, crocino colore: cuiusmodi Indicum est, ceteris præstans, & efficacius. Lycium adstringit, caliginem oculorum discutit: genarum scabiem, pruritus, ueteresque fluxiones sanat: facit ad purulentas aures, exulceratas gingiuas, tonsillas, labiorum fissuras, sedis rimas, attritusque illitum: cœliacis, dysentericis, potum, inditumque conuenit: datur sanguinem excreantibus, & tussi ex aqua: contra rabiosi canis morsus in catapotio deuoratur, aut in aqua bibitur: flauos facit pilos: reduiuis, ulceribus, quæ serpunt, aut putrent, medetur: scæminarum profluvia appositum sistit: rabiosorum

ex frutice lonchitide appellato. Ea spinarum generi ascribitur, ramos rectos habens, ternum cubitorum longitudine, maioresue, rubo crassiores, à radice numerosos: fractus cortex rubescit: folia oleæ similia. Herba in aceto decocta proditur lienis inflammationibus, & regio morbo mederi, & feminarum purgationes elicere. Assueverant etiam crudam in potu, eisdem effectus præstare: semen cyatho dimidio potum, pituitam expurgare, venenis quoque auxilio esse.

- LYCIUM medicamentum, quo hodie officinæ passim utuntur, nimirum notis illi plurimum reclamationat, quod nobis hic reddidit Dioscorides. Siquidem illud officinarum igni adnotum non acceditur, nec intus rufescit, nec ullam gustantibus affert amaritudinem. quæ omnia certo sunt indicio, id omnino imposturis, & adulterijs non uacare.
- 10 Tradidere quidam hoc ab impostoribus fieri à ligustri fructu, alij id tribuunt periclymeni baccis, alij sanguineæ uirgæ corymbis, alij porro ex his omnibus simul confusis elici produnt, ac inde insolari. At legitimum, & quod sincerum sit, quoquomodo se res illa habeat, compertum est, hoc ex Lycia, unde illi nomen, ad nos non importari. Verum tamen & in Italia lycij arbor nascitur: quandoquidem (ut Brasauolus testatur) in Liguria alpibus frequens illa uisitur. Eadem & in Dalmatia prouenit, unde nuper eius ramuli suis baccis onusti mihi allati fuerunt: quippe (ut mihi retulerunt) uia, qua ex Zara itur Nonam, ubiq; uirescit. Sed, quæ maxima tum seplasiariorum, tum etiam medicorum incuria, ac negligentia est in ijs exquirendis, quæ ad artem medicam spectant, plerumq; fit, ut ne illud quidem, quod nobis sponte natura tribuit, cognoscatur, nedum recipiatur in usum. Lycij uices Dioscoridi explet amurca in cupreo uase decocta, aut etiam rhus decoctus, quousq; eius liquamentum mellis crassitudinem acquirat. Lycij meminit Galenus lib. v. 11. simp. medicament. sic inquit. Lycion, siue pyracanthon, arbor spinosa, ex qua lycium, 20 quod uocant, conficitur, id uidelicet medicamentum liquidum, quo ad sugillata utuntur, & sedis, orisq; phlegmonas, ulcerationesq; tum herpetas, putredines, & ulcera contumacia, & aures pure fluentes, & intertrigines, ac paronychias. Est autem facultatis exiccatoria, compositum ex diuersi generis substantijs, quas ἐτερογενῆς Græci uocant: altera quidem tenuium partium digerente, atq; calida: altera terrestri, & frigida, ex qua adstrictionem obtinet. Porro hæc qualitas pusilla medicamento inest, digerit uerò, & desiccet non parum, nempe in secundo recessu, in calore autem medijs, & symmetris proximum est. Proinde ad diuersos affectus hoc utuntur medicamine, ut absstergente quidem ad ea, quæ pupillas obtenebrant: ut contrahente uerò, celiacis, dysentericis, ac muliebri profluvio adhibentes. Lycium hoc in Lycia, & Cappadocia plurimum prouenit: alterum uerò Indicum ad omnia ualentius est. Et primo de antidotis, non facile adulterinum lycium à legitimo dignosci idem memorie prodidit. hæc Galenus.
- Ceterum quoniam Pyracantha, quo nomine lycium ab aliquibus appellatur, mihi Buxum, quæ Græcis βύξος 30 dicitur, in memoriam redegit, non omittendum duximus, quin de ea etiam aliquid dicamus. Buxus itaq; nobis notissima est planta, quod plurima in Italia proueniat, folio myrti minore, crassiore, uiridior, ac subrotundior: uiret perpetua coma, eaq; propter topiario operi accommodatissima: flore herbaceo: semine rufescente, omnibus animantibus inuiso. Crassissima in Corsica, flore non spernendo, quæ causa amaritudinis mellis. Frigidis gaudet, & apricis. Materies buxo honorata, raro crispanti, nec nisi radice: ceterò lenis quies materia, silentio quodam, & duritie, ac pallore commendabilis. Eadem spississima, & densissima, atq; ponderosissima, adeo ut in aquis non fluitet, nec cariem sentiat. Hæc etsi nullus sit in medicina usus, ut ueteres prodidere; non desunt tamen è recentioribus, qui uelint non aliud esse Italis buxum, quàm Indis lignum, quod guaiacum appellant, ea tantum ratione ducti, quod pluries experimèto compertum sit, eius decocto etiam feliciter eos sanatos esse, qui Gallica lue affecti erant. Quod etsi experientie concedi possit, illud buxi lignum præstare: attamen quod buxus in Italia nascens, & guaiacum ab Indis petatum una, 40 & eadem sint planta (ut in secunda centuria Amatus Lusitanus asserere uidetur) nunquam profecto crediderim. Siquidem guaiacum pingue, resinofumq; uisitur: materie intus nigra ebeni ferè modo: quin & sapor huic amarior, & acris. quibus omnibus notis siccam buxi materiem carere constat. Quinetiam guaiaco (ut narrant ij, qui ab Indis ad nos redeunt) folia insunt plantaginis, breuiora, crassiora, durioraq;: lutei flores, & fructus iuglandis magnitudine. Buxus uerò folia fert myrti, breuiora: flores herbaceos, & fructum myrto nusquam grandiore. Quo fit, ut omnino existimem eos hallucinari, qui putant, buxum quæ in Italia nascitur, idem esse cum Indico guaiaco.

Lycii cōsideratio.

Lycium in Italia nascens.

Lycii uires ex Galeno.

Buxi cōsideratio.

Quorundam opinio reproba.

Ἀκανία. ACACIA.

CAP. CXV.

- ACACIA in Aegypto nascitur, spina instar arboris, fruticosa, non se in rectum attollens. Florem habet candidum, & semen lupino simile in folliculis: ex quo succus expressus siccat in umbra, niger ex maturo semine, subrufus ex uiridi. Eligatur modicè rufus, & odoratus, ut in hac arbore esse potest. Aliqui exprimunt ex folijs, & semine succum. Manat & gummi ex ea spina. Vis ei ad spissandum, refrigerandumq; efficax. Succus oculorum medicamentis utilis: ualet ad ignem sacrum, ulcera quæ serpunt, perniones, pterygia, & oris ulcera: procidentes oculos reprimat: mensesium abundantiam sistit, prociduum vuluam cohibet: citam aluum supprimit, aut potus, aut subter inditus: capillos denigrat. Lauatur oculorum medicamentis, trito in aqua, mox effuso, quod concreuerat, donec pura extet aqua: & ita cogitur in pastillos. Vritur etiam in cruda fidelia, donec fictile fornacibus percoquatur: torreturq; in carbonum halitu perlata. Spinæ decoctum solutos artus fotu committit. Præfertur eius spinæ gummi, quod in vermiculorum speciem contrahatur, & uetri modo perlucet, ligni expers: proximum est candidum: sordidum uerò, ac resinofum inutile. Cutis meatus obstruit, & medicamentorum, quibus admiscetur, acrimoniam hebetat:

ACACIA ALTERA.

Acaciae hist.
ex Theophr.

Ex Plinio.

Acacia officinarum.

Gummi Arabicum.

Quorundam lapsus.

didit libro **xxiiii.** capite duodecimo, cuius sic uerba sonant. Est & acaciae spina. Fit in Aegypto alba, nigraque arbore, item uiridi, sed longè melior è prioribus. Fit & in Galatia tenerrima, spinosiore arbore. Semen omnium lenticula simile, minore est tamen & grano, & folliculo. Colligitur autumno, quoniam ante collectum nimio ualidius. Spissatur succus ex folliculis aqua caelesti persusis, mox in pila tussis: exprimitur organo, tum densatur in sole mortarijs in pastillos acacia dicta, arboris uidelicet suae nomine. Fit & ex folijs per se minus efficax. Ad coria perficienda semine pro galla utuntur. Foliorum succus, & Galatiacae acaciae nigerrimus improbat: itè qui ualde rufus est. haec Plinius. Succus è recenti semine expressus, ac postea longa insolatione cōcretus Graecis nomine suae arboris Acacia nuncupatur. In cuius defectu supponunt tum officinae, tum medicorū uulgius succum è syluestribus prunis expressum in tenues quasdam placentulas in sole densatum: siquidem legitima acacia ad nos nō affertur. Vbi acacia defecrit, licet (si Dioscoridi credimus) eius uice tum rhois arbuscula folia, tum lentisci foliorum succū, tum etiam hypocistidis medicamentis immiscere. Quamobrem his potius seplasiarij uti deberent, quā supposititio syluestrium prunorum succo. Scire etiānum conuenit, gummi, quod ab arbore acaciae manat, ideo Serapioni Arabicum nuncupari, quod ab Arabia regione Aegypto contermina suo tempore importaretur. Sed animaduertere oportet, quod Arabici uulgaris usus gummi longè quidem ab illo differt, quod ab acacia colligitur: namq; illud non contractis uermiculis simile, sed in grumis uersicoloribus conspicitur, quorum alij succinum, alij topatium, alij chrysopatium, alij beryllum colore, & nitore referunt. Quod autem nobis gummi Acaciae desit, illud argumēto esse potest, quod ipsa quoq; legitima acacia haecenus, quod sciam, non defertur. Nam si hoc, quo utimur, sincerū, legitimūq; acaciae esset gummi, procul dubio ipsa quoq; acacia ad nos conueheretur, cum longè magis in paranda theriaca, alijsq; componendis medicamentis expetatur, quā gummi. Hinc itaq; facile quisq; conijcere potest, gummi ex Aegyp̄tia spina defluens ab eo sanè plurimū differre, quod Arabici gummi nomine officinarum uulgius habet. Hoc igitur uulgare gummi illud equidem esse existimaui, quod Graecis gummi simpliciter uocatur. In quam sententiam me adduxit Galenus: siquidem libro **vii.** simplicium medicamentorum sic inquit. Gummi lacryma est congelata, concretāq; in truncis arborum ipsam fundentium, uelut resina quoq; in multis uisitur plantis, quae resina fundere possunt. Ceterū quod exiccatoria, emplasticāq; sit facultatis, constat. haec Galenus. Ex cuius uerbis palam est, gummi sic in uniuersum Graecis appellatum, nostrum gummi esse uulgò Arabicum dictum. Quod quidem (quantum sensuum iudicio consequi possumus) ex pluribus arborum gummi miscellaneum est. Cuius rei manifestū indicio sunt cūm grunorum formae diuersitas, tum colorum uarietas. Huc etiam accedit, quod Galenus unica nomenclatione omnia earum arborum gummi comprehendit, quae resina non proferunt. Quamobrem omnino explodenda uidetur eorum sententia, qui ubi Graeci gummi absolute scriptum reliquerunt, illud gummi intelligendum esse contendunt, quod è spina Aegyp̄tia manat. Non desunt praeterea, qui gummi spinae Aegyp̄tiae illud esse opinentur, quod gummi Dragaganti, hoc est, tragacanthae officinis appellatur,

betat: ambustis ex ouo illitum, pustulas non patitur erumpere. Alterum Acaciae genus in Cappadocia, Pontoque prouenit, Aegyp̄tiae spinae similitudine, longè minus, tenerius, humile: aculeorū uallo munitur, folia habens rutae: semen lenticula minus fert autumno, in loculis connexis, ternū, quaternū mēte capacibus. Succus eius adstringit, viribus inferior, & ocularibus medicamentis inutilis.

ARBOR, quae Dioscoridi Acacia uocatur, Theophrasto Spina simpliciter dicitur libro quarto, capite tertio de plantarum historia, ubi de ea ita scriptum reliquit. Spina ex eo nomen accepit, quod tota arbor aculeis horret, excepto caudice: nam & super germina, foliaq; aculeos gerit. Magnitudine excellit, materies quippe duodenorum cubitorum. testis idonea caeditur. Eius duo genera sunt: quaedam enim candida, quaedam nigra: & altera imbecillis, facileq; putrescens: nigra autem robustior, atq; incorrupta, ob id in nauium fabrica ad costas, uentrisq; compagines ea utuntur. Erecta non ualde assurgit. Fructum fert in siliqua, leguminum modo, quo incolae coria perficiunt uice gallae. Flos & pulcher aspectu, ut coronas ex eo facerent: & medicamentis perutilis, quae de causa colligi à medicis solet. Fit & gumma ex ea: manat haec tum arbore percussa, tum sponte sine ulla plaga: cū autem caesa fuerit, anno tertio protinus resurgit. Copia huius arboris largè habetur, & solua ingens circa agrum Thebanum est, ubi & robur, & persea, & olea quoq; eo loco emigrat, non aquis fluminis riguo (distat enim plus, quā trecentis stadiis) sed suis fontibus, qui circa eum tractum permulti exiliunt. Materies arboris dura, & caesa colorem celis utiq; repraesentat. haecenus Theophrastus. A quo Plinius non dissentiens, ipse quoq; eius historiam memoria pro-

pellatur, propterea quod effigie contractos uermiculos referat, quo nihil certe melius illi competere posset. Sed tamen hoc etiam illud non est, ut suo loco dicemus. Galenus lib. v. 11. de compositione medicamentorum per genera. Acacie gummi uocatur in libro de uocibus: hoc fortasse argumēto, quod scripserit Theophrastus (ut supra dictum est) ingentem huiusce spinæ solum esse in agro Thebano. Sed cum ad nos non perferatur acacia (ut paulo ante scripsimus) nec etiam eius gummi importari credendum est. Gummi acacie meminit Iacobus Syluius uir sanè et atis nostræ ingenio et doctrina celebris, suo de natura simplicium medicamentorum libello, his uerbis. Gummi acacie non meminit Galenus in Acacia libro sexto simplicium, uti nec acacie mentionem facit paulo post in Acantha Aegyptia, seu Arabica, quo nomine solo Dioscoridi uocatur. Vnde colligas licet, acaciam, et acantham Aegyptiam, seu Arabicam, diuersas esse in Aegypto spinas arbores. hæc ille. Sed mea quidem sententia, Syluius manifestè aberrasse deprehenditur: quandoquidem Galeno acantha Aegyptia arbor utiq; non est, sed herba e carduorum genere, quemadmodum et Dioscoridi libro tertio, καὶ ὁ αὐτὸς λέγει, hoc est, spinæ albe similis, quam Mauritanii suchaa appellant. Quocirca eo capite acacie meminisse Galenum omnino fuisse absurdum. Ceterum alteram Acaciam, quam in Cappadocia, Pontoq; prouenire tradit Dioscorides folijs rutæ, quamq; hic depictam damus, accepimus hoc anno ab excellentiss. medico Augustino Alpago Bellunensi. Et quoniam ea Dioscoridis historiam perbellè representare uisa est, non potuit animus non inclinari ad credendum hanc secundam esse Acaciam. Est enim aculeis horrida, folio rutæ, semine lenticula minore, in siliquis ternum quaternumue capacibus, quod autumnis profert, gustu etiam adstringente: color siliquis aureo quodam fulgore respersus, adeo ut in sole auri modo pelluceat. Acacie uires adnotatas reliquit Galenus libro v. 1. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Acacie et planta ipsa acerba est, et fructus, et succus, qui lotus quidem et imbecillior, et minus mordax redditur, utpote acrimoniam quandam per lotionem deponens. Porro si parti alicui sanæ illinatur, protinus eam et sicciorem, et contractam efficiet, nullum quidem caloris sensum iniebens, sed nec frigoris admodum ualentem. Vnde constat medicamen id esse frigidum, et terrosus, immixta quadam etiam essentia aquea. Et sanè coniectura est, non esse simile, uerum quasdam in sese dispersas habere partes tenues, et calidas, quæ in ipsa ablutione segregentur. Estq; et hoc tertij ordinis exiccantium, et secundi refrigerantium, ubi quidem elotum fuerit, illotum uero primum.

Iacobi Syluii opinio reprobata.

Acacie alteri genus.

Acacie uires ex Galeno.

Αἶνος. VITEX.

CAP. CXVI.

VITEX, siue lygos, frutex est in arborem assurgens. Nascitur in fluminum ripis, asperisque locis, ac torrentium alueis: ramos gerit longos, fractu peruiaces: folia oliuæ, sed molliora. Duo genera eius: una harum album florem mittit cum purpureo: altera tantum purpureum, & semen, ut piper. Excalfactorias uires habet, & astrictorias. Semen eius potum uenenatis ictibus, aquæ quæ cutē subiit, lienosisque auxiliatur: lac euocat: menses ciet, drachmæ pondere in uino potum: genituram exoluit: caput tentat, & soporem affert. Decoctum herbæ, & seminis in defensione, mulieribus vuluæ malo opportunis opitulatur: item inflammationibus. Purgationes mouet semen cum pulegio potum, etiam suffitu, uel appositu: capitis dolorem dissoluit illitum: instillatur cum aceto, & oleo capiti in lethargo, & phrenitide. Folia suffitu, aut substratu fugant uenenata: illita quoque serpentium moribus auxiliantur: testium duritias, cum butyro, & folijs uitium emolliunt. Rimas sedis semen cum aqua illitum mitigat: & cum folijs medetur luxatis, vulneribusque. Virgam qui manu teneat, dum iter facit, negatur intertriginem sentire. Agnum, quasi dicas castum, uocant Græci, quoniam matronæ in Thesmophorijs Atheniensium castitatem custodientes, folijs huius cubitus sibi sternunt. & lygon, quasi uimen, propter inuictam ferè ramorum flexilitatem.

VITEX, siue Salix Amerina, quam uulgo herbariorum Agnum castum appellat, arbuscula est in Italia uulgaris notitie. Duo eius genera recenset Plinius libro xx. 111. capite nono. Maior in arborem salicis modo assurgit: minor ramosa, folijs candidioribus, lanuginosis. Prima album florem mittit cum purpureo, quæ et candida uocatur: nigra, quæ tantum purpureum. Nascuntur in palustribus campis. Non multum à salice uilium usu distat vitex: foliorum quoq; affectu, nisi odore gravior esset. Græci lygon uocant, alij agnon, quoniam matronæ in Thesmophorijs Atheniensium castitatem custodientes ijs folijs cubitus sibi sternunt. Vitex, ut scriptum reliquit Galenus libro

Vitici consideratio.

Vitici uires ex Galeno.

libro vi. simplicium medicamentorum, caliditatis, & siccitatis classem tertiam sortita est, uerum ea est multum tenuis substantia, tum gustu acris simul & adstringens: ipsas tamen uitices ad medicinam habet inutiles: ceterum folia, semenque calida, siccaque facultate sunt, substantia uero tenui. Nam & utentibus ita apparet, & gustatibus acris simul & subadstringens percipitur tum folium, tum flos, tum semen. Edendo tamen etiam semen est, uerum tam perspicuo calfacit, ut capiti hoc nomine dolorem pariat. At si frigatur (nam & sic editur cum bellarijs) minus caput tentat. Porro status uentris discutit & cum non frictum, & multo magis cum frictum fuerit. Cohibet praeterea semen impetus in uenerem tum frictionis expers, tum etiam ipsam expertum. Folia item, floresque ipsius fruticis idipsum prestare possunt. Itaque non tantum esca, potaque ad caliditatem conferre creduntur, uerum etiam substrata. Hinc est, quod Athenis in Thesmophorijs, hoc est, sacris Cereris, mulieres totum sibi fruticem substernunt: hinc illi quoque nomen inditum agni, hoc est, casti. Ex quibus omnibus manifestum est, si quidem memoria teneamus, quae superioribus commentarijs sunt dicta, agnum calfacere, simulque exicare, tum omnium maxime status discutere. Porro quod exacte tenuium sit partium, facultas eius indicio est. Nam quod caput tentat, non magis a multitudine uaporum ab eo prognatorum, quam a caliditate eius, ac subtilitate partium fieri rationabile est. Nam si flatuosum spiritum procreare posset, sane & uentrem inflaret, & uenerem stimularet, perinde ut eruca. Verum cum non tantum non excitare, imo etiam reprimere queat, fuerit profecto secundum rutae maxime facultatem tum in excalfaciendo, tum in resiccando: non tamen illi par est, nam utroque paulo est inferior: siquidem ruta tum magis est excalfactoria, tum magis desiccatoria. Differt etiam qualitatis simul, ac facultatis missione. Nam agni semen, ac germina modicam firunt adstrictionem: at ruta ubi aruerit, exacte amara est, & acris; ubi uero humida, subamara. Non tamen austeritas, aut acerbitas illi inest: aut si cui uideatur inesse, ea utique omnino obscura, scio, uidebitur, nec par ei, quae est in agno. Quocirca & ad iecur, & lienem indurata, & obstructa agni semen potius, quam rutae competit. Sed haec ad curandi iam methodum pertinent, quam ut omnino non attingam de medicamentorum pronuncians facultatibus, fieri non potest: uerum celeriter ad rem propositam reflectere, uiri est utique temperati. Magisque etiam idipsum in sequentibus medicamentis efficere conabor, hoc est, ubi ex quibusdam paucis euidentibus generalem facultatem collegero, particulares postea actiones omittam. Nam in praesens id solum nouisse sufficit, quod agnus calidus est & siccus facultate, idque non mediocriter, sed tertio excessu, tum admodum tenuium partium. Haec qui norit, ac postea methodum curandi didicerit, ipsemet inueniet, quo pacto menses hinc cieat, quo pacto partes induratas digerat, quo pacto lassitudinem soluens, seu acopum, & excalfactorium ex eo unguentum praeparetur.

ITÉA. SALIX.

CAP. CXVII.

Salicis confideratio.

SALIX vulgo nota est. Cuius semen, folia, cortex, & succus spissandi uim habent. Trita folia cum exiguo pipere, & uino pota, ileosis subueniunt: sumpta per se, & cum aqua praestant mulieribus, ne concipiant. Salignum semen in potu sanguinem expuentibus prodest. Cortex eisdem praebet effectus. corticis cinis admisto aceto maceratus, illitu clauos, & callos tollit. Ex folijs, & cortice succus cum rosaceo in calyce punici calfactus, aurium doloribus auxiliatur. Decocto eorum podagras foueri utilissimum: furfures purgat in corpore. Excipitur succus, qui manat ex ea, cum floret, exciso cortice: in plaga enim concretus humor inuenitur, qui ad purganda, quae obstant oculis, suam uim praebet.

QUANVIS de Salice, ut una tantum agat Dioscorides; eius tamen plura traduntur genera tum a Theophrasto lib. iii. capite xiii. de plantarum historia, tum etiam a Plinio lib. xvi. capite xxxvii. Nam quaedam in tantam proceritatem assurgunt, ut ex eis in Liguria fiant & perticae, & pali maximi usus ad uitium pedamenta. Aliae non tam procerae crescunt, colore rufescentes, sequacis lentitiae, quae ligandis cadorum uinariorum circulis commodè finduntur. Rursus aliae firmiores corbibus, & rusticanae suppellectili admodum expetuntur. Aliae denique sunt minuscule, ac spectabili tenuitate, texendis canistris, cistellis, ac calathis aptissimae. Salicis lacrymam trium generum esse prodidit Plinius lib. xxi. cap. ix. tametsi unius tantum generis meminerit Dioscorides. Vnam arbor ipsa sponte exudat: altera manat in plaga, cum floret, exciso cortice trium digitorum magnitudine: tertia est detruncatione ramorum autumnali tempore a falce distillans. Ceterum qui Salicis albicantem spumam adnotatam reliquerit, inuenio neminem: quae delapsis statim floribus e ramusculis uiae modo dependet, donec uentis arrepta huc, & illuc plumae modo impellitur. Salix ciuo

pore a falce distillans. Ceterum qui Salicis albicantem spumam adnotatam reliquerit, inuenio neminem: quae delapsis statim floribus e ramusculis uiae modo dependet, donec uentis arrepta huc, & illuc plumae modo impellitur. Salix ciuo

cito senescit, ac breui uite spatio perdurat. Eius materies ideo scutis faciundis apta, quod lenta admodum sit, tenax, & leuis. Salicis uires memorie prodidit Galenus lib. v. i. simplicium medicamentorum his uerbis. Salicis folijs ad eruenti uulneris glutinationem quis uti possit. Verum floribus eius maxime prope omnes utuntur medici ad exiccantis emplastri preparationem: est enim uis eorum ita desiccatoria, ut morsu abstineat: habet uero etiam quandam adstrictionem. Sunt uero etiam, qui succum ex ea expressum, medicamen seruent mordacitatis expers, et exiccatorium, ad multas res utile. Haud enim inuenias quid ad plures res utilius medicamento citra mordacitatem exiccante, quod paulum etiam adstringat: sicut in opere de medicamentorum compositione exactius demonstrabitur. Porro arboris cortex similem facultatem obtinet tum floribus, tum folijs, nisi quod temperaturae sit siccioris, uelut omnes cortices. Sed hunc quidam comburunt, eiusque cinere utuntur ad omnia, quae ualenter desiccare oportet. Nam clauos quos uocant, callos Graecis *τῦλοις*, myrmeciasque tollunt, aceto acri ipsum macerantes. Nonnulli autem dum floret salix, corticem eius incidunt, & succum quandam colligunt, utunturque ad ea, quae pupillas offuscant, extergente uidelicet, simulque tenuium partium medicamine. Vti uero illo ad multa alia quis possit, si quidem talis fuerit.

Salicis uires
ex Galeno.

OLEA SYLVESTRIS.

OLEA SATIVA.

Αἰγυλαία. SYLVESTRIS OLEA.

CAP. CXVIII.

Sylvestris olea, quam aliqui cotinon, id est, oleastrum appellant, alij Aethiopicam oliuam, folia alstringunt: trita autem & imposita ignem sacrum, ulcera quae serpunt, epinyctidas, carbunculos, reducias, nomasque cohibent: crustas emarginant cum melle illita: quinetiam sordida ulcera repurgant: inflammationes, panosque cum melle imposita discutunt: cutem à capite vulsam conglutinant: oris ulceribus, & priuatim infantium commanducata medentur. Succus, & decoctum eosdem habent effectus: sanguinis eruptiones, ac muliebres profluium, admotus succus inhibet: uiae oculorum, pustulisque prodest: ulcera, & ueteres defluxiones sistit: quapropter in collyria additur, ad palpebrarum erosiones perquam utilis. Exprimatur succus tuis folijs, affuso uino, aut aqua, siccatusque sole in pastillos digeritur: sed longe ualidior ad recondendum succus habetur, qui cum uino, quam cum aqua expressus est. auribus subuenit, siue ulcerentur, siue pus effluat. Folia conuenienter coeliacis cum farina hordeacea illinuntur. Vruntur cum floribus folia, ut spodij uicem cinis praestet, in cruda olla, oblito ore luto, usque dum figlinum percoquatur: restinctaque uino, & rursus subacta, eodem modo uruntur: postremo cerusae modo elota coguntur in pastillos. Huiusmodi cinerem in medicamentis oculorum, constat spodio non cedere, sed eisdem uiribus praeditum esse putandum est. Foliorum satiuæ olea eadem uis intelligitur, sed aliquantò

aliquantò inferior: unde ocularibus medicamentis ob suam mitiorem uim conuenientior est. Sudor ligno uirenti accenso manans, illitu sanat lichenas, furfures, & scabiem. Oleaginum semen illitum medetur furfuribus, & ulceribus, quæ depascunt, uorantque: quod autem intra nucleum est, ex adipe, & farina scabros ungues excutit. Colymbades tritæ, & ambustis illitæ, pustulas gigni prohibent: fordida ulcera purgant. Muria succus collutas gingiuas contrahit, & motus dentium firmat. Oliua flaua, & recens stomacho utilior est, uentri difficilis: nigra autem, & matura corruptioni opportuna est, stomacho aduersatur, oculis non conuenit, capitis dolorem mouet: arefacta illitu depascentia ulcera fistit, & carbunculos emarginat. Oleum syluestris oliuæ gingiuis putri uligine laborantibus colluitur, dentium mobilitates stabilis: calfacti foci gingiuis fluxione laborantibus utilis est: lanam enim specillo circumligatam oleo madefacere oportet, & gingiuis ad-
mouere, donec albæ spectentur.

Δάκρυον αἰθιοπικῆς ἐλαίας. LACRYMA AETHIOPICAE OLEAE.

CAP. CXIX.

LACRYMA, quam Aethiopica olea stillat, scammonio similis quadantenus est, fulua, stillis exilibus constans, mordax. Quæ autem ammoniaci, aut gummi similitudinem refert, colore nigricans, nec gustu mordens, superuacua est. Nostrates oleæ, oleastrique similem lacrymam sudant, quæ commodè ad oculorum hebetudines illinitur: cicatrices, albuginesque illitu emendat: urinam, & menses ciet: cauis dentium impressa ad dolores efficax est. Inter uenena scribitur, partus pellit: lepras, & impetigines sanat. Appellatur autem Aethiopica, & agrestis olea.

Ἀμύργη. AMURCA.

CAP. CXX.

AMURCA expressæ oliuæ recrementum est. Decocta in cupreo uase ad crassitudinem mellis adstringit, cæteros præbens lycij effectus. Insuper dentium dolori, & uulneribus cum aceto, uino, aut mulsio commodè illinitur: additur in medicamenta ocularia, & meatus inductu suo obstruentia. Vetusstate meliorem fieri constat. Vtiliter infunditur sedis, genitalium, ac vuluæ exulcerationi. Si uerò cum omphacino recoquatur ad mellis crassitudinem, cariosos dentes extrahit: iumentorum scabiem cum decocto lupini, & chamæleonte illitu sanat. Cruda, & recenti amurca podagras, articularesque dolores foueri, utilissimum: peruncta in uillosa pelle, & hydropicis imposita, tumoris molem reprimat.

Oleæ syluestris consideratio.

Oliuarum genera plura.

Oleæ, & quercus odium.

Aethiopica olea lacryma.

CVM oliuæ, oleum, oleæ Aethiopicae lacryma, & amurca ex una tantum arbore proueniant; non ab re duximus de his omnibus simul pertractare, & ita singulis partibus unica commentatione, quantum opus erit, satisfacere, & quicquid ad eas spectat, simul perstringere. Nascuntur syluestres oleæ copiose in agro nostro Senensi, alijsque Hetruriae locis: nascuntur & in Dalmatiae tractu, & in quam plurimis Adriatici insulis. Verum domesticis longè minores, folijs breuioribus, aculeatisque ramis. Earum baccæ etsi numerosa secunditate uincant; magnitudine tamè satius cedunt: quin & ori sapidiores existunt. Cuius rei certo sunt testimonio turdi, merule, ac sturni: quippe quoniam syluestres oliuas libentius deuorant, quàm satiuas. Incolæ, qui aucupijs delectantur, agrestes oleas summo studio, ac industria ab auibus tuentur: nempe quòd confecta satiuarum uindemia, aucula ad has aduolant, ubi mense decembri, & ianuario uisco innumeræ capiuntur, præsertimque turdi. Pauci admodum sunt in Hetruria, qui oleastri baccas legant, ut oleum inde exprimant: nam ea demum magna satiuarum copia est, quæ facit, ut inibi omnino parua pendantur syluestres. Oliuarum genera decem in antiquorum notitiam peruenisse reperio, paucissimas uidelicet, aligianas, licinianas, sergias, neuias, culminias, orchites, regias, circites, murteas: etsi Virgilius trium generum tantum meminerit, quemadmodum etiam plura non nouit hac nostra ætate Hetruria, præsertimque noster Senensis ager.

Primum harum genus eas nostri faciunt, quæ licet à minoribus olearum plantis proferantur; sunt tamen spectata forma, & magnitudine Bononiensibus non quidem inferiores. His tantum muria asseruatis utuntur in cibis: quandoquidem oleo minus aptæ sunt, quòd multò plus amurcæ, quàm olei fundant. Proximæ tum colore, tum magnitudine præstantes, quanuis prædictis longè minores sint; sunt tamen omnium aptissimæ ad olei conficiendi usum. quippe quòd oleum ex eis expressum, sit non modò flauum, dulce, pellucidum, ac cæteris præstans; sed etiam copiosum. Gignuntur hæ à procerissimis oleis, prægrandibus, iuglandium nucum instar, ramos in altum, latumque amplissime fundentibus. eas rura nostra Oliuæstrie uulgò uocant. Tertijs uerò, ac postremi generis eæ denique sunt, quæ passim in uniuersa Italia nascuntur, & omnium uulgarissimæ habentur. Laudatissimæ oleæ Bononiensibus, & nostratibus crassiores muria asseruatur. Romanæ, Venetias, & ad alias complures Italiae clarissimas urbes, ubi magnificæ, opiparæque parantur mensæ, ex Hispania importantur. Cæterum olea, & quercus tam pertinaci odio inter se disident (si rei agrarie scriptoribus fides est adhibenda) ut altera prope alteram depacta breui tempore pereat. Olea item si primo germine natu à capra depascantur, adeò sterilescunt, ut nullo remedio in posterum prolifica fiant. At si alia de causa aras admodum, uel nullas proferant baccas, nudatas earum radices à circumstante terra hybernis algoribus opponere, certissimè est remedium. Syluestris, seu Aethiopica oleæ lacryma, licet multis polleat uiribus; eius tamen in Italicis officinis nullus est usus: neque quòd ea ad nos afferatur, adhuc compertum habeo. Sunt, qui hanc putent illud esse gummi, quod medici recentiores, & officinae gummi elemi appellant. Verum illud certo argumento est, oleæ Aethiopicae lacrymam gummi elemi non esse, quòd gustatu mordax non sit, neque linguam uellicet: tum etiam, quòd omnibus perspicuum

euum sit, eam lacrymam (etsi improprie gummi appelletur) non in gummi quidem; sed uerius in resinarum genere esse recipiendam: cum igni exposita statim colliquecat, & diffundatur, quemadmodum & resina, quæ e pinu, picca, & alijs resinam fundentibus plantis colliguntur: licet nobis prorsus ignota sit planta, à qua in oriente desluit. Siquidem nullum gummi genus (quod sciuerim) igne colliquecit, nisi addito aceto, uel uino: quin potius statim comburitur. Est & alia oleæ maris rubri lacryma, ex qua (ut Theophrastus inquit lib. 1111. capite 1111.) medici sistendo sanguini medicamentum componunt. Ceterum quauis etate nostra obscura admodum sit gummi Elemi origo; eius tamē uires clarissimæ apud chirurgicos, & uulnerarios medicos reperiuntur: nam in caluariæ fracturis, ac uulneribus mirifice unguentis, & emplastris additur, adeo ut præstantissimum sit in his sanandis medicamentum. De Amurca olei postremo nil aliud dicendum est, nisi quod sit admodum utilis (ut memoriæ prodidit Cato) apothecarum, & officinarum fabricis, ubi lanei, uel sericei panni reconduntur. Nam si calci admisceatur, & ex ea inde parietes incrustentur, oblinanturq; item laquearia, & pauimenta non modò parietes contractos, uel aduentitios humores nunquam collacrymant, & situm minime contrahunt; sed nec blattæ, nec aranei, nec cuiusuis generis uermiculi ibidem gigni possunt. Oliuæ uires prodidit Galenus libro sexto simplicium medicamentorum, sic inueniens. Oliuæ rami quantum habent adstrictionis, tantæ et frigiditatis participes sunt. Fructus uerò, si quidem ad unguem maturuit, moderatè calidus est: sin immaturus est, magis tum adstringit, tum refrigerat.

Gūmi elemi.

Amurca olei.

Oliuæ uires
ex Galeno.

QVERCVS.

FAGVS.

Δρῦς, QVERCVS. Βάλανος, GLANS. Φηγός, FAGVS.
Πελός, ILEX. CAP. CXXI.

50 QVERCVS omnis adstrictoriam uim habet, præsertim liber, qui cortici, & ligno intercedit: quinetiam tunica putamini glandis subiecta. Decoctum ex ijs datur dysentericis, cæliacis, sanguinem excreantibus. Trita in pello fœminis fluxione vuluæ laborantibus subijcitur.

Glandes eisdem effectus exhibent: urinam ciunt: capitis dolorem, & flatu in cibum sumptæ pariunt: resistunt esitæ uenenatorum ictibus. Decoctum earum, & corticis cum lacte uaccino potum, prodest contra toxica. Intritæ crudæ inflammationes illitu leniunt: ad duritias, quas cacoëthe uocant, & malefica ulcera cum salsa axungia conueniunt. Ilignæ glandes uiribus quernas antecellunt. Fagus, & Ilex quercus generi assignantur, & consimile munus obeunt. Ilignæ radices cortex cum aqua coctus, dum mollitus intabescat, & tota nocte illitus, denigrat capillos, prius cimolia terra purgatos. Folia omnium tusa, & trita tumoribus profunt, & imbecillas membrorum partes corroborant.

Glandiferarū
arborum con-
sideratio.

Quercus quæ
proferat.

Fagi confide-
ratio.

Ilicis confide-
ratio.

SUNT & aliæ glandiferi generis arbores, præter Quer-
cum, Ilicem, & Fagum: inter quas numerantur Cerrus, Suber,
Aesculus, & aliæ nonnullæ, quæ suo more rura nostra appellant,
quarum omnium exactè rationem reddere potest uniuersa He-
truria. Quippe quod & in maritimis nostris Senensibus, &
Faliscorum agro, ac etiam Romano tractu, omnia hæc glandife-
rarum genera adeo numerosa in ualidissimis syluis proueniant, ut
glandibus innumerabiles porcorum greges incolæ ibi quotannis
saginent. Verum ne aliquis existimet, harum nō meminisse Dio-
scoridem, quod fortasse eas non cognouerit, sciendum est, cum, meo
quidem iudicio, de quos nomine comprehendisse in uniuersum omnes
glandiferas arbores, non solum quod sciret, una uoce omnia illa
genera cōtineri posse, sed etiam ut breuitati consuleret: de quos enim
apud Græcos nō modò quercum particulatim significat; sed uni-
uersum quancumq; glandiferam arborem. Quo fit, ut dixerit ip-
se: Δένδρον πᾶσα συντίθειν ὅλην τὴν οἰκίαν, id est: Quercus omnis
adstrictoriam uim habet, ac si dixisset, arbor omnis glandifera ad-
stringit. Porro mirum est (ut Theophrastus est autor lib. 111.
cap. VIII. & IX. de plant. hist.) quod alia plurima præter fru-
ctū ferat quercus. Nam gallam gignit paruulā, atq; alteram re-
sinosam, & nigram: quin & aliud specie ueluti morum, sed du-
rum, & fractu admodum difficile: id tamen rarum. Ad hæc aliud
effigiem colis representans. Cum uerò perficitur, durum quid
parte emicante, & perforatum, & tauri caput quodammodo
emulans profert, quod præruptum nuclei oleæ speciem intus os-
tendit. Fert & quod quidam pilum appellant. Id pilula est co-
mam gerens lanaceam, mollem, nucleo durior, qua in lucernarum
luminibus utuntur. Flagrat etenim probè, ut galla nigra. Fert
& alteram comigeram pilulam, ceterum quidem inutilem, uerno 30

autem tempore succo melligeno inficientem tum tactu, tum gustatu. Inq; ramorum alis pilulam aliam gignit sine pe-
diculo, conc. auoq; sessilem, peculiarem certè, uersicoloremq;. Nam emittentes quosdam umbilicos cādicantes, uel pas-
sim uariantes nigris maculis habet: partem mediam grani tinctura infectam, splendidamq; ostendit, apertā, nigra, &
putricans cernitur. Lapillum quoq; puniceum magna ex parte gignit, quanquam rarò. Item aliam eo rariorem pi-
lulam & folijs conuolutam, compressam, atq; oblongam. Super folijs uerò tergo adherentem pilulam fert candidam,
aquosam, dum tenera est: hæc etiam interdum muscas intus continet, ueniensq; ad incrementum iustum in modum le-
uis paruulæ gallæ indurescit. Fungos omitto, qui & radicibus, & iuxta radices erumpunt: communes enim eos cum
ceteris habet arboribus. Quinetiam uiscum taceo, quippe cum in alijs quoq; proueniat. Sed nihilominus (ut dictum
est) ferax hæc arbor habetur plurimarum. hætenus Theophrastus. Ceterum non dubitandum est, quin omnes ij
partus suos habeant usus, suisq; polleant uiribus. Stillatitia aqua, quæ in balnei calentis aquæ uitreo organo à tenellis 40
quercus folijs primo ipsarum exortu decerpitis elicitur, iocineris defluxiones sistit, renum calculos comminuit, &
mulierum alba profluvia cohibet. Ad hæc eius echinata pilula sicce, ac trita uim apprimè adstrictoriam possident:
eāq; propter efficacissimò sunt remedio contra omnes alui fluxiones. In summa præstant, ubi suppressere sit opus.

Fagus quoq; glandiferis arboribus adnumeratur, tamen si fructus effigies glandibus prorsus reclamet. Hic enim
extima parte calyculo includitur rotundo, quadantenus echinato, hispido, ac scabro: interius uerò triangulari forma
nuclei sunt, qui tenui, & leui cute, castanearum modo, in atrum rubescens obtegentur. Horum sapor dulcis, & sub-
adstringens. Glires hoc pabulo maxime delectantur, ac pinguescunt. Quamobrem cum eius aduenit maturitas, inuis-
meri capiuntur glires in Carniolæ, Stiria, & Carinthia syluis: quippe ijs in locis incolas mane inspexeris, qui saccos
gliribus plenos ferant una tantum nocte captis. Delectantur fagi fructu etiam mures: siquidem è longinquis regionibus
natura ducti gregatim syluas ingrediuntur. Item & sciuris gratissimus est cibus, ac etiam turdis, merulis, alijsq; 50
compluribus uolatilibus. Quin & obsessos hostibus homines in oppido Chio ea tantum glande inctitasse, Cornelius
Alexander est autor, donec se obsidione liberassent. Fagi folia esitata labiorum, gingiuarumq; uitijis mirifice opitu-
lantur: tusa, illitaq; torpentia membra corroborant. Glandis fagineæ cinis renum calculis utiliter illinitur. Ilex
insuper arbor est in Italia notissima, spectatæq; proceritatis, cortice in rufum nigricante. Materies eius densa admo-
dum est, ac robusta, in atrum rubescens. Folijs laurinis, ac perpetuis uiret: sed quæ externè candicent, scabræq; sint;
internè uerò uirescant, leuesq; cernantur: quin & in toto ambitu adeo serrata sunt, ut spinarum speciem præ se fe-
rant. Glandes profert quernis minores, quæ & in reliquis minus præstant. Iligneus carbo Hetruscis in pretio est,
non modò quod ignem diu foueat, sed etiam quod (ut aiunt) uapore caput minimè tentet. Hæc præter glandes, pi-
lulas quasdam rubentes gignit, quæ trita cum aceto uulneribus recentibus, et eruentis oculis utiliter imponuntur. In
Ilicis genere (ut memorie prodidit Theophr. lib. 111. cap. xv. de plant. hist.) est arbor illa, quæ Arcades similacem
uocant,

uocant, ilici similis (ea autem non est taxus, quæ etiam smilax dicitur, quoniam de taxo capite x. eiusdem libri disse-
ruit Theophrastus) filio tamen non aculeato, sed molliori, profundioriq; differentiisq; pluribus distinguendum: nec
materie, ut illa, solida, spissaq; sed soluta, molliq; in opere. Meminit huius Galenus libro vi. cap. 111. de comp. med.
secundum locos in columellæ remedijs, sic inquit. His fortiora sunt myrti, ac baccarum eius decoctum, & ex acer-
bis cotoneis malis, & uirgultorum tenerorum ilicis, arbuti, smilacis, ac fagi. Super quo loco dubitat Cornarius, quo-
modo fieri potest, quod smilax (taxum, uel eius speciem intelligit) quæ ab omnibus uenenosa describitur, ponatur à
Galeno inter gurgulionis remedia. In dubij uerò solutione nil aliud determinat, nisi quod, cum non ubique (sic ipse
putat) taxus sit uenenosa, ex eo genere sumi debeat, quæ letali careat noxa. Sed si Cornarius Theophrastum sibi a-
liquin familiarem consulisset, qui smilacem quandam (ut paulò antè ostendimus) in arborem ilici similem refert, re-
10 cius, meo quidem iudicio, & paucioribus rem hanc explicasset. **SUBER** deniq; arbor est fructu, & folio ili-
cis, perpetua similiter coma uiuens, quanquam id negat Theophrastus, sed crassissimo cortice uestitur, atque ilici
magnitudine cedit, ut ij quidè attestari possunt, qui Baccano Romam profecti sunt: eo enim in itinere innumere Sube-
rum plantæ uisuntur. Hæc cortice exuta minimè arefcit, quemadmodum reliquæ arbores: quandoquidem natura haud
ignara, quod sepius cortice expoliada esset, materie duplici cortice munuit. Inter plures, ac uarios corticis suberei
usus, qui in rebus domesticis celebrantur, ille præcipuus est, et uulgaris, quod sutoribus maxime sit expetita ad crepi-
das conficiendas. Quin & globis ex ea factis utuntur piscatores, quod ea nūquam aquis mergatur, sed supernatet
sustinendis retibus, plumbeis glandibus in altum ductis. Ideoq; Plinius lib. xvi. cap. vii. scriptum sic reliquit. Su-
beri minima arbor, glans pessima, raraq;: cortex tantum præcrassus, ac renascens, atq; etiam in denos pedes undiq;
explanatus. Vfus eius anchoralibus maxime nauium, piscantiumq; tragulis, & cadorum obturamentis: præte-
20 rea in hyberno sceminarum calceatu. quomobrem non infacete Græci mulieres cortices arborum appellant. Sunt
qui Suberem sceminam ilicem uocent, atq; ubi non nascitur ilex, pro ea subere utuntur, in carpentarijs præcipue
fabricis, ut circa Elin, & Lacedæmonem. Nec in Italia tota nascitur, nec in Gallia omnino. Et eodem libro, capi-
tulo xl. inquit. Eius materies tardissime uetustatem sentit, sicut robur, larix, castanea, iuglans. hæc Plinius. Est Phellodrys.
& alia arbor glandifera, quam quod folia ferat suberis, corticem uerò, & ligni materiem cerro non absimilem, He-
truria uulgò appellat Cerrosuguario, quasi Cerriuberem dicas. Id quod etiam fecisse uidetur antiquitas: quando-
quidem Theophrasto loco superius citato ea Phellodrys dicitur. Suberis cortex tritus ex aqua calida potus san-
guinem fluentem ex utralibet parte sistit. Eiusdem cinis ex uino calido sanguinem excreantibus magnopere lau-
datur. Galeno tam quercus, quam quarundam aliarum glandiferarum arborum medicina commemorantur lib.
vi. simplicium medicamentorum his uerbis. Quercus partes omnes adstringentis qualitatis participes sunt. Sed
30 plus tamen habet, quæ in trunci cortice membrana subest, tum quæ sub glandis ipsius calyculo, ea uidelicet, quæ fru-
ctus carnem conuulit. Quomobrem ad profluuium muliebri, & sanguinis expuitiones, tum dysenterias, & diu-
turnos uentris fluxus commodam esse credunt. Maxime uerò ea utuntur decocta. Valentijs tamen adstringunt,
fagus, & ilex, seu quis eas species esse roboris uelit, seu toto genere diuersas. Quin & folia harum plantarum te-
nellia illita nō instrenuè desiccare ualent, minus autem que sunt alterius roboris, nimirum quantò minus sortita sunt
adstrictionis. Siquidem ego quandoq; glutinasse me uulnus memini falce inflatum, cum nullum adesset ad manum
medicamen præter ipsius quercus folia: triui ea in Leui petra, & uulnus, omnemq; uicinum locum contexi. Ean-
dem uim folijs habet & fructus roboris, eoq; medici nonnulli ad incipientes, & crescentes utuntur phlegmonas.
nam quæ iam uehementes sunt, adstringentia respuunt. Sed talia ad curandi potius rationem, quam præsentem tra-
ctatum attinent. Cæterum in præsentia nouisse, quod eatenus adstringentem, quatenus dictum est, facultatem quæ-
40 cus obtineat, sufficit: ac proinde desiccandi, atq; adstringendi: excoalsaciendi autem paulò infra media, in genere
scilicet eorum, quæ (ut sic dicam) tepida sunt.

Κάσταν.

CASTANEAE.

CAP. CXXII.

SARDIANAE glandes, quas aliqui Castaneas, aut Iopima, aut glandes Iouis appellant, ad-
stringunt & ipsæ, similesque effectus præbent: præsertim tunica, quæ carnem, & corticem me-
dia intercursat. Caro his, qui ephemerum biberunt, conueniens est.

50 **CASTANEAE** nuces sunt in tota Italia uulgò notissimæ: item & earum arbores haud quaquam incognitæ.
Antiqui castanearum complura fecerunt genera, nominibus plerumque inditis à locis, unde importabantur. Sed duo
tantum in Hetruria habentur genera, satium scilicet, & syluestre. Mitiores facile purgantur, harumq; illæ princi-
pem locum tenent, quas uulgus Marroni appellat: quippe quod cæteris sint maiores, sapidiores, speciosioresq;. In
montanis, ubi quotannis aliarum frugum annonæ deficit, incolæ castaneis per hyemem uictitant. Nanq; eas in eratibus
fumo prius exiccatas ab utroq; cortice repurgant, moluntq; in farinam, ac deinde cogunt in panem. Materies arbo-
ris edificijs, atq; alijs domesticis utensilibus admodum apta est: siquidem non modò ex ea fiunt trabes, tigna, asseres,
& pedamenta: sed & cadorum costæ, & eorum cinctus: uerum ignarijs inepta. Montibus, & opacis gaudet ma-
gis, quam campestribus, & apricis. Castaneæ uehementer sistunt tum alui, tum uentriculi fluxiones, idq; maxime
siccæ: quin & sanguinem excreantibus prosunt. Tritæ cum sale, melleq; subactæ rabidorum canum morsibus utiliter
imponuntur: & cum hordeacea polenta, & aceto illitæ mammarum duritias discutunt. Venerem excitant, eo quod
1 flatum

Suberis: confi-
deratio.

Phellodrys.

Glandiferarū
arborū uires
ex Galeno.

Castanearum
consideratio.

Castanearum
uires.

CASTANEA.

Castanearum
uires ex Gal.

GALLA.

Gallarum cō-
sideratio.Cornarii opi-
nio reproba-
ta.

flatum gignant. Largius in cibis sumptæ capiti dolorem inferunt, inflant, aluum adstringunt, ac ægrè concoquuntur. Attamen quæ cineribus obrutæ torrentur, uulnerato prius in latere cortice, crudis, & elixis innocentiores redduntur, præsertim si cum pipere, & sale, uel saccharo edantur. De castaneis differens Galenus libro secundo de alimentorum facultatibus, sic inquit. Castaneæ omnium glandium sunt præstantissimæ. Sunt qui hos fructus *Λοτῖμοις* appellent: hi namq; & soli inter fructus agrestes alimentum memorabile corpori præbent. hæcenus Galenus. Illud porro in his uerbis animaduertendum, quod Castaneæ, quan-
uis eas Galenus plurimum nutrire prodiderit; non tamen in cibis commendantur, si comedantur frequenter. Namque, ut idem auctor est libro de tenui uictus ratione, sint illæ in aqua coctæ, sint tostæ, sint etiam fixæ, semper esitantes noxam inferunt, multoque magis, si crudæ edantur. Quod etiam libro de cibis boni, & mali succi memorie mandauit.

ΚΑΛΙΣ. GALLA. CAP. CXXIII.

GALLA fructus est quercus. Aliqua omphacitis 20 appellatur, parua quidē, sed t̄ articulorum manus modo rugosa, solida, nullo foramine peruia. Altera plana, leuis, perforata. Eligi debet omphacitis, quæ efficacior est. Vtriusque uis uehementer adstringere, tritæ excrementa in carne, fluxiones gingiuarum & vuæ, atque oris ulcerationem cohibent. Nucleus dentium cauernis inditus, dolorem sedat. Crematæ carbonibus, donec igne flagrent, & uino, aut aceto, aut acida muria extinctæ, sanguinem supprimunt. Decoctum quibus insidere expedit, efficax est, & contra vuluas 30 procidentes, fluxionesque. Capillos denigrant, aceto, aut aqua maceratæ: dysentericis, cæliacisque cum uino, aut aqua tritæ conuenienter illinuntur, aut bibuntur: obsonijs addi debent, aut integræ in aqua præcoqui, in qua nonnihil excoquendum est, quod his affectibus conferat. In summa his utendum ad adstringenda, aut sistenda, aut siccanda, quæ opus sunt.

GALLAE uulgò notissimæ sunt, easq; ferunt arbores omnes (ut Plinius auctor est) quæ & glandem. Nascuntur sole de 40 geminis exeunte: & si æstu nimio excipiuntur, arescunt protinus, nec amplius adolescunt. Quercus in Italia præter glandes duo Gallarum genera ferunt. Minores quæ rugosa cute spectantur, sullonibus, & coriarijs expetite, quæ Græcis omphacitides dicuntur. Maiores uerò, quæ leuioribus habentur. Ceterum neq; in hoc Cornario mihi uidetur ad stipulandum, quod suis in Galenorum commentarijs tam primo, quam sexto libro de compositione medicamentorum secundum locos, acriter contendit, nil aliud omphacitidem gallam esse Dioscoridi, & Galeno; quam calycem illum, quo glandes in arboribus continentur. Hoc tantum argumento ductus, quod Paulus capite de dysenteria in quodā clysteri scribat: *ὀμφακιδος κεκαυμένης*. ἐστὶ δὲ τὸ νοῖον, ἐξ οὗ ἐκπέφυκεν ἡ τῆς δρυὸς βλάστης, ὥς περ οἱ ὑπερσῆς χρωμάτων. Id est: omphacidis uisæ. est autem cauū illud, ex quo glans quercina enascitur, quo coriarij utuntur. Vbi ipse non omphacidos, sed omphacitidos putat legendum, uulgatam lectionem immutans. Ex qua postea non aliud omphacitidem gallam (ut diximus) esse existimat, quam cauū illud, in quo glandes inseruntur, quod recentiores cupulam uocant. statuitq; nunquam à sua opinione recedere, nisi quis planè corruptum apud Paulum locum docuerit,

doherit, aut $\phi\mu\phi\alpha\lambda\delta\alpha$ ab eo substantiue pro eo, quod calycem Plinius dixit, & uulgo cupula glandis uocatur, dictum ostendat. Sed equidem non possum non admirari, quod is, quem alioquin suorum scriptorum testimonio, acutissimi ingenij, sanissimique iudicij uirum semper existimari, in re tam, meo iudicio, clara, tam facile aberrauerit. Nam si Paulus non putasset, quod $\phi\mu\phi\alpha\lambda\delta\alpha$ Græcum uocabulum ob sui raritatem permultis fuisset obscurum, quemadmodum & Cornario fuisse uidetur, ei certe non fuisset opus per circumlocutionem illud declarare, ut fecit, cum inquit. Est autem $\phi\mu\phi\alpha\lambda\delta\alpha$ cauum illud, ex quo glans querna enascitur, quo coriarij utuntur. Quod præterea Paulus pro omphacitide gallæ glandium calycem non acceperit, illud manifesto argumento esse potest, quod ipse libro septimo de gallis, non autem de glandibus differat, duosq; gallarum genera constituat, quarum alteram omphacitidem appellat; alteram uero magnam, flauo colore, uiribusq; inferiorem esse scribit. Quod etiam antea Dioscorides, & Galenus fecere. qui omphacitidem gallam glandium calycem esse nusquam, quod sciam, tradidere: quod non ignorauerint (ut Cornarius ignorasse uidetur) & genere, & specie à gallis differre glandes. Adde, quod Galenus, Dioscorides, & Paulus nusquam, quod equidem legerim, nisi sunt hoc uocabulo $\phi\mu\phi\alpha\lambda\delta\alpha$ pro galla, nisi adiectiue, & cum suo substantiuo $\kappa\alpha\lambda\iota\varsigma$. Quare concludendo putauerim, in Paulo legendum esse, $\phi\mu\phi\alpha\lambda\delta\alpha$ dos, non $\phi\mu\phi\alpha\lambda\delta\alpha$ tridos, ut contendit Cornarius: quin etiam crediderim Græcis glandium calycem $\phi\mu\phi\alpha\lambda\delta\alpha$ proprie appellari. Tamen si Cornarius, & Andernacus, qui in Paulo uocem illam acerbam uiam interpretatur, Græcæ lingue peritissimi, hæc non cognouisse, neque animaduertisse deprehendantur. Illud peculiare sibi maiores gallæ uendicare, ut quotannis aut ammonæ fertilitatem, aut sterilitatem, aut pestilentem auram prænuncient: nam si rumpantur integræ, & quæ perforate non sunt, aut muscam, aut araneum, aut uermiculum exponent. Si musca uolat, futuri belli; si repit uermiculus, ammonæ penuriæ; si currit araneus, pestilentium morborum præsagium est. Neque cuiquam mirum uideatur, quod ex omnibus gallis ista exoriantur animalcula: etenim ego huius rei sæpius periculum feci, nullamq; unquam siam consecutus, prius non perforatam, quæ ex tribus animalibus unum intra se non contineret: nam foramine conspecto facile iudicium summi potest, iam animal exiisse. Dicamus igitur licet, quercum & fructum, & animal gignere. Cuius rei haud ignari ueteres illi patres, non sine causa quercum dixerunt Ioui summo esse dicatam. Gallarum uires memoriam prodidit Galenus lib. v. 11. simpl. medicamentorum, sic inquit. Galla, quæ omphacitis nuncupatur, admodum acerbum est medicamen, pleraq; sui parte essentia terrena, & frigida: perquam desiccatur, & repercutit fluxiones: ad hæc constringit, contrahitq; partes laxas, ac languidas: omnibusq; fluxionum affectibus strenue resistit. Esto uero tertij in desiccando, secundij autem in refrigerando ordinis. Altera autem galla, flaua illa, & magna, laxa, & ipsa desiccatur quidem, sed tanto minus, quanto minus acerbæ qualitatis est particeps. Cocta itaq; ipsa per se, ac deinde trita, cataplasma est non instrenuum sedis phlegmonarum, ac procidentiarum. Porro coquenda est, si modica opus sit adstrictione, in aqua: sin uehementiore, in uino. Ac si augere in super adstrictionem sit opus, uino utare austriore. Hanc rustici nostrates $\phi\mu\phi\alpha\lambda\delta\alpha$, quasi uini gallam dicat, nominant. Deniq; gallæ combustæ sanguinis reprimendi facultatem acquirunt, ac nimirum etiam calorem, & acrimoniam ex uisione assimunt: suntq; ijs, quæ ignem expertæ non fuerint, tum subtiliorum partium, tum maiore desiccandi potestate. Ceterum cum ad sanguinis suppressionem preparare eas uoles, carbonibus impositas, dum undequaque candeant, aceto, aut uino extinguere oportebit.

Gallarū præ-
sagium.

Gallarū uires
ex Galeno.

Hoc loco Græci codices habent $\kappa\alpha\lambda\iota\varsigma$ uocabulum. Qua uoce constat, iudicio meo, Dioscoridem gallæ omphacitidis figuram designasse, cum prius magnitudinem expressisset. Attamen ex interpretibus Marcellus manifeste eam etiam ad magnitudinem retulit. Ruellius autem, cum eam tuberosam interpretetur, ipse quoq; magnitudinem inuuisse uidetur. Quocirca nobis satius uisum est, omphacitim rugosæ parti articulorum in digitis, cum extenduntur, similem reddere: quod non solum id innuat Græcum uocabulum; sed multo etiam magis omphacitides ipsæ apertissime demonstrent.

Ῥῶς. RHVS.

CAP. CXXIII.

RHVS, quæ obsonijs aspergitur, ab aliquibus erythros appellata, semen est coriarij fruticis, sic uocati, quoniam coriorum infectores eo utuntur ad inspissandas pelles. Arbuscula est in petris nascens binum ferè cubitorum altitudine: folijs oblongis, subrubentibus, in ambitu ferratis: ilicis modo: acino uuarum gracilium, denso, magnitudine terebinthi, quadantenus lato: cuius corticosa tunica perquam utilis est. Folia uim habent adstringendi, & acaciæ effectus præbent. Decoctum capillos denigrat: dysentericis infunditur, & in potus eorum, infususque adiecitur: instillatur auribus purulentis, gangrænas, & pterygia cohibent folia ex aceto, aut melle illita.

50 Liquamentum fit ex aridis folijs, ad crassitudinem mellis in aqua decoctis, ad eadem, ut lycium, conueniens. Semen eisdem effectus exhibet: celiacorum, dysentericorumque obsonijs inspergitur: fracta, desquamata, liuidaque illitum ex aqua, ab inflammatione vindicat: linguae asperitatis cum melle abstergit: candida foeminarum profluvia sistit: hemorrhoidas sanat, cum queruo carbone intrito admotum. Aqua, in qua semen maduit, decocta cogitur, coitque, efficacior quodammodo ipso semine. Gummi defert, quod dentium cauis imprimitur, ad dolores finiendos.

RHVS Græcorum, cui (ut scribit Plinius lib. xxiii. cap. xi.) Latinis non est inditum nomen, Sumach officinis uulgo uocatur, uocabulo nimirum à Mauritanis accepto, ut in alijs quàm plurimis ab illis fieri solet. Hac in condimentis pro sale utebantur antiqui: idcirco Dioscoridi in ipsius capitis fronte, Rhus dicitur, quæ obsonijs aspergitur. Cuius usus, ut audio, & apud Syros, & apud Aegyptios in hunc usque diem perdurat, ubi rhus proue-

Rhois confi-
deratio.

R H V S.

Monachorū
error.Petri Criniti
lapsus.

Viburnum.

Rhois uires
ex Galeno.

nit præstantior. Nascitur & in Italia Apennino monte pluri-
bus in locis, ijs omnibus planè notis, quæ illi à Dioscoride tri-
buuntur. Huius aridis folijs hircorū, caprarumq; pelles illæ spiss-
santur, crispantur, concinnanturq; quas uulgò Somachi nuncu-
pant. Ceterum illud non uidetur prætereundū, quòd et si Gal. tum
alibi, tum præcipue lib. v. i. de comp. med. secundum locos, plura
Rhois nomina, & genera explicasse uideatur, ut qui id modo
Syriacum appellet, modo Ponticū, modo obsoniorum, modo co-
riarium, modo rubrum; non tamen propterea censendum est,
Rhois arbores inter se genere, uel specie differre. Quandoqui-
dem nobis constat, unum tantum genus Dioscoridi hoc loco de-
scriptum esse, quemadmodum & Galeno lib. v. i. i. simpl. med.
Atqui hac in re scire conuenit, quòd Rhus obsoniorum nil aliud
est, quàm semen: coriariarum uerò nil aliud, quàm folia, & fru-
ticis ramusculi. Nostræ enim sententiæ subscribit Dioscorides,
qui scriptū reliquit. Rhus semen est exigua plantæ, qua coria-
rij ad inspissandas pelles utuntur. Quod etiam Galen. confirmat
loco citato. Rhus uerò rubens nil aliud esse comperitur, quàm
eius semen immaturū, cui maior adstringendi uis inest, quàm ma-
turo, cuius acini quadantenus nigricant. Syriaca præterea, 10
atque Pontica rhus, et si in alijs nascatur regionibus, à qui-
bus nomen inuenit; nihil tamen genere distat ab Italica, atque
Iberica, nisi illa magis, hæc uerò minus uiribus præstet. Idco-
que Monachos illos, qui in Mesuem commentarios edidere, lon-
gè hallucinari crediderim: nempe qui sibi persuaserint, Rhoem
Ponticam alterius esse generis ab ea, cuius extitit usus apud an-
tiquos in obsonijs. Quæ in re & Plinius deceptus esse uide-
tur, cum de coriario particulariter scripserit, ipsūque diui-
serit ab eo, quo in ciborum condimentis antiquitus utebantur.

Quem fortasse secutus Fuchsius, duo esse Rhois genera censet 30

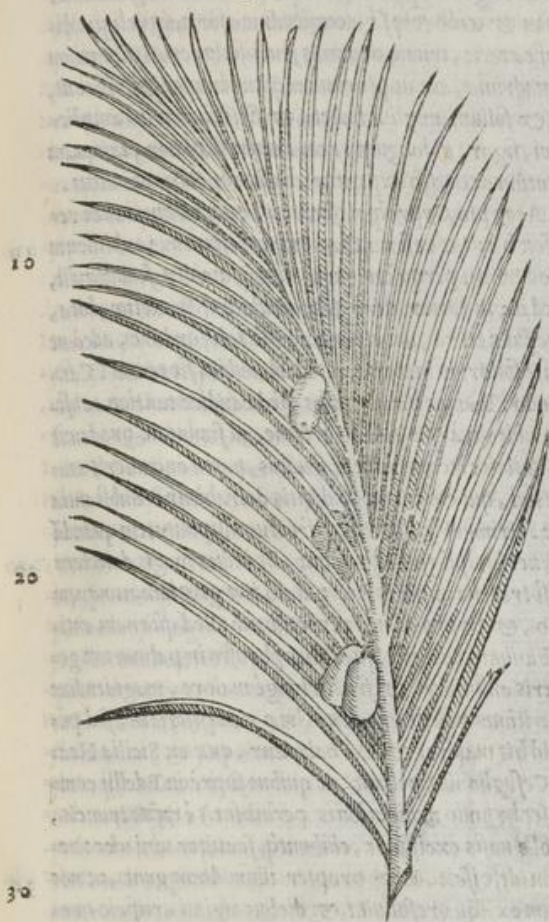
suo de comp. medic. aliud culinis, aliud uerò excoriarijs expetitur. Et quanuis Theophrasto lib. iii. cap. xviii.
Rhus duplex reddatur, mas scilicet, & femina, quòd alia sterilis, alia fructifera sit: non tamen ob hoc posteritatis
memoria prodidit, quòd altera cibus, altera corijs nasceretur, sed ambas ad coria inficienda destinauit: quòd coria-
rij folia, & ramusculos tantum accipiant, non autem semen. Rhoem, quæ in Cornelio Celso ros Syriacus depræ-
uatè legitur, Mannam, quæ ex Syria nobis aduehitur, esse putauit Petrus Crinitus Florentinus capite septimo li-
bri ultimi de honesta disciplina, falsus uocum similitudine, quòd ros, quæ dictio rhos Græcè legenda est in Celso,
aëris rorem significare crediderit: etenim manna ros quidam est. Veruntamen eius sententiam acriter explodit
Manardus Ferrariensis libro epistolarum suarum primo. Theodorus in Theophrasto, Rhois uocabulum fluidam
interpretatur, quod nomen Græci etymum secutus sibi Latine finxit: quippe (ut Plinius est autor) rhus Latium
nomen non habet. Id quod mihi errandi præbuit ansam, cum iandudum pro certo existimauerim, fluidam Theophras-
to eam arbusculam esse, quæ uulgo Lantana uocatur, & cuius radicibus uiscum quidam conficiunt. Verum cum ac-
curatius Græcum Theophrasti codicem perlegissem, Theodoriq; nouum uocabulum non sine bile examinassem, erro-
ris mei causam facile deprehendi. Quo factum est, ut iam sateri libeat, fluidam Theodori nil aliud Theophrasto de-
signare, quàm Rhoem, & ob id Lantanam sic à uulgaribus uocatam, ut prius credideram, non esse. Quæ tamen (ut
mea fert opinio) potius VIBURNUM imitatur, quòd maxime lenta, obsequiosa, flexuq; imbuta sit. Tale enim esse
uiburnum Virgilius in Bucolicis cecinit hoc carmine.

Quantum lenta solent inter uiburna cupressi.

Exit hæc ramulis digitali crassitudine, bicubitalibus, folijs ulmeis, incanis, & pilosioribus, quæ paribus internodijs
aduersis pediculis coniugatim adherent, per ambitum tenuissimè serrata. Florem edit album, umbellæ modo cohe-
rentem: à quo acini prodeunt lentium modo pressi, qui primo statim exortu uirides, deinde rubri, denum uerò nigri 50
spectantur: radice per summa cespitem uagante. Hanc Ruellius Rhoem existimat, cum tamen alia Dioscoridi, &
Galeno rhus sit planta, Hetruscis notissima, quòd plurima oriatur eo Apennini tractu, qui Hetruriam respicit. De
Rhoë hæc, quæ sequuntur, nobis scripta reliquit Galenus libro v. i. i. simplicium medicamentorum, sic inquitens.
Rhus fruticosa planta adstringit, desiccatur. Nam & coriarij ad desiccandum, & adstringendum pelles planta utun-
tur: ac proinde Βυρσοδεννα, hoc est, excoriaria appellata est. Porro medicis in usu sunt in primis fructus eius,
& succus multum austeræ qualitatis. Consentaneus est usus particularis ipsi gustus sensui. Fuert itaq; & hoc
medicamen ex tertio ordine exiccantium, ex secundo uerò refrigerantium.

† In uulgatis Græcis codicibus hic legitur ῥηνοδένος, hoc est, ilicis modo. Hæc dictio qua ratione ab interpreti-
bus Ruellio, & Marcello omissa fuerit, certè nescio. Sed mihi quidem uisa est non omittenda, quòd non modò eam quo-
que Oribasius legat, sed quòd etiam Rhus folijs pulchrè illicem amuletur.

Φοινῖς.

PALMA in Aegypto gignitur. Ea medio maturitatis uigore, autumnno decerpi solet, Arabici myrobalani similis, pomatis cognomine, colore uiridi, & odore mali cotonei: quod si ad maturitatem peruenire sinatur, phœnicobalanus fiet. Palma acerbata est, & adstringens: contra alui, fœminarumque profluuiâ, in uino austero bibitur: hæmorrhoidas sistit: uulnera glutinat illitu. Phœnicobalani recentes plus siccis adstringunt: capitis dolorem afferunt: copiosiores in cibo inebriant. Sicciores sanguinem excreantibus, stomachicis, & dysentericis utiles in cibo: illinuntur cum cotoneo, & cerato cœnanthino uesicæ uitij. Caryotæ, præsertim esu, faucium asperitati medentur. Thebaicarum decoctum potu æstuationem sedat: uires recreat cum hydromelite ueteri sumptu: cibo idem faciunt. Fit ex eis uinum ad eadem conueniens. Decoctum per se potu, & gargarizatione magnopere adstringit, & cohibet. Nuclei palmarum, cæterorum more, cremati in crudo fictili, & uino restincti, cinere loto, spodij uicem efficiunt, miscenturque in calliblephara. quod si non iustam uestionem acceperint, denuo cremandi. Vim adstringendi habent, & spiracula cutis obductu suo claudunt: contra oculorum uiam, & pustulas, palpebrarum defluuiâ, cum nardo effectum præbent: corporis excrementas cum uino reprimunt: ulcera ad cicatricem perducunt. Sed inter primas utiles ex palmis humilibus Aegyptiæ.

PALMA, quam aliqui elaten, aut spathan appellant, fructus palmarum adhuc florentium inuolucrum est, calyxque: quo in spissamenta unguentarij utuntur. Optima habetur odorata, adstringens, ponderosa, præclusa, intus pinguis. Vis ei adstrictoria: sistit ulcera, quæ depascunt: laxatos artus committit: trita miscetur cataplasmatibus, & malagmatis: prodest præcordijs, imbecilli stomacho, & iocineri affecto, mista conferentibus cataplasmatibus. Eius decoctum subinde deterfum, capillos denigrat: datur bibendum congruè renum, uesicæ, & uiscerum uitij: vuluæ, ac uentris fluxiones sistit: scabiem cum resina, & cera sanat, si uiginti diebus recens apponatur. Inuolutusque in ea elate fructus, quem suo amplexu fouet, elate etiam uocari solet, & ab aliquibus borassus. Adstringit, & spathæ effectus præstat, non sic unguentis expetitus. Alba medulla caudicis recens in cibo, aut decocta, eadem facit, quæ borassus.

TAMETSÎ in compluribus Italiæ ciuitatibus, nempe in hortis, uiridarijs, & monachorum claustris dictis, Palmæ consideratio. reperiuntur Palmæ insigni magnitudine, ac speciosa proceritate; cum tamen climatis nostri temperies earum naturis inclementior sit, fructum nobis non proferunt, sed steriles consenscunt. In Hispania tamen maritimis quibusdam locis fructum edunt, uerum immitem, et qui nunquam matureseat. Quæ in Creta proueniunt, fructum sanè percoquant, sed magis admodum Cypriæ. Principem locum tenent, & palmulas omnium præstantissimas ferunt, quæ in Indæa proueniunt, & inter has maxime (ut inquit Galenus) quæ in Hiericunte nascuntur. Venetias palmarum fructus, qui nonnullis palmulæ, aliquibus caryotæ, quibusdam uerò dactyli dicuntur, ex Syria, & Alexandria Aegypti aduehuntur, ac etiam ex Neapoli illuc prius ex Numidia importati. Ex recentibus ab arbore statim decerptis, quibus Italia caret, uinū fieri auctor est Plin. lib. xiiii. cap. xvi. quo Parthi, & Indi utuntur, ac cæteri, qui orientalem plagam incolunt. Et ut idem refert libro xiiii. capite quarto, Palmæ scemina fructum non proferunt, nisi prope marem conferantur: quo exciso, aut exiccato, uiduæ postea sterilescunt. Nec tamen ob id putandum, quod mares fructum non ferant. Quandoquidem scribit Theophrastus libro secundo, capite viii. de historia plantarum, quod ex fructiferis (plures enim sunt, quæ fructum non ferunt) tam mares, quam scemina fructus edunt. Quorum plures sunt differentiæ, quoniam alij sine osse, alij duro osse, alij molli proueniunt. Colore quoque inter se discrepant: alij enim candidi, alij nigri, alij flauī: ad summum non pauciores, quam ficorum colores, neque absolute pauciora genera statuunt. Ad hæc differre magnitudine, figurâque uolunt: quosdam enim rotundos esse in modum malorum: magnitudi-

neq; tantos, ut quatuor tantum in spicam teneantur, alios minutos cicerum magnitudine. Saporibus item plurimum differre inquit, sed optimum tam inter nigros, quam inter candidos, genus, quod regium uocant, eum magnitudine, tum uirtute, sed rarum id esse. Quedam non fructu modo, uerum et arbore ipsa, longitudine, formaq; reliqua distant: non enim magnæ, excelsæq; sed breues fecundiores, quam ceteræ, trimæ protinus fructificantes. Tales etiam in Cypro, in Syria quoq; Aegyptoq; palmæ proueniunt, quæ quadrimæ, aut ut plurimum quinquennes fructificant, hominis altitudine assurgentes. Genus aliud est in Cypro, quod et folium amplius habet, et fructum multo ampliorum, discrimineq; peculiari discretum, magnitudine mali punici, figura oblongum: non tamen sapidum, tanquam ceteræ; sed radicibus similem, ut non deuoretur, sed succo tantum expresso expuatur. hætenus Theophrastus.

Musæ plantæ
historia.

Sunt præterea, qui palmarum generi adscribant plantam in Aegypto, Cyproq; nascentem, quam Veneti inde redeuntes *MVSAM* appellant, et Musas similiter fructus. Adolefcit hæc (ut referunt) ad quinimum, senonue cubitorum proceritatem et stolonibus alterius sata: folio est arundineo, quod tamen perquam longo, latoq; ambitu se diffundit, adeo ut in longum trium cubitorum mensuram quandoq; excedat; in latum uero sesquicubitum spatietur, lata, crassaq; per medium excurrente costa. Torrescunt folia æstate sui natura, uel etiam fortasse solis ardore, adeo ut mense septembri eorum costa prorsus nude cernantur, decidente foliorum materia, quod admodum sit tenuis. Caulis squaroso foliorum cortice uestitur, palmæ, uel arundinis modo. Ramos habet nullos, sed caudice tantum consistit. E uertice germen emergit materie molli, longitudine fere cubitali, à quo alia ab origine, ad summum prodeunt germina ternum, quaternonue digitorum inuicem distantia: è quibus circumneminet fructus, parui cucumeris magnitudine, qui per maturitatem quadantenus flauescunt, cortice fici, qui eodem modo digitis detrahitur. Substantia pulpæ consistit melopeponum modo, nullo intus offe, neq; semine. Primum gustantibus fructus insipiditatem quandam præ se ferre uidentur, adeo ut primo statim gustu non placeant, uerum qui esui assuescunt, ijs indes magis delectantur: quippe qui quadam occulta saporis suauitate allekti, quæ nisi tractu temporis cum palato init gratiam, nunquam saturi uideantur. Ita Musam mihi describere qui ex Aegypto, et Cypro ad nos reuertuntur. Sed quænam antiquis Musæ fuerit planta, quid referam non habeo. Inclinat tamen animus eam esse, quæ Theophrasto in palmarum genere recensetur, quam idem in Cypro nasci tradidit, folio cæteris ampliore, et fructu longè maiore, magnitudine mali punici, et figura oblongo. Palmas plurimas gignunt maritima nostra in uallis Almæ campestribus, sed pumilas, et quæ cubitalem mensuram nunquam excedant. Paulò his maiores et illæ habentur, quæ ex Sicilia Neapolim inuehantur, quas uulgò, uocabulo ab Arabicis accepto, Cefaglioni appellant, de quibus supra in Bdellij commentario abunde diximus. Palmæ genus India profert (ut Iosephi Indi nauigationes perhibent) è cuius truncis, excisis consultò ramis mense augusto, distillat liquor, quem incolæ uasis excipiunt, ebibuntq; suauiter uini uice: ueruntamen nisi excoquatur, post triduum in acetum acerrimum desciscit. Eaq; propter illum decoquunt, ut nos

Tamarindo-
rum confide-
ratio.

defrutum, sitq; hoc modo, uelut mel suauissimum, quod postmodum ex aqua resoluunt, et diebus uiginti artificio quodam percolant, donec optimè sit defecatum, atq; pellucidum: quo artificio iucundissimus redditur potus, diuq; peruenat. Porro Palmulæ, quas Dioscorides Thebaicas uocat, quantum ex pluribus autoribus comperi, adeo tractu temporis insolatæ siccescunt, ut molitæ cogantur in panem. Est et aliud ab his palmularum genus, quod officinæ Mauritanos secutæ *TAMARINDOS* appellant, Græci uero à saporis acrimonia oxyphœnica: siquidem Mauritanii per *Tamar dactylos* significant: quare Tamarindorum uocabulo idem intelligunt, quod nostri palmulas Indicas. Indici igitur dactyli producuntur (ut inquit Serapio) à quibusdam plantis, quæ folijs longis, acuminatisq; salignis similibus uiuent: licet à nonnullis existimentur Tamarindi fructus agrestium palmarum. Sed equidem malim adstipulari Serapioni, quam illis; præsertim cum non constet è ueteribus, qui de Tamarindis quicquam memoriæ prodiderit. Ex ijs, qui ad nos importantur, nulli, uel pauci admodum integri reperiuntur. Nam plerunq; contriti, et in massam quandam compacti deferuntur, quam si disseceris, flauos nucleos inuenies, uarias formas referentes. Præstant, qui in obscuro rubescunt, molles, recentesq; et qui nervosis quibusdam uillis sarcti inueniuntur. Adulterantur ab impostoribus prunis, sed deprehenditur fraus tum colore, tum etiam gustu: quippe nec admodum sunt acidi, nec tam saturato colore nigricant. Refrigerant, ac desiccant (ut scribit Mesues) ordine secundo, tamen si Auerroi tertio

Tamarindo-
rum uires.

adscribantur. Alium cient, quapropter poti bilem facile soluunt: item et præassatos humores leniunt, et insaniam, et furorem mulcent. Dantur obstructis, aqua intercute affectis, arquat, et lienosis uiliter. Faciunt et ad scabiem, lepras, uirilignes, et lichenas: quin et contra omnes cutaneas exulcerationes, quæ à sanguine præassato emerfere. Officiunt tamen frigidum uentriculum habentibus: sed noxa tollitur, admixtis maci, mastiche, castia, aut Indica nardo. Aegre munus obeunt suum, sed roborantur, si admixto caprino sero, aut fumariæ, aut lupi salictarij succo bibantur. In summa palmarum uaria, ac diuersa sunt genera. Quare curiosum remitemus ad Theophrastum

Palma elate.

loco superius citato, et ad Plinium libro xiiii. cap. iiii. ubi de his latissime scripsit. Ceterum quid in palma illud sit, quod aliqui elaten, aliqui spathan uocant, manifestè declarat Dioscorides, eum inquit. Palmæ, quam aliqui elaten, aliqui spathan appellant, fructus palmarum adhuc florentium inuolucrum est. Cui adstipulatur Theophrastus loco iam citato, ubi ita scribit. Fructiferarum alie masculæ, alie femine. Interest autem, quod mas primum super spathan floret: femina fructum oblongum illico præstat. Sed elatæ, siue spathæ Galeno duo uidentur esse genera lib. vii. simplicium medicamentorum, alterum quod tenerum sit palmæ germen, alterum quod eius sit tegumentum. Verum hac in re maxime cecutisse Plinium illud apertissime ostendit, quod ipse libro xii. cap. ultimo scriptum reliquit, sic inquit. Est præterea arbor ad eadem unguenta perticens, quam alij elaten uocant, quod nos abietem, alij palmam, alij spathen. Quibus palam est, Plinium palmæ adhuc florentis fructus inuolucrum cum abiete arbore confudisse, uocabulorum propinquitate deceptum: Græcis enim *ἐλάτη* Latinis abietem significat. Quinetiam eundem putasse elaten

Plinij, & Lo-
nicerij lapsus.

elaten palmam arborem esse, cū tamen uel germen palmæ tantum, uel florum sit inuolucrum. Nec minus inter recentiores hallucinari deprehenditur Adamus Lonicerus Germanus, qui spatham in palma nil aliud esse censet, quā folia, quod ensiformia uideantur. De Palmarum uiribus pertractans Galenus lib. viii. simp. medicam. ita scriptum reliquit. Phoenix arbor adstrictoriæ facultatis omnibus sui partibus est particeps. Igitur ramorum succus austerus est, ex aquea substantia tepida, & terrea frigida constans. Similis naturæ est encephalos, quem uocant, hoc est cerebrum, siue medulla, esui aptus. At fructus eius, & maxime dulcis, non paucam obtinet caliditatem. Ceterum cū edendo sit, multo est usui, non tamen foris impositus, ubi quid roborare, & desiccare, contrahere, stipare, densareq; consilium est; sed & tanquam cibus sumptus & simul cum alijs, & per se. Porro quod elaten uocant, nempe tenerum illud palmæ germen, eandem cum cerebro eius facultatem possidet. Quod uero uelut tegumentum eius est, adstringentem & ipsum qualitatem habet: uerum plus quā dicta omnia exiccat, utpote quod & essentiæ consistentia illis stecius est, & minime particeps est humiditatis. Itaq; iure utuntur illo ad ulcerum putrescentia, miscentq; medicamentis articulos plus iusto laxatos contrahentibus: ad hæc facultatibus hepaticis, & stomachicis, seu intro simantur, seu foris admoventur. Sed & radix plantæ desiccatoriæ citra morsum facultatis est, adiunctum habens & ipsa adstrictionis quippiam. Et de Palmarum fructu differens libro secundo de alimentorum facultatibus, sic inquit. Est autem non parua in Palmulis differentia: aliæ nanq; siccæ sunt, & adstringentes, ut Aegyptiæ: aliæ molles, & humide, & dulces, ut quæ caryotæ appellantur. Hæ autem præstantissimæ in Syria Palestina nascuntur in Hierichunte: reliquæ omnes palmule inter dicta duo genera mediæ censentur. Verum concoctu difficiles sunt, capitiq; dolorem inferunt: quarum aliæ quidem magis, aliæ minus sunt humide ac dulces, siccæ atq; adstringentes. Sed constitutis extremis, iam omne quod in medio est, facillime deprehendes. Nulla ergo ex ipsis est, quæ non dulcedine quandam, & adstrictionem habeat. Siquidem caryotæ leuiusculæ adstringunt, & Thebaicis obscura quedam ineest dulcedo. At succum quidem dulcem nutrire, austerum autem gratum esse stomacho, & aluum sistere ostēdimus. Omnes autem palmule, si largius sumantur, concoctu sunt difficiles, & capiti dolorem adferunt. Quedam etiam morsus cuiusdam sensum ori uentriculi, quod medici stomachum uocant, inducunt. Succus autem ex ijs in corpus distributus, crassius quidem omnino est, cum quodam etiam lentore, ubi pingues fuerint palmule, ut caryotæ. Cū autem huic succo dulcedo etiam mista fuerit, celerrimè quidem hepar ab eo obstruitur: læditur autem maxime ab ipsorum esu, quod & inflammatur, & scirrhus obideatur. Post hepar autem & lien obstruitur, ac læditur. At multo sanè maxime uirides palmule ad omnia sunt noxiæ, si paulò largius sumantur. Perspicuum porro est, dulces quidem calidiore; adstringentes uero frigidiore succo præditas esse. Virides præterea palmule inflationes pariunt, ueluti & ficus: eadem nanq; palmularum uiridium ad alias est proportio, quæ ficuum ad caricæ. Ceterum in regionibus nō admodum calidis, palmule non perfecte maturescunt, adeo ut reponi queant. Quo fit, ut homines ipsis uiridibus uesci coacti, crudis succis impleantur, rigoribusq; qui agrè calefiant, & hepatis obstructionibus prehendantur.

Palmarum uiribus ex Galen.

Palmularū facultas ex eodem.

Ποιά. MALVM PVNICVM.
CAP. CXXXVII.

MALVM PVNICVM omne boni succi est, stomacho utile, perexiguū sufficiens alimentum. Dulcia stomacho utiliora habentur, sed aliquantulū in eo calorem gignunt, inflationes pariunt, unde in febri abdicantur. Acida adstringunt, æstuant stomacho auxiliantur, & multo magis contrahunt, ac urinam cient: ora, gingiuasque lædunt. Vinosa uero mediam sortiuntur naturam. Nuclei acinorum acidi punici in sole siccati, & obsonijs insparsi, concoctiue, fluentem aluum, stomachumque sistunt: cœlesti aqua madescunt, bibunturque commodè sanguinem excreantibus: ad defessus dysentericorum, sceminarumque fluxione uulvæ laborantium utiles sunt. Expressus nucleorum succus coquitur cum melle, ad oris, virilitatis, & sedis ulcera, nomas, reduuias, & ea, quæ in corpore extuberant, aurium dolores, & narium vitia; præsertim acidorum. Huius flores cytini uocantur: qui adstringunt, siccat, cohibent: sanguinolenta glutinant: quas punicū, præstant utilitates. humida gingiuarum uitia, mobilesque dentes decocto colluuntur: herniam prolapsu intestini erumpentem, cataplasmate repellunt. Memoriarum tradunt, qui tres quā minimos cytinis deuorauerit, nullam eo anno lippitudinem passurum. Eliquatur hypocistidis exemplo. Malicorium asperum est mali punici putamen, quod aliqui fidion appellant.

Id spissandi

Id spissandi vim habet, & quos cytini, præbet usus. Decoctum radices, potu latis uentris tineas pellit, & easdem euocat. Balaustium sylvestris punice flos est, cytino similis. Cuius complura genera reperiuntur, candidum, fuluum, colore rosaceo. Succus ex eo exprimitur, hypocistidis modo: cui adstrictoria uis inest, eadem faciens, quæ hypocistis, & cytinus.

Punici mali
consideratio.

PUNICA mala in pluribus Italiae locis uulgò, sicut etiam Latine Granata dicuntur, à multis intus cœclis granis: quâquam non desunt, qui ita appellari uelint à Granata Hispaniæ regno, quod inibi numerosa proueniât. Sed quomodoque se res habeat, nusquam non cognita sunt in Italia: siquid inibi & in hortis, & in uinetis, & in uiridarijs, eorum frequentissima uisuntur arbores. Triplici (ut etiam scribit Dioscorides) distinguuntur specie: quippe quod alia dulcia sint, alia acida, alia uinosa. Vinolenta ea sunt, quæ uulgò Valiani uocat Hetruria, quæq; aliubi Schiaui, & alibi de mezzo sapore Italico sermone appellantur. At Plinio libro XIII. capite XVII. quinque enumerantur species, dulcia scilicet, acida, mixta, acida, & uinosa. Verum hæc omnia Dioscorides in tria redegit fastigia: utpote qui uni dulcia; alteri acida, & acida; tertio uero generi mixta, & uinosa adscripserit. Hæc omnia Italia habet, & celebrat: sed & fructus, & acinorum magnitudine, tum liquoris copia excellunt dulcia, & uinolenta. Acida mitescere, & dulcia fieri tradunt, si suillo, aut humano stercore foueantur arboris radices, & uetere urina sæpius irrigentur. Ceterum ne fructus in arbore dehiscant, remedio sunt lapides tres, cum feritur arbor, ad radices collocati: quin et si iam constita sit, & fructum ferat, eadem ratione emendatur. Sed & hoc item præstabitur, si scilla secundum radices conseratur. Si florem arbor non continet, urinam ueterem cum pari aquæ mensura temperare, & ter per annum radicibus infundere, efficacissimum est remedium. Eundem præstabis effectum, si arboris florentis truncum plumbeo concluderis circulo, uel anguis corio inuolueris. Seruantur punica mala incorrupta anno toto, si cum ferè matura fuerint, petioli, quibus pendent, intorqueantur in arbore: uel si postquam decerpta fuerint, argilla ex aqua resoluta undiq; oblinantur, ac deinde pluribus diebus insolentur. Sunt & qui, ut diu integra perennent, ea in feruentem aquam immergant, statimq; eximant, & sole sicca exponant, octo dierum spatio. Vini ex omnibus conficiendi ratio hæc est. Acini maturi diligenter à corijs, & membranjs purgati prælo committuntur, ac exprimuntur: mox uinum saccis ad id accommodatis percolatur, & in uasculis reponitur, quousq; fæx residat: desecaturq; deinde, & clarum reponitur, affuso desuper oleo, ne corrumpatur, uel acefcat. Sunt & qui sine oleo illud in eadis asseruent, sed id per æstatem facile acefcit. De flosculi nomine inter se discrepant autorum sententiæ. Dioscorides florem satiuæ punice cytinum appellat, balaustium uero sylvestris. Plinio libro XXI. capite sexto, primus tan satiuæ, quàm sylvestris partus flores incipientis cytinus uocatur; balaustium uero flos utriusq; in ipso crumpens cytino. Laudatissimi satiuarum flores colore perquam rubro ex Creta, & Cypro hoc æuo Venetias importantur, aspectu quidem specioso, & uiribus cæteris præstantiores. Sed & mangonio fiunt in Italia peregrinis non dissimiles, nō tamen usq; adeo præstantes. Immaturus punici cortex ideo Malicorium antiquis dicebatur, quod eo, ut Rhu ad perficienda coria uterentur. Dulcia punica, quæ apyrena alio nomine uocantur, uentriculo inuiliba haberi, dentes gingiuasq; ledere, autor est Plinius; etsi rectius fortè id Dioscorides acidis attribuat. Puluis mali punici in olla noua operculo indito in furno tosti, potus fluentem aluum efficaciter sistit. Sylvestris uero acinorum osculi utiliter bibuntur triti ad aquam, quæ cutem subierit, siccandam. Cortice punici ex uino decocto, & imposito perniones sanantur. Punica, & myrtus, (si rei agrariæ autoribus credimus) mutua consuetudine mirum in modum oblectantur, ita ut etiam reddantur fertiliores, si altera in alteram inferatur. Malorum punicorum uires prodidit Galenus lib. VII. simp. medicamentorum, sic inquit. Malum granatum omne adstringentē qualitatem obtinet, non tamen in omnibus ea exuperat. Sunt enim inter ea quedam acida, quedam plus dulcia, quàm austera: & sanè quæ ab unoquoq; eorum procedit utilitas, secundum uincentem eueniat qualitatem necesse est. Dictum autem in quarto horum commentariorum est super dulci sapore, austero, & acido. Itaq; ex illis de malorum punicorū differentia liceat colligere. Porro acini magis, quàm succus tum adstringunt, tum exiccant, his etiam magis putamina: uocantur autem sidia. Admulem illis uim habent cytini.

Cytinus, &
balaustium.

Malicorium.

Mali punici
uires ex Gal.

ΜΥΡΤΙΝ. MYRTVS.

CAP. CXXVIII.

MYRTVS satiuæ nigra utilior est medicinæ, quàm candida, & in hoc genere multò magis mōtana: semen tamen imbecillius parit. Vis & myrti, & seminis adstringit. Semen uiride, aut aridum in cibo datur sanguinem excreantibus, & uesciæ erosionibus. Succus uirentibus baccis expressus, eosdem effectus exhibet: stomacho utilis, urinam cit: prodest contra phalangij morsum, & scorpionis ictus in mero. Seminis decoctum capillum tingit. Ius decocti in uino ulcera in extremis membris nata sanat: oculorum inflammationes illitum cum polline polentæ lenit: contra ægilopas illinitur: crapulam arcet præsumptum uinum, quod feruefacto aliquantum eius semine exprimatur: aliàs enim acorem contraheret. Præstat idem seminis effectus: utile procidentie vuluarum in defensionibus, sedis uitij, & fœminis fluxione vuluæ laborantibus: purgat furfures, ulcera capitis manantia, atque eruptiones papularum: fluentes capillos continet. Additur quoque in medicamenta, quas liparas uocant, uti oleum, quod ex folijs eius factum est. Decoctum foliorū ad defensiones balnearum conuenit, & contra laxatos artus, & malè solidescences: eo fracta ferruminationi repugnantia utilissimè fouentur: uiriliginem emendat, purulentis auribus infunditur, & capillos denigrat. Succus eorum eadem efficit. Trita folia, & ex aqua illita humidis ulceribus, & partibus

MYRTVS.

& partibus omnibus fluxione laborantibus, cœliacis-
que profunt: & admisto omphacino oleo, aut exiguo
rosaceo cum uino, ad ulcera serpentia, ignem sacrum,
testium inflammationes, epinyctidas, & condyloma-
ta. Arentium foliorum farina utiliter inspargitur pa-
ronychijs, pterygijs, & contra alarum, feminumque
perfusiones: cardiacorū sudores cohibet. Folia cru-
da, seu cremata cum cerato, ambustis, paronychijs,
pterygijsque medentur. Exprimitur folijs succus,
aduso uetere uino, aut aqua cœlesti, cuius recētis usus
est: nam exiccatus planē cariem sentit, & uires amit-
tit. Myrtidanum dicitur, adnatum inēquabile, uer-
rucosum, intumescensque, & concolor: quod perin-
de quasi manus, myrti caudicē amplectitur, coactum-
que in pastillos siccatur in umbra: multō efficacius
& folio, & semine, cerato, pēsis, infessionibus, cata-
plasmatis admistum, ubi adstringendum aliquid est.

MYRTVS arbor frequens in Italia nascitur. Cuius duo
produuntur genera: satiuum, quod in candidum, & nigrum diui-
ditur: & sylvestre, quo uniuersa ferē Tyrrheni litora uirescunt,
ac redolent. Siquidem in agro nostro Senensi in maritimis, ac in
uniuerso Liguriæ tractu, Romano, atq; Neapolitano ubiq; Myr-
ti sponte proueniunt. Satiua in arbores facile adolefcunt, ramis
flexilibus, ac lentis: rubro cortice: folijs longiusculis, perpe-
tuōq; uirentibus, punice æmulis; quanquam in nigris nigriora,
in candidis candidiora spectantur. Flores omnibus insident cā-
didi, odorati: ideōq; aqua ex ijs confecta odoris suauitate unguē
tarijs plurimū expetitur. At cū nostras æquē sit odorata,
atque olfactu iucunda; eam tamen odoratissimam existimaue-

Myrti confi-
deratio.

Marcelli lap-
sus.

Myrti alia ge-
nera.

Myrti usus.

Myrti uires
ex Galeno.

rim, quæ ex Aegyp̄tia myrto elicitur: siquidem & odoratissimam, & iucundissimam in Aegyp̄to nasci Myrtum me-
morie prodidit Theophrastus. Satiuarum utrunque genus baccas fert oblongas, agrestes oleas quadantenus referen-
tes, multō sanē sylvestribus maiores: cū contrarium assueret Marcellus. Quippe experientia compertum est, quod
ubicunque satia Myrtus colitur, grandiores, uegetioresq; baccas edit, quā sylvestris: cultura enim Myrti mansue-
scunt, & longē magis humore replentur, utpote & aliæ satia stirpes omnes: quod quidem indomita tellus sylvestri-
bus denegat. Ceterum, ne quis decipiatur, hic lectorem admonendum esse duxi, cū de sylvestri Myrto loquor, non
me de rusco intelligere, qui & Dioscoridi, & Plinio sylvestris, & acuta myrtus appellatur; sed de uera sylvestri
myrto, quæ sua sponte in litoribus sine cultu oritur: quæ item in mediterraneis in collibus, syluis, ac cāpestribus pro-
uenit. Hæc tanetsi præter ruscum à Dioscoride non fuerit expressa; cū tamen dicat initio capitis, Myrtus satia,
& reliq. his uerbis & sylvestrem eiusdem generis myrtum tacitē dari satetur. Porro inter sylvestres alba quoq;
& nigra reperitur, quemadmodum & inter urbanas: quandoquidem ipse quā plurimas sylvestres myrti plantas
uidi in mille locis, quibus maturæ inerant bacca, nō sanē nigrae, sed in purpurā albicantes. Myrti montes non amāt,
quin & frigidos odere tractus: tamen cū in mediterraneis, nēpe in hortis, uiridarijs, uinetis, & cāpis maxime pro-
ueniunt; tū in maritimis præcipuē, atq; amoenis stagnorum, & lacuū ripis à natura nullo studio editæ, mirificē profi-
ciunt, ut atq; lætā agunt. Quod Dioscoridi Myrtidanum nominatur, uulgō notissimum est, ubi scilicet myrtus fre-
quens nascitur. Sunt & alia ueteribus Myrti genera, nobis quoq; non ignota, nempe Tarentinū, & exoticum: quo-
rum Plinius meminit lib. xv. cap. xxxi. his uerbis. Satiuarum genera topiarij faciunt. Tarentinam folio minuto,
nostratē patulo, exoticam densissimo, senis foliorum uersibus. Hæc non est in usu: ramosa utraq; alia. Myrti no-
stratis in Hetruria coria ubiq; perficiuntur: quippe quod ea pelles densentur, crispētur, atq; crassescant. Myrti bac-
cis ultimā maturitatem adeptis, nostrates mulieres utuntur ad ciborum intinctus, qui cū assatis carnibus esitati maxi-
mam cum palato ineunt gratiam. Ideoq; Plin. loco supra citato ita scriptum reliquit. Succorum natura præcipuam
admirationem in myrto habet, quando ex una omnium olei, uiniq; bina genera sunt. Item myrtidanum, ut diximus. Et
alius usus bacca fuit apud antiquos, anteaquā piper reperiretur, illius obtinens uicē. Quodā etiam generosi obsonij
nomine inde tracto, quod etiamnum myrtatum uocatur. Eademq; origine aprorum sapor commendatur, plerunq;
ad intinctus additis myrtis. Hæc Plinius. Myrteum condimentum languidos uentriculos roborat: idcirco & cœlia-
cis, & dysentericis utile: quin & sceminariū fluxiones, qualescunq; sint, ualenter inibet. Myrti frōdes, itemq; bac-
carum semen tritum contra singulorum strangulationes mirificē præstant. Myrtus (ut memorie prodidit Galenus
libro septimo simplicium medicamentorum) ex contrarijs substantijs planta constat: uincit tamen in ea frigidū ter-
renum. Habet uerō etiam tenne quiddam calidum: unde ualētē desiccet. Porro tum folia, tum germina, tum fructus,
tum succus, non parum inter se in adstrictione dissident. Ceterum quod ramis, & trunco adnascitur tuberosum, quā-
dam

quidam Myrtada nuncupant, quanto dictis siccus est, tanto & desiccatur, & adstringit uehementius. Quidam id tunde-
tes reponunt, postea uino subigentes in pastillos formant. Folia item arida uiridibus plus desiccant: miscetur enim ui-
rentibus humiditas quaedam. Porro succus non tantum ex uirentibus folijs exprimitur, sed & fructu. Restringerendi
uim hæc omnia habent tum foris imposita, tum intro sumpta in corpus, quod scilicet nondum ullam deleteriam, aut
purgatoriam substantiam habeant admistam.

Κεράσια. CERASIA.

CAP. CXXIX.

Ceraforum
consideratio.Cerasiorū ge-
nera.

CERASIA aluo vtilia sunt, si uiridia fumantur: eadem siccata illam sistunt. Gummi, quod cerasi re-
fudarunt, cum uino diluto, tussi vetusta medetur: colo-
rem commendat, uisum exacuit, appetentiam inui-
tat: idem ex uino potum calculosis auxilio est.

NULLA hodie arbor est in Italia, quæ uulgo notior sit
Cerasis. Has scribit Plinius libro xv. capite xxv. nouas, & pe-
regrinas, nec antea uisæ ē Ponto secum primū aduexisse in Ita-
liam Lucullum, postquam debellato Mithridate is uictoria po-
titus Romam uenit. Sed postea tanta agro Italo amoenissimo cū
hac arbore intercessit affinitas, & consortium, ut nō solum ager
is satuarum plantas seruauerit, propagauerit, & adauxerit; 20
sed & ueluti ex eius humore (quæ summa fuit inter se societas)
grauida terra facta, sine aliquo semine in campis, in montibus, et
sylvis numerosissimas plantas procreauerit, & ediderit. Sati-
uarum speciosissimi fructus, qui Cerasa, & Cerasia Latinis etiam
appellantur, diuersorum sunt generum: quo fit, ut diuersa quo-
que sortiantur nomina. Inter hæc illa principem sibi locum uen-
dicant, quæ Hetruscis uulgò Marchiane, & duracine uocantur:
tametsi horum alia maiora, alia minora, alia saturato colore ru-
beant, alia uerò potius albicent. Quæ autem Plinio Iuliana, no-
bis uerò uulgò Acquaiuole, hoc est, aquea dicuntur, in nullo 30
sanè habentur pretio: quandoquidem adeo sunt tenera, & fragi-
lia, ut nisi sub arbore sua comendantur, facile gestatu collidantur,
& marcescant: quin & ob aqueæ partis redundantiam in
sipida sunt, oriq; ingrata. Quæ autem, quod admodum nigri-
cent, Corbine nos uulgò uocamus, Plinius uerò ælia, & cæci-
liana, cùm sint duriuscula, & dulcia, gustatu habentur non in-
iucunda: ueruntamen quod manus, dentes, ac labra atro colore inficiant, discumbentesq; deturpent, mensis raro ap-
ponuntur. In cerasiorū genere numerantur & illa, quæ Romæ Visciole, Senis Amarine, & in alijs compluribus Ita-
lie locis Marasche uulgò nuncupantur, à sapore (ut puto) dicta, quod non iniucundi amaroris tantillum respiciant.
Horum porro uaria notantur genera, quæ etsi omnia sibi acidum asceiscant saporem; hæc tamen eius plus, illa uerò 40
minus habent. Rura Tridentina ea Marasche uulgò nominant, quæ minus acida gustu deprehenduntur, quorum ge-
nus quoddam est, quod ori admodum gratum habetur: quippe quod in ijs acido dulce sit admixtum, ob idq; illa pala-
to maxime placeant. Quædam præterea inibi Marine, & Marinelle cognominantur, quæ & minora, & rotundiora
sunt, & breuiori pediculo appensa, gustu nihil ferè prædictis reclamante. Est & horum tertium genus, quæ uulgus
illud Verule nominat, longiore pediculo, bacca etiamnum cæteris crassiore, gustu acerbo, & admodum acido, colore
perpetuò rufescente, nec unquam in atrum uergente. etsi cætera, ubi plenè maturuerint, in atrum rubescant. Omnia
hæc cerasiorum (ut ita dicam) Amarinorum genera aptissima sunt, ut insolentur, & ut saccharo condiantur. Quin-
tiana sapore commendantur ad intinctus conficiendos, quibus non modò sanis edulia iucundissime condiuntur; sed etiā
egrotantibus, præsertimq; biliosis febribus uexatis. Siquidem illis non modò sitim extinguunt, sed oris insuauitatem
emendant, & cibi appetentiam conciliant. Syluestre horum genus nulla adhibita cultura Ananensibus in Triden- 50
tino agro sponte prouenit, nihil prorsus tum colore, tum etiam sapore ab illis disidens, quæ inibi, ut diximus, Verule
uulgò uocantur. Hæc breui pediculo pendent in arboribus admodum pumilis, tantæq; breuitatis, ut rare, uel potius
nullæ dodrantalem æquent mensuram. Quo factum est, ut crediderim (etsi id pro comperto asserere non ausim) hæc
eadem esse, quæ Plinio Macedonica dicuntur. Syluestria, quibus plerumq; uescuntur aues, raro in cibis admittun-
tur, præterquam à rusticis, tum quod plus ossis, quam carnis habeant, tum etiam quod cum quadam acerbitate ama-
ra sentiantur. Degenerant cerasi quocumq; fimo radicibus adnoto, id usq; adeo oderunt, & horrent. Contrà pro-
ciunt, si sui ipsius putamina falce concisa circum radices sepeliuntur, ibiq; marcescant. Præcoces illæ fructus ferunt,
quibus ante florum exortum calx uiua radicibus circumponitur: uel quibus aqua calida sæpius pedes irrigantur, etsi
postea paruo temporis tractu inarescant. Galenus habita Cerasiorum omnis generis ratione libro vii. simpl.
medic. ea hisce paucis perstrinxit. Cerasus arbor fructum fert non paris adstrictionis in omnibus particulatim plan-
tis

Syluestria ce-
rasia.Cerasiorū ui-
res ex Galen.

tis participem. Nam & in horum, sicut etiam malorum granatorum, & malorum, quibusdam auster a qualitas, in quibusdam uero dulcis, in nonnullis autem acida exuperat. Quinetiam ipsorum dulcium ea, quæ nondum cocta sunt, ac matura, quædam admodum acerba sunt, quædam similiter moris acida. Sed in moris immaturis acida qualitas a cerbam exuperat, in cerasijs non semper. Ergo quæ dulciora sunt, magis quæ in intestinis sunt, subducunt, sed minus utilia stomacho sunt. Contra auster a. Quæcunque uero acida sunt, ea pituitosis, excrementosisq; stomachis conueniunt: siquidem austeris magis desiccant, & nonnihil etiam incidunt. Porro ipsius arboris gummi communem omnibus uiscosis, & mordacitate carentibus medicamentis facultatem obtinet, quæ & ad arterias exasperatas accommodata est. Proprie autem (si quidem uerum est quod quidam scribunt) calculis uexatos cum uino potum adiuuat. Nam sic illi tenuium partium quædam facultas inest.

Κεράτια. SILIQVAE.

CAP. CXXX.

Ceratonia Siliqua

SILIQVAE recentes stomacho aduersantur, aluum soluunt: eadem siccatæ fistunt, stomachoque utiliores fiunt: urinam ciunt, sed præcipuè, quæ uinaceis condiuntur.

SILIQVAE, quæ Græcis κεράτια dicuntur, in Italia officinis uulgò Carobe, & Carobole appellantur. Nascuntur arbores, quæ Siliquas ferunt, in regno Neapolitano, præsertim in Apulia, ac etiam in Campania, ut optime sciūt ij, qui Fundo Itrum, & hinc Molam iter faciunt: siquidem in illa ob leuigatos lapides inibi stratos laboriosa admodum uia, quam Appiā uocant, frequentissimæ conspiciuntur. Incolæ has plantas Salequa uulgò nominant, uocabulo nimirum à Siliqua detorto. Arbores in spectatam satis proceritatē attolluntur, raris in latitudinem potius, quàm in longitudinem protensis: cortice cineritio ad caeruleum inclinante, loti arboris instar. Folio uirent fraxineo, latiore tamen, duriore, rariore, ac magis circinnato. Florēt discedente hyeme, aut uere iam appetente: fructificat uero æstate, & autumno. Siliquæ recenter ab arbore decerpæ ingrato displicent sapore, sed tractu temporis in cratibus expansæ, & siccatæ, adeo mitescunt, ut & dulces euadant admodum, & gustui suauis fiant. Aliud siliquarum genus, quod ficum Aegyptiæ cognominant, scriptis tradiderunt Theophrastus, & Plinius, de quibus mihi differendum non proposui, tum quod Italici nusquam (quantum equidem sciam) nascuntur, neq; cognoscantur; tum etiam quod nullum habeant usum in medicina. Siliquas in cibis damnauit Galenus lib. secundo de alimentorum facultatibus, his uerbis. Ceratia, quorum tertia syllaba per, t, literam & scribitur, & pronunciatur, nihil cum cerasijs per, s, scriptis habet

Siliquarū consideratio.

Siliquarum uires ex Gal.

similitudinis. Est autem prauis succi edulium, ac lignosum: unde necessario sequitur, ut cōcoctū sit difficile: nihil enim quod lignosum est, facile coquitur. Præterea incommodum illud ipsis inest non paruum, quod non celeriter desiciantur. Proinde satius esset, ea ad nos nō importari à regionibus orientalibus, in quibus nascuntur. Sed de uiribus, quas & arbor, & ipse habent in medicina, idem Galenus differens libro VII. de simpl. medicam. facultate, sic inquit. Ceratonia exiccantis est, & adstringentis facultatis, sicut & fructus eius, quæ ceratia uocant, nonnihil etiam dulcedinis continent. Accidit autem istis quiddam simile cerasijs. Nam si humida sumas, magis uentrem subducunt: sicca uero magis fistunt: utpote cum humiditatem expirent, & quod essentia est crassioris, tantum reliquum habeant.

Μάλα. MALA.

CAP. CXXXI.

FOLIA, flores, & germina cum omnis mali, tum maximè cotoneæ adstringunt. Pomis acerbis adstringendi uis inest, maturis uero longè secus. Ex ijs uerna bilem gignunt, neruos omnes lædunt, inflationes pariunt. Cotonea stomacho utilia, urinam cient: uerum tosta mitiora habentur. Profunt celiacis, dysentericis, purulenta extusisientibus, cholericis, præsertim cruda. Maceratorum liquor commodè in stomachi, aut uentris fluxionibus, potui datur. Succus crudorū assumptus orthopnoicis salutaris est. Decocto fouentur vuluæ, & sedes, si procidant. Cotonea, quæ melle condiuntur, urinam mouent: mel autem sibi constringentem illorum uim, & inspissantem adsciscit. Quæ cum melle coquuntur, stomacho, atque ori gratiora sunt, sed minus inspissant. Cruda cataplasmatibus adiunguntur, ad cohibendū aluum, aut si stomachus æstuet, aut in uomitiones effundatur, ad mammarum inflammationes, præduros lienes, & condylomata. Fit uinum ex

ipsis

Μηλέα. MALVS.

Κυδώνιοςμηλέα. COTONEA MALVS.

Περσικήμηλέα. PERSICA MALVS.

Αρμενιάκημηλέα. ARMENIACA MALVS.

Κίτρος.

Kirgos. MEDICA MALVS.

AVRANTIA MALA.

LIMONIA MALA.

ipsis tufis, expreffisq̃ue: fed quò perduret, quindecim
fextarijs fucci unus mellis adiungitur, alioquin in aco-
rem degenerat. Prodeft ad omnia, quæ dicta funt. Fit
& oleum ex ijs, quod melinum uocauimus: quo uti-
mur, quoties adstringenti oleo eft opus. Eligi oportet
uera, quæ fanè funt rotunda, parua, & odorata. quæ ue-
rò ftruthia dicuntur, magna quidem funt, fed minus
utilia. Flos & uiridis, & ficcus cataplafmatis imponi-
tur: ijs conueniens, quæ adftrictionem defiderant, in-
flammationibus oculorum, reiectionibusq̃ue fanguis-
nis: contra citam aluum, & menfium impetus, in uino
bibitur. Melimela uentrem molliunt, & ab eo ani-
malia expellunt: ftomacho negotium exhibet: æftua-
tionem faciunt. ea multis dulcia mala vocantur. Epi-
rotica mala, quæ Latinè orbiculata dicuntur, ftomacho
utilia: fiftūt aluum, vrinas euocant: malis tamen coto-
neis inualidiora. Sylueftria mala fimilia funt vernis,
& adstringunt. Sanè in hunc vsum immatura omnia
opus funt. Perfica poma matura tā ftomacho, quàm
ventri vtilia funt, acerba aluum cohibent, fed ficca ue-
hementius. Decoctum è ficcisalui, ftomachiq̃ue flu-
xiones fiftit. Armeniaca, quæ à Latinis præcocia di-
cuntur, minora funt fupradictis, & ftomacho utiliora.

Medica mala, perficæ, aut cedromela, quæ Latini
citria uocant, nemini non cognita. Arbor ipfa omni-
bus anni temporibus pomifera, alijs deciduis, alijs fub-
nafcens. Malum oblongum eft, rugofum, colore
aurum imitans, cum grauitate odoratum. femen habet
pyri. Id in uino potum uenenis refiftit, aluum mouet:

m oris

oris suauitatem commendat, decocto eius colluto, aut succo: estur in malacia mulieribus. Vestiaris impositum ab erosionis uitio uestes uindicare existimatur.

Malorum consideratio.

IN MALORVM quoque genere Dioscoridi recensentur Persica, Præcocia, Cotonea, & Citria: quippe quod eandem effigiem, & formam repræsentare uideantur. Sed nos primum de uulgaribus malis agemus, reliqua subinde sigillatim prosequemur. Eorum itaque (ut Galenus libro secundo de alimentorum facultatibus posteritatis memorie prodidit) uarij, ac multiplices sunt sapor, quos etiam uaria sequuntur functiones. Alia namque astringunt, alia acidum, dulcemque saporem gerunt. Sunt etiam quæ ex ijs mixtum habeant, ita ut appareant & dulcia simul & austera. Quædam præterea cum dulcedine manifeste acida sentiuntur: ad hæc alia cum acore acerbæ. Inuenias autem nonnunquam & quæ tres simul sapor, planè referant, dulcem scilicet, & acidum, acerbique, nonnihil. Ceterum mala quædam, quæ adstringunt, succum habent frigidum, ac terreum. Quæ uero acida apparent, frigidum quidem succum habent, uerum tenuium est partium. Mediæ autem temperaturæ sunt dulcia, quæ ad calidius uerunt. Quemadmodum quæ omnis qualitatis sunt expertia, insipidaue, ac ueluti aquosa, ad frigidius inclinant. Malis igitur uteris pro uincetium saporum facultatibus: austeris quidem, cum uentriculus uel propter calidam intemperiem, uel ob multam humiditatem fuerit imbecillus: acerbis autem, cum hæc aucta admodum fuerint: acidis, cum crassum succum, qui non magno pere frigidus sit, suspicaberis in ipso esse collectum. Siquidem succus frigidus non acida, sed acria postulat. Vtraque cerè & acida & acria succos crassos incidunt: in eo tamen differunt, quod hæc quidè cum refrigeratione; illa autem cum calfactione id præstent. Porro dulcis malorum succus, cum sine acrimonia, & crassitie, hoc est, cum solus exquisitè fuerit, celerius, quantum in ipso est, distribuitur. Quod si acrimoniam, aut crassitiem habuerit, citius subducitur. Ceterum optima etiam genere mala uitanda sunt, antequam in arboribus maturuerint: quippe quoniam concoctu sunt difficilia, & frigida, tardèque permeant, & prauis sunt succi: ad hæc succum habent frigidum, & leuiter crassum. Quæ uero bellè matura in hyemem, & uer proximum asseruant, ea morbis sepe numero perquam utilia sunt, aut farina aqua subacta circumlita, aut calidis cineribus mediocriter assata, aut pulchrè in aquæ bullientis uaporibus percocta. Dare autem ipsa conueniet statim post cibum, aliquando etiam cum pane, ad uentrem, & stomachum roborandū. Ijs qui cibum fastidiunt, tardèque concoquunt, quique uomitu, diarrhoea, ac dysenteria infestantur. In hunc quoque usum apta sunt acerbæ: nam parata ut modo dixi, mediocrem retinent adstrictionem. In Hetruria principatum obtinent, quæ Appie, & Mele rose uulgo uocantur: quandoquidem hæc duo genera, cum suauiter oleant, gustuque arrideant, cum naribus, & palato maximam ineunt gratiam. Eaque propter non longè eum aberrare putauerim, qui dixerit Appia esse Dioscoridi melimela: Rosea uero, quæ eidem epirotica, & Latinis orbiculata dicuntur. Quæ uero adeo rubent, ut eruore perfusa uideantur, & acido gustu sunt prædita, non alia de causa ita rubescunt (si rei agrarie autoribus credimus) nisi quod ex mali, & mori nigrae infusione suam traxerint originem. Cornarius sua tantum, ni fallor, opinione ductus, putat in suis commentarijs in Galeni libros de compositione medicamentorum secundum locos, Cestiana poma esse arantia, siue aurantia mala, quæ in Citrei mali genere ab omnibus recensentur. Nec eum potuit à sua sententia reuocare Plinius, qui libro xv. cap. xiiii. apertissime scribit à Cestio cestiana, à Matio matiana, à Manlio manliana, à Claudio claudiana, & ab Appio appiana mala per inuentorum nomina, à quibus habuerunt originem, Romanis fuisse cognominata. Quocirca eo loco scriptum reliquit Galenus ex auctoritate Apollonij, quod in capitis dolore ex ebrietate cestiana mala sic in urbe Romana appellata, in cibis cocta conferunt, quod austera sint facultate: non ut somniasse uideretur Cornarius, aurantia, quæ præterquam quod Apollonio, & Galeno incognita fuisse censentur, nisi quam gentium, quod equidem sciam, cocta exhibentur. Quo fit, pace omnium dixerim, ut qui suæ ceruicis duritiam consulunt, suas sæpius reprobare sententias audiant. Malos, quæ fructus suos tãquam steriles, dare recusant, secundas effeceris, si plumbeo circulo earum caudicem altitudine pedis à terra strictim concluderis ante florū aduentum, & cum mala coeperint adlescere, soluto uinculo eas libertate donaueris. Mala Cotonea primum in Italiam aduecta fuerunt à Cydone Cretæ oppido, unde Græcis cydonia dicta sunt. Horum tria in Italia inueniuntur genera. Palma illis, quæ peculiariter Mala cotonea cognominantur, pressa, incisuris interfecta, colore ad aurum inclinato, lanuginosa, & longè ceteris odoratiora. Proximum locum sortiuntur, quæ maiore admodum corporis mole proueniunt, Dioscoridi, & Galeno struthia uocata. Hetrusci hæc pyra cotonea uocant: quippe quod forma magis pyra, quam mala referant. Pulpa, ac succo ceteris præualent, colore tamen, sua uolentia, ac uiribus cedunt. Postremo Plinio miluiana sunt, quæ nonnullis notha dicuntur, quod tantum proueniant ex cotoneis malis, quæ struthis insitæ fuerint, uel ex struthis, quæ cotonearū surculos receperint. Hæc malis grandiora, pyris uero, siue struthis minora uisuntur: forma uero, ac facultate inter utrumque media. Ceterum sanè hæc omnia, præcipue mala, maxime officinis expetuntur in medicine usum. Nempe quod ex omnibus præter uinam, miuam, oleum, & quod Dyacidonium uocant, conficiantur & intinctus, & congelati liquores, quæ omnia non ægris modò apta sunt, sed etiam sanis utilia æquè & grata. Galeni æuo (ut ipse testatur in libris, quos de alimentorum facultatibus conscripsit) Cydonite placenta, quam officinæ Diacydonium nuncupant, ex Iberia, & Syria Romam conuehebatur, ex melle tantum, & cotoneorum carne confecta, tam ad cibi, quam medicamenti commodum. Quæ saccharo, uel melle condita reponuntur, perfecte matura legi debent, aliàs indurescunt lignorum instar, ita ut dentibus confici nequeant. Quæ cruda per hyemem asseruantur, seorsum à pensilibus uuis reponenda sunt, quod uuas suo acerrimo sapore adeo uitent, ut eæ statim marcore conficiantur. Persicorum quoque plurimæ reperiuntur species. nam quædam rubent, alia aureo colore fulgent, alia uirescunt, alia candida sunt, alia sanguinea, alia duracina, alia cotonea uocantur. Ad hæc quædam habentur dulcia, quædam acida, quædam uinosa, quædam amariuscula, & quædam etiam austera.

Cornarij opinio reprobata.

Malorum cotoneorum consideratio.

Persicorum consideratio.

- austera. Prima laus in cibis duracinis, sic ex re dictis, quod caro tam pertinaciter hæreat osi, ut nullo pacto ab eo auelli queat. Præcipua autem in hoc genere illis laus, quæ ab auri coloris nitore, odoreq; perquam iucundo Cotonæ cognominant. Secundas sibi uendicant partes, quæ cortice detracto sanguineum succum fundunt, non propterea modo quod sint gustu reliquis suauiora; sed etiam quia magnitudine, & colore sunt speciosa. Proxima sunt, nec prædicto generi fortasse cedunt, quæ à nucis similitudine Nucipersica cognominantur: hæc enim eam colore, & sapore non refragentur persicis cotoneis, tum etiam non ingrata dentibus duritie, gustum mira afficiunt uoluptate. Est & genus aliud Persicorum in Hetruria, ac in alijs Italiae locis agricolarum mangonio factum, quæ ideo Persica amygdala appellant, quoniam persicorum osium uice dulces amygdalarum nucleos includunt. Ceterum sane multis contendit Cornarius, in suis commentarijs in secundum Galeni librum de compositione medicamentorum secunda
- 10 dum locos, ubiq; corruptum esse Plinij codicem, ijs in locis, in quibus de duracinis persicis tractat: quin & Pauli, & Palladij, & Constantini Caesaris libros corruptos esse, ubi in ijs de duracinis persicis aliquid scriptum reperitur. Quandoquidem is, ubi in horum monumentis de duracinis persicis factam fuisse mentionem legitur, ibi de rhodacenis, non autem de duracinis legendum esse censet. Verum cum inibi nulla uel ratione, uel auctoritate nitatur, quibus id comprobet, sua tantum ductus opinione uidetur: atque ob id facile pronunciaffe, horum omnium codicibus (quod tamen absurdum esset credere) mendum subesse. Quamobrem in hoc potius Cornarium hallucinatum, quam libros deprauatos esse crediderim. Quinimo uirum alioquin doctissimum admiror, quod rem per se claram obscuram reddere conatus sit, quodq; non intellexerit, quid Plinio, & Palladio duracina, quid Paulo *δοράκια*, quidue Aëtio, & Constantino, ac alijs quibusdam Græcis *ῥοδάκηνα* extiterint. Nam si animaduertisset, hæc inter se & nominibus, & re ipsa differre, facilius, meo quidem iudicio, rem dubiam explicasset, nec omnes in uniuersum autorum codices deprauatos pronunciaffet, cum, ut equidem arbitror, eorum nullus his in locis sit uitatus. Paulo enim *δοράκια*, ut uulgata habet lectio, non *ῥοδάκηνα* Cornarij modo, legendum semper existimaui, quod ipse eo loco de præcociis, & armeniis tantum malis differat, non autem simpliciter de persicis. Siquidem, ut Cornarius ipse fatetur, Rhodacene non est alia, quam malus persica, quemadmodum Rhodacena nil aliud sunt, quam mala ipsa Latinis persica uocata. id quod & nos sine ulla controuersia probamus. Sed Paulo *δοράκια* (ut diximus) genus est præcociis, siue armeniis mali, ut ipse declarat his uerbis. *τὰ δὲ πρῶτον τε καὶ ῥοδάκια, καὶ ἀρμένια κερταύρα τῶν περσικῶν. οὗτε γὰρ ὁρνεύεται, οὗτε ὁσάντως διαφθείρεται*, id est. Præcocia, doracia, & armenia persicis præstant: neque enim aescunt, neq; similiter corrumpuntur. Quibus palam est in Paulo potius *δοράκια*, quam *ῥοδάκηνα* esse legendum, quod tantum persica malus Græcis *ῥοδάκηνα* uocetur, non autem armenica, doracia, & præcox: quarum fructus, tametsi à quibusdam inter persica numerentur, quod forma tantum ijs similes uideantur; non tamen uera sunt simpliciter persica, quæ propriè Græcis nonnullis *ῥοδάκηνα* *μᾶλα* in uniuersum uocantur, ut ipse etiam Cornarius testatur. Quippe nugaretur ineptè Paulus, si uellet quod rhodacena persicis præstarent, cum nil aliud sint rhodacena, quam persica. His itaq; rationibus liceat nobis dicere, *δοράκια* Paulo nec *ῥοδάκηνα*, nec duracina designare, sed præcociis, siue armeniis mali genus sibi peculiare. Sed iam ad Plinium uenio, cui duracina persica persicorum species sunt, quibus palma inter omnes, non autem genus, quemadmodum & duracina cerasa, & uua etiam duracina inter uarias cerasorum, & uuarum species eodem Plinio, & Palladio describuntur. Quod maxime arguit, aliud eisdem designare duracina, aliud uerò Græcis *ῥοδάκηνα*, quod uerbum hoc uniuersaliter de omni persico prædicatur, non autem de aliqua particulari specie. Neq; ut ait Cornarius, uocat nostra ætas quædam persica mala duracina, quod offe cæteris duriora sint, sed antiquos secuta, quod pulpæ consistentia gustui gratiora sese offerant, & longiori tempore perdurent. Quod quidem palam facit Plinius lib. xiiii. cap. iiii. cum ait.
- 40 Duracina uua sine ullis uasis in uite seruabilis est: tanta est contra frigora, æstus, tempestatesq; firmitas. Hanc & Columella prætulit in cibis. Postremo quod rhodacene arbor, persicam arborem in uniuersum significet, cum Cornarius ipse id firmiter asserat, opus sane non esset, hoc pluribus comprobare. Sed ne fortassis putaret sibi ipsi non esse adhibendam fidem, Aëtium consulat, Constantinum Cesarem, & Simeonem Sethi inter recentiores Græcos. Siquidem ij pluribus in locis manifestè demonstrant, nil aliud per Rhodacenam se intellexisse, quam ueram, legitimamq; persici plantam. Persicorum omne genus damnauit Galenus libro ii. de alimentorum facultatibus, ut prauis succi, & quæ facile corrumpantur, ac noxam uentriculo inferant: quapropter Persica primis mensis semper edenda præcipit. Quare ego certè nescio, ex quorum scriptis deprompserit Plinius, quod innocua expetantur ægris. Nisi fortasse & ipse pro persico perseum deceptus acceperit, quemadmodum fecere recentiorum nonnulli. Persici flores esu aluum deiciunt, itemq; uomitiones cient, sed non absq; labore, ac detrimento. Non defuerunt, ut Marcellus
- 50 Florentinus, & Simphorianus Campegius in historialibus Galeni campis, qui existimauerint eadem plantam esse persicam, & perseam, de qua agit Dioscorides in huiusce primi uoluminis calce. Quæ (ut tradunt) ea profecto est, quæ in Perside exitiosa nascitur, etsi translata in Aegyptum coeli illius clementia mortiferam in salutarem uerterit naturam, adeo ut in cibos recepta, tam sanis, quam morbois prorsus habeatur innocua. Huius historiam latius prosequitur Theophrastus libro quarto de plantarum historia (ut infra suo loco dicemus) quam si quis perlegerit, hanc à nostris persicis plurimum dissidere comperiet. Manifesto etiamnum argumento sunt Dioscorides, & Galenus, quod hæ plantæ inter se differant: quandoquidem ij de his ut forma, & genere differentibus seorsum suis scriptis tradiderunt. Armeniaca præterea, quæ Latini, ut in Dioscoride legitur, præcocia nominant, & Græci bericocia pronunciant, nos in Hetruria Græcos imitati uulgo Bacoche, & Moniache corruptis uocabilis appellamus, ac si diceremus Bericocia, & Armeniaca. Plura eorum uisuntur genera magnitudine potius, quam genere differentia. Quod euenit non modo celi clementia, & terræ admodum frugifera dotibus; sed & cultorum mangonio: namq;

Cornarij opinio reprobata.

Plinij lapsus.

Marcelli, & Simphoriani error.

Armeniacorum consideratio.

Medicorū ma-
lorum conli-
deratio.

Theodori la-
psus.

Citriorū mi-
ra facultas.

Citriorum ui-
res.

Citrij mali ui-
res ex Gal.

ex multiplicata infusione maximè proficiunt. Porro omnia, ubi maturitatem senserint, aureo colore splendent. Idcirco Romanis uulgò Grisomele, quasi chrysomela dicuntur, eaq; præcipue, quæ eo tractu cum persicis magnitudine certant. Maturescunt incunte æstate mense iunio ante alios fugaces fructus, unde meritò Præcocia dicta. Ea parum genere, & naturæ dotibus à persicis dissidere, testis est Galenus libro secundo de alimentorum facultatibus: sed non item in uentriculo, ut illa, tam citò corrumpi. quanquam recentiores medici ea longè magis, quam persica, corruptioni obnoxia experientia contendunt. Insuper Medica mala, ut ex nomine cognosci potest, ex Media primum aduecta sunt. hæc Latinis Citria, uel Citromala uocantur. Eorum arbor aurantium, ac limonium plantas magnitudine æquat. Folia, quæ perpetuò ei uirescunt, aurantijs parum, uel nihil refragantur, foraminibus uisum ferè effugientibus ubiq; punctim traiecta. Quamobrem nesciuerim ego, quâ ratione Theophrastus (ut Theodorus interpretatur) ei folia assignauerit portulacæ, quæ illi nullis notis consentiunt. Quo fit, ut admirari non liceat, si recentiorum pleriq; existimauerint Theophrasti codicem hoc in loco scaterere mendis, & quòd ubi legitur *αὐτοῦ τοῦ αὐτοῦ*, id est, portulacæ, legi potius debeat *ἀρανεοῦ τοῦ αὐτοῦ*, id est, araneorum tele. Quandoquidem ijs fortasse uidebatur, quòd, cum mali Medice folia sint ubiq; minutis admodum punctis perforata, ita ut linteoli spissioris modo sint transparentia, facillè telis araneis comparari possent. In quorum sententia ego quoq; persisti, quousq; Plinius inde me reuocauit. Quippe cum accuratius Plinium perlegissem, comperi Theodorum, alioquin uirum & Græcum natione, & Latine lingue peritissimum, malè Theophrastum hoc in loco fuisse interpretatum, & uocabuli significatum minus rectè accepisse. siquidem, ut apertissime declarat Plinius lib. xiii. cap. xxi. Adrachne arbor est arbuto admodum similis. Inquit enim, Adrachnem omnes ferè Græci portulacæ nomine interpretantur, cum illa sit herba, & andrachne uocetur, unius literæ diuersitate. Cæterum adrachne est sylvestris arbor, neque in planis nascens, similis unedoni, folio tantum minore, & nunquam decedente. Hinc ergo facillè colligi potest, huic plantæ, quæ arbuti frondibus perpetuò uirefeit laurinis similibus, Medice mali folia comparasse Theophrastum. Citrea arbor omnibus horis pomifera est: alia namq; matura cadunt, alia maturescunt, alia uerò subnascuntur. Hæc Plinij æuo non erant in Italia, ut ipse testatur libro xiii. cap. iiii. ubi inquit, sæpius tentasse gentes, plantas è Media transferre ad se, quæ tamen ibi diu uiuere nequiverunt, licet magna cultorum solertia fuerint enutrite. Nunc uerò contrà translatitiæ factæ sunt, atq; cum Italo solo tantam iniere gratiam, ut non modò in maritimis, sed in mediterraneis tum hortis, tum uiridarijs, tum etiam nobilium lacuum ripis frequentissimè feliciter germinent. Postquam cultu, & diligentia Palladij (is enim proditur primus artem adinuenisse) factum est, ut ex Media in Italiam translata profolierint, ac propagauerint. Theophrasti etate Citria mala nondum in ciborum usum uenerant, eorum testimonio, quæ ipse libro quarto de plantarum historia memorie prodidit, sed tantum odoris gratia uestibus inferebantur. Quin & eorum usus erat antidoti loco contra uenena, ad quæ demolienda semen præcipue efficacissimum habent. Refert Athenæus, quòd cum princeps quidam Aegyptius maleficos quosdam damnasset nebulones, quò suorum facinorum luere poenas, aspidibus secundum Aegyptias leges in prædā exponendos, iij Citrium in itinere, dum ad bestiarum pabulum ducerentur, comederunt, quod caupona quædam uicem eorum dolos, atq; miseriam, illis dederat. Mox cum in theatrum descendissent, & ab immanibus, ferocissimisq; feris demorsi essent, nihil sanè molestiæ senserunt. Quæ de re præfectus non paruam cepit admirationem, & à militibus diligenter inquirens, an antidotum aliquod præsumpsissent, certior factus est, citrium tantum ex integra simplicitate donatum, eos comedissee. Postridie uerò iussit uni præberi, alteri denegari, & denuo in theatrum trudi ad supplicium. Quo facto, qui comederat, demorsus nihil incommodi passus est: alter uerò à fera ictus undiq; liuidus factus, confestim interiit. Narrat præterea Theopompus Chius duodequadragesimo suarum historiarum uolumine, Clearchum Heraeleotam Ponti tyrannum multos ueneno necasse: sed ille, inquit, plures adhuc interfecisset, si populum præstantissima citrij uis latuisset. Seruantur Citria mala diutius incorrupta, si hordei, uel milij aceruis obruantur. Sed habita medicinæ ratione, iam de eorum uiribus plenius differendum est. Citria itaq; uenenis aduersantur, eorumq; maximè semen. Citrij decoctum collutione, horis halitum commendat, suauitatemq; accersit. Ipsa autem integra uestiarijs condita, uestes non modò gratissimo odore perfundunt; sed eas etiam à tinea, & blattis uindicant. Si cruda tamen manduntur, non facillè coctioni obediunt: quin & crassum generant succum: ob hoc uesci ijs melle, aut saccharo conditis satius est, quòd uentriculum commodè calefaciant, ac roborent: quamuis hæc nostra ætas gule nimium indulgens in cibis citria cruda præferat cum assatis carnibus esitata. Citria aduersus atram bilem, & morbos mæstos, quos illa excitat, opitulantur. Semen priuatim scorpionum ictibus & potum, & appositum mirifice medetur. Acidus eorum succus flauan reprimat bilem, arcetq; pestis contagia. Proinde recentiores medici ad febres pestilentes serapijs ex eo confectis feliciter utuntur. Ea principem in cibis obtinent locum, quæ in lacus Benaci ripis proueniunt, quæ etsi parum mala Limonia dicta magnitudine superent; maiorè tamen cæteris ab ore ineunt gratiam. Quæ uerò ex Liguria uiridarijs, & Adriatici, & Aegæi pelagi insulis, alijsq; locis afferuntur, etsi melopeponū modo crassescant, speciosaq; magnitudine excellant, cum tamen insipido gustu non multum placeant, in cibis non æquè ac illa, præstant: uerum quòd pulpa copiosiore consent, officinis expetuntur saccharo, uel melle asservanda. Citrij mali meminit Galenus lib. vii. simplicium medicamentorum, sic inquit. Mali medicæ fructus non amplius malum medicum, sed ab omnibus Citrium nuncupari adsolet. In semine quidem uincentem habet qualitatem acidam, & siccam; ut ipsum tertij sit ordinis resiccantium, refrigerantiumq;. In cortice uerò itidem desiccantem temperiem est sortitus, non parum tamen habentem acrimoniæ: proinde desiccet hic secundo excessu non tamen frigidus est, sed aut temperatus, aut paulò infra. Porro caro eius pariter crassi succi est, & pituitosa, frigidaq; nam & ipsa editur, sicut & cortex. Semen omne edi ineptum est, tum humidum illud, & acidum, de quo primum differ-

ui: tum

ui: tum nucleus, qui in illo inuenitur, id quod re uera semen est. Hic amarus est, & digerendi uidelicet, siccandi; facultatem obtinens, secundo quodammodo ordine à temperatis recedens. Folia uerò deniq; exiccandi, ac digerendi uim obtinent. haftenus Galenus. Vbi animaduertendum est, quòd cum initio capitis inquit, in semine quidem uinec-tem habet qualitatem acidam, & siccam; ut ipsum tertij sit ordinis resiccantium, ac refrigerantium, Galenus non de nucleis intellexit, neq; de uero eorum semine; sed tantum de acido Citrij succo, in cuius medio ubiq; includitur semen. Eam autem fuisse in hoc Galeni sententiam, eius uerba in calce ferè capitis ostendunt, quæ ita sonant. Semen omne esui ineptum est, tum humidum illud, & acidum, de quo primum disserui: tum nucleus, qui in illo inuenitur, id quod re uera semen est. Hic amarus est, & discutit, hoc est calefacit, & exicat secundo recessu. Quam rem malè, meo quidem iudicio, affectus Auicenna, utpote qui non rectè distinxerit, neque hac in re planè Galeni sententiam acceperit, libro suorum canonum secundo semini Citrij secundam calidiorum, & siccorum sedem assignauit: tractatu uerò, quem cordis uiribus dicauit, eidem tertiam frigidiorum, & siccorum classem adscripsit, nullum quidem uerbum faciens de acido Citrij succo, quem à Galeno sub seminis nomine comprehensum fuisse demonstrauimus. Non longè natura, & uiribus à citrijs distant mala LIMONIA, & AVRANTIA dicta, & illa, quæ ADAMI poma uulgò uocantur, nos uerò Lomie dicimus: tametsi Limonia, cum sint gustu omnibus ijs speciebus acidiora, ob id succo & frigidiora, & sicciora esse, argumento duci possit. Quin & Aurantia cortice calidiora censenda sunt, quandoquidem is reliquis acrior, atque amarior gustatu deprehenditur. Aurantium (quemadmodum etiam de punicis superius diximus) in Italia tria obseruantur genera, dulcia, acida, & uiuolenta, siue mixta. Dulcia in omnibus partibus exaltant. Aliorum uerò succus refrigerat, prout maiore, seu minore referta sunt aciditate. Quocirca febricitantibus ad restringendam sitim, acida quidem, & uiuolenta, non autem dulcia sunt exhibenda. Fit è Limoniorum succo, sicut & citriorum, serapium ad restringendum bilis feruorem non inutile. Item & ad pestilentes febres, & eas, quæ contagione non uacant. Aqua, quæ è Limoniorum succo calentis aquæ balneo, & uitreis organis extrahitur, præterquam quòd mulieribus expetitur pro succo ad faciem expoliendam, uirilignes ubicunque sint, & totius corporis maculas emendat, uaros delet, & acaros interimit. Serapijs admixta febribus acutis, & contagiosis mirè succurrit. Epota uentris tineas enecat: id quod etiam præstat succus recenter expressus, uncie pondere potus. Ceterum non parum laboris impendisse uidetur Brasauolus in præfatione sui de simplicium examine libri, ut doceret, unde emanauerit Aurantium uocabulum. Sed licet ibi plura de eius origine referat; ea tamen, meo quidem iudicio, non multum nomini quadrant. Quandoquidem ego potius existimauerim, uulgò Arantia, quasi Aurantia, altera expuncta litera, dicta fuisse. Nam cum hæc poma auri colore reluceant, ab auro meritò nomen accepisse uidentur: unde, quantum equidem reor, Aurantia, hoc est, aurea mala dicta fuere.

Auicenna no-
tatur.

Limonia, Au-
rantia, & Ada-
mi poma.

30 Ἀπία. PYRA.

CAP. CXXXII.

40 PYRORVM multa genera. Quæ tamen omnia adstringunt: proinde adduntur conuenienter in repellentia cataplasmata. Decoctum è siccis, & cruda ipsa aluum sistunt: ieiunos esitata lædunt. Achras pyra-ftri genus est, quod tardissimè maturefcit. Vim pyro adstringentiorē habet, & ad eadem conuenit. stringunt etiam eius folia. Ligni pyrorum cinis efficaciter his auxiliatur, quos fungi strangulant. Aiunt fungos, si syluestria pyra cum eis coquantur, innoxios fieri.

50 QVONIAM Pyra uulgatissima sunt non modò in Italia, sed ubiq; in tota Europa; ideo superuacaneum duxi eorum arbores per historiam explicare. Multa, ac uaria apud nos Pyrorum numerantur genera, quemadmodum & apud antiquos. Qui, ut Plinius refert libro, & capite xv. celebrare superba, salernana, decimiana, dollobelliana, pompeiana, liceriana, seueriana, tyranniana, fauoniana, lateriana, antiana, tiberiana, signina, purpurea, sementina, laurea, amphorina, coriolana, cucurbitana, et alia, quorum enumeratio longa foret. Quas sanè uarias appellationes mutuata sunt, uel ab hominibus, qui primum ea in ciborū usum reuocarunt; uel à locis, unde uenerant; aut à notis, quas aliquibus fructibus acceptas referebant; aut à colore proprio; aut à tempore, in quo ab arboribus decerpebantur. In hoc itaq; nostri quoq; Hetrusci antiquorum consuetudinem secuti, uarijs nominibus à diuersis inditis causis sua Pyra uulgò appellant moschatelle, giugnole, ciampoline, roggie, ghiaciuole, spinose, quadrane, carouelle, papali, san Nicolo, diuella, zuccate, campane, uernarceie, gentili, porcine, sementine, & plura alia habent alijs nomenclaturis appellata. Ceterum si quis uellet in nostras

Pyrorum cō-
sideratio.

Pyrorum fa-
cultas.

Pyrorum ui-
res ex Gal.

tibus ueterum Pyra collatione assequi, operæpretium esset, ut unumquodq; eorum genus peculiarem, perspicuamq; habuisset descriptionem: quandoquidem fieri non potest, ut ex sola nomenclatura innotescant. Porro in uniuersum de eorum uiribus differentes, dicamus, sicuti etiam de malis diximus, quod pyrorum facultates, ex saporibus gustu dignoscuntur: cum dulcia natura distent ab acerbis, acidis, austeris, & ab his, quæ unum, uel plures præ se ferunt sapores: & contra, hæc deinceps ab illis sint diuersa. Pyra (ut scriptum reliquit Galenus libro v. simplicium medicamentorum) esu stomacho grata sunt, quin & uim habent exiccandi. Atqui syluestribus magis adstringendi facultas inest: ob id etiam magis præstant contra fluxiones. Et lib. 11. de alimentorum facultatibus ita scribit. Quæ de malis diximus, si omnia ad pyra, & punica transferantur, nihil nouo alio super his sermone opus erit. Nam in ijs quoq; alia auster a tantum, uel acerba apparent: ueluti quædam acida, quædam dulcia, quædam denique ex horum mixture composita: sunt quæ nullam penitus huiusmodi qualitatem exuperantem habent: quo fit, ut cum a-
rum mixture composita: sunt quæ nullam penitus huiusmodi qualitatem exuperantem habent: quo fit, ut cum a-
quea sint, ac hebetia, nulla roborandi ui polleant. Talis igitur omnino pyrorum usus, qualis malorum. At pyris, præsertimq; grandibus, quæ apud nos menatæ uocantur, aliqua alendi facultas donata est. Proinde ea secta in tenues orbiculos, siccataq; reponunt. Quibus coctis per hyemem, & uer, cum fames est, ciborum parum nutrientium uice uescuntur.

MESPIVS PRIMA.

Μέσπιλον. MESPIVS.

MESPIVS ALTERA.

CAP. CXXXIII.

MESPIVS, quæ à nonhullis aronia uocatur, spinosa arbor est, folio † pyracanthæ, siue oxyacanthæ. Fert pomum suaue, exiguo malo non dissimile, tribus intus ossiculis: qua ex causa id nonnulli tricoccon appellauere. Tardè maturefcit, esu adstringit, stomacho gratum est, aluumque
supprimit. Alterum mespili genus in Italia nascitur, quod aliqui setanium, alij epimelida uo-
cant. Arbor folijs mali, sed minoribus. Pomum fert rotundum, esui aptum, umbilico latiore:
quod adstringit, seròque maturefcit.

Mespilorum
consideratio.

MESPILORVM hic à Dioscoride duo recensentur genera: quorum illa, quæ folijs est pyracanthæ, siue oxyacanthæ nostratibus haud quaquam adstipulari uidetur. Quippe (ut sensu patet) nostrates Mespili folijs oblongis, laurinis ferè similibus uiuent, non autem apij modo per ambitum incisjs, ueluti oxyacanthæ. Fructum ferunt non quidem gustatu suaue, sed potius iniucundum, quod acerbis sit, & austerus. Quin & is quina includit ossicula, non sanè terna, ut primo Mespilorum generi assignat Dioscorides. Cæterum si fructum profert Italia, qui priori Mespilo legitime ascribi possit, eius nimirum arboris erit, quæ Neapoli, ubi copiosa feritur in hortis, uiridarijs, ac uic-
neis,

neis, Azarolo uulgo nominatur. Huius plures plantas uidi ego primam Neapoli in amplissimo uiridario Pompei Cardinalis à Columna uia, qua itur ad poëtæ Maronis sepulcrum, uel ut uulgo dicunt à Pe de grotta. Arbor est medioeris proceritatis, cortice, ac materia pruno haud absimilis: spinis horrida, non tamen admodum acutis: folijs laciniatis, apij amulis. Ex quo perspicui potest, eos Dioscoridis codices hoc loco scaterere mendis, in quibus deprauatè legitur, hanc arborem folijs esse pyxacanthæ, non autem, ut legitime legi debet, oxyacanthæ. Nam (ut superius suo loco explicauimus) oxyacantha folijs germinat dissectis; pyxacantha uerò buxi modo oblongis. Cuius rei illud manifesto est indicio, quod de hoc Mespilorum genere posteritatis memorie prodidit Theophrastus libro 111. capite x11. cum inquit. Magnitudine arbor ista excellit, gyroq; comatur. Folium magna ex parte infissum, quod uel apium parte postrema imitatur, ampliore figura, quodq; promissum, neruosum, apio tenuius, oblongius, totumq; circumfissum
 10 est, & pediculo tenui, ac longo dependet: antequam decidat, uehementer rubet. Radice numerosa, altaq; arbor coheret: ob id diuturna, & inextirpabilis est. hæc tamen Theophrastus. Quæ sanè uerba certo sunt argumento, eam Dioscoridis lectionem planè deprauatam esse, quæ huic Mespilorum generi pyxacanthæ frondes reddit. Quinetiam folium explicant oxyacanthæ à Dioscoride eius in historia silentio dissimulatum, quod scilicet apij modo per ambitum sit dissectum. Sed illud etiam non ignorandum, tantam oxyacanthæ cum hac Mespilo intercessisse cognationem, ut si Mespilus hæc oxyacanthæ inseratur, omnium speciosissima proueniat, & longè magis fructifera euadat. Sed ut redeamus eò, unde codicis menda, quæ librariorum incuria est, nos diduxerant, dicimus, quod Azaroli uocata fructus nullis prorsus notis reclamant Mespilis, quæ primo loco à Dioscoride descripta sunt. Siquidem ij
 20 sentunt maturitatem, ori grati habentur, stomacho non iniucundi, & reliquis deniq; notis, ac qualitatibus illorum speciem adeo repræsentant, ut non aliud hac in re asserendum putauerim, quàm quod idem sint Azarola, & Dioscoridis Mespila à quibusdam Aronia dicta. Quæ porro Mespili aliquibus Setaniæ, & Epimelides appellantur, uulgaribus nostratibus collata, nihil inter se dissentire comperiuntur. Quapropter nil mirum scriptis mandasse, Dioscoridem, alterum hoc Mespili genus copiosum in Italia nasci. Veruntamen Galenum Epimelidis appellatione aliam arborem à nostratibus Mespilis diuersam sumpsisse, liquidò constat. Quandoquidem libro v1. simplicium medicamentorum scribit, eius fructum acerbum esse, & uentriculo noxium. Epimelida autem à rusticis Italiæ in edonè nominari. Hoc insuper illud confirmat, quod Galenus de utroq; Mespilorum genere, seorsum diuersis capitibus tradiderit. In Mespilorum historia Serapio apertè hallucinari deprehenditur: quippe qui sorbi titulo omnia refert, quæ de utroq; Mespilorum genere scripsit Dioscorides. Verum etsi hac in re is quidem aberret; declarat tamen
 30 primum Mespili genus nobis Italici Mauritani secutis Azarolum esse: namq; is Arabico idiomate Mespila Zaror appellat. Mespilorum uires recensuit Galenus libro v11. simplicium medicamentorum, sic inquit. Mespili fructum, alij tricoccum nominant, quod tria intus in uniuersum gerat grana, quorum unumquodq; arboris est semen, cetera, quæ in malis inueniuntur, ipsius mali; & acini, ipsius uitis; & ficus, minuta illa grana, quas cenchramidas Græci uocant. Arboris huius fructus admodum acerbus est, uixq; edi potest, uentrem strenuè coercens. Quin & in germi-
 40 nibus, & folijs acerbæ hæc qualitas non pauca reperitur. Et libro 11. de alimentorum facultatibus sic inquit. Horum eadem quoq; prædictis est ratio. Ambo enim adstringunt, sed multò fortius Mespila, quàm sorba. Quamobrem aluo fluenti in cibo accommodatissime exhibentur: sorba tamen ipsis sunt suauiora. Prorsus namq; nihil acerbis, uti Mespila obtinent, sed succus eorum citra acerbitatem austerus est. Illud porro neminem puto latere, hæc omnia parè, non affatim, ut ficus, uuasq; esse comedenda: nequaquam enim eis, ut cibus, sed ut medicamentis potius indigemus. Hæc nouisse longè tibi fuerit utilius, quàm si primam huius dictionis ὄξωσ syllabam ab antiquis Atheniensibus
 40 per o solùm prolatam, scriptamq; fuisse cognoscas.

Mespilus alte-
ra.

Serap. lapsus.

Mespilorum
uires ex Gal.

† Ne uideamur hic temerè communem lectionem immutasse, quæ est pyxacanthæ, lectorem admonere non alienum duximus, uariam esse huius loci scripturam in Græcis tum impressis, tum uetustis exemplaribus. Verum ea nobis magis probanda uisa sunt, quæ habent pyracantham, uel oxyacantham (idem enim esse putamus) innixi rationibus, quas in commentario adduximus.

Λωτός δένδρον. LOTVS ARBOR.

CAP. CXXXIIII.

LOTVS arbor est uastæ magnitudinis, ferens baccam pipere maiorem, dulcem, cibus gratam, stomacho facilem. Aluum fistit baccis. Ramentorum ligni decoctum siue potu, siue infusione dysentericis, ac scæminis fluxione uulue laborantibus, auxilio est: rufat capillos: citam aluum
 50 cohibet.

LOTVS arbor Latinis Celtis uocatur. Differentiæ generum plures (ut libro & capite quarto de plantarum historia prodidit Theophrastus) eaq; maxime fructuum uarietate inter se discreta produntur. Sed Loti proprium genus consurgit pyri magnitudine, aut paulò minore: folijs per ambitum serratis, alioqui ilicis uiderentur. Fructum profert magnitudine fabæ, qui uuarum modo maturefcit, uariè colores immutans, gustatu prædulcis, suauis, atq; etiã stomacho salubris. Gignitur alter absq; interiore nucleo, qui non modò ceteris præfertur, quod uentriculo suauior sit; sed etiam quod uinum reddat. Numerosa hæc arbor in Phariide insula, ideo Lotophagia uocata, quod inibi Loti fructu uictitent incolæ. Ceterum non minor Lotorû copia in continenti, sed longè largior: plurima enim hæc in Africa, ubi tanta fructus & arboris copia narratur, ut diebus pluribus exercitum Ophelli Carthaginem petentis in cõmeatuum defectu, hoc tantum fructu uictitasse, ex historijs habeatur. Scribit Plinius libro x111. capite xv1. Lotum arborem etate sua extitisse Italiæ familiarem, ac uulgo cognitam, licet mutato solo, celiq; climate, unde nobis allata
 est, à

Loti arboris
historia.

L O T V S.

Lotus Italica.

est, à grata illa fructuum dulcedine degenerauerit. Dioscorides non alijs notis reddidit Lotum, quàm quòd arbor esset uastæ proceritatis. Cui subscribens Plinius lib. xvi. cap. xxx. sic inquit. Lotos præcipuè domibus expetitur, ramorum petulantia, latissima expatantium umbra, et in uicinas domos sæpe transilientium. Item eodem loco ita scribit. Loti fructus syluestris quidem est, sed ceraforū penè natura. Nulli breuior opacitas, nec aufert solem hyeme decidentibus folijs. Nulli cortex iucundior, aut oculos excipiens blandius. Nulli rami longiores, ualidioresq; aut plures, ut dixisse totidem arbores liceat. Cortice pelles tingunt, rade dice lanas. Quamobrem putauerim ego, si modo hodie Loti nascuntur in Italia, eum non aberrare, qui ueram lotum, præsertim Dioscoridi, & Plinio, eam esse arborem dixerit, quæ in Tridentino, & Goritienst agro uulgò Bagolaro uocatur: in Veronenst uerò, & in alijs quibusdam Italiæ locis Perlaro. Siquidem licet harum arborum multæ pyri magnitudinem æquent; pleræq; tamen conspiciuntur, quæ longè pyrum proceritate uincunt. Hæ itaq; præterquàm quòd caudice constant crassissimo, ramis latissimis in altitudinem se extollentibus; cortice spectantur læui, colore in ceruleum nigrescente. Quo fit, ut is grato coloris aspectu respicientium oculos mirum in modum ad se alliciat, ut tradidit Plinius. Folijs uirent ilici proximis, per ambitum serratis, asperisq; quæ medio autumno flaccescunt. Fructus eis ceraforum similitudine, qui ut illa, longiore pediculo pendet. Is primo uiret, mox in candidum flauescit, deinde per maturitatem rubescit, denique, postquàm maturuerit, nigricat, gustu suauis, non ingrato. Quæ omnes huiusce arboris delineationes, ac notæ Theophrasti, Dioscoridis, & Plinij loto planè respondere uidentur. Quare non equidem diffitebor, Lotum quoque hoc æuo Italiæ esse copiosum. Ceterum nesciuerim ego, quorum testimonio, & auctori-

Ruellij error.

Loti uires ex Galeno.

tate fretus Ruellius lotum existimauerit plantam exiguam illam, quam Hetrusci uulgò Agrifolium dicunt, è cuius cortice (ut superius de paliuro differentes diximus) uti ex uiburno nostro, uulgò uerò lantana, quidam uiscum conficiunt, quo aues capiuntur. Quæ sanè opinio tantum abest ab historia loto, quam ex Theophrasto, Plinioq; retulimus, ut etiam ei prorsus aduersetur. Quippe quoniam Agrifolium arbor est, perpetua uirens coma, folijs admodum per ambitum aculeatis, exigua proceritate, & cortice uiridi: quæ notæ penitus loto descriptioni repugnant. Lotum scriptis tradidit Galenus libro vii. simplicium medicamentorum, his uerbis. Lotus arbor non ita multæ adstrictoriae qualitatis est particeps, sed & tenuium partium est, & exiccatoria. Itaq; lignorum ipsorum ramenta muliebri ac commodantur profluuio, & dysenterijs, & coeliacis affectibus. Decoquuntur uerò interim in aqua, interim in uino, nimirum prout usus poposcerit, nec infunduntur tantum, sed & bibuntur. Quinetiam quòd pilos defluentes cohibeat, non paruum signum est ipsum adstringentis esse cuiusdam, similiter mediocriter desiccantis facultatis. Dictum quoque est & in sermone de ladano, eiusmodi esse facultatis oportere, quod fluentes capillos esset cohibitorium.

Κορνύα. CORNVS.

CAP. CXXXV.

CORNVS dura arbor est, baccas ferens oliuæ modo oblongas, quæ primùm uirent, dein per maturitatem rubescunt, aut ceræ colorem representant. In cibo adstringunt: profluuio alui, atque dysenterix salutare, siue in edulio, siue in defruto exhibeantur. Muria, ut oliuæ, condiuntur. Sannes, quam uirentia folia torrendo resudarunt, impetigini conuenienter illinuntur.

Corni consideratio.

CORNVS arbor est uulgaris notitiæ. Ceterum (ut libro iii. de plantarum historia, capite xii. memorie prodidit Theophrastus) sexus in ea duplex inuenitur. Namq; consurgit mas duodecim cubitorum altitudine: folio amygdalæ, nisi quòd pinguius, crassiusq;: cortice neruoso, & tenui: caudice non minus crasso. Fœmina uirgas paruas, sicut salix amerina, suo latere profert, & fruticosior est. Nodos ambæ, perinde ac uitex, tum geminatos, tum inuicem congruos habent. Materies maris excors, totaq; solida, cornibus densitate, firmitateq; similis, unde illi nomē. Fœminæ uerò medullam continet, & mollior est, atq; cauatur: ob id ad uenabulorum usum inutilis. Qui Idam Troianam incolunt, marem sterilem dicunt; fœminam autem fructuosam. Nucleum fructus oliuæ similem habet, gustu dulcis, odoratuq; gratus. Flos oleæ, & floret, fructificatq; eodem modo, ut singulari pediculo plura proferat. In Macedonia uerò (ueluti etiam in Italia) ambæ fructiferae sunt: sed mas per astatem, fœmina uerò per autumnum baccas maturat, huius tamen bæccæ tantum masculæ bonitate cedunt, ut mandari uix possint. Porro cauendum est, ne Corni arbores prope alucaria conferantur, uel à natura productæ ibidem permittantur: quandoquidem apes flore eius

CORNVS.

eius degustato aluo citata commoriuntur. At certe mirandum est, quod scriptis mandauerit Theophrastus, Cornum arborem amygdale folio uirescere, cum longè diuerso prorumpat. Ea; propter dixerim ego, aut in Theophrasti exemplaribus hoc loco mendum subesse, aut in Ida monte prope Troiam tum soli, tum etiam celi magis aestuante natura, corno folia adeò restringi, ut amygdale quadatenus amula uideantur: etsi, meo quidem iudicio, potius putandum sit, Theophrasti lectionem hoc in loco deprauatam esse. Fit ex baccarum pulpa quoddam obsonij genus cydoniæ non dissimile. Quin & ex eorum decocto, & saccharo liquor ignis opere, & coctura concreuit, coagulaturq; qui præterquam quod gratissimo placeat gustu, datur uulter dysentericis, ac foeminis mensium profluuio laborantibus. Corni uires memoriæ prodidit Galenus libro v. de simplicium medicamentorum facultate, sic inquit. Corni arboris fructus admodum acerbus est, esui aptus. Itaque mirum uideri non debet, ipsum ualenter uentrem restringere, sicut & mespila. Folia quoque, & germina gustu acerbissima sunt, ualenterq; desiccant. Itaque maxima uulnera glutinare possunt, potissimum durorum corporum: at paruis uulneribus, & mollioribus corporibus magis contraria sunt. Nam nimium ea contendunt, ac plus satis desiccant.

Theophrasti locus suspectus.

Cornorum usus in cibis.

Corni uires ex Galen.

Οὖα. SORBA. CAP. CXXXVI.

SORBA colorem luteum referentia, priusquam maturecant, dissecta, & sole ficcata manduntur, ut aluum sistant. Eadem est functio molitorum farinæ, si polente loco sumatur. Quod & decoctum eorum in potu præstat.

SORBUS.

SORBA fructus sunt in Italia uulgatissimi, nullisq; non cogniti. Veruntamen illud non duxi prætereundum (ut hic nonnulla perstringam ex his, quæ de Sorbis latius tradit Theophrastus lib. iii. cap. xii. de stirpium historia) quod in sorbo etiam maris, ac foeminae differentia dignoscitur, certo quidem argumento, quod una sterilis sit; altera uero fructifera. Quinetiam in pomis discernitur, quod alia sint orbiculata, & succo odoratiore, dulcioreq; placeant: alia uero ouata, ut quæ etiam pyri effigiem representent, gustui acidiora, & asperiora prædictis, minusq; olentia. Sunt & syluatica Sorba, quæ maturitatem adeptæ ori non insuauia habentur. Hæc adstrictoria uero domesticis longè excellunt; si tamen immatura insolentur. Sorba, testimonio Galeni tum libro v. de simplicium medicamentorum, tum libro ii. de alimentorum facultatibus, eandem adstringendi naturam præstant, quam mespila, sed imbecilliore effectu. Vtraq; tamen in medico usu magis, quam in cibis expetuntur, probanturq;.

Sorborum cōsideratio.

Sorborum uires ex Gal.

Κοκκυρία. PRUNVS. CAP. CXXXVII.

PRUNVS arbor est nota. Cuius pomum estur, sed stomachum malè habet, aluum mollit. Syriaca pruna, & præcipuè quæ Damasci gignuntur, exiccata stomacho utilia sunt: aluum adstringunt. Folia pruni in uino decocta collutione, & gargarizatu, uiam, gingiuas, & tonsillas fluxione laborantes reprimunt. Præstant idem syluestrium Prunorum bæccæ, post maturitatem exiccata: cum sapa uero decoctæ stomacho utiliores redduntur, aluumq; magis adstringunt. Gummi prunorum agglutinat: potum in uino calculos comminuit:

minuit: ex aceto quoque illitum, lichenas infantium sanat.

Prunorū con-
sideratio.

Galenī tutela
contra Brasa-
uolum.

Prunorum
usus.

Sebesten con-
sideratio.

PRUNORVM differentie inexplicabiles ferè sunt. Nam alia reperiuntur herbaceo colore persusa, alia rubeo, alia eburneo, alia luteo, alia purpureo. Quædam deinde magna, quædam uerò parua, quædam mediocria. Dulcia nonnulla, alia acida, alia uinosa, alia dura, alia mollia. Alia deniq; rotunda, alia oblonga, alia ouata cōspiciuntur. Ceterum licet Dioscorides pruna Damascena sicca aluum sistere prodiderit; Galenus tamen aliter sensisse uidetur septimo simplicium censu, ubi sic inquit. Pruni fructus uentrem subducit; recens quidem plus, aridus uerò minus. Sed haud scio, cur Dioscorides pruna Damascena siccata uentrem sistere dicat, cum & ipsa perspicuo soluant, minus tamen ijs, quæ importantur ex Iberia. hæc Galenus. Atqui in hoc Brasauolus Ferrariensis medicus nostræ ætatis clarissimus, aperte refragatur Galeno in simplicium medicamentorum omnium peritissimo æquè atq; doctissimo, suo de simplicium examine, ubi Galenū scribit hac in re, non Dioscoridem fuisse deceptum. Quippe quod Galenus non animaduertit, Dioscoridem de siccis prunis Damascenis loqui, quæ præterquam quod sicca sunt, gustu etiam acida sentiuntur, & adstringētia. Quæ quidem in re Brasauolus potius (pace sua dixerim) planè hallucinatus, & à recto ueritatis tramite lapsus deprehenditur. Quandoquidem non meminerit, quod non solum pruna Damascena sicca; sed etiam alia quàm plurima simplicia medicamenta deiectionem simul & adstringentem uim obtinent, ut manifesto testimonio sunt tamarindi, & myrobala- na omne genus: item rhubarbarum, & alia pleraq; quæ præter id quod primum aluum deiciant, postea illam adstrictam relinquant. Quam sanè prunorum facultatem etsi Brasauolus non

perpenderit; Galenus tamen optimè nouit, & expertus est. Idcirco cum loco citato pruna Damascena sicca aluum ciere tradiderit, eadem etiam adstrictoria ui pollere, lib. 11. de aliment. facultatibus his uerbis attestatur. Prunis æquè ac ficibus concessum est, ut uel exsiccata utilia permancant. Damascenis à Damasco Syriæ monte, in quo nascuntur, appellatis, prima laus bonitatis magna hominum opinione defertur. Proxima ijs, quæ in Iberia, & Hispania proueniunt. Verum hæc quidem nihil adstrictionis præ se ferunt: nonnulla uerò Damascenorum uel plurimum. Probatisima in his sunt, quæ cū mediocri adstrictione, magna, laxaq; sunt. At parua, dura, acerbq; & in cibo praua sunt, & uentri subducendo minus idonea. hæc Galenus. Ex cuius uerbis satis constare arbitror, nulla ferè ratione, nec nisi inualidis admodum argumentis Brasauolum adductum fuisse, ut hac in re Galenum ipsum accusaret, quasi Galenus omnino ignorauerit, quam sapores, quam odores, quam ceteræ deniq; non fructuum modò; sed & omnium ferè simplicium medicamentorum qualitates naturam, & facultatem sortitæ essent. De quibus omnibus adeò doctè, & copiose disputauit, ut parem unquam repperit neminem, ut omnibus perspicuum est ex suis primis quinque libris, quos de simplicium medic. facultatibus accuratissimè conscripsit. Huic sententiæ æquè & rationibus accedit quoque communis medicorum experientia: nempe quod compertum sit, pruna Damascena laudatissima, ijs similia, quæ Galeno præferuntur, esu uentrem soluere non ineffaciter, adstricta alio postmodum relicta, tamarindorum, & myrobalanorum modo. Sic igitur Galenum à Brasauoli reprehensione seruasse uolumus. Sed si Dioscoridem quoq; tueri uelimus, nil aliud dicendum putauerim, quàm quod pruna Damascena siccata aluum adstringere tradiderit, ut referuntur ad alia, quæ minus adstringunt: non tamen, quod uoluerit, ea esse deiectionis facultatis expertia. Porro pruna bilem deiciunt: proinde ea utiliter usurpant medici ad febres, aliosq; biliosos affectus. Quin et seplasiarijs expetuntur: quippe qui ex ijs quotannis electaria, intinctus, liquoresq; uarios parare consueuerint, quibus non modò sani gustu non ingrato delectantur; sed etiam qui languent, refocillantur. Habetur & in Aegypto prunus (ut Theophrastus est autor lib. 11. cap. 11. de plant. historia) insignis magnitudinis, fructum ferens naturæ, & magnitudine mespilis proximum; nisi quod rotundum nucleum habet. Florere incipit mense Iulio, fructum circa brumam perficit, nec folia dimittit. Qui circa agrum Thebanum habitant, propter arboris copiam fructum siccant, & osse exempto tundunt, ossaq; faciunt. Non dissident effigie à prunis, nec dissimili admodum sunt facultate fructus ijs, quos officinæ Arabes secuta SEBESTEN nominant, quiq; Græcis MYXA, & MYXARIA uocantur. Quod etsi Dioscorides, & Galenus horum suis monumentis non meminerint; de ijs tamen à posterioribus Græcis, nempe Paulo, Aëtio, Psello, & Actu- rio frequens facta fuit mentio. Arbores feri in Italia cœperunt Plinij ætate: nunc uerò non ubiq; familiares, sed rarioris admodum hortis, & uiridarijs uidentur. Arbor est pruno ualde similis, ei tamen magnitudine cedens. Cortex caudici candidat, ramis uerò uiret. Folijs comatur rotundis, ac firmis. Fructus adolescunt exigui pruni magnitudine, nucleo intus triangulari forma, qui satis bæccæ proportionem respondet. Fructus maturitatem adepti, in atrium uirescunt,

scunt, gustu sunt prædulci, ac lenta, tenaciq; pulpa. Ex qua Syri, & Aegyptij uiscum conficiunt, quod Venetijs Alexandrinum appellant, aucupijs commodissimum. Argumento sunt nuclei, qui in eo reperiuntur, color, & dulcedo, quæ gustatu deprehenditur. Pollent autem deiectionia facultate, non secus atq; pruna, tam Græcorum, quam Arabum testimonio: id quod etiam comprobatur quotidiana medicorum experientia. Tametsi contrarium senserit Fuchsius medicus hac nostra ætate celeberrimus: quippe qui suis in paradoxis cap. xxv. ut fortasse in Arabes inueheretur, quos ubiq; ferè odisse uidetur, nullam Sebestenis deiectioniam esse facultatem contendit, quin potius ea adstrictoria ui pollere. Sed longè dissentit ab eo opinio nostra, & uulgata, comprobataq; continua medicorum experientia. Quandoquidem quod Sebestena assumpta in medicamentis aluum ciant, testis in primis est Paulus Aegineta, qui libro v. 11. de ijs uerba faciens, sic inquit. Myxa arboris fructus est, minor quidem prunis, facultate uerò consimilis. Ex quibus Pauli uerbis elicitur, quod ita uentrem molliant Sebestena, quemadmodum pruna. de quibus idem disserens eodem libro Galenum secutus: Pruni fructus, inquit, uentrem subducit, recens quidem magis, aridus uerò minus. Neq; huius rei nescius Actuarius hæc pluribus commiscet medicamentis, quæ bilem eiiciunt, ut uidere est suo de compositione medicamentorum compendio. Eorum insuper deiiciendæ alui facultatem maxime comprobant uulgari experientia, clarissimum omnium lumen. Siquidem (ut iam millies expertus sum) eorum pulpa drachmarum decem pondere deuorata, aut ad summum duodecim, eosdem ferè præbet effectus, quos Aegyptia siliqua casta uocata. His ergo rationibus, & auctoritatibus adducor, ut illam quoq; Fuchsij opinionem minus probem, quæ est, quod electuarius de Sebesten officinis dictum uentrem deiiciat, non Sebestenorum facultate, sed aliorum simplicium medicamentorum deiectionia ui præditorum, quæ ijs adduntur. Nam si id per se præstant, ut ostendimus, idem etiam alijs admixta præstarent. Quare, ut ingenuè dicam quod sentio, non Fuchsius tantum, quem alioquin semper admiratus sum, ut uirum doctissimum, & de medicina amplissime meritum; sed plerique alij, nunquam adeo Græcis addicti esse deberent, ut prorsus à Mauritanæ familia desciscerent, nonnunquam & rationes, & experimenta, firma nostræ artis, & ueritatis præsidia, cogantur deserere. Sed ut eò nostra reuertatur oratio, unde diuerterat, dicimus auctoritatibus, & experientia freti, Sebestena deiectioniam uim habere. Quocirca utiliter dantur ex bile febricitantibus, atque (ut autores sunt Paulus, Aëtius, Psellus, & Actuarius) linguæ asperitatem mirificè leniunt: quin & pectori, atque tussi opitulantur: uentris tinea pellunt: urinæ ardoribus à bile, uel salsa pituita prouenientibus maximè opem præstant. Ceterum quoniam Sebestena nobis ΖΙΖΥΦΑ, quæ officinis Iuiubæ dicuntur, in mentem reuocauerunt, cum eorum Dioscorides nusquam, quod extet, meminerit, duximus non fore quidem ab re, hic id de eorum uiribus differere, quod à Galeno, qui ea Serica nominat (si tamen Serica esse Galeno Iuiubas asserere liceat) libro 11. de alimentorum facultatibus proditur, ubi sic ait. Ne his quidem quid ad tuendam sanitatem, morbosue prosligandos ualeant, testis esse possum. Nam ab insolentibus, ac effrenatis pueris, & mulieribus cibo duntaxat expetuntur. Exiguum præbent alimentum, difficile concoquantur: ideo stomacho non sunt utilia. Eandem sententiam ex ipso Galeno sumptam reddidit Auicenna, cui tantum illud addidit, quod ea ad pectoris, atq; pulmonis uitia conferant, & quod quidam (ut ferunt) cum maxime renum, tum etiam uesciæ affectibus prodesse censeant. Verum quoniam (ut diximus) scribit Galenus, nullam se adinuenisse in Sericis facultatem ad corporum affectus curandos, hinc capta occasione Fuchsius iterum digladiatur, honesto quidem studio, non modò cum Auicenna; sed etiam cum cæteris Arabicæ familie autoribus, asserens id omne, quod de zizyphis Arabes suis monumentis commendauerunt, omnino falsum esse, & à ueritate alienum. In quo tamen si uitium aliquod Mauritanis ascribendum est, illud quoque Græcis posterioribus ascribendum erit. Quandoquidem constat, Actuarium & Græcum, & medicum peritissimum suo de compositione medicamentorum uolumine, zizypha ad pectoris uitia compositis medicamentis compluribus admiscere, ubi scilicet ex calidiorum humorum redundantia morbus emerit: item eadem in his usurpare, quæ bilem deiiciunt. Quod & Nicolaum Alexandrinum in suis compositis medicamentis, per sepe fecisse comperio. Ideoq; nil mirum, si ad hæc omnia præstare zizypha tradiderit Auicenna: namque suo lentore, ac sua, qua egre permeant, crassitie (ut rei ueritas adstriat) sanguinem crassum reddunt, qui flauæ bilis redundantia tenuior, quam par sit, redditur. Cum itaq; tradat Auicenna, zizypha & pectori, & pulmone prodesse, non temere quidem eum locutum esse crediderim (ut fortasse aliqui putant) sed illud ea ratione scripsisse, ut in morbis tantum calidis, & acutis intelligendum esset, in quibus medici utiliter zizyphis uti possint & debeant. Id quod eius uerba aperte indicant, cum dicat, quod sanguinè incrasant. Neque enim erat Auicenna adeo ignarus, ut datis iam præmissis nesciret subinde conclusionem inferre. Sed certe pulchrum, atque tutum esse iudico, quod quandoque cum mortuis luctemur. Et quoniam (ut sæpe antea polliciti sumus) nulli medicorum sectæ, nec huic magis, quam illi noster animus erit addictus, sed ueritati propagandæ, addam ex prædictis rationibus cum Auicenna, eos, meo quidem iudicio, labi, ac falli, qui zizyphis sanguinem expurgari, ac abstergi contendunt, quiq; ea ijs commiscet medicamentis, quæ pectoris affectibus frigiditate abortis parari solent, ut recentiorum nonnulli, qui zizyphis nulla eorum habita ratione ad quoduis pectoris uitium indifferenter utuntur, & plerumque cum maximo egrotantium discrimine. Ceterum an Galeno Serica zizypha sint, dubitandum sanè fuerit, cum aliud Plinio fuisse reperiatur lib. xv. cap. xiiii. ubi sic habet. Acque peregrina sunt zizypha & tuberes, quæ & ipsa non pridem uenere in Italiam. Hæc ex Africa, illa ex Syria Sextus Papinius, quæ consulem uidimus, primus utique attulit, diui Augusti nouissimis temporibus in castrorum aggeribus sata, baccis similiora, quam malis: sed aggeribus præcipue decora, quoniam & testia iam syluæ scandunt. Tuberum duo genera, candidum à colore Sericum dictum. Et libro xv. cap. xxv. Ab amygdala, inquit, proxime florent armeniaca, dein tuberes, & præcoces: illæ peregrinæ, hæc coactæ. Item libro xv. capite x. Et zizyphæ, ait, grano seruntur mense aprili. Tuberes melius inseruntur in pruno syluestri, & malo cotoneo, & in calabrice, ea est spina syluestris.

Fuchsij opinio reprobata.

Zizyphorum consideratio.

Auicennæ de sensio contra Fuchsum.

stris. hęc Plinius. Columella tamen tuborum nusquam, quod legerim, meminit, sed zizyphorum libro IX. cap. IIII. duo tradidit genera, quod harum floribus maxime delectentur apes, nempe rutilum, & album. Quo fit, ut sufficandum sit, Plinij codicem hoc in loco deprauatum esse. Illud suspicionem auxit, quod inter Arabes Auicenna, & inter Gręcos recentiores Simeon Sethi, duas zizyphi species scriptis mandauerint, & quod tamen in Plinio una tantum legatur zizyphus. Verum cum Actuarius, Nicolao Myresico, & Simeone Sethi ξίζυφα, ξίzyvφα, & ξίzyvφα (tot enim modis scripta inueniuntur) ea esse uideantur, quę Galeno serica, eademq; Auicennę, Serapioni, alijsq; pluribus Mauritanis, mihi quidem statuendum uidetur, Galeno serica non aliud designare, quā zizypha. Ex his pręterea omnibus maximum esse argumentum crediderim, in Plinio hic subesse mendam, et illi de zizyphis id adscribendum esse, quod de tuberibus deprauatę fortasse legitur.

Κόμπος. ARBVTVS.

CAP. CXXXVIII.

10

Arbuti confideratio.

ARBVTVS, siue vnedo, arbor est cotoneę malo non dissimilis, tenui folio: cuius fructus pruni magnitudinem implet, nullo intus nucleo. huic memęcylo cognomen est. Maturus aut flauet, aut rubescit: in esu acerosus, stomacho aduersatur, capitisque dolorem mouet.

ARBVTVS in Hetruria frequentissima prouenit, ubi uel per hyemem perpetuis uirescit frondibus. Hęc etsi Dioscoridi reddatur malo cotoneę adsimilis; magis tamen putauerim, ab eo arboris proceritatem repręsentari cotoneę, quā folia, & caudicis corticem. Vel deprauatus fortasse (ut magis suspicor) est hoc in loco Dioscoridis codex: quandoquidem Serapio, Dioscoridis ipsius testimonio, Arbutum non describit in uniuersum cotoneę malo similem, sed eam tantum proferre folia malo cotoneę minora. nec scribit tenuia habere folia, ut uulgata habet Dioscoridis lectio. Siquidem, ut palam est, Arbuti folia insunt laurinis, & iligneis crassiora. Meminit Arbuti Theophrastus libro III. cap. XVI. de plantarum historia, sic inquit. Arbutus, quę pomum cibo idoneum ferat, magnitudine non nimis pręstat: corticem tenuem, tanarici similem habet, folium inter ilicem, & laurum: floret mense iulio. Flores singulari appendice parte postrema racematim coherent, speciei quisq; myrto oblongo similis, & magnitudine tantus: non foliatus, concavus, tanquam ouum exscalptum, ore aperto. cum autem defloruerit, retinaculum perforatur: quodq; defloruerit, tenue, sicut uerticillus circa fustum. Fructus anno integro maturescit, ut simul hunc haberi, atque alterum flore sponderi contingat. hactenus Theophrastus. Quę in Hetruria nascitur, folia profert laurinis, illi-

gneisue similia, breuiora tamen paulo, crassioraq; colore potius pallido, quā uiridi, in ambitu ubique serrata, rubra per medium excurrente costa. Caudex cortice uestitur subrubro, aspero, squamosoq; a quo rami prodeunt rubentiores, ac leuiiores. Floret mensibus iulio, & augusto, floribus candidis, paruis, lilij conuallij uocati figurę racematim dependentibus. E quibus fructus gignuntur rotundi, sorborum ferę magnitudine: qui primo exortu uirent, deinde flauescunt, maturi uerō rubent, aspero tactu, nullo intus osiculo, fragorum modo, quorum etiam effigiem referunt. Sapor his insipidus, simul & austerus: quinetiam dum eduntur, linguam, & palatium stimulant acerosa quadam substantia, qua exterius conteguntur, ita ut planę acerosi uideantur. His maxime delectantur turdi, & merula.

Arbuti usus, & uires.

Quo fit, ut hyeme, quo tempore ipsa poma maturitatem sentiunt, eiusmodi aues inibi laqueis, retibus, alijsq; aucupij generibus facillę capiantur. Arboris folia corarijs expetuntur. Sunt qui credant, arbutum maximam opem pręstare aduersus pestem. Quamobrem aquam, quę ex folijs extracta sit, admixto osse in cerui corde reperto, ubi statim morbus inuasit, magno (ut ipsi aiunt) iuuamento egrotantibus exhibent. Arbuti meminit Galenus libro VII. simp. medicamentorum, ubi paucis inquit. Arbutus arbor ipsa qualitate acerba unā cum fructu est. eam me-

Αμυγδαλάι. AMYGDALAE.

CAP. CXXXIX.

AMYGDALAE amarę radicum tritarum decoctum uitia cutis in facie corrigit. Illitę nunces idem munus pręstant: menses admotę ciunt: capitis dolori auxiliantur, illitę fronti, aut temporibus cum aceto, uel rosaceo: epinyctidas sanant ex uino: item putrescentia ulcera, & quę serpunt, & morsus canum cum melle. Earum autem esu dolores finiuntur, aluum emolliunt, somnū faciunt,

AMYGDALAE.

faciunt, vrinam cient: contra sanguinis reiectiones cū amylo, † & mentha assumuntur: renum uitij, & pulmonum inflammationibus ex aqua in potu, aut eclegmate cum resina terebinthina dantur: calculosis, difficilique vrinæ in passio auxiliatur: & illinctu cum melle, & lacte hepaticis, tussi, & inflationibus coli, nucis auellanae magnitudine. quinis, septenisue præsumptis, ebrietatem non sentiunt potores. Vulpes si cum quadam esca eas uorauerint, emoriuntur. Gummi eius calfacit, & adstringit: reijcientibus sanguinem, potum auxilio est: impetigines, quæ summum corpus occuparunt, illitum cum aceto tollit: tussi uetustæ cum diluto uino potum medetur: calculosis cum passio bibere prodest. E' nucibus Græcis, dulces cibo idoneæ, sed multò minus ualent in remedijs, quàm amaræ: attamen extenuant, vrinam ciunt. Recentium esu cum suo putamine, humida stomachi uitia emendantur.

AMYGDALAE tam dulces, quàm amaræ fructus sunt ubique uulgò notissimi. Differunt tamen inter se: nam amaræ maiore excalfaciendi, exiccandi; facultate præditæ sunt, quàm dulces. quo fit, ut etiam dulcibus longè præferantur ad crassos, pituitososq; humores expectorandos. Galenus dulces paucis perstringens libro 11. de alimentorum facultatibus, sic inquit. Amygdalæ nihil prorsus adstrictoriæ facultatis sortitæ sunt: sola enim extenuandi, atque abstergerendi uis pollet: qua tum uiscera purgant, tum humorum è pulmone, ac thorace excreatus moliantur, ac promouent. Et de utroque Amygdalarum genere differens libro VI. simplic. medicamentorum, primò amaras, deinde dulces prosequitur his uerbis. Amygdala, quæ qui-

Amygdalarū consideratio.

Amygdalarū uires ex Gal.

dem palam amara sunt, omnino extenuandi uim possident: quod & qualitas ipsa indicat, & experientia comprobatur. Ac de amara quidem qualitate in quarto horum commentariorum proditum est. Ceterum duo experientiæ exempla proponi satis est, unde uim eorum possis discere. Siquidem ephelin expurgant, & excretionibus ex pectore, pulmoneq; crassorum, lentorumq; humorum impendio conferunt. Porro hæc ostensa sunt genere quidem incidentis, specie uerò extergentis esse facultatis. Quin & quòd per accidens facultatem item habeant ab obstructione liberandi, & ipsum supra demonstratum est, sed & experientia monstrat: nam in iecore crassorum, uiscosorumq; humorum in extremis uasis impactorum obstructiones abunde expurgant, expediuntq;. Quin & laterum dolores ab huiusmodi causa natos, & lienis, & coli, & renum sanant. Porro & ipsa arbor uniuersa similem sortita uim est. Nam huius radices coctæ, atque illiæ ephelis purgant. Quotquot uerò sunt amygdala dulcia, & ipsa leuiculam amaritudinem possident, quæ tamen dulcedine superante occultatur: ceterum id temporis spatium clarum fit. Demonstratum autem retrò est, qualitatem dulcem moderatè esse calidam. hæcenus Galenus. Amygdalæ, ut Theophrastus, & Plinius prodidere, ex anaris dulces fiunt, si circumfisso stipite, & ab ima parte circumforato, defluens undique humor abstergetur. Et contrà, dulces amarescunt, si primo germinatu tenellæ arbores à pecore decumminentur. Amygdalæ (ut etiam tradidit Galenus) non multum suppediant alimenti: quanquam eis plerique utuntur & ad roborandam uenerem, & ad reficiendas uires.

† In uulgatis Græcis exemplaribus hic non legitur ἄνθος, id est, & mentha. Verùm dictionem hanc uertit Marcellus ex antiquis codicibus, quos habuisse testatur. eam quoq; & Oribasius, & Serapio ex Dioscoride transcribunt. Quæ ut ueræ Dioscoridis lectioni adstipulantur; ita hoc loco mentham addendam esse putauimus.

ΠΙΣΤΑΙΑ. PISTACIA.

CAP. CXL.

PISTACIA, quæ constat in Syria gigni, pineis nucibus similia sunt, & stomacho amica. Trita cum uino contra serpentium ictus profunt, siue edantur, siue bibantur.

PISTACIA, quorum est communis in officinis usus, ex Syria Venetias importari solent. Quæ & è Syria (ut Plinius autor est) Lucius Vitellius censor in Italiam primus intulit, cū legatus in ea prouincia fuisset, nouissimis Tyberij Cesaris temporibus. Horum arbores Venetijs, Caietæ, Neapoli, & in alijs Italiæ locis uidimus, folijs lentisci maioribus, colore ex uiridi in luteum inclinante, ac eodem ordine extremis ramusculis emergentibus, è quibus racematim suis quæq; pediculis pendent Pistacia. Hæc (ut libro 11. de alimentorum facultatibus scriptum reliquit Galenus) parum præbent alimenti; tametsi infarctas humore iocineris uias expediant, & à uitij liberent. Porro an stomacho noxia sint, an utilia, an aluum molliant, an adstringant, nullum huius rei certum habere testimonium scribit

Pistaciorū consideratio.

Pistaciorū uires ex Gal.

n Galenus.

P I S T A C I A.

Staphylocladon.

Nuclei pini uires.

Galenus. Cuius sententia refragatur Auicenna, qui cum palam, & nominatim Galenum refellere nollet, libro secundo hac dicendi ratione utitur, his serè uerbis. Inquit quidam, non inuenio, quod Pistacia stomacho prosint, aut sane officiant. Ego autè dico, quod nauseam discutiunt, & uentriculi os roborant. Argumento est subamara, subauster aq; qualitas, quæ gustu in ijs deprehenditur. Hac igitur ratione freti medicorum nonnulli, non modò ad iocineris infarctus Galenum secuti Pistacia exhibent; sed ad iecur ipsum, uentriculumq; roborandum, ea tam cibus, quàm medicamentis immiscet. quin & ad conciliandam uenerem, & ad pinguedinem inducendam macie, & marasmo affectis commendant.

Quibusdam in locis pistaciorum syluestrium nomine appellantur cuiusdam arboris fructus, quam Plinius libro, & capite decimo sexto STAPHYLODENDRON nominat, etsi à pistacijs effigie, & sapore plurimum dissideant. Planta hæc humilis est, folio sambuci, materie admodum imbecilli, floribus albicantibus, racematim dependentibus, quemadmodum & fructus: qui folliculis prouenit, rufo colore, ciceris effigie, maior tamen: in quo subuirens nucleus includitur, sapore dulcis, sed nauseam commouens. Sapore pistacijs similes sunt Pinci nuclei, qui in strobilis includuntur. Hi enim (ut loco citato tradidit Galenus) corpus alunt, bonum procreant succum, sed crassum; tamen si ægrè coquantur. Verum si Auicennæ etiam credimus, digerunt, leniunt, resoluunt, ac impinguant. Profunt præterea pulmonum uitijs, purulenta excreantibus, & tussi molestatis: sed priusquàm edantur, aqua calida macerare eos oportet, alioquin uentriculum ledunt. Semen augent, & uenerem excitant. Renes, & uescam non modò expurgant; sed etiam roborant, eorumq; ulcera prohibent. Urinæ stillicidio opem mirificè præstant. Quam ob causam Strobilini nuclei apud recentiores medicos in frequentissimo habentur usu ad huiusmodi affectus.

Κάρυον βασιλικόν. NVX IVGLANS.
CAP. CXLI.

Nucum Juglandium consideratio.

NVCS Juglandes, quas nonnulli Perficas uocat, sunt difficiles concoctu, stomacho inutiles, biliosa, capitis dolorem inferentes, tussietibus inimicæ: uomituris tamen ieiunis in cibo aptæ. Cum ruta uerò, & caricis præsumptæ, & à summo cibo, uenenis resistit, nec minus si à ueneni haustu comedantur: largius elitata, tineas latas pellunt: illinuntur mammarum inflammationi, abscessibus, luxatisque, cum mellis exiguo, & ruta: cum cepa autem, sale, & melle, canis, hominisque morsui proficiunt: tormina, cum calyce suo perusta, & umbilico admotæ, sedant. Putamen combustum, tritumque in oleo, & uino, infantium capite peruncto, nutrit capillū, alopecias replet. Sistunt menses nuclei usti, si triti ex uino admoueantur: iidem è ueteribus illiti carbunculis, gangrenis, & ægilopijs medentur: alopecijs commanducati, & impositi præfenti sunt remedio. Nucibus tufis oleum exprimitur. Recentes stomacho innocentiores sunt, utpote suauiores: itaque allio mistæ eximunt acrimoniam. liuores in corpore illitu tollunt.

NVCS Juglandes, quæ in communi sunt usu, itemq; arbores, à quibus eduntur, omnibus uulgò in Italia notiores sunt, quàm ut à nobis representari debeant, cum nulla arbor Nucubiq; frequentius occurrat. Hæ Latinis Juglandes, quasi Iouis glandes

glandes interlitis literis appellantur. Quo nomine primo mundi æuo eas appellatas esse, plures tradidere autores. Quippe cum homines primùm glandibus tantum diu uictitassent, inuenta tandem arbore, quæ nuces ferebat, degustato nucleorum sapore, horumq; dulcedine mirum in modum allekti, nuces Iouis glandes ob excellentiam appellauerunt. De ijs differens Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, ita scriptum reliquit. Nucis arbor tum in folijs, tum in germinibus adstrictionem quandam possidet: ceterum euidentem, multamq; in nucis putamine receti pariter & sicco. proinde eo tinctorum quoque uti solent. At nos eius expressi succo similiter, ut mororum, & ruborum in melle decocto, uice stomachici medicaminis utimur, & ad omnia reliqua adhibemus, ad quæ modò dicti succi conuenire censentur. Porro nucis ipsius id, quod edendo est, oleosum est, & tenue: itaq; ob id etiam facile exprimitur, & quò diutius reconditum fuerit, magis tale efficitur. Quamobrem oleum ex eo inueterato exprimere liceat. Tunc sane admodum fit perhalitum euaporatorium. Itaq; quidam eo gangrenas, & carbunculos, & agilopas sanant, ac nonnulli ad uulnè portæ, hoc est, neruorum uulnera utuntur. Et libro I. de alimentorum facultatibus sic inquit. Habet Iuglans & adstringentis qualitatibus non exiguum, quæ temporis processu marcescit, degenerante tota eius substantia in pinguem succum, adeò ut cibo prorsus fiat inidonea, quòd ueteri oleo, sua pinguitudine adsimilis appareat. Viridis autem, atq; etiamnum humida, neq; adstringentis qualitatibus, neq; oleosæ conspicue est particeps; sed magis est quodammodo & ποικίλη, id est, qualitatibus expers: quòd saporis genus aqueum (ut dixi) uocare consueuimus. Iuglans facilius, quàm auellana concoquitur, stomachoq; utilior est, & multò magis, si unà cum caricis edatur. Proditum autem est à plerisq; medicis, si ambo hæc cum ruta ante alios cibos sumantur, hominem non magnopere à letalibus pharmacis ledi posse. Constat præterea humidas deiectioni magis, aridas uerò minus conuenire. Non pauci quoq; cum garo Iuglandes præsumunt, uentris subducendi gratia. Ad hoc autem uirides aptiores sunt, utpote quæ adstringentis qualitatibus minus participes sunt. Quin & aridarum quoque, ubi prius in aqua fuerint macerate (ut nonnulli faciunt) similis, ac uiridum facultas habetur. hæc Galenus. Ceterum Iuglandes uirides decerpæ mense maio, uel iunio appetente, antequàm earum putamina obduruerint, saccharo, uel melle asseruata stomacho utiles euadunt, & ori non ingrata. Sed quoniam sermo nobis est de nucibus, cum Dioscorides, Galenus, ac ceteri posteriores Græci de Indicis, Myristicis, Metellis, ac Vomiceis nihil, quòd constet, memorie prodiderint, hic ea non distimulanda putauimus, neq; alienum duxi recensere, quæ de ijs ex Mauritanorum monumentis, & recentiorum quorundam historijs sum consecutus. Sed primò de Indicis dicamus. Nuces igitur INDICÆ myropolijs omnibus uulgatissime, fructus sunt arboris cuiusdam (ut Mauritani autores sunt) palmæ effigie, prægrandes, magnorum melonum instar, ab arbore dependentes: namq; magna inuolucrorum mole obteguntur. Cortex ijs extimus colore constat in atrum rufescente, subdurus, tenax, callosusq; intus uerò uillosa materie compactus, quæ in capillamenta manibus exterius fatiscit. Subtus est putamen triquetrum, uillosum, barbatumq; cornu instar prædurum, eiusdem ferè coloris nucleum continens, onni anserini magnitudine, intus concuum: substantia illi pinguis, crassitudine semidigitali, duriuscula, tenax, callosaq; albicans, sapore dulci, butyrum referens, tenui sed aspero obiecta cortice, putaminis colore. Prostantur recentes, eaq; præsertim, in cuius concauitate liquor quidam dulcis includitur: siquidem hoc argumentò recentiores faciliè cognoscuntur. Excalfaciunt secundo abscessu, humectant uerò primo. In cibis sumptæ, et si noxiæ admodum succum non gignant, uentriculo tamen laborem inferunt: semen augent, & uenerem excitant. Oleum, quod è nucibus Indicis exprimitur, utiliter hemorrhoidibus inungitur, oleo præsertim admixto, quod è persicorum nucleis elicitur: per se illitum lumborum, & genuum dolores mulcet, & uentris animalia pellit. Quod uerò recentes nuces presse stillauerunt oleum, densum est, candidum, & pingue: in summa substantia, qualitate, sapore, ac deniq; facultatibus butyro non dissimile, sed longè melius subministrat alimentum. Nux Indica letiore sagina corpora reficit. Idcirco strigosas mulieres mirum in modum impinguat, & ad crassitiem reducit. hætenus de Indicis.

His succedunt MYRISTICÆ, quæ uulgò officinis ob odoris præstantiam Muscatæ, quasi moschatæ dicuntur. Hæ (ut referunt ij, qui Indica litora perlustrarunt) proueniunt copiosissime in insula quadam nomine Badan: ibiq; eas proferunt arbores quædam nostratibus persicis haud absimiles, angustioribus tamen folijs, ac breuioribus. Hæ post foliorum germinationem, florem statim emittunt, quem Macim Arabes uocant. Panditur is syluestrium rosarum modo: è cuius medio nux erumpit, & processu temporis perficitur, & ubi maturitatem senserit, macis rosarum instar, expansus eam circumplectitur: quam postea suo tempore cultores legunt certatim, & quàm quisq; potest uberius, quoniam sunt ibi omnia cõmunia. Arbores absq; cultu, suppeditante tantum natura, suos fructus edunt. Myristicæ nuces suo maci, tanquam rete cõprehensæ Venetijs in officinis quàm plurimis uisuntur, duro putamine conclusæ, auel lanarum modo, colore subnigro: quo fracto compactilis subest globulus, nuclei uice, & is est nux Myristica, quàm usurpare solemus. Præferuntur recentes, quæ nullam præferant cariem: item ponderosæ, sarctæ, præpingues, humore redundantes, ita ut adacta acu confestim è uulnuscule exeat humor. Siccant (ut Mauritani scribunt) & excalfaciunt ordine secundo completo. Adstringunt, oris suauitatem commendant, & scetentis animæ uirus commatse abolent: lentigines in facie emendant, uisum acuiunt, uentriculum & iecur roborant: lienem absunt, urinam ciunt, fluentem alium sistunt, flatum discutunt, & frigidis uteri affectibus mirifice prosunt: & ut in uniuersum dicam, facultas eis eadem, quæ & cardophyllis. E recentibus prius contusis, & in cacabo calefactis prælo exprimitur liquor, qui refrigeratus ceræ nouæ instar concreuit, fragrantissimum spirans odorem, neruorum & articulorum diuturnis doloribus à frigore excitatis utilissimus: quin & ueneris inunctionibus maxime expetitur. Myristicæ nuces ueteribus Græcis ignotas fuisse illud fides facit, quòd Theophrastus, Dioscorides, & Galenus earum, quòd in suis monumentis legerim, nusquam meminerint. Quare & hic quoq; asserere non dubitauerim, macerem (ut in eius mentione diximus) Dioscoridi, & Galeno myristicæ nucis florem esse nequaquam. Nam si ad eos floris cognitio

Iuglandiũ uires ex Gal.

Iuglandes cõditæ.

Nucis Indicæ confid.

Oleum ex nucibus Indicis.

Nucis Myristicæ confid.

Myristicarũ uires.

Nuces uomicae, & metellae

Multorum eror.

Fuch. lapsus.

Anacardij mētio, & uires.

Auellanarum consideratio.

peruenisset, ueri quidem simillimum est, quod etiam fructus notitiam habuissent: quos, certo scio, ob suas admirabiles facultates, & naturae dotes nunquam scriptis dissimulassent. Præter odoratas, eas etiam nuces memorant Mauritaniam, quas *VOMICAS*, & *METELLAS* uocant. Sed tam officinae, quam medicorum uulgius has magno errore confundunt, quod plerumque legitimas uomicas metellarum loco usurpent, & contra metellas nonnunquam uomicarum uice. Nam Vomicae quidem eas appellant errore ducti, quæ lupinorum instar compressæ sunt, & tenui quadam lanugine contextæ, quarum esu canes necantur. Metellas uero, quæ nonnihil extuberantes, quibusdam nodis, ueluti paruis oculis, per ambitum sunt refertæ. At eorum lapsus facile deprehendi potest Serapionis testimonio, qui Abrahami autoritate reddidit nucem Vomicae colore inter glaucum, et album, auellana paulo maiorem, nodosamque. Quibus notis eas esse præditas constat, quas seplasiariorum uulgius metellas appellat, quæ nullo modo respondent legitimis metellis à Serapione descriptis, his uerbis. Nucis metellæ arbor, uomicae arbori non dissimilis, fructum gerit mandragoræ, oleosum, hirsuto cortice, sapore non iniucundo. Quæ notæ perspicuo adstipulantur ijs, quas Vomicae nuncupant: eæ siquidem corticem habent hirsutum, oleosæ sunt, & gustui non ingratae. quin & facultatibus, non autem notis (ut quidam falso existimant Serapionem intellexisse) mandragoræ fructus refrunt, cum autore Serapione, quarto refrigerent excessu, ita ut drachmarum duarum pondere esitæ interimant, minore uero mensura temulentiam faciant. Quos quidem effectus præstare uidemus non modo in canibus, sed etiam in hominibus, quibus hæc data fuerint, quas uomicas esse contendunt: siquidem Serapio de Vomicae facultatibus differens, nullam letalem uim eis adscribit, sed quod tantum duarum drachmarum pondere cum anethi decocto, uel sale haustæ, mirifice uomitum eliciant. Quamobrem dixerim ego, illas, quibus callosa tubera supereminent, nodique uisuntur, oculorum ferè instar, legitimas esse uomicas: metellas uero, quæ pressæ, & hirsutæ canibus necandis aptissimæ habentur. Ceterum nescierim ego, qua ratione ductus Leonartus Fuchsius ultimo libello, ubi tantum stirpium imagines in exiguum formam contraxit, dixerit nuces metellas hispides esse fructus peregrinæ illius plantæ, quam antea magno uolumine Stramoniam uocauerat. Quod prorsus reclamare uidetur Mauritanorum sententiæ, à quibus harum historias accepimus.

Sed quoniam scribenti mihi de Nucibus omnibus *ANACARDIA* sese obtulere Græcis ueteribus ignota, cum & ipsa in officinarum usu expetantur, de eis quoque uerba facere ex Arabum testimonio, non quidem ab re fore duximus. Sunt igitur Anacardia (ut testis est Serapio) fructus cuiusdam arboris auicularum corculis non dissimiles, unde & nomen, colore etiamnum cordis modo rufescente, cum scilicet ab arbore decerpuntur. Inest ijs liquor mellis crassitie sub cortice residens, sanguinis modo rubicundus, sub quo est & nucleus parue amygdalæ effigie. Nascentur in Sicilia montibus, qui continuè igneas eruant flammæ. Excalfaciunt, & exiccant tertio excessu. Præstat in medicina liquor; et si myropolæ communi errore & cortice, & nucleo utantur. Anacardia (ut aiunt) labantes reuocant sensus, memoriæ iacturam resarciunt, & neruorum, & cerebri affectibus, quos frigida causa attulerit, auxiliantur: nihilominus sanguinem exurunt, & cutim ulcerant. Quare Anacardia iuuenibus noxia sunt, cum & aduerant, & deleteria facultate non uacent: cui tamen remedio est lac affatum potum, & oleum ex eorum nucleis expressum.

Κάρυα Ποντική. NVCES AVELLANAE.
CAP. CXLII.

NVCS auellanae, quas & leptocarya uocant, stomacho infestæ sunt: ipsæ tamen tritæ, & in aqua mulsæ potæ, tussi ueteri medentur: tostæ, & cum exiguo piperis potæ, destillationem concoquunt. Crematarum cinis cum axungia, aut adipe urfi perunctus, alopecij capillum reddit. Aiunt nonnulli usta earum putamina, & in cineris speciem redacta, cum oleo, casiorum oculorum pupillas infantibus denigrare, perusoincipite.

AVELLANAE nuces ideo Græcis Ponticæ dictæ sunt, quod in Græciam (ut Plinius inquit) è Ponto primum allatæ fuerunt. In Italia tamen & in urbanarum, & in syluestrium genere numerosè reperiuntur. Ceterum ex domesticis aliæ oblongæ, aliæ rotundæ sunt: ueruntamen oblongæ & præstantiores, & gustui gratiores esse constat; & illæ præsertim, quæ putamine uehementer rubent, & fractu minimè sunt contumaces, quales sunt Vicentinæ. Oblongæ serius maturitatem sentiunt, celerius uero rotundæ. quapropter illæ uegetiori sunt nucleo, diuque perdurant. Syluestribus coryletis ferè innumeris scatent Tridentini montes, quæ oblongas pariter, & rotundas largiuntur nuces, tanta ubertate, ut eas rura saccis legant, ubi maturitatem senserint. Auellanae (ut memoriæ prodidit Galenus tum lib. vii. simplicium

simplicium medicamentorum, tum secundo de alimentorum facultatibus) plus habent essentie terrestris, ac frigide, quam luglandes. quin & plus præbent alimenti: siquidem densiores sunt, & minus pingues. Diocles autor est, Auellanas nuces minus amygdalis alere, cibis in uentriculo supernatare, largius essitas caput tentare; innocentiores tamen esse uirides, quam aride.

Auellanarum uires ex Gal.

Moræ. MORVS.

CAP. CXLIII.

MORVS arbor nota est. Cuius fructus aluum soluit, stomacho inutilis est, & facile corruptionem sentit. Hoc idem præstat mori succus: decoctus autem æreo uase, atque insolatus, adstringentior redditur. Facit ad fluxiones, nomas, & tonsillarum inflammationes addito mellis exiguo. Sed inolefcit uis eius, adiecto scissili alumine, galla, croco, & myrrha: item myricæ femine, iri, & thure. Immatura mori poma ficcantur, tusaque acinorum rhois uice, obsonijs miscentur, ut celiacos iuuent. Radicis cortex decoctus in aqua, & potus aluum resoluit: latas uentris tineas excutit: his quoque auxiliatur, qui aconitum hauserunt. Folia trita ex aceto illita, ambustis igni medentur: tinguntque capillum, uitium, & fici nigræ frondibus simul coctis in aqua cœlesti. Succus foliorum cyathi mensura potus, contra phalangiorum morsus auxilio est. Feruefacti corticis, & foliorum iure, dentes aptissimè in dolore colluuntur. Radix circiter messem incisa, facto in ambitu scrobe, succum emittit, qui postridie concretus inueniri solet. Is in dolore dentium efficax est: tubercula discutit, & aluum purgat.

EST ET Mori utrumque genus album, & nigrum passim uulgaris notitiæ in Italia; præcipue his in locis, ubi bombyces sericifici aluntur. Constat alba mororū poma adstringentem facultatem longè minorem, quam nigra esse adepta (etsi Dioscorides, & Galenus alborum non meminerint) ex multa & perspicua, sed paululum insipida dulcedine, quæ gustatu deprehenditur: siquidem in maturis nulla planè adstringendi uis percipi potest.

Mori confideratio.

Morus nouissima urbanarum germinat, foliaq; emittit: eaq; propter ueteribus dicta sunt arborum sapientissima. Moræ (ut prodidit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, item secundo de alimentorum facultatibus) maturæ quidem uentrem subducunt, immatura uerò ubi aruerint, admodum restringunt. Itaq; ad dysenterias accommodanda sunt, item ad celiacas, & quasque alias fluentes affectiones. Porro quod maturorum succus ad oris medicamentum sit utilis, propter eam uidelicet, quæ inest illi, adstrictionem, neminem latet. Præterea ad alia complura particularia, quæ mediocrè exposcunt adstrictionem, competit. At immatura mora præter acerbicatem, sortita sunt & aciditatem, & tota adeo arbor in omnibus suis partibus mixtam aliquam uim obtinere uidetur, ex restringente, & purgante compositam. Attamen in radicis cortice purgatoria cum quadam amaritudine exuperat, adeo ut & latas interancorum tineas perimat. In alijs autem partibus restringens uincit; in folijs tamen, & germinibus quodammodo media utrisque temperies est. Mora ubi primum mansa fuerint, ingesta citissimè transeunt, & alijs cibis suo ueluti ductu uiam struunt. Verum secundo loco sumpta, celerrimè alijs unà cum cibis corrumpuntur: id quod etiam faciunt, si cum eduntur, prauo in uentriculo humori occurrant. Quod si corruptionem non sentiant, corpus quidem humectant, sed non planè refrigerant, nisi actu frigida assumantur. Paucissimum ministrant alimentum similiter atq; pepones; haud tamen uomitum cient, nec stomacho, ut illi aduersantur. De Moris autem, quæ rubi ferunt, lib. III. in Ruborum commentatione, Deo fauente, latius differemus. Sed quoniam mori folijs & uescuntur, & aluntur uermiculi, qui admirabili naturæ spectaculo nobis SERICVM uellus conficiunt, quo recentiores medici in his, quæ cordi conueniunt, medicamentorum compositionibus utuntur, ut, quantum per me fieri potest, omnibus rei medicæ studiosis fiat satis, ea de Serici uiribus hic perstringam (quandoquidem non inuenio è ueteribus Græcis, qui de hoc quicquam prodiderit) quæ Auicenna posteritatis memoriæ commendauit tractatu, quem de uiribus cordis inscripsit. Sericum itaque (eodem autore) mirificè exultat. qua in re crudum eo longè præstat, quod ignem fuerit expertum; tamen si coctum quandoque in usum ueniat, uerum antequàm in insectorum cortinis immersum inficiatur. Excalfacit Sericum, ressecatq; ordine primo: exiccat, & attenuat ea naturæ dote, ut cor recreet, letumq; efficiat. Quapropter laxat, firmat, purificat, & illustrat spiritus. neque eius facultas uni tantum assignatur spirituum generi in una tantum dispositione; sed ei proprium est, omnibus æque spiritibus opem ferre, ita ut spiritus tam uitales,

Mori uires ex Galeno.

Serici metio, & uires.

et animales,

et animales, quam naturales reficere ualeat. Cetero quauis negauerit Auicenna decoctum sericum, et fullonum coloribus imbutum in medicos uenire usus; Mesues tamen in eo serapio, quod de pomis inscribitur, id sericum admittit, quod cocco legitime sit infectum. Idque similiter inserit in ea medicamenti compositione, quam Alchermes ipse nuncupauit.

ΣΥΚΟΜΟΡΟΣ. SYCOMORVS.

CAP. CXLIII.

Sycomori histor. ex Theophrasto.

SYCOMORVM, aliqui etiam sycaminum, id est, morum, uocant, cuius fructus sycomorum etiam, propter inefficacem gustum, appellatur. Arbor est magna, fico similis, frondosa, multo lacte abundans: folijs mori: pomum ter, aut quater anno fert, non ramis, ut fico, sed caudice ipso, caprifico non dissimile, dulcius grossis, sine granis interioribus: quod non maturefcit, nisi ungue, aut ferro scalpatur. Nascitur plurimum in Caria, Rhodo, locisque non multi tritici feracibus: ubi prouentu fecundo, restibili que iuuamentum adfert, cum annonae caritas premit. Pomum aluo utile est, sed perquam exilem praebeat alimoniam: stomacho aduersatur. Succus primo uere tenera arbore antequam fructum ferat, eximitur, lapidis ictu summo cortice desquamato: si enim altiore plaga uioletur cortex, nihil effluet. Spogia, aut uellere lacryma excipitur, quae siccata, & in pastillos coacta, fictili uase reponitur. Vis succi emollit, vulnera conglutinat, discutit collectiones coctioni repugnantes: bibitur etiam, aut illinitur contra serpentium morsus, duratos lienes, stomachi dolores, & perfrictiones. celerrime teredinem sentit. Gignitur & in Cypro arbor genere distans, quae cum sit ulmus, praedita tamen est folijs sycomori, fructu pruni magnitudine, multo dulciore, supradictis caetera similis.

SYCOMORVS (ut Theophrastus est autor libro IIII. capite II. de plantarum historia) arbor est moro nostrati similis, quippe folio, magnitudine, aspectuque proxima. Fructu praeter ceteras peculiariter gignit: non enim germinibus, non ramis exire

Sycomori mentio ex Galeno.

Ficus Cypria

Vulgaris error.

mis, sed caudice pomum parit magnitudine ficus, et uisu proximum, succo atque sapore caprificis sane simile, uerum longe dulcius, granisque internis omnino carens, multitudine numerosius maturefcere nequit, nisi scalpatur. Scalpitur autem unguibus ferreis: et cum scalpta poma sunt, ad quartum diem maturefcunt: hisce ablatis, alia, et alia ex eodem loco subnascuntur, terno ita, et quaterno partu copiosa. Lactuosa arbor admodum est, et materies (quod sit foliola, et robusta, et nigra) ad multa commoda existit. Haec inter ceteras arbores id sibi proprium uendicauit, quod cetera continuu uiret, neque siccatur unquam, nisi aqua obruatur. Eaque propter et lacubus, et stagnis demergitur, madescentiaque in profundo siccatur, cumque sicca omnino fuerit, superfluitat, atque innatat. haecenus Theophrastus. De Sycomoro differuit Galenus libro secundo de alimentorum facultatibus, ubi ita scriptum reliquit. In Alexandria Sycomori plantam uidi una cum fructu, parua, candida, et ficui adsimilem. Is fructus nullam habet acrimoniam, exigua dulcedinis est particula, estque facultate humidior quodammodo, ac frigidior, ueluti mora. Quinimo inter mora, ac ficus medium iure quis ipsum collocarit, atque hinc nomen ipsi inditum esse mihi uidetur. Ridiculi namque sunt, qui fructum hunc ob id aiunt sycomora fuisse nominatum, quod paruis ficubus assimiletur. Ipsi autem nascendi ratio ab alijs arborum fructibus quodammodo est diuersa: haud enim ex primoribus ramulis, ac germinibus, sed ex praegrandibus ramis, caudiceque enascitur. haec Galenus. Sycomoro similis est (ut loco citato memoriae prodidit Theophrastus) quae in Creta uocatur Cypria ficus: nam et ipsa fructum edit, caudice, ramisque crassissimis. Differt tamen a priore, quod germe quoddam emittit sine ullis folijs, radice simile, cui fructus praepilatur. Caudex arboris magnus, et populo albe proximus, eiusque folia ulnum representant. Quater anno fructum fundit, sed nullum ad maturitatem perducit, nisi pomum ipso immaturo inciso, emissoque lacte. Dulcedo ficubus non absimilis, et interna grossis plane conueniunt. magnitudo autem pruni est. Quod maximo est argumento, hanc quoque plantam in Sycomori genere annumeranda esse. Quare aperte hallucinantur ij, qui putant arborem Sycomorum esse, quae plerumque uisitur in monachorum claustris uulgò uocatis, et in templorum plateis, ubi mortuorum cadauera humanantur, et cuius bacis monachi uerticillos faciunt, quibus mulieres suas numerant preces. Hanc (ut Bellunensis castigauit) Azadaracht appellat Auicenna, quae deleteria facultatis participem esse prodit Fen sexta quarti, ut latius libro sexto dicemus.

FICI maturæ recentes stomachum lædūt, aluum solunt, sed faciliè contracta ab eis fluxio sistitur: sudorem euocant papulasque, sitim sedant, calorem restinguunt. Siccis natura excalfaciendi, vires alunt, sed sitim magis stimulant, aluo utiles: rheumatismis uentris, & stomachi contraria: gutturi autem, arteriæ, renibus, uesicæ, & ijs, quos longa uoletudo decolorauit, anhelatoribus, hydropicis, comitialibus aptissimæ. feruescētæ cum hyssopo, & potæ, thoracem purgant: tussi ueteri, diuturnisque pulmonū uitijis cōueniunt. aluum molliunt tussæ cum nitro, & cnico, dein manducatæ. Decoctum arteriæ, & tonsillarum inflammationibus gargarizatu prodest. cum hordeacea farina cataplasmatibus miscetur, & in muliebres sotos cū fœnogræco, & ptisana. Cæterum cum ruta coctæ, torminibus infunduntur: coctæ, illitæque duritias discutunt: parotidas, & furunculos emolliunt: panos ad maturationem perducunt, maximè nitro, iri, aut calce addita. Crudæ, si cum antedictis tundantur, eadem efficiunt: cum malicorio, pterygia purgant: cum atramento sutorio, deploratis ferè tibiarum fluxionibus, & cacoëthicis ulceribus medentur: quin & cum uino decoctæ addito absinthio, & hordeacea farina, utilissimè hydropicis illinuntur. Crematæ cum cerato sanant perniones: prurigines, sonitusque, si crudæ terantur, & sinapi, liquoreque aliquo exceptæ auribus instillantur. Tam syluestris, quàm satiuæ fici lacteus succus coaguli modo lac contrahit, cōcretumque dissoluit, ut acetum: exulcerat corpora, meatus aperit.

soluit aluum, vuluam recludit cum detrita nuce Græca potus: menstrua ciet cum luteo oui appositus, aut Tyrrenica cera: podagricorum cataplasmatibus cum farina fœnigræci, & aceto utilis: lepras, lichenas, utiligines, uitia cutis in facie, pforas, ulcera in capite manantia, cum polenta expurgat: instillatus plagæ, percussis à scorpione, uenenatorum ictibus, & rabiosi canis morsibus auxiliatur: prodest dentium dolori lana exceptus, & cauis eorum additus: uerrucarum informicationes tollit cum adipe, circumlita in ambitu carne. Hoc idem præstat succus è teneris ramis syluestris fici, qui lacte prægnantes, silente adhuc oculo, tusi exprimuntur, & siccatus in umbra reponitur. Et lac, & succus imponuntur exulceratorijs medicamentis. Decocti cum bubulis carnibus ramuli ficulni, facilem afferunt decoctionem. Lac efficiunt, quod magis soluat, si inter coquendum ficulneo furculo, spathæ loco, moueatur. Grossi, quæ erinei nonnullis uocantur, coctæ illitæ, strumas, nodosque omnes emolliunt. Crudæ formicas, uerrucas, & thymos, nitro, farinaque additis, tollunt. Folia eadem possunt. Illita cum sale, & aceto ulcera in capite manantia, epinyctidas, & furfures sanant: ijs ficosæ extuberationes, & palpebrarum scabritiæ perfricantur. Nigræ ficus folijs, cauliculisque, candidæ utiligines perunguntur: faciunt ad canum morsus, & ulcera, quæ cæria, id est, fauos, uocant. Grossi cum syluestris papaueris folijs ossa extrahunt: furunculos cum cera discutunt: contra muris aranei morsus, & scolopendræ uenena, cum eruo, & uino illitæ, auxiliantur. Fit ex cinere ficus tam syluestris, quàm satiuæ lixiuium, crematis ramorum cauliculis, quod subinde macerari opus est, & inueterascere: siquidem inter caustica intelligitur. Gangrænis prodest: nanque expurgat, & consumit, quæ excrescunt, eoque sic utendum est: spongia assidue hoc lixiuio imbuta superponitur. Interdum dysentericis, & in fluxiones uetustas, & sinus cuniculatis exedentes, magnosque, instillari conueniet. Etenim purgat, conglutinat, carne replet, & oras committit, non secus atque emplastra, quæ cruentis vulneribus iniiciuntur, enæma uocant. Bibitur ad discutiendum sanguinem concretum, & contra præcipitationes, rupta, conuulsa, cum cyatho aquæ recenter colatum, addito olei exiguo: celiacis, dysentericis, per se cyathus datus prodest: neruorum uitijis, conuulsionibus, commodè illinitur ex oleo, utpote quod sudores moueat: aduersus gypsi potum, & phalangiorum morsus bibitur. Hæc eadem præstant reliqua lixiuia, præsertim quernum: omnia tamen adstringunt.

FICI fructus sunt in Italia uulgò notissimi. Quarum etsi plura notentur genera in candicantium, & nigrescentium discrimine; sunt tamen omnibus notiores ob frequentissimum in autumnno earum in cibis usum, quàm ut nobis præstantiores

Ficorum consideratio.

Ficorū facultas ex Gal.

præstantiores representare, ac describere sit opus. Siquidem omnes satis gustus edocuit, eas esse laudatissimas, quæ planè maturæ pinguedine, & sapore cæteras antecellunt. Sed ut præter id, quod à Dioscoride proditum est, earum omnibus facultas innotescat, & temperamentum: quin & ut omnes cognoscant, quod præbeant alimentum, quāq; utilitatem, ac noxam inferre possint, ea paucis edisseram, quæ ex Galeno deprompsi. qui in primis lib. 11. de alimentorum facultatibus sic scriptum reliquit. Ficus tametsi minus præui succi gignant, quàm cæteri omnes non modò sugaces, sed etiam autumnales fructus, non tamen id uitium prorsus effugere potuerunt. Ceterum hæc ipsis insunt bona, nempe quòd comestibiles sint, & facillè in totum corpus peruant, penetrentq; . Nam & abstergendi ui pollent haud obscura: cuius gratia post ipsarum esum nephritici multas arenulas excernunt. Cùm porro omnes autumnales fructus exiguum corpori alimentum præbeant, minimè omnium ficibus id usuiuenit. Carnem tamen non compactam, neque firmam generant, ceu panis, & suilla caro, sed turgidulam, & subinamem, ueluti fabæ. Quin uentrem flatibus implent & ipsæ, & non mediocrem hinc profectò molestiam intulissent, ni etiam celerem descensum essent adeptæ, cuius beneficio, cùm celeriter peruant, flatus, quem excitant, non diu manet, atque ob id minus cæteris autumnali fructibus lædere consueuerunt. Ceterum maturæ ficus immaturas non mediocriter antecellunt, quod & in alijs quidem omnibus cernitur fructibus: quanquam non tantum in illis discrimen existit. Siquidem ad plenum maturæ ficus paulò minus omni prorsus noxa uacant. Et sequenti capite, ubi uuarum facultates recenset, sic inquit. Ficus, & uinæ quemadmodum inter fructus autumnales principatum obtinent; ita sugacibus omnibus magis nutriunt, minimūq; præui succi habent, præsertim cùm exactam maturitatem fuerint adeptæ. Porro quòd ipsa nutrant, maximo argumento sunt ij, qui uinearum fructum custodiunt: siquidem hi cùm duos menses solis uiuis, ac ficibus, quorum custodia præsumt, uescantur (nisi forte panis quidpiam cum illis addant) obesi tamen, ac pingues fiunt. At caro, quæ ex ipsis gignitur, haud quaquam est firma, ac densa, quemadmodum ea, quæ ex carnibus fit; sed laxa est, ac præhumida: ob id celeriter etiam, cùm uesci ipsis desierint, contrahitur, ac confidet. Idem etiam de Ficibus siccis differens loco prius citato, ita scribit. Caricæ multiplicem quidem habent utilitatem; si quis tamen largius esitauerit, ab eis offenditur: non admodum enim probum sanguinem gignunt, quapropter pediculorum quoq; agmen eas comitatur. Incidendi, extenuandiq; uim habent, quæ & uentrem ad excretionem irritant, & renes expurgant. Iecori autem, lieniq; inflammatione obsessis sunt noxiæ, quemadmodum & ficus, non peculiari quadam eximia facultate, sed communi ratione dulcium omnium ciborum, ac potuum. Obstructis autem illis, aut scirrhotentatis, ipsæ ex sese nihil prosunt, nec obsunt: sed medicamentis incidentibus, ac extenuantibus, & abstergentibus mistæ, non mediocriter auxiliantur. Ideoq; nonnulli medicorum in dictis lienis, ac hepatis affectibus exhibent ipsas longè ante cibum cum thymo, aut pipere, aut zingibere, aut pulegio, aut satyria, aut calamintha, aut origano, aut hyssopo. Ad eundem etiam modum, si caricæ cum alio quopiam eorum, quæ facultatem habent acrem, aut omnino incidendi, ac extenuandi assumantur, non solum sic affectis; sed sanis quoque utiles erunt. Siquidem iecoris meatus, per quos fertur alimentum, apertos esse non agrotantibus modò; sed benè ualentibus etiam tutissimum est. Proinde hoc pacto ficus cum sale extenuante, aceto, & garo præparatas uulgò comedunt, quòd id utile esse experientia didicerint. Verissimile autem est, ipsorum nonnullos medici cuiusdam consilio adductos, ficus hoc modo primum comedisse; deinde eam notitiam ad uulgus dimanasse. Qui uerò cum cibo aliquo incrassante ficus, & caricæ edunt, non mediocriter offenduntur. Item libro viii. de simplicium medicamentorum facultate idem Galenus ita scribit. Ficus aridæ uim habent excalfaciendi ordine primo etiam completo, aut secundo incipiente: habent uerò etiam partium tenuitatem quandam. Ex istis duobus idoneæ sunt, quæ tumores duros concoquant: statim uerò etiam ea discutunt. Atque ipsæ per se illitæ eiusmodi uim obtinent. Sed & decoctum earum eiusdem utique naturæ est. Verum ubi magis concoquere consilium est, miscenda est farina triticea: ubi uerò plus discutere, hordeacea. panis horum in medio est. Sed hæc magis sunt propria tractatus de medicamentorum compositione, & rationis curandi. uerum in præsentia hæc de caricis nouisse sufficiat. Porro scire oportet, quòd quæ pinguius sunt, magis possunt concoquere: quæ uerò gustu acriores, magis tum extergere, tum discutere. Ceterum quòd ex ijs plurimum in aqua coctis efficitur, simile est melli, non solum consistentia, sed & facultate. Porro ficus uirides comese, propter admixtam humiditatem, facultatis sunt imbecillioris: subducunt tamen alium utraq; tum humidæ, tum siccæ. Ficus arbor calidæ, tenuiūq; partium temperaturæ est, ceu indicant tum liquor eius, tum foliorum succus: ualenter enim eorum uterque calidus est. Itaque non mordicat tantum, aut absterget uehementer; sed & ulcerat, & ora uasorum reserat, & fomicas, quas myrmecias uocant, eiicit: quinetiam purgare potest. Porro ficus agrestis, quam erineum Græcè (Latine caprificum) nominant, tum liquor, tum succus ad omnia quàm satiæ ualentior est. Sed & cradæ, hoc est, rami earum adeò sunt calidæ, tenuiūq; partium temperamento, ut carnes bubulas duras, si coquendis adijciantur, friabiles, ac teneras efficiat. hæc de ficibus Galenus. Democritus præcoces ficos fieri pollicetur, si oleo, & columbaceo fimo arbor illinatur. Et contrà, serotinas; si primæ grossi, cùm fabæ magnitudinem excessere, detrahantur. Ficum arborem item atque laurum, è cælo fulminibus non ici compertum est.

Fici præcoces.

Περσέα. PERSEA.

CAP. CXLVI.

PERSEA arbor est in Aegypto, fructum ferens cibo idoneum, stomacho utilem. in quo phalangia cranocolapta nomine inueniuntur, præsertim in Thebaide. Arida folia in farinam redacta, illitu sanguinis eruptiones sistunt. Arborem hanc prodiderunt aliqui in Perside exitiosam esse, translataque in Aegyptum, mutata natura in cibos receptam.

QUEMADMODUM

QVEMADMODVM superius in malorum commentatione prodidimus, Persea arbor Aegyptia non est (ut putat Marcellus Virgilius Florentinus) nostras Italica malus persica, sed planta plurimum dissidens ab ea, ut & Dioscoridis, & Galeni testimonio facile probari potest: quandoquidem ij utranq; sed ut alteram ab altera diuersam, diuersis capitibus tradiderunt. Hec (ut libro 1111. de plantarum historia cap. 11. scribit Theophrastus) arbor est Aegypti, aspectu magna, formosaq;: folio, flore, ramo, totaq; figura potissimum pyro uicina; nisi quod altera folio perpetuo, altera deciduo est. Fructum abunde parit, omniq; tempore perficit: quippe nouus anniculum semper occupat. Maturitas anniuersariorum afflatu conficitur: reliquum crudiores auferunt, atq; recondunt. Est magnitudine pyri, figura oblongus, amygdalae modo, colore herbidus. Nucem intus habet, ut prunum: uerum longe minorem, mollioremq;. Caro eius suauis, ac praeulcis manditur, concoctaq; facilis, & innocua, etiam largiore cibo sumpta. Radice arbor exuperat, tum longitudine, tum etiam crassitudine, multitudinēq;. Materie constat robusta, dura, uisq; decora, ueluti lotus. Quapropter ex ea & simulacra, & lectulos, & mensas, & reliqua similia faciunt. Ex his igitur Theophrasti uerbis, si Persea nota, ac delineationes cum nostra persica malo diligenter conferantur, liquido patere arbitror, has plantas inter se diuersas esse. De Persea uerba faciens Galenus libro 11. de alimentorum facultatibus, haec memorie commendauit. Hanc etiam plantam uidi in Alexandria, quae & ipsa magnis arboribus est annumeranda. Tradunt autem fructum huius apud Persas adeo noxium esse, ut edētes interimat: in Aegyptum uero translatus, in esculentum mitescere, & pyrōrū, malorumq; modo, cum quibus & magnitudine conuenit, existari.

Persea arboris consideratio.

Persea mentio ex Gal.

Columellae lapsus.

Eadem recensuit Galenus libro 11. de compositione medicamentorum secundum locos, ubi de cephalae curatione agens, sic inquit. In sola Alexandria persea arborem uidi, at non in alia Romanis subdita gente. Quidam per se ipsam appellant, alijq; in Persis lethalem eius arboris fructum esse, cum tamen is in Aegyptiorum regione innocuus existat. haecenus Galenus. Ex cuius etiam uerbis palam esse crediderim, perseam à persica malo prorsus dissidere, cum in tota fere Europa persica malus frequentissima proueniat. Quin & ex ijs facile dixerim, Columellam errasse, quod existimauerit, persica ea esse poma, quae à Persis ad Aegyptios allata persea dicuntur, ut libro cultui hortorum dicato his uersibus testatur.

Tunc praecox bifera descendit ab arbore ficus,
Armenijsq; & cercolis, prunisq; Damasci
Stipantur calathi, & pomis quae barbara Persis
Miserat (ut fama est) patrijs armata uenenis.
At nunc expositi paruo discrimine lethi
Ambrosios praebent succos, oblita nocendi.

IBERIS.

CAP. CXLVII.

† IBERIS, siue cardamantica, folia habet nasturtij, uere uirentiora: caulē cubitalem, aut minorem. in incultis nascitur. Aestate lacteum florem promit, quo tempore efficacior est. Radices duas nasturtio similes habet, calfacientes, & adurentes. Ipsae enim ischiadicis cū falsa axungia emplatri modo utiles, quaternis horis alligatae, ut dein in balneas descendatur, & postea oleo cum lana locus perungatur.

VIDIMVS primum Iberidem, quam nobis indicauerat Iulius Alexandrinus medicus Tridentinus, qui nunc ob praeclaras eius ingenij, & doctrine dotes, apud Sereniss. Ferdinandum Regem Roman. artem medicam exercet, extra ciuitatem Tridenti, ubi uulgo dicitur alle Laste, effigie nimirum, qua describitur à Dioscoride, ac alijs pluribus Graecis autoribus. Huius Galenus in simp. censu nusquam separatim meminit, sed hanc, & Lepidium non nisi nomine differre prodidit. Quod etiam idem testatus est libro x. de compositione medicamentorum secundum locos circa finem de coxendicū curatione agens, ubi ex Damocrate sic inquit. Damocratis extat libellus, qui Clinicus inscribitur, in quo uersibus iambicis, quemadmodum solet, de tribus differit medicamentis. Ac primò quidem de eo differit, quod ex herba constat, quam ipse Iberidem appellat, quod ad coxendicū dolores commendauit. In Iberide medicum quendam amicum

Iberidis consideratio.

IBERIS.

Iberis, & lepidium idem.

Iberidis caput addititium.

Monachorū lapsus.

Iberis altera Paulo.

Barbari, & Ruell. lapsus.

amicum suum curatum fuisse ait herba, quam (ut dixi) ipse Damocrates Iberidem uocat, ut qui tantum uisu herbam cognouerit, nomen autem eius nullum audierit, cum etiam id ipsum ignorauerit is, à quo eius usum didicerat. Porro ex notis, quibus eam repræsentat, uidetur Iberidem appellare, quæ à Græcis lepidium nominatur, appellatione ducta à regione, in qua amicus eius curatus fuit. Describit autem ipsius formam ijs carminibus.

Herba hæc ubiq; multaq; frequens nascitur,
Monumenta iuxta antiqua, muros & ueteres,
Tritasq; quondam publicè pedibus uias,
Quas iuxta aratrum duxit haud quis agricola.
Semper uirescens, folijs nasturtij
Florentibus uere, attamen maioribus.
Caulum cubitalis longitudinis gerit
Paulò minorem, aut rursus ampliorem, ab hoc
Aestate pendent folia, donec multa hyems
Sarmentitiam deducat hæc ad imaginem, &
Deiecta, & exiccata depereant gelu.
Adnata radici tamen cernes alia.
Aestate florem fert colore lacteo,
Multum tenuem, uariumq; ualde, cauliculus.
Ad quem sequitur semen penitus sic exiguum,
Visum ferè ut fallens, oculos quoq; effugiat.
Odorem habet radix at inde acerrimum,
Verò similem quàm maxime nasturtio.

Huc illud etiam accedit, quòd Galenus item loco citato, Hygieni Hipparchi auctoritate, Iberidem, et Lepidium idem esse testatur his uerbis. Si coxendicum dolores leuare est animus, herbam Iberidem, quam aliqui lepidium uocant, aut nasturtium solastre colligito. Ex cuius certè sententia asserere non dubita-

uerim, Iberidem apud Græcos eandem esse cum Lepidio. Vnde perspicuum est, hoc Iberidis caput huiusce primi uoluminis calci accreuisse nimia uel librariorum, uel medicorum curiositate. In quam sententiam cum antedictis causis, ea ratio me potissimum deducit, quòd constet, huius primi uoluminis calcem, non esse legitimum locum, in quo Iberidis historia fuerit collocanda: quandoquidem eiusmodi herbas Dioscorides lib. 11. ordinatè disposuit, ac de eis disseruit, ubi priuatim lepidio, quod Damocrati Iberidem existimamus, propriam assignauit sedem. Idcirco rectè Paulus Aegineta Lepidium Iberida etiam appellari scribit, & ex tertio ex calsacientium ordine esse, ac nasturtio uiribus proximum. Et lib. 111. in ischiadis curatione: In totum, inquit, ischiadicos restituit sanitati Iberidis herbe usus, quam lepidium quoq; appellant. Quare aperte hallucinari deprehenduntur monachi illi uenerandi, qui in Mesuem commentarios scripsere, cum expressè contra Galeni, & Pauli auctoritatem, & contra rationes, quas superius adduximus, aliud à lepidio Iberidem esse contendunt. Quos tamen excusatos habeo, utpote qui fortasse maius studium rebus diuinis impenderint, quàm ut certam simplicium medicamentorum cognitionem assequi potuerint. Ceterum non ignorandum est, Paulum præter Iberidem, de qua nunc agimus, alterius etiam meminisse ab illa longè diuersæ, eiusq; item usum ad ischiadas commendasse. Quod eius uerba demonstrant, quæ eodem loco ita sonant. Quæ uerò apud nos Iberis fruticosa nascitur similibus lauri folijs, & multò amplioribus, respondere multa experimenta testantur, nò solum in coxarum, sed in alijs quoque diuturnis affectibus. Huic planè adstipulatur Lepidium, quod Plinio lib. xix. capite v 111. his paucis describitur. Exit lepidium in cubitalem altitudinem, folijs laurinis. Quibus sanè notis satis apparet, hoc secundum Iberidis genus, uel lepidij dicamus, quod lauri folia mittit, eam esse stirpem, quæ hodie passim in hortis frequens nascitur, à quibusdam Piperitis ob uehementem eius acrimoniam dicta. Itaque manifestè aberrarunt uiri alioqui clarissimi Barbarus, & Ruellius, cum lepidium illud esse putauerint, quod uulgus herbariorum Raphanum rusticorum appellant. Veruntamen folia, quæ huic Raphano insunt, uerbasco maiora, & belennio æqualia, manifestè declarant, his legitimum non innotuisse lepidium. nisi forsàn lepidium Raphani nomine acceperint.

† Quòd caput hoc de Iberide accreuerit in Dioscoride, eiq; adscriptum sit, illud maxime corroborat rationes in commentario allatas, quòd reperti sint uetustissimi Græci codices, in quibus hoc caput non legebatur.

LIBRI PRIMI FINIS.